

**UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA**

48d8c00c-a68a-4d19-86ab-77c63da37b8a

**CHUDOBA PRACUJÚCICH V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH
EURÓPSKEJ ÚNIE S DÔRAZOM NA SLOVENSKO**

Diplomová práca

Študijný program: Humánna geografia a demografia v štátnej správe a samospráve

Študijný odbor: 4.1.35 Geografia

Školiace pracovisko: Katedra humánnej geografie a demogeografie

Školiteľ: Mgr. Alena Rochovská, PhD.

V Bratislave, 2011

Bc. Lukáš Námešný

Univerzita Komenského v Bratislave
Prírodovedecká fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Lukáš Námešný
Študijný program: humánna geografia a demografia v štátnej správe a samospráve (Jednoodborové štúdium, magisterský II. st., denná forma)
Študijný odbor: 4.1.35. geografia
Typ záverečnej práce: diplomová
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov : Chudoba pracujúcich v členských štátoch EÚ s dôrazom na Slovensko.

Literatúra : IVANČÍKOVÁ, L. (2003): Štatistické meranie chudoby a nerovnosti. Slovenská štatistika a demografia, 13, 3, pp. 111-113. KELLER, J. (2001): Vzestup a pád středních vrstev. SLON, Praha. MAREŠ, P. (1999): Sociologie nerovnosti a chudoby. Sociologické nakladatelství SLON, Praha. MAREŠ, P. (2000): Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. In: Sociologický časopis, r. 36, č. 3, pp. 285 – 297. MICHÁLEK, A. (2000a): Chudoba, jej koncepty a geografické dimenzie, geografický časopis, 52, 3, pp. 231-241. MICHÁLEK, A. (2000b): Je na Slovensku chudoba?, Geografia, 8, 3-4/2000, Bratislava, pp. 121-128. SMITH, A., STENNING, A., ROCHOVSKA, A. AND SWIATEK, D. (2008): The emergence of a working poor: Labour markets, neoliberalisation and diverse economies in post-socialist cities. Antipode. Andres, H. J., Lohmann, H. (2008): The working poor in Europe, MPG Books.

Cieľ : Spracovať geografickú a sociologickú, slovenskú aj zahraničnú dostupnú odbornú literatúru, ktorá hodnotí špecifiká fenoménu pracujúcich chudobných. Analyzovať spoločenské a priestorové súvislosti pracujúcich chudobných na Slovensku, zhodnotiť situáciu na Slovensku v kontexte krajín EÚ. Na základe dostupných štatistických dát EÚ SILC analyzovať rozsah a hĺbku chudoby pracujúcich na Slovensku celkovo a v regiónoch Slovenska. Získané poznatky dokumentovať štatistickými databázami, grafmi a kartograficky, textovú interpretáciu doplniť kartografickými a mapovými prílohami.

Kľúčové slová : chudoba, pracujúci chudobní, EÚ, Slovensko, EU SILC, miera rizika chudoby

Vedúci : Mgr. Alena Rochovská, PhD.
Katedra : PriF.KHGD - Katedra humánnej geografie a demogeografie
PriF vedúci katedry : prof. RNDr. Pavol Korec, CSc.

Dátum zadania: 17.04.2011

Dátum schválenia: 19.04.2011

prof. RNDr. Pavol Korec, CSc.
vedúci katedry

Univerzita Komenského v Bratislave
Prírodovedecká fakulta

.....

študent

.....

vedúci práce

Dátum potvrdenia finálnej verzie práce, súhlas s jej odovzdaním (vrátane spôsobu sprístupnenia)

.....

vedúci práce

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Bratislave, 2.5. 2011

.....

podpis autora práce

Pod'akovanie

Chcel by som sa touto cestou poďakovať všetkým, ktorí mi akýmkoľvek spôsobom pomohli pri spracovaní tejto diplomovej práce. Moje poďakovanie patrí najmä vedúcej diplomovej práce Mgr. Alene Rochovskej, PhD., za čas, cenné rady, pripomienky a pomoc.

Osobitné poďakovanie patrí mojim rodičom a mojim najbližším, bez ktorých podpory a pomoci by som to nezvládol.

ABSTRAKT

NÁMEŠNÝ, Lukáš: Chudoba pracujúcich v členských štátoch Európskej Únie s dôrazom na Slovensko. [Diplomová práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Prírodovedecká fakulta; Katedra humánnej geografie a demogeografie. Školiteľ: Mgr. Alena Rochovská, PhD. Bratislava: Prírodovedecká fakulta UK, 2011. 70 s., 61 s. príloh, (163.656 znakov vrátane medzier).

V súčasnom svete, v ktorom sa chudoba ešte stále vyskytuje v našej spoločnosti, je veľmi dôležité venovať zvýšenú pozornosť tejto problematike. Dnes sa nerovnosť a chudoba stále generujú a rozpor medzi bohatstvom a chudobou narastá ako v globálnom – chudobné a bohaté štáty, tak aj v národnom meradle – chudobní a bohatí občania. Nezasahuje pritom len sociálne kategórie výrazne hendikepované oproti ostatným na trhu práce, zasahuje i rodiny s ekonomicky aktívnymi, ale málo platenými osobami. Preto nie sú chudobou ohrození len tí ľudia, ktorým sa nepodarilo adaptovať na nové podmienky, ale aj osoby s nízkymi príjmami, tzv. pracujúci chudobní, ktorí sa v dôsledku nízkej miery dosiahnutej kvalifikácie uplatňujú na sekundárnom trhu práce ako nekvalifikovaná pracovná sila. Práca je práve preto zameraná na chudobu pracujúcich v členských štátoch Európskej Únie a podstatná časť je taktiež venovaná analýze tejto problematiky v Slovenskej republike. Na základe dostupných databáz Európskeho štatistického úradu (EUROSTAT) a údajov zo štatistického zisťovania o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC) poukazujem na fenomén pracujúcich chudobných v členských štátoch Európskej Únie, resp. na Slovensku. Taktiež budem v časovom vývoji analyzovať rozsah a hĺbku chudoby pracujúcich a priestorové rozmiestnenie pracujúcich, ktorí sa nachádzajú pod hranicou chudoby (v EÚ a na Slovensku) a poukážem na faktory, ktoré to podmieňujú.

Kľúčové slová: chudoba, pracujúci chudobní, EÚ, Slovensko, EU SILC, miera rizika chudoby

ABSTRACT (english)

NÁMEŠNÝ, Lukáš: Poverty of the Working People in the Member States of the European Union Focused on Slovakia [Diploma thesis]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Natural Sciences; Department of Human Geography and Demogeography. Supervisor: Mgr. Alena Rochovská, PhD. Bratislava: Comenius University in Bratislava. Faculty of Natural Sciences, 2011. 70 p., 61 p. appendices, (163.656 characters including spaces).

Aspect of poverty is still visibly present in our society in today's world and therefore we need to pay increased and close attention to it. Unequality and poverty are still generated and difference between wealth and poverty is getting larger globally (rich and poor countries) and socially (poor and rich people). It does not only affect significantly handicapped social classes in the labour market but families with economically active members with low income, as well. Therefore the poverty is real danger not only to people who have not been able to adapt to new conditions but also to people with low income, so called working poor people who due to their low qualification create non-qualification labour power. Our thesis therefore is focused on poverty of the working people in the member states of the European Union. Significant part of our work also deals with analysis of this area in the Slovak Republic. Based on accesible databases of the European statistics office (EUROSTAT) and information from statistics on income and living conditions (EU SILC) we present this phenomena of working poor in the member states of the European Union or in Slovakia. We also analyse extent and intension of poverty of working people within time development as well as location spreading of working poor people (in the EU and Slovakia) with causing factors.

Key words: poverty, working poor, the EU, Slovakia, EU SILC, at risk of poverty rate

OBSAH

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV	10
ZOZNAM PRÍLOHOVÝCH TABULIEK, GRAFOV A MÁP	11
ÚVOD.....	15
1 ZHODNOTENIE LITERATÚRY A METODIKA PRÁCE	16
1.1 Zhodnotenie literatúry.....	16
1.2 Metodika práce	19
2 CHUDOBA AKO SPOLOČENSKÝ JAV V ROVINE TEÓRIE	20
2.1 “Nová chudoba” – chudoba pracujúcich	21
2.2 Pracujúci chudobní („working poor”) – definícia.....	24
3 MERANIE CHUDOBY A ŠTATISTICKÉ ZISŤOVANIE EU SILC.....	27
3.1 Meranie chudoby	27
3.2 Štatistické zisťovanie EU SILC – zdroj informácií o chudobe.....	28
3.3 Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach EU SILC 2005	30
3.4 Zámery a smerovanie štatistického zisťovania EU SILC	32
3.5 Indikátory EU SILC.....	33
4 ZHODNOTENIE CHUDOBY PRACUJÚCICH V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH EÚ (ANALÝZA DÁT EU SILC).....	35
4.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (všetky vekové kategórie spolu)	35
4.1.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (18 – 24 rokov).....	39
4.1.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (25 – 54 rokov).....	42
4.1.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (55 – 64 rokov).....	45
4.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ.....	49
4.2.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ (ISCED 0 – 2).....	49
4.2.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ (ISCED 3 – 4).....	50
4.2.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ (ISCED 5 – 6).....	52
4.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ.....	54
4.3.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ (slobodná osoba bez detí; slobodný rodič so závislými deťmi)	54
4.3.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ (domácnosť bez detí; domácnosť so závislými deťmi)	56
4.3.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ (dva a viac dospelých bez detí; dva a viac dospelých s deťmi).....	57
4.4 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného/čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ	60

4.4.1 Miera rizika chudoby pracujúcich s plným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ	60
4.4.2 Miera rizika chudoby pracujúcich s čiastočným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ	61
5 ZHODNOTENIE CHUDOBY PRACUJÚCICH NA SLOVENSKU	64
5.1 Vývoj Gini koeficientu a Distribúcie príjmov na Slovensku.....	64
5.2 Miera rizika chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity na Slovensku	67
5.3 Miera rizika chudoby podľa pracovnej intenzity domácností na Slovensku.....	72
5.4 Miera rizika chudoby pracujúcich a jej priestorové súvislosti na Slovensku	75
6 ZÁVER	78
7 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	81
8 PRÍLOHY	85

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek:

Tabuľka č. 1: Laekenské indikátory chudoby zachytávajúce chudobu pracujúcich	34
Tabuľka č. 2: Hodnoty Gini koeficientu v Slovenskej republike od 90. rokov po rok 2008	65
Tabuľka č. 3: Hodnoty distribúcie príjmov (S80/S20) v Slovenskej republike od 90. rokov po rok 2008	66
Tabuľka č. 4: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2004	68
Tabuľka č. 5: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2005	68
Tabuľka č. 6: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2006	69
Tabuľka č. 7: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2007	69
Tabuľka č. 8: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby v domácnostiach podľa počtu pracujúcich v Slovenskej republike v roku 2004	72
Tabuľka č. 9: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby v domácnostiach podľa počtu pracujúcich v Slovenskej republike v roku 2005	73
Tabuľka č. 10: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby v domácnostiach podľa počtu pracujúcich v Slovenskej republike v roku 2006	73
Tabuľka č. 11: Miera rizika chudoby pracujúcich na Slovensku a v jeho krajoch v rokoch 2004 – 2008	75

Zoznam grafov:

Graf č. 1: Vývoj redistribúcie príjmov domácností v Slovenskej republike podľa zisťovania Mikrocenzov (1992 – 2002) a štatistického zisťovania EU SILC (2005 – 2009)	65
Graf č. 2: Vývoj distribúcie príjmov domácností v Slovenskej republike podľa zisťovania Mikrocenzov (1992 – 2002) a štatistického zisťovania EU SILC (2005 – 2009)	67
Graf č. 3: Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby v hospodáriacich domácnostiach, na čele ktorých bola pracujúca osoba v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2007	70
Graf č. 4: Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2007	72
Graf č. 5: Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby podľa počtu pracujúcich v HD v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2006	74
Graf č. 6: Porovnanie vývoja miery rizika chudoby pracujúcich na Slovensku a v jeho krajoch v rokoch 2004 – 2008	77

ZOZNAM PRÍLOHOVÝCH TABULIEK, GRAFOV A MÁP

Zoznam prílohových tabuliek

Prílohová tabuľka 1: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (spolu)	85
Prílohová tabuľka 2: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (18-24 rokov)	90
Prílohová tabuľka 3: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (25-54 rokov)	95
Prílohová tabuľka 4: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (55-64 rokov)	100
Prílohová tabuľka 5: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008	105
Prílohová tabuľka 6: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008	114
Prílohová tabuľka 7: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (pokračovanie)	121
Prílohová tabuľka 8: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (pokračovanie)	128
Prílohová tabuľka 9: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného, čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008	135

Zoznam prílohových grafov

Prílohový graf 1: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (spolu)	86
Prílohový graf 2: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (spolu)	87
Prílohový graf 3: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (18-24 rokov)	91
Prílohový graf 4: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (18-24 rokov)	92
Prílohový graf 5: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (25-54 rokov)	96
Prílohový graf 6: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (25-54 rokov)	97
Prílohový graf 7: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (55-64 rokov)	101
Prílohový graf 8: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (55-64 rokov)	102

Prílohový graf 9: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004	106
Prílohový graf 10: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008	107
Prílohový graf 11: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004	115
Prílohový graf 12: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008	116
Prílohový graf 13: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004	122
Prílohový graf 14: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008	123
Prílohový graf 15: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004	129
Prílohový graf 16: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008	130
Prílohový graf 17: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného, čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ v roku 2004	136
Prílohový graf 18: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného, čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ v roku 2008	137

Zoznam prílohových máp

Prílohová mapa 1: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (všetko spolu)	88
Prílohová mapa 2: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (všetko spolu)	89
Prílohová mapa 3: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (18-24 rokov)	93
Prílohová mapa 4: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (18-24 rokov)	94
Prílohová mapa 5: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (25-54 rokov)	98
Prílohová mapa 6: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (25-54 rokov)	99
Prílohová mapa 7: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (55-64 rokov)	103
Prílohová mapa 8: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (55-64 rokov)	104
Prílohová mapa 9: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004 (ISCED 0 – 2)	108

Prílohavá mapa 10: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008 (ISCED 0 – 2)	109
Prílohavá mapa 11: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004 (ISCED 3 – 4)	110
Prílohavá mapa 12: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008 (ISCED 3 – 4)	111
Prílohavá mapa 13: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004 (ISCED 5 – 6)	112
Prílohavá mapa 14: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008 (ISCED 5 – 6)	113
Prílohavá mapa 15: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (slobodná osoba bez detí)	117
Prílohavá mapa 16: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (slobodná osoba bez detí)	118
Prílohavá mapa 17: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (slobodný rodič so závislými deťmi)	119
Prílohavá mapa 18: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (slobodný rodič so závislými deťmi)	120
Prílohavá mapa 19: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (domácnosť bez detí)	124
Prílohavá mapa 20: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (domácnosť bez detí)	125
Prílohavá mapa 21: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (domácnosť so závislými deťmi)	126
Prílohavá mapa 22: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (domácnosť so závislými deťmi)	127
Prílohavá mapa 23: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (dvaja a viac dospelých bez detí)	131
Prílohavá mapa 24: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (dvaja a viac dospelých bez detí)	132
Prílohavá mapa 25: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (dvaja a viac dospelých so závislými deťmi)	133
Prílohavá mapa 26: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (dvaja a viac dospelých so závislými deťmi)	134
Prílohavá mapa 27: Miera rizika chudoby pracujúcich s plným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2004	138
Prílohavá mapa 28: Miera rizika chudoby pracujúcich s plným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2008	139
Prílohavá mapa 29: Miera rizika chudoby pracujúcich s čiastočným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2004	140

Prílohová mapa 30: Miera rizika chudoby pracujúcich s čiastočným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2008	141
Prílohová mapa 31: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajocho Slovenskej republiky v roku 2005	142
Prílohová mapa 32: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajocho Slovenskej republiky v roku 2006	143
Prílohová mapa 33: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajocho Slovenskej republiky v roku 2007	143
Prílohová mapa 34: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajocho Slovenskej republiky v roku 2008	145

ÚVOD

V práci sa zaoberám jedným zo sociálno-patologických javov vyskytujúcich sa v spoločnosti, ktorým je chudoba. V centre pozornosti predkladanej práce nie je chudoba ako taká, ale jej špecifický aspekt súvisiaci s trhom práce a dotýkajúci sa pracujúceho obyvateľstva. Dnešná chudoba nezasahuje len sociálne kategórie výrazne hendikepované oproti ostatným na trhu práce, t.j. chorých, telesne a duševne hendikepovaných, nekvalifikovaných pracovníkov, príslušníkov minorít, starých ľudí, či dlhodobo nezamestnaných obyvateľov. Zasahuje i rodiny s ekonomicky aktívnymi, ale málo platenými osobami. Tí sa síce uplatňujú na trhu práce, ale v dôsledku nízkych príjmov vytvárajú novú kategóriu chudobných, tzv. pracujúcich chudobných. Nízke mzdy v niektorých zamestnaniach a na niektorých pracovných miestach nezaručujú štandardné uspokojovanie potrieb, ani ekonomickú istotu. Chudoba plynúca z nízkych príjmov a založená na príjmových diferenciáciách je tak klasickým príkladom chudoby. Býva spojená najmä s pozíciami na sekundárnom trhu práce, na ktorom sa sústreďuje dopyt po nekvalifikovanej práci. Skôr než nedostatočná kvalita ľudského kapitálu je to ich nespôľahlivosť, čo pracovníkov odsúva na sekundárny trh práce. Na sekundárnom trhu práce sú nízke mzdy, neistá práca s vyšším rizikom straty zamestnania, zlé pracovné podmienky, takmer žiadna vyhliadka na kariérny posun, často len možnosť pracovať na skrátenej úväzok. V súčasnosti sa na tomto trhu pohybujú predovšetkým osoby málo kvalifikované. Prechod zo sekundárneho trhu práce na primárny, s výrazne výhodnejšími podmienkami, je pre drvivú väčšinu tých, ktorí sa na sekundárnom trhu pohybujú zablokovaný. Ich nízky ľudský kapitál a stigma nespôľahlivosti im neumožňuje uchádzať sa úspešne o miesta na primárnom trhu práce. Chudoba tak môže byť chápaná ako atribút určitých pozícií v profesijnej štruktúre spoločnosti, ktorá je pólom konfliktov a konkurencie. Chudobní sú na dne tejto profesijnej štruktúry (Mareš, 1999).

Ľudia, ktorí nie sú dostatočne prispôsobiví voči prebiehajúcim kvalitatívnym zmenám na trhoch práce (dôsledok procesov prechodu ku znalostnej spoločnosti, de-industrializácie a globálnej extenzii ekonomickej súťaže), sa stávajú marginalizovanými na trhu práce, strácajú v spoločnosti „producentov“ a „konzumentov“ ekonomické funkcie, rovnako tak svoj spoločenský status (Sirovátka, Mareš, 2006). Cieľom práce je analyzovať spoločenské a priestorové súvislosti pracujúcich chudobných v členských štátoch EÚ, resp. na Slovensku (a jeho krajoch) a zároveň analyzovať rozsah a hĺbku chudoby pracujúcich.

1 ZHODNOTENIE LITERATÚRY A METODIKA PRÁCE

1.1 Zhodnotenie literatúry

Chudoba je významným fenoménom súčasnosti, dotýka sa mnohých sfér života a existuje množstvo literatúry, ktorá sa zaoberá výskumom v danej oblasti. Pri písaní diplomovej práce som použil nasledovné kategórie literatúry.

Hlavné kategórie použitej literatúry:

- 1) Knižné publikácie: Chudoba na Slovensku (Diskurz, rozsah a profil chudoby), Kniha o chudobe, Sociologie nerovnosti a chudoby, Regionálny rozvoj Slovenska z pohľadu priestorovej sociológie, Trendy regionálnych disparít Slovenska (Teoretické modely a empirické analýzy), Spaces of Social Exclusion, The working poor in Europe
- 2) Zborníky: Zborník Otázky merania chudoby, Zborník príspevkov z konferencie UNESCO MOST, Sborník prací Fakulty Sociálních studií Brněnské Univerzity
- 3) Analytické štúdie: Analytická štúdia – vypracovaná v rámci projektu: “Vytvorenie národných indikátorov v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia a návrh spôsobu zabezpečenia ich pravidelného monitorovania“, Working poor in the European Union
- 4) Odborné časopisy: Geografický časopis, Sociológia, Sociologický časopis/Czech Sociological Review, Challenge, Monthly Labour Review, Antipode, Slovenská štatistika a demografia
- 5) Záverečné správy riešenia výskumných úloh: Chudoba očima české veřejnosti, Monitorovanie chudoby v ČR
- 6) Teoreticko-metodologické štúdie: Evropský sociální monitoring: jak uchopit sociální kvalitu
- 7) Záverečné práce: Chudoba zamestnaných na Slovensku, Chudoba ako objekt sociálno-politických opatrení: ochranná a aktivačná funkcia garancie minimálneho príjmu
- 8) Demografia a sociálna štatistika: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností SR – EU SILC 2005, EU SILC 2006, EU SILC 2007, EU SILC 2008, EU SILC 2009 (Štatistický úrad Slovenskej republiky)
- 9) Zákony: Zákon NR SR č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)
- 10) www stránky: www.iz.sk, www.uips.sk, www.sme.sk, www.eurostat.eu

Pri písaní teoretickej časti diplomovej práce, v ktorej som sa venoval rôznym definíciám chudoby, som sa opieral predovšetkým o práce slovenského sociológa Romana Džambazoviča a českého sociológa Petra Mareša.

Slovenský sociológ Roman Džambazovič sa zaoberá priestorovými aspektmi chudoby, problematike sociálneho vylúčenia a sociálnym nerovnostiam v Knihe o chudobe (DŽAMBAZOVIČ, 2007a), v knihe Chudoba na Slovensku (DŽAMBAZOVIČ, 2007b), v Zborníku Otázky merania chudoby (DŽAMBAZOVIČ, 2004) a v časopise Sociológia (DŽAMBAZOVIČ, GERBÉRY, 2005).

Český sociológ Petr Mareš sa vo svojej knihe Sociologie nerovnosti a chudoby (MAREŠ, 1999) venuje problematike nerovnosti a chudoby a typom nerovností. Ďalej rieši otázky typu kto sú chudobní a prečo sú ľudia chudobní. Rozoberá depriváciu, podobu chudoby a vzťah spoločnosti k chudobe v pred industriálnej Európe. Taktiež sa zaoberá rôznymi konceptmi chudoby a meraniu chudoby. V Sociologickom časopise vydal P. Mareš článok (MAREŠ, 2000), v ktorom rozoberá vzťah chudoby, marginalizácie a sociálneho vylúčenia. Vzťahom medzi formami marginalizácie na trhu práce, chápaných v podmienkach postavenia na trhu práce a kvalite práce na jednej strane a príjmovému znevýhodneniu, materiálnej deprivácii a sociálnej exklúzii na strane druhej sa spolu s Petrom Marešom venuje český sociológ Tomáš Sirovátka v článku Chudoba, deprivation, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí, ktorí vyšiel v Sociologickom časopise/Czech Sociological Review (SIROVÁTKA, MAREŠ, P). Ďalej sa Tomáš Sirovátka a kol. venuje monitorovaniu chudoby v ČR v práci Monitorovanie chudoby v Českej republike v zborníku prác fakulty Sociálných štúdií Univerzity v Brne (SIROVÁTKA, MAREŠ, VEČERNÍK, ZELENÝ, 2002).

V práci som čerpal aj od Ondreja Dostála, ktorý v Zborníku príspevkov z konferencie UNESCO MOST (DOSTÁL, 2006) rozoberá otázky typu čo je chudoba, kde sú jej príčiny a hlavne čo robiť s chudobou. Regiónom Slovenska z hľadiska priestorovej sociológie sa venujú Gajdoš a Pašiak (GAJDOŠ, PAŠIAK, 2006). Peter Ondrejkoovič v Zborníku Otázky merania chudoby (ONDREJKOVIČ, 2004) rozoberá chudobu ako sociálno-patologický jav a taktiež venuje pozornosť rôznym koncepciám chudoby (absolútna, relatívna, subjektívna, politická). V práci som použil aj príspevok z časopisu Sociológia, kde Laluha, Ošková a Stanek rozoberajú otázky kvality života a sociálne nerovnosti (LALUHA, OŠKOVÁ, STANEK, 2005).

Slovenský geograf A. Michálek sa venuje chudobe, jej konceptom a geografickým dimenziám s ňou súvisiacim v článku geografického časopisu (MICHÁLEK, 2000).

Štatistickému zisťovaniu EU SILC, jeho príprave, priebehu a smerovaniu na Slovensku sa venuje Ľudmila Ivančíková zo Štatistického úradu Slovenskej republiky (IVANČÍKOVÁ, 2006) a analýze indikátorov štatistického zisťovania EU SILC sa venuje analytická štúdia “Vytvorenie národných indikátorov v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia a návrh spôsobu zabezpečenia ich pravidelného monitorovania“ kolektívu autorov okolo Romana Džambazoviča (DŽAMBAZOVIČ, HORŇÁK, HRABOVSKÁ, MICHÁLEK, ROCHOVSKÁ, RUSNÁKOVÁ, 2008).

Zo zahraničných publikácií som vo svojej práci použil analytickú štúdiu *Working poor in the European Union* (PEŇA-CASAS, LATTA, 2004) a taktiež knihu *Working poor in Europe* (ANDRES, LOHMANN, 2008), ktoré sa venujú problému pracujúcich chudobných v Európskej únii. Inšpiroval som sa aj knihou dvoch autorov Tiruhena a Radvanského (TIRUHEN, RADVANSKÝ, 2009). Jamie Gough a Aram Eisenschitz sa v knihe *Spaces of Social Exclusion* (Gough, Eisenschitz, 2006) venujú okrem iného aj súčasnemu prehlbovaniu chudoby spojenej s prácou.

V práci som použil aj články troch zahraničných autorov, a to Marlena Kima (KIM, 1998), Kleina (KLEIN, RONES, 1989) a Strengmanna Kuhna (STRENGMANN-KUHN, W. 2002), ktorí sa zaoberajú fenoménom chudoby pracujúcich.

K jednej z podkapitol bolo potrebné naštudovať si školský zákon (Zákon NR SR č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní – školský zákon). Transformáciou pracovného trhu v mestských zónach dvoch miest, a to Bratislavy a Krakova sa v článku v časopise *Antipode* zaoberal kolektív autorov okolo A. Smitha (SMITH, STENNING, ROCHOVSKÁ, SWIATEK, 2008).

Taktiež som citoval z troch webových stránok, a to zo stránok Inštitútu zamestnanosti, denníka *sme* a stránky Ústavu informácií a prognóz školstva. V neposlednom rade som použil aj záverečné práce, a to *Chudoba zamestnaných na Slovensku* (NÁMEŠNÝ, 2009) a *Chudoba ako objekt sociálno-politických opatrení: ochranná a aktivačná funkcia garancie minimálneho príjmu* (GERBÉRY, 2009).

Na zachytenie kvantitatívnej stránky chudoby pracujúcich mi pomohli databázy na stránkach Európskeho štatistického úradu (EUROSTAT – údaje EU SILC 2005 – 2009), pomocou ktorých som z rôznych hľadísk sledoval mieru rizika chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008. Demografické a sociálne štatistiky ŠÚSR (EU SILC 2005, EU SILC 2006, EU SILC 2007, EU SILC 2008, EU SILC 2009) mi boli nápomocné pri analýze rozsahu a hĺbky chudoby pracujúcich v Slovenskej republike.

1.2 Metodika práce

V diplomovej práci som nadviazal na moju bakalársku prácu (Chudoba zamestnaných na Slovensku), z ktorej som čerpal hlavne pri písaní teoretických častí práce (kapitola 2 a 3). V druhej kapitole som sledoval chudobu (ako spoločensky nežiadúci jav) v rovine teórie. V tretej kapitole som sa venoval teoretickým aspektom merania chudoby a štatistickému zisťovaniu o príjmoch a životných podmienkach domácností SR (EU SILC). Neskôr som získané poznatky využil v kapitole 5 – Zhodnotenie chudoby pracujúcich v Slovenskej republike, v ktorej som sa pri skúmaní chudoby pracujúcich na Slovensku opieral o indikátory chudoby, ktoré buď nepriamo (Gini koeficient; Distribúcia príjmov), alebo priamo (Miera rizika chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity; Miera rizika chudoby podľa pracovnej intenzity domácnosti; Miera rizika chudoby pracujúcich) zachytávajú skupinu pracujúcich, ktorí sa nachádzajú v riziku chudoby. Pri analyzovaní chudoby pracujúcich v členských štátoch Európskej Únie (kap. 4 – Zhodnotenie chudoby pracujúcich v členských štátoch Európskej Únie) som na základe dostupných databáz Európskeho štatistického úradu (EUROSTAT) analyzoval v časovom vývoji rokov 2004 – 2008 mieru rizika chudoby pracujúcich, a to v kontexte jednotlivých hľadísk (podľa veku a rodu pracujúcich, stupňa dosiahnutého vzdelania, typu domácnosti a podľa toho či pracujúci boli zamestnaní na plný, alebo čiastočný pracovný úväzok). Najskôr som podľa veku a rodu zhodnotil mieru rizika chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ z hľadiska jednotlivých kategórií, a to vekových (všetky vekové kategórie spolu, mladí pracujúci vo veku 18 – 24 rokov, stredná veková kategória 25 – 54 rokov a najstaršia veková kategória 55 – 64 rokov) a v týchto vekových kategóriách som prihliadal na to, ako sú na tom muži, ženy, či spoločne muži i ženy. Ďalej som skúmal a porovnával vývoj miery rizika chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ podľa stupňa dosiahnutého vzdelania pracujúcich na základe Medzinárodnej štandardnej klasifikácie vzdelania ISCED 1997 (International Standard Classification of Education). Následne som skúmal a porovnával vývoj miery rizika chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ podľa toho, v akých typoch domácností žili v sledovanom období. Nakoniec som skúmal a porovnával vývoj miery rizika chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ na základe toho, či títo pracujúci boli zamestnaní na plný pracovný úväzok, alebo čiastočný pracovný úväzok. Získané poznatky som dokumentoval štatistickými databázami, grafmi a kartografickými (mapovými) prílohami.

2 CHUDOBA AKO SPOLOČENSKÝ JAV V ROVINE TEÓRIE

Mnoho autorov chápe chudobu rôzne, a preto by som chcel tento problém načrtnúť pomocou niekoľkých definícií.

Chudobou všeobecne rozumieme sociálny jav, ktorý je charakteristický nedostatkom životných prostriedkov jednotlivca, prípadne skupiny. V tomto zmysle je chudoba považovaná za sociálny problém, ale i za sociálnopatologický jav. Niekedy je vhodnejšie miesto mnohознаčne definovaného pojmu absolútnej chudoby používať pojem bieda. V porovnaní s pojmom bieda je chudoba považovaná za menej drastickú, v ktorej sa jednotlivci alebo sociálna skupina nachádzajú. Pojem biedy býva obvykle používaný v súvislosti s hladom, telesným alebo duševným utrpením, poškodzovaním, sociálnou odkázanosťou a pod. Hranice biedy a chudoby nie je možné stanoviť a často sa oba významy zamieňajú. Často by sme mohli hovoriť o priechodnosti chudoby do biedy, napr. pri zdražovaní základných životných potrieb. Z hľadiska jednotlivca príp. spoločenskej skupiny môže byť chudoba nezapríčinená, alebo spôsobená vlastným pričinením (Ondrejko, 2004).

Chudoba je často spojovaná s nerovnosťou. Výrobné a distribučné mechanizmy v trhovej ekonomike (nízka produktivita práce, nerovnaký prístup k materiálnym zdrojom, nerovnaký podiel na distribúcií výsledkov, ktorý vedie k marginalizácii niektorých skupín obyvateľstva) produkujú nielen bohatstvo, ale i chudobu – krajný výraz sociálnych nerovností (bipolarita bohatstva a chudoby). Aj keď sú však obidva fenomény vzájomne previazané, ide o súvislosť a nie o totožnosť. Chudoba sa dá chápať ako výraz extrémnej nerovnosti, respektíve ako dištanc určitej časti populácie nielen od bohatých, ale aj od celého zbytku populácie. V súčasnom svete sa nerovnosť a chudoba stále generujú a rozpor medzi bohatstvom a chudobou narastá ako v globálnom (chudobné a bohaté štáty), tak aj v národnom meradle (chudobní a bohatí občania) (Mareš, 1999).

Podobne sa k definícii chudoby stavajú aj niektorí slovenskí autori. Chudobu možno chápať ako výraz extrémnej nerovnosti, respektíve ako dištanc určitej časti populácie nielen od bohatých, ale i od celého zbytku populácie. V súčasnom svete rozpor medzi bohatstvom a chudobou narastá tak v globálnom (bohaté a chudobné štáty), ako aj v národnom meradle (bohatí a chudobní občania) (Laluha, Ošková, Stanek, 2005).

V zásade možno rozlíšiť dva prístupy k vymedzeniu chudoby - objektívny a subjektívny. Objektívny prístup definuje chudobu prostredníctvom určitých kritérií týkajúcich sa

väčšinou príjmu alebo majetku človeka. Subjektívny prístup zisťuje, či sa človek sám cíti chudobný, pociťuje príznaky chudoby, resp. sám seba zaraďuje do kategórie chudobných. V rámci objektívneho prístupu k zisťovaniu chudoby treba potom rozlišovať prístupy absolútne a relatívne. Absolútne prístupy definujú chudobu cez určitú pevne stanovenú hodnotu, relatívne cez pomer k niečomu inému – priemernému príjmu, mediánu príjmu, rozloženie príjmových skupín (Dostál, 2006).

Chudoba sa nevyhnutne spája s určitým priestorom a jej priestorovým súvislostiam sa venuje Džambazovič (2007a). Jednou z dôležitých výskumných tém, ktorá síce nie je v spoločenskovednom výskume novinkou, ale objavuje sa s čoraz väčšou naliehavosťou, je priestorový aspekt chudoby a sociálneho vylúčenia. Chudoba je spojená s priestorom. Prejavuje sa to zvýšenou koncentráciou vylúčených jednotlivcov a sociálnych skupín v určitých geografických priestoroch, resp. ich vylúčením z určitých priestorov. Pod pojmom priestor autor rozumie:

1. priestor ako geografické územie (región, kraj, okres), tvoriace prirodzenú alebo politicky vytvorenú územnú jednotku;
2. priestor ako vnútorne členená vzťahová štruktúra v rámci komunity, t. j. spoločenstva ľudí žijúcich v rurálnom či urbánnom prostredí, ktoré je „ukotvené“ v určitom špecifickom priestore resp. lokalite.

Chudobu je potrebné vnímať ako mnohodomenzionálny koncept zahŕňajúci široký rozsah významov. Nad všetkými deleniami vymedzenia chudoby stojí definícia chudoby ako „neakceptovateľného strádania“ (Džambazovič, 2007b).

2.1 “Nová chudoba” – chudoba pracujúcich

Ako podotýka Mareš (1999) výpočet chudobou ohrozených je dnes oproti minulosti odlišný. Môžeme analyticky rozlíšiť medzi tzv. starou a novou chudobou. Stará, demografická, horizontálna chudoba je nezávislá na trhu práce (ohrozené sociálne kategórie sú charakterizované vekom, životným a rodinným cyklom a neschopnosťou pracovať). Táto chudoba môže byť stavom či spôsobom trvalej existencie, ale taktiež len existenčným zážitkom určitej etapy životného cyklu či len krátkodobou životnou epizódou. Do tejto chudoby môže sklznúť rada rodín napríklad vo fáze „životných investícií“ (pri zadovážení bytu či pri jeho zariadovaní, založení rodiny, narodení dieťaťa a podobne). Nová vertikálna chudoba je spojená s pozíciou jedincov i celých sociálnych kategórií na

trhu práce (nezamestnanosť, neúplnosť rodín, osoby s nízkymi zárobkami a osoby sústavne znevýhodňované na trhu práce). O novej chudobe sa hovorí preto, že pred industrializáciou neexistovala tak, ako neexistoval trh práce v dnešnom slova zmysle.

V Európe dominovala v povojnových rokoch stará chudoba. Súvisí to s tromi základnými faktormi povojnového vývoja, ktoré blokovali väčšie rozšírenie novej chudoby: s vysokým a trvalým ekonomickým rastom, s nízkou mierou nezamestnanosti a s rozširovaním životného štandardu „stredných tried“ na širšiu spoločnosť (vďaka ekonomickému rastu). I dnes tvorí stará chudoba veľkú časť chudobných. Sú v nej zastúpení chorý a telesne či duševne hendikepovaní, osamelé matky s deťmi, dôchodcovia a starí ľudia (prevažne osamelo žijúci) či príslušníci etnických minorít, často (ilegálni) imigranti. Od konca 70. rokov však dochádza, v súvislosti s návratom masovej nezamestnanosti, k posunu od starej k novej chudobe (Oppenheim, 1990). Ako je známe na trhu práce sú určité sociálne kategórie výrazne hendikepované oproti ostatným. Preto presun k novej chudobe znamená zároveň presun od univerzálnej chudoby (môže postihnúť kohokoľvek a kedykoľvek v priebehu života ako dôsledok okolností životného cyklu) k selektívnej skúsenosti chudoby hendikepovaných skupín, ktoré majú len malú šancu uplatniť sa na trhu práce. Sú z neho vylučovaní, alebo sú na ňom obmedzované ich šance:

- 1) pre znížené fyzické či psychické schopnosti: chorý, telesne a duševne hendikepovaný
- 2) vďaka malému ľudskému kapitálu: nekvalifikovaný
- 3) v dôsledku diskriminácie: príslušníci minorít (na rasovom a kultúrnom princípe), ženy, starí ľudia
- 4) v dôsledku štrukturálnych zmien ekonomiky a jej cyklického vývoja: dlhodobo nezamestnaný

Chudobnými nie sú však len nezamestnaní, ale i rodiny s ekonomicky aktívnymi, ale málo platenými osobami. Na túto skutočnosť už poukázali na prelome storočí Booth (1889-1839) a Rowntree (1901). Booth upozornil, že vo väčšine v tej dobe chudobných rodín mali hlavy rodiny zamestnanie, avšak málo platené. Taktiež Rowntree konštatoval, že značná časť chudobných sa na prelome storočí v Británii regrutovala nie v nezamestnaných, ale v málo platených pracovníkov. Zamestnanie teda nie vždy chráni pred chudobou. Nízke mzdy v niektorých zamestnaniach a na niektorých pracovných miestach nezaručujú štandardné uspokojovanie potrieb ani ekonomickú istotu. Chudoba plynúca z nízkych príjmov a založená na príjmových diferenciáciách je tak klasickým príkladom chudoby (Mareš, 1999).

Mareš (1999) ďalej hodnotí, že chudoba plynúca z nízkych príjmov býva spojená najmä s pozíciami na sekundárnom trhu práce, na ktorom sa sústreďuje dopyt po nekvalifikovanej práci. Uvádza však, že skôr než nedostatočná kvalita ľudského kapitálu je to ich nespôľahlivosť, čo pracovníkov odsúva na sekundárny trh práce. Na sekundárnom trhu práce sú nízke mzdy, neistá práca s vyšším rizikom straty zamestnania (veľa osôb pohybujúcich sa na sekundárnom trhu práce má fragmentarizovanú pracovnú kariéru – sú opakovane nezamestnaní), zlé pracovné podmienky, žiadna vyhliadka na kariérny posun, často len možnosť pracovať na skrátenej úväzok. V súčasnosti sa na tomto trhu pohybujú predovšetkým osoby málo kvalifikované. Medzi hlavné mechanizmy udržiavajúce chudobu patria na jednej strane nedostatočný ľudský kapitál chudobných a na druhej strane nedostatočný dopyt po pracovných silách (najmä po pracovných silách s malým ľudským kapitálom – nekvalifikovaných) a diskriminácia. Prechod zo sekundárneho trhu práce na primárny, s výrazne výhodnejšími podmienkami, je pre drvivú väčšinu tých, kto sa na sekundárnom trhu pohybuje zablokovaný. Ich nízky ľudský kapitál a stigma nespôľahlivosti im neumožňuje sa uchádzať úspešne o miesta na primárnom trhu práce. Chudoba tak môže byť chápaná ako atribút určitých pozícií v profesijnej štruktúre spoločnosti, ktorá je pólom konfliktov a konkurencie. Chudobní sú na dne tejto profesijnej štruktúry. Majú nízku kvalifikáciu, a pretože ich o zamestnanie, ktoré môžu vykonávať na trhu súťažá mnoho, nemajú šancu získať lepšie platené a stabilné zamestnanie.

Nová chudoba sa teda stáva verejnou záležitosťou a je častejšie zastúpená v určitých sociálnych kategóriách, koncentruje sa v určitom priestore, má trvalý charakter a často sa reprodukuje z generácie na generáciu, súvisí s trhom práce a dotýka sa nezanedbateľnej časti populácie. Najviac ohrozených „novou“ chudobou sa stávajú nezamestnaní (najmä dlhodobo nezamestnaní), ľudia dlhodobo znevýhodnení, resp. vylúčení z trhu práce (v dôsledku napríklad zníženej fyzickej či psychickej schopnosti – ťažko zdravotne postihnutí, nízkej kvalifikácie, v dôsledku diskriminácie – ženy, príslušníci etnických minorít, starí ľudia). Taktiež ľudia, ktorým sa nepodarilo adaptovať na nové podmienky, ale aj osoby s nízkymi príjmami, tzv. pracujúci chudobní („working poor“), ktorí sa v dôsledku nízkej miery dosiahnutej kvalifikácie uplatňujú na sekundárnom trhu práce ako nekvalifikovaná pracovná sila. Medzi „ohrozených“ patria aj obyvatelia žijúci v menej rozvinutých (marginalizovaných) regiónoch. Veľká časť populácie sa dostáva do stavu permanentnej znevýhodnenej sociálno-ekonomickej situácie a takto dlhodobo mimo „hlavného prúdu“ spoločnosti. Práve snaha zachytiť nové črty a charakter narastajúcej chudoby osemdesiatych rokov minulého storočia je jednou z príčin, ktorá presúva záujem od

problematiky chudoby k sociálnemu vylúčeniu. Medzi tieto nové znaky chudoby môžeme nepochybne zaradiť a) jej pretrvávajúce v čase a b) priestorovú koncentráciu, ktorá c) súvisí s marginalizáciou, patologickým správaním a vzdorovaním normám hlavného prúdu spoločnosti, ale súčasne aj d) závislosťou od sociálneho štátu a e) rozpadom tradičných sociálnych inštitúcií (Room, 1987 in Džambazovič, Gerbery, 2005).

Problém „novej chudoby“ a sociálnej exklúzie je spájaný hlavne s prebiehajúcou kvalitatívnou zmenou na trhoch práce: je dôsledkom procesov prechodu ku znalostnej spoločnosti, de-industrializácie a globálnej extenzii ekonomickej súťaže (Bauman, 1998; Beck, 2000; Schmid, Gazier a kol., 2002). Ľudia, ktorí nie sú dostatočne prispôsobiví voči týmto zmenám, sa stávajú marginalizovanými na trhu práce, strácajú v spoločnosti „producentov“ a „konzumentov“ ekonomické funkcie, rovnako tak svoj spoločenský status. Argumentácie o príčinách procesov marginalizácie na trhu práce sú vedené dvoma smermi, ktoré môžeme chápať ako komplementárne, i keď v ideologicko-politickej rovine sú skôr protikladné. Jeden smer teórii vychádza z tézy individualizácie a marginalizáciu na trhu práce chápe ako zlyhanie a dôsledok individuálneho deficitu ľudského kapitálu, tak v zmysle schopností či motivácie. Druhý smer teórií vychádza naopak z predpokladu kumulácie objektívnych znevýhodnení v individuálnych prípadoch a vysvetľuje marginalizáciu na trhu práce v kontexte cyklu deprivácie a sociálnej exklúzie (Sirovátka, Mareš, 2006).

2.2 Pracujúci chudobní („working poor”) – definícia

Chudobe pracujúcich sa doposiaľ v odbornej literatúre slovenských, prípadne českých autorov nevenuje veľká pozornosť alebo sa jej venuje iba okrajovo. Tento fenomén si získal viac pozornosti hlavne v zahraničných odborných kruhoch a médiách. Napriek tomu sa budem snažiť rozobrať túto problematiku v širších súvislostiach a z viacerých aspektov. Definovať, kto sú pracujúci chudobní – „working poor“ nie je jednoduchá úloha. Zahŕňa to vzájomné pôsobenie dvoch skúmaných oblastí, ktoré až do nedávnej doby boli zriedka spojované: práca a chudoba. Danému problému sa venuje Európsky inštitút pre zlepšenie bývania a pracovných podmienok (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions), ktorí vo svojej štúdii *Working poor in the European Union* z roku 2004 poukazuje na skutočnosť, že po mnohé roky sa chudoba považovala za akúsi „stigma“ neaktívnych osôb, so zásadným predpokladom, že je to výsledok ich lenivosti a neschopnosti. Ako hlavný dôvod sa zdôrazňovalo, že nedostatok práce bol vysvetľujúci

faktor chudoby a taktiež hlavná príčina chudoby. Nezamestnanosť bola spravidla jediný, s trhom práce súvisiaci faktor, ktorý bol použitý na vysvetlenie chudoby. Výraz chudoba zamestnaných sa začal opakovane používať v minulých rokoch v Európe, nielen z úst politikov a odborov, ale tiež vedcov a médií. Pracujúci chudobní sa stali synonymom málo platených pracovníkov. K chudobe zamestnaných sa môže pristupovať z hľadiska dvoch samostatných, ale vzájomne sa dopĺňajúcich uhlov:

1. pracujúci, ktorí sú chudobní, ale takisto
2. chudobní ľudia, ktorí sú pracujúci

Prvý prístup sa zameriava hlavne na individuálnu situáciu pracovníka, podmienenú malou mzdou a inými činnosťami alebo osobnostnými vlastnosťami. Druhý prístup rozširuje pôsobnosť na viac rozmerov zahŕňajúcich charakteristiku chudoby, sociálnej exklúzie a najmä domácnosti.

Potrebné sú dva pojmové prístupy:

1. pracujúcich chudobných môžeme považovať hlavne ako produkt ekonomického prostredia nízkej mzdy, nízkej produktivity a neustále vzrastajúcich požiadaviek na schopnosti zamestnancov.
2. ku kategórii pracujúcich chudobných môžeme pristupovať ako ku komplexu vzťahov zo sociálneho a ekonomického hľadiska ako sú vylúčenie na trhu práce, nízka kvalita práce, sociálna ochrana, chudoba a sociálna exklúzia.

Oba prístupy môžu byť významné, hlavne v prípade ak dôjde k ich kombinácii.

Podľa Strengmanna-Kuhna (2002) existujú dve cesty pre pracujúcich stať sa chudobnými. Prvá z nich je tá, keď dostáva pracujúci nedostatočnú mzdu a chudobe sa môže vyhnúť, keď majú príjem ostatní členovia domácnosti a nie z iných príjmov, ktoré predstavujú napr. verejné transfery. V tomto prípade dôvod chudoby predstavujú nízke mzdy. Druhá cesta stať sa klasifikovaným ako pracujúci chudobný je, keď sám má dostatočný príjem, ale spadne pod hranicu chudoby z dôvodu kontextu domácnosti. V tomto prípade štruktúra domácnosti môže vysvetľovať výskyt chudoby (napr. zarába sám a spadne pod hranicu chudoby tým, že ostatní členovia rodiny nemajú príjem). Dôležitý faktor, ktorý to môže vysvetliť je doba pobytu v zamestnaní, ktorá determinuje dostatočný disponibilný jednoročný príjem.

Jednou z mála krajín, v ktorej oficiálne definujú pracujúcich chudobných a existuje tam súčasne s tradičným výskumom sú Spojené štáty americké. Chudobné domácnosti sa v USA sledujú a študujú od 60. rokov 20. storočia. Pracujúcich chudobných definujú ako osoby, ktoré sú oddané prinajmenšom pol roka úsiliu na trhu práce, stali sa zamestnanými

alebo si hľadali prácu počas tohto obdobia, ale stále žijú v chudobných rodinách (Klein, 1989).

Spomedzi amerických autorov sa problému chudobných pracujúcich venuje aj Marlene Kim (1998), ktorý sa zamýšľa nad tým, či sú chudobní zamestnaní „leniví“, alebo majú slabo ohodnotenú prácu. Na základe výskumu 57 000 domácností v roku 1993 pracujúcich chudobných definuje ako dospelých ľudí (18 a viac rokov), ktorí pracovali počas celého uplynulého roku a boli chudobní.

3 MERANIE CHUDOBY A ŠTATISTICKÉ ZISŤOVANIE EU SILC

V tejto kapitole sa budem venovať teoretickým aspektom merania chudoby a štatistickému zisťovaniu o príjmoch a životných podmienkach domácností SR – EU SILC, ktoré je zdrojom informácií o chudobe. Taktiež načrtnem a rozoberiem laekenské indikátory chudoby, ktoré použijem vo výskumnej časti práce.

3.1 Meranie chudoby

Aj keď sa pri skúmaní chudoby postupne upúšťa od jej jednodimenzionálneho, čiže značne zjednodušeného vymedzenia a merania, výška dosiahnutého peňažného príjmu zostáva ešte aj v súčasnosti základným ukazovateľom chudoby na Slovensku. Súvisí to s mnohými skutočnosťami: napríklad pomerne jednoduchým spracovaním, jednoduchšou operacionalizáciou, možnosťou komparácie, ako i s určitými historickými konotáciami (bývalé socialistické Československo na základe relatívnych, objektívnych mier chudoby vychádzalo v porovnaní s ostatnými krajinami ako krajina s nízkym podielom chudoby – takto stanovená hranica chudoby bola ako jediná aj preto do určitej miery vtedajšou štátnou mocou akceptovaná) (Džambazovič, 2004).

Nikdy nemeríme chudobu ako takú (ani v prípade tzv. objektívneho prístupu). Vždy meriame len je určitý koncept. Predovšetkým sa musíme rozhodnúť, či ju budeme merať špecificky ako „chudobu“, alebo obecnnejšie ako vopred určený „aspekt širšie pojatej nerovnosti“ (ako prah na krivke príjmu alebo majetku, pod ktorým je nerovnosť vnímaná za neakceptovateľnú a pod.). Potom ostáva ešte rozhodnúť sa medzi jednotlivými konceptmi chudoby a mnohými možnými konkrétnymi mierami chudoby vo vnútri zvoleného konceptu. Meranie je pritom sprevádzané celou radou obecných a metodologických problémov, ktoré sprevádzajú použitie konkrétnych konceptov a mier (určenie času merania, jednotky merania a jej veľkosť a štruktúru a pod.). K čomu vlastne slúžia pokusy merať chudobu? Lakonická odpoveď by mohla znieť: k počítaniu chudobných v populácii. V rozvinutejšej podobe by sme mohli pridať: taktiež k vysvetleniu toho, prečo sa ľudia stávajú chudobnými (malé príjmy, alebo neadekvátne výdaje?). A nakoniec: k určeniu hranice chudoby, alebo minimálnej úrovni peňažného príjmu, ktorú domácnosť potrebuje, aby sa vyhla deprivácii (ako hlboko pod stanovenou hranicou

chudoby sa pohybujú). Práve hranica chudoby je konečným cieľom väčšiny meraní chudoby. Či už je hranica absolútna, alebo relatívna vo vzťahu k životnému štandardu, ktorý je v danej spoločnosti a v danom okamihu považovaný za primeraný (Veit-Wilson, 1987). Ide o stanovenie hranice, pod ktorú je pre spoločnosť chudoba jej členov už neprijateľná a núti ju, aby na osud osôb, ktoré sa ocitnú pod úrovňou tejto hranice, v rámci svojej sociálnej politiky reagovala. Meranie chudoby je teda úzko spojené s určovaním rozsahu osôb oprávnených k nárokovaniu sociálnej pomoci od spoločnosti (Mareš, 1999).

3.2 Štatistické zisťovanie EU SILC – zdroj informácií o chudobe

Slovenská republika sa svojím vstupom do EÚ a podpisom tzv. Spoločného memoranda o sociálnej inklúzii plne zapojila do všetkých procesov a metód spolupráce pri odstraňovaní chudoby. Jednou zo základných vízií EÚ je napĺňanie cieľov pri odstraňovaní chudoby a sociálneho vylúčenia vo všetkých členských štátoch. Kľúčovým nástrojom na harmonizované zisťovanie v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia v EÚ je štatistické zisťovanie EU SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions), ktoré je zdrojom prierezových aj longitudinálnych dát o hĺbke a rozsahu chudoby. Tieto dáta zachytávajú multidimenzionalitu chudoby a sociálneho vylúčenia, sú medzinárodne porovnateľné, keďže EU SILC je v rámci členských štátov EÚ povinným štatistickým zisťovaním a súčasne slúžia ako podklad pre hodnotenie efektívnosti politík zameraných na boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Štatistické zisťovanie EU SILC je v prvom rade postavené na monitorovaní spoločných indikátorov chudoby a sociálneho vylúčenia, o ktorých hovoríme ako o tzv. laekenských indikátoroch. Časť týchto indikátorov je konštruovaná na báze príjmov, (tzv. monetárne indikátory), ktoré odzrkadľujú riziko chudoby a ďalšia časť odráža iné dimenzie, ako je prístup k zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti, bývaniu. Výhodou sledovania spoločných indikátorov v rámci zisťovania EU SILC je možnosť vzájomnej komparácie krajín EÚ, na druhej strane limitujúcou skutočnosťou zostáva nemožnosť vystihnúť špecifik chudoby a sociálneho vylúčenia na národných úrovniach. V rôznych krajinách EÚ majú chudoba a sociálne vylúčenie rôzne podoby, najmä pri pohľade na najviac ohrozené skupiny obyvateľov, preto je nevyhnutné stanovenie špecifických, národných indikátorov (tzv. terciárnych), ktoré sa sledujú individuálne v jednotlivých krajinách EÚ (Džambazovič a kol., 2008).

Zisťovanie je súčasťou projektu, v rámci ktorého sa má vytvoriť štatistika o príjmoch a životných podmienkach v štátoch Európskej únie. V rozpätí rokov 2003-2005 sa

postupne do projektu zapojilo všetkých 25 členských štátov prostredníctvom národných štatistických úradov. Hlavným cieľom je získať harmonizované, aktualizované a kvalitné informácie o štruktúre a úrovni chudoby a sociálnom vylúčení na účely tvorby štrukturálnych ukazovateľov a príslušných analýz, ktoré majú okrem iného pomôcť pri skúmaní hlavných sociálnych zmien. V praxi to znamená, že boli vymedzené spoločné premenné, ktoré najlepšie charakterizujú oblasť zisťovania, teda chudobu a sociálne vylúčenie v rámci Európy. Ich zber je z hľadiska záväzkov Slovenska voči EÚ povinný. Po ukončení zberu a spracovania budú skontrolované a imputované údaje spolu s vypočítanými štrukturálnymi indikátormi chudoby odoslané do Eurostatu a budú postupne súčasťou anonymizovanej užívateľskej databázy mikroúdajov sprístupnenej na výskumné účely. Na vyhodnotenie chudoby na Slovensku sa teda použijú konkrétne sociálne indikátory, vymedzené medzinárodne. Zisťovanie má vopred stanovený „inštitucionálny charakter“. Je prepojené so štátnou inštitúciou (Štatistický úrad SR) ako realizátorom projektu. To mu dáva na jednej strane výhody v podobe pokrytia rozsiahleho zberu vlastným kapitálom, na druhej strane prináša „a priori“ nevýhody v podobe stanoviska občanov ako respondentov a občanov ako užívateľov, či už na politickej, alebo vedeckej platforme. Samotné zisťovanie realizáciou v teréne nevybočuje z platformy zisťovaní v domácnosti. Jeho zameranie ho však predurčuje na to, aby sa s údajmi, ktoré budú mať charakter štatistického čísla, pracovalo veľmi zodpovedne a profesionálne (Ivančíková, 2006).

Valentová (2004) ďalej poukazuje na to, že získané údaje a indikátory majú slúžiť predovšetkým na medzinárodné porovnávanie Slovenska s ostatnými krajinami Európy. Sú súčasťou procesu zberu a vyhodnocovania údajov, ktoré sa akýmkoľvek spôsobom dotýkajú rôznych domén sociálnej reality, pričom definovanie domén a metóda zberu informácií sa odvíja od cieľov a zámerov skúmajúceho subjektu. Reálnym problémom totiž nie je len prepad relatívnej chudoby na Slovensku, ale aj jej zvyšovanie vo vzťahu k vyspelejším štátom.

Teoreticky sa projekt opiera predovšetkým o meranie konceptu relatívnej chudoby. Rozhodujúcu úlohu zohráva medzinárodné porovnávanie na základe indikátorov peňažnej (monetárnej) chudoby. Ich vymedzenie sa opiera o existenciu príjmovej nerovnosti v spoločnosti. Koncept relatívnej chudoby, presadzovaný okrem iných aj Eurostatom, vychádza z nedosiahnutia určitého minima, ktoré zaisťuje v spoločnosti dôstojný život, alebo z dosiahnutia štandardu, ktorý je v danej spoločnosti obvyklý. Vo všeobecnosti sa sledovanie príjmovej chudoby spája s monitorovaním objektívnej chudoby, deprivácia

a pocitová chudoba vyjadrená samotným respondentom sa spájajú skôr so subjektívnym konceptom chudoby. Príjmová chudoba sa pritom nemusí prekryvať s chudobou vyjadrenou v spotrebe a materiálnej deprivácii (Sirovátka, 2002).

Koncept relatívnej chudoby chápe Ivančíková (2006) ako protiváhu k meraniu konceptu absolútnej chudoby. Koncept absolútnej chudoby sa opiera o chápanie chudoby prostredníctvom neuspokojenia základných potrieb. Na Slovensku sa meranie tohto konceptu v súčasnosti rozvíja s podporou Svetovej banky v rámci projektu, ktorého cieľom je vytvoriť absolútnu hranicu chudoby založenú na ocenení základných životných potrieb.

3.3 Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach EU SILC 2005

Na základe štatistického zisťovania EU SILC 2005, ktoré prvýkrát prebiehalo na Slovensku v roku 2005 a zachytáva referenčný rok 2004, chcem poukázať na jeho priebeh, zámery a smerovanie.

Príprava samotného zisťovania bola založená na istých predpokladoch. Vstupom SR do Európskej únie vznikla v zmysle nariadenia č. 1177/2003 povinnosť realizovať zber od roku 2004. Následnou derogáciou pre Slovensko a ďalšie prístupové krajiny (s výnimkou Estónska, ktoré o derogáciu nepožiadalo a začalo v roku 2004) bolo rozhodnuté, že EU SILC sa vykoná po prvýkrát v roku 2005. Pravidelné ročné zisťovanie je predbežne pripravené na roky 2005-2008. Treba opakovane zdôrazniť, že zisťovanie bude zdrojom dvoch typov údajov prierezových a dlhodobých (longitudinálnych). Práve s využitím longitudinálneho komponentu zisťovania na základe 4-ročného rotačného panelu bude možné po prvýkrát určiť mieru trvalej chudoby na Slovensku. Tento ukazovateľ sa podľa metodiky Eurostatu vypočíta ako percento obyvateľov žijúcich v domácnostiach, kde bol ekvivalentný disponibilný príjem v danom roku aspoň v dvoch rokoch z predchádzajúcich troch rokov pod hranicou 60 %. Zisťovanie má tendenciu stať sa dôležitým zdrojom údajov o chudobe ako multidimenzionálnom jave. Sleduje chudobu v štyroch základných dimenziách: príjem, zdravie, vzdelanie a práca. V každom roku sú primárne cieľové ukazovatele z týchto oblastí rozšírené o skupinu osobitných sekundárnych ukazovateľov. Pre rok 2005 sú to ukazovatele zamerané na získanie informácií z oblasti medzi generačného prenosu chudoby. V roku 2006 je to oblasť sociálnej participácie a v roku 2007 oblasť nedostatkov bývania. V rámci plánu zapojiť pri príprave zisťovania aj odbornú verejnosť a potenciálnych užívateľov sa nadviazala intenzívna spolupráca s expertmi z MPSVR SR. Z viacerých spoločných zasadnutí vyplynula požiadavka na zaradenie

ukazovateľov, ktoré by prispeli k monitorovaniu chudoby na základe národných indikátorov. S ohľadom na stanovený rozsah zisťovania boli návrhy parciálne zvažované tak, aby sa pri udržaní požiadavky harmonizácie zohľadnili národné špecifiká a zároveň neúmerne nezaťažili domácnosti. Tak boli do zisťovania zaradené otázky týkajúce sa dôvodu prípadnej zmeny bývania domácnosti, otázky zamerané na sociálne vylúčenie v rodinách s nezaopatrenými deťmi, otázky týkajúce sa hodnotenia minulej a dnešnej sociálnej situácie členov domácnosti. Zber údajov v teréne sa realizoval od 16. mája do 16. júna 2005. Opytovatelia navštívili približne 6000 náhodne vybraných domácností z 306 obcí patriacich do 8 krajov Slovenska. Na zber použili tlačené dotazníky. Celkovo sa v domácnosti pracovalo so štyrmi typmi dotazníkov, z nich dva sa týkali celej domácnosti a dva sa svojím obsahom zameriavali na členov domácnosti vo veku 16 rokov a viac. Získali sa tak údaje za približne 15 000 osôb. Väčšina premenných, ktoré tvoria obsah prierezového komponentu zisťovania, boli získané priamo zberom. Ďalšie ukazovatele, napr. informácie o služobnom vozidle využívanom na súkromné účely alebo rozmer bytu a počet izieb, slúžia ako východisko pri výpočte primárnych ukazovateľov – nepenažného príjmu resp. imputovaného nájomného. Na ich výpočet poslúžia osobitné metodologické štúdie, ktoré je potrebné vypracovať na národnej úrovni v rámci projektu. Najväčšiu časť zberaných ukazovateľov tvoria informácie o rôznych druhoch príjmov, t.j. pracovných, sociálnych a iných, zberané na úrovni domácnosti a jednotlivcov. Otázky o príjmoch vyvolali zo strany respondentov najväčšie negatívne reakcie. Miera neodpovede pri príjmoch niekoľkonásobne prevyšovala neodpovede pri väčšine otázok (resp. položiek). A to aj v porovnaní napríklad s otázkami o zdraví respondentov. Práve informácie o druhu a štruktúre príjmu na úrovni domácností a jednotlivcov sú primárnym zdrojom údajov pre výpočet štrukturálnych indikátorov (laekenských indikátorov), ktoré sa používajú v rámci EÚ na vyhodnocovanie peňažnej (monetárnej) chudoby. Napriek dnes už overeným a prepracovaným metódam eliminovania položkovej neodpovede je kľúčovou úlohou Štatistického úradu SR získať od domácností aj v tejto oblasti kvalitné údaje, a to pri zohľadnení obmedzeného potenciálu zo strany respondentov, ktorí nechcú alebo dokonca nevedia odpovedať na konkrétne otázky poberania určitého druhu a výšky príjmov. Preto je imputácia príjmových premenných nevyhnutná. Expertné odhady sa budú objektivizovať použitím adekvátnych štatistických metód (napr. kalibrovaním). Celý projekt si vyžaduje testovanie a overovanie nových metód navrhovaných a odporúčaných Eurostatom. Osobitne ide o metodiku výberu, váženia, imputácie a sledovania niektorých položiek príjmov. Následne sa vybraná metóda implementuje na národnej úrovni. Na zabezpečenie

kvality údajov musel byť tiež navrhnutý a vypracovaný postup hodnotenia získaných údajov a výpočtu štrukturálnych indikátorov, pre ktoré je EU SILC zdrojom. Všetky tieto aspekty sa prejavili pri centralizovanom spracovaní údajov najmä z hľadiska času. Dôležitú úlohu zohráva v dotazníkoch skupina otázok, ktoré budú slúžiť na vyhodnotenie indikátorov peňažnej a nepeňažnej deprivácie. Ukazovatele na sledovanie indikátorov deprivácie vychádzali z teoretického východiska rozpracovaného Towsendom. Townsend meral depriváciu cez absenciu konkrétnych položiek alebo cez neschopnosť uspokojovať určité fyziologické a sociálne potreby. Nesleduje sa pritom nedostatok jednej alebo druhej položky indikujúcej chudobu jednotlivco, ale sa sleduje, ako sa nedostatok položiek v určitých domácnostiach jednotlivcov hromadí. Indikátory materiálnej deprivácie (vybavenie domácnosti predmetmi dlhodobej spotreby) boli s ohľadom na realitu v SR a požiadavky domácich užívateľov rozšírené. Okrem už spomínaných konceptov je v zisťovaní skupina otázok zameraná na sledovanie subjektívnej chudoby: či je domácnosť schopná vyjsť so svojimi príjmami, ako cíti dostatočnosť týchto príjmov, a to bez ohľadu na kritérium príjmovej chudoby (Ivančíková, 2006).

3.4 Zámery a smerovanie štatistického zisťovania EU SILC

Cieľom Štatistického úradu SR je prostredníctvom projektu EU SILC prispieť k vytvoreniu sofistikovaného, v rámci Európy platného a porovnateľného systému pre monitorovanie chudoby a sociálneho vylúčenia. Vytvorí sa tak systém indikátorov ako kontrolný nástroj na opis reality. Sociálne indikátory by mali byť vo všeobecnosti nielen nástrojom riadenia verejnej politiky, ale by mali tiež slúžiť akademickej obci na zovšeobecnenie a analýzu sociálnych zmien. Získané údaje sa budú môcť použiť na vyhodnotenie štrukturálnych indikátorov peňažnej chudoby, predovšetkým výpočet hranice chudoby (metodikou Eurostatu je hranica chudoby stanovená na úrovni 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu), indikátorov deprivácie a ukazovateľov sociálneho vylúčenia, v rámci kvantifikácie miery chudoby ako jedného zo základných prostriedkov na posudzovanie sociálnej kohézie obyvateľov. Experti Svetovej banky odporúčajú využiť niektoré premenné z EU SILC ako ukazovatele v prípade absolútnej hranice chudoby a tiež alternatívne pre subjektívnu hranicu chudoby. Vybrané údaje zo zisťovania budú súčasťou databázy – centrálného systému údajov a indikátorov, ktorý na monitorovanie chudoby pripravuje Inštitút sociálnej politiky (Ivančíková, 2006).

Napriek rozsahu zisťovania (množstvo ukazovateľov a ich rôznosť) nie je v silách tohto ani žiadneho štatistického zisťovania pokryť komplexne údajovú základňu pre také zložité fenomény, ako sú chudoba a sociálne vylúčenie. Aj keď existujú určité metodologické úskalia, ktoré obmedzujú vytvorenie validných a reliabilných nástrojov na uchopenie chudoby a sociálneho vylúčenia na základe štrukturálnych indikátorov odvodených z EU SILC a ktoré vyplývajú z konceptuálnych, metodologických a technických obmedzení medzinárodného komparatívneho výskumu, neexistuje u nás dost' alternatívnych zdrojov údajov. Existujúce indikátory sú a určitú dobu aj budú symbolickou reprezentáciou skúmaného javu pre vedcov a úradníkov (Valentová 2005).

3.5 Indikátory EU SILC

V rámci merania chudoby a sociálneho vylúčenia je medzi laekenskými indikátormi zahrnutých 21 primárnych a sekundárnych indikátorov, ktorých zdrojom na Slovensku sú údaje z EU SILC, OECD PISA, VZPS a Infostatu. Takmer polovica týchto indikátorov je konštruovaná na báze príjmov, tzv. monetárne indikátory, ktoré odzrkadľujú riziko chudoby a ďalšia polovica má zachytávať a odrážať ostatné dimenzie, ako je prístup k zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti, bývaniu. Spoločnými kritériami, aby sa premenná mohla charakterizovať ako indikátor chudoby a sociálneho vylúčenia sú: mala by odrážať negatívny aspekt života, byť medzinárodne porovnateľná, byť porovnateľná v čase, umožniť prepojenie peňažných a nepeňažných indikátorov chudoby. Primárne a sekundárne indikátory rozhodne nesmú chýbať pri prezentovaní možných spôsobov, ako merať rozsah a multidimenzionálnosť chudoby a sociálneho vylúčenia. Laekenské indikátory boli dizajnované pre osobitné ciele a na špecifickom stupni vývoja sociálnej politiky na úrovni EÚ, preto nie je prekvapujúce, že zazneli už i hlasy, ktoré spochybňujú skutočnosť, že by kritéria používané na hodnotenie postupu smerom k schváleným cieľom, boli primerané aj v rozšírenej Európe. Rovnako z toho vyplýva, že sa navrhované indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia neustále prehodnocujú a obohacujú o návrhy nových indikátorov s cieľom zachytiť čo najlepšie rôzne aspekty a čo najviac aspektov chudoby a sociálneho vylúčenia. V rôznych krajinách EÚ má chudoba a sociálne vylúčenie rôzne podoby najmä z hľadiska skupín obyvateľov postihnutých chudobou a sociálnym vylúčením, preto je nevyhnutné stanovenie špecifických národných indikátorov, ktoré sa sledujú individuálne v krajinách EÚ, nie sú to teda spoločné (tými sú spomínané primárne a sekundárne), ale tzv. terciárne indikátory (Džambazovič a kol., 2008).

V priloženej Tabuľke č. 1 poukazujem na laekenské indikátory chudoby (označené silným písmom), ktoré buď priamo, alebo nepriamo zachytávajú chudobu z pohľadu pracujúcich a pomocou ktorých budem v ďalších kapitolách práce (kap. 4 a 5) analyzovať rozsah a hĺbku chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ, resp. na Slovensku a v jeho regiónoch (krajoch).

Tabuľka č. 1: Laekenské indikátory chudoby zachytávajúce chudobu pracujúcich

Primárne indikátory	Definícia	Zdroj
Miera rizika chudoby (At risk of poverty rate)	Podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 60% národného mediánu ekvivalentného príjmu. Ekvivalentný príjem je definovaný ako celkový disponibilný príjem domácnosti delený jej "ekvivalentným počtom členov"*, čím sa zohľadňuje veľkosť a zloženie domácností. Tento príjem je priradený každému členovi domácnosti. Sleduje sa i riziko chudoby podľa 1. typu domácnosti (zohľadňuje sa prítomnosť či neprítomnosť závislých detí, počet členov domácnosti, vek), 2. podľa statusu ekonomickej aktivity (zamestnaní, nezamestnaní a dôchodcovia/iní neaktívni), 3. podľa pracovnej intenzity domácnosti , 4. podľa typu statusu bývania ako i hranica rizika chudoby pre dva typy domácností (domácnosť jednotlivca a domácnosť s dvoma dospelými a dvoma deťmi).	EU SILC
Distribúcia príjmov - pomer príjmov horného a dolného kvintilu (S80/S20) (Distribution of Income quintile share ratio S80/S20)	Pomer celkového príjmu, ktorý dosiahlo 20% populácie s najvyššími príjmami k príjmu, ktorý dosiahlo 20% populácie s najnižšími príjmami.	EU SILC
Gini koeficient (Gini coefficient)	Gini koeficient meria nerovnosť rozdelenia príjmov. Gini koeficient rovný 0 by znamenal dokonale rovnomerné rozdelenie; zatiaľ čo koeficient blížiaci sa k 1 by znamenal maximálnu nerovnosť, kde jedna osoba dostáva všetky príjmy.	EU SILC
Riziko chudoby pracujúcich (In work poverty risk)	Osoby, ktoré sú vnímané ako zamestnané podľa klasifikácie ekonomickej aktivity a ktorí sa nachádzajú v riziku chudoby.	EU SILC

Zdroj: The Continuity of Indicators during the Transition between EHCP and EU SILC, 2005

Vysvetlenia: *Ekvivalentný počet členov domácnosti je vypočítaný podľa ekvivalentnej škály (modifikovaná škála OECD), ktorá priradzuje jednotlivým členom domácností nasledovnú váhu:

- prvému dospelému členovi domácnosti 1
- ostatným dospelým 0,5
- deťom do 14 rokov 0,3
- deťom 14 a viac ročným 0,5

Napríklad ekvivalentný počet členov domácnosti, ktorá je zložená z dvoch dospelých a dvoch detí do 14 rokov je potom: $1 + 0,5 + (2 \times 0,3)$, t.j. 2,1.

ILO – Medzinárodná organizácia práce, WHO – Svetová zdravotnícka organizácia (Džambazovič a kol., 2008).

4 ZHODNOTENIE CHUDOBY PRACUJÚCICH V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH EÚ (ANALÝZA DÁT EU SILC)

V súlade s Marešom (1999), ktorí hodnotí, že nikdy nemeríme chudobu ako takú, ale vždy meriame len je určitý koncept, je v mojom prípade zvoleným konceptom relatívny koncept chudoby vo vzťahu k pracujúcim. Potom ostáva ešte rozhodnúť sa medzi mnohými možnými konkrétnymi mierami chudoby vo vnútri zvoleného konceptu (s. 120). Vo vnútri zvoleného konceptu sa v tejto kapitole budem snažiť na základe (v kontexte) jednotlivých hľadísk (podľa veku a rodu pracujúcich, stupňa dosiahnutého vzdelania, typu domácnosti a podľa toho či pracujúci sú zamestnaní na plný, alebo čiastočný pracovný úväzok) analyzovať rozsah a hĺbku chudoby pracujúcich v členských štátoch Európskej Únie, pomocou zhodnotenia a porovnania miery rizika chudoby pracujúcich v časovom vývoji rokov 2004 – 2008. Pritom budem vychádzať z databázy údajov EUROSTATU, konkrétne zo Štatistického zisťovania o príjmoch a životných podmienkach (Statistics on income and living conditions), a sledovať budem jeden z laekenských indikátorov chudoby, ktorým je riziko chudoby pracujúcich (In work poverty risk) a ktorí zároveň najlepšie poukazuje na problém chudoby pracujúcich.

4.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (všetky vekové kategórie spolu)

V tomto kontexte je možné zhodnotiť mieru rizika chudoby pracujúcich na základe dostupných štatistických údajov (databáza EUROSTATU) z hľadiska jednotlivých kategórií, a to vekových (všetky vekové kategórie spolu, mladí pracujúci vo veku 18 – 24 rokov, stredná veková kategória 25 – 54 rokov a najstaršia veková kategória 55 – 64 rokov) a v týchto vekových kategóriách sa môže prihliadať na to, ako sú na tom muži, ženy, či spoločne muži i ženy.

V pôvodnej 15-ke starých členských štátov EÚ (Belgicko, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Luxembursko, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Španielsko, Spojené Kráľovstvo, Švédsko a Taliansko) sa vo všetkých vekových kategóriách (muži i ženy spolu) pohybovala miera rizika chudoby pracujúcich medzi úrovňou 7,3% v roku 2004 (prvý sledovaný rok) a postupne mierne stúpala na úroveň 7,9% v roku 2008 (posledný sledovaný rok). V rokoch 2006 a 2007 bol v krajinách EÚ-15 najväčší podiel

pracujúcich v riziku chudoby, a to 8,0%. Keď prihladneme na rozšírenie Európskej Únie o 10 nových členských krajín v roku 2004 (Cyprus, Česká republika, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Slovensko, Slovinsko), môžeme si všimnúť, že tieto nové členské štáty Európskej Únie mierne zvyšujú podiel pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich v roku 2004 7,8% a v roku 2008 8,0%. To predstavuje pri porovnaní s EÚ-15 v daných rokoch zvýšenie podielu o 0,5% v roku 2004 a iba o 0,1% v roku 2008. Tento minimálny rozdiel v danom indikátory chudoby medzi krajinami EÚ-15 a EÚ-25 v roku 2008 je možné pripísať postupnému znižovaniu disparít medzi starými členskými štátmi a prijatými členskými štátmi v roku 2004. Vstupom posledných dvoch krajín do únie v roku 2007, a to Bulharska a Rumunska sa ešte zvýšil celkový podiel pracujúcich nachádzajúcich sa pod hranicou chudoby v Európskej únii. Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu tak v rokoch 2006 – 2008 v rámci EÚ-27 nadobúdala hodnoty okolo 8,5%.

Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu (všetky vekové kategórie spolu) v jednotlivých členských štátoch Európskej Únie nám ukazuje v prílohách Tab. č. 1, Grafy č. 1 a 2 a Mapy č. 1 a 2. Najväčším podielom pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby sa v sledovanom roku 2008 vyznačovalo Rumunsko (17,9%). Pomerne vysoká miera rizika chudoby pracujúcich bola v tomto roku v Grécku (13,8%), pričom podiel pracujúcich v riziku chudoby tu stúpol od roku 2004 o 0,9%. Ďalších 7 členských štátov EÚ sa v roku 2008 na základe tohto hľadiska vyznačovalo priemernou mierou rizika chudoby pracujúcich – interval <9,0 – 12,0%), a to v poradí Španielsko (11,4%), Lotyšsko (11,2%), Poľsko (11,1%), Litva (10,4%), Portugalsko a Taliansko (obe krajiny po 10,3%) a nakoniec Luxembursko s podielom 10%. Nižší podiel pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby bol v Estónsku (8,1%), Bulharsku (7,5%), na Cypre (7,0%), vo Švédsku (6,9%), v Nemecku (6,8%), vo Francúzsku a v Spojenom Kráľovstve (obe krajiny po 6,7%), v Maďarsku (6,2%) a na Malte (6,0%). Podľa veku a rodu (spolu) sa najnižšími mierami rizika chudoby pracujúcich vyznačovali štáty ako Rakúsko a Dánsko (obe krajiny po 5,9%), Írsko (5,4%), Slovensko (5,2%), Holandsko (5,0%), Slovinsko (4,8%), Belgicko (4,6%), Fínsko (3,7%) a Česko (3,2%).

Porovnaním vývoja miery rizika chudoby pracujúcich z hľadiska veku a rodu (muži, ženy, spolu) medzi rokmi 2004 a 2008 v členských krajinách Európskej Únie sa nám vynára viacero skutočností. V prevažnej väčšine štátov EÚ sa až na pár výnimiek v sledovanom období zvýšilo riziko chudoby pracujúcich osôb, čoho nepriamou príčinou mohla byť globálna hospodárska recesia, ktorá bez výnimky zasiahla aj krajiny Európskej Únie. Pre

chýbajúce dáta v roku 2004 sa nedá porovnať miera rizika chudoby pracujúcich v štátoch Rumunsko a Bulharsko, ktoré boli prijaté do Európskej Únie v roku 2007 a doplnili súčasnú EÚ-27. Vývoj podielu osôb v riziku chudoby v týchto dvoch štátoch bol síce rozdielny, ale v oboch prípadoch nastali len mierne zmeny, aj keď opačné. Zatiaľ čo v Bulharsku bola v roku 2006 pomerne nízka miera rizika chudoby pracujúcich (spolu – 5,8%, muži – 6,1%, ženy 5,6%), tak k roku 2008 tento podiel narástol u oboch pohlaví na hodnotu 7,5%. Naopak v Rumunsku zaznamenávame pokles, a to z 18,3% v roku 2006, na spomínaných 17,9% v roku 2008. Mierne poklesy si môžeme všimnúť už iba v štátoch ako Česko, v ktorom klesol podiel pracujúcich osôb v riziku chudoby medzi rokmi 2004 a 2008 z 3,5% o 0,3%, v Írsku zo 6,0% o 0,6%, v Holandsku z 5,8% o 0,8%, v Rakúsku zo 6,8% o 0,9% a pomerne väčšie poklesy zaznamenávame v Spojenom Kráľovstve z 8,2% o 1,5%, v Portugalsku z 11,9% o 1,6%, v Maďarsku z 8,7% o 2,5%, v Poľsku z 13,8% o 2,7% a nakoniec najväčší pokles podielu pracujúcich osôb v riziku chudoby zaznamenávame na Slovensku, a to z 8,9% o 3,7%. Vo zvyšných 15 štátoch Európskej Únie, už okrem spomínaného Bulharska a Fínska, v ktorom bola v oboch sledovaných rokoch miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu rovnaká (3,7%), tento podiel vo väčšej či menšej miere stúpал. Mierny nárast miery rizika chudoby pracujúcich zaznamenávame v Slovinsku zo 4,6% o 0,2% a rovnako tak v Luxembursku z 9,8% o 0,2%, v Litve z 10,0% o 0,4%, na Cypre zo 6,5% o 0,5%, vo Francúzsku zo 6,1% o 0,6% a takisto v Estónsku zo 7,5% o 0,6%, v Belgicku z 3,9% o 0,7% a v Grécku z 12,9 o 0,9%. O málo väčší nárast podielu pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby vidíme v Španielsku z 10,4% o 1,0%, v Dánsku zo 4,8% o 1,1% a postupne o 1,3%, 1,4% a 1,5% na Malte (2004 – 4,7%), vo Švédsku (2004 – 5,5%), v Taliansku (2004 – 8,8%). Úplne najväčší prírastok podielu pracujúcich v riziku chudoby bol v dvoch štátoch, a to v Nemecku zo 4,8% o 2,0% a v Lotyšsku z 9,0 o 2,1%.

V súčasnom období sa zoztra zmenilo rozdelenie pracujúcej triedy podľa pohlavia. Miera mužskej zamestnanosti mala tendenciu klesať, z dôvodu znižovania stavov v mnohých odvetviach výrobnjej sféry, v prvom rade priemysle a verejných službách. V rovnakom čase sektorová zamestnanosť zvýšila podiel žien, a to hlavne v spotrebiteľských službách, verejných službách a v bežných úradníckych zamestnaniach, ktoré expandovali. A tak, zatiaľ čo podiel mužov na zamestnanosti padal vo väčšine krajín, špeciálne menej kvalifikovaných, podiel žien mal tendenciu stúpať. Ale tieto nové príležitosti boli prevažne v nízko platených zamestnaniach (poor jobs) a prevažne na čiastočný úväzok, aj keď tam bol určitý zásah žien do lepšie platených zamestnaní, predtým vyhradených

mužom. Narastajúci počet nízko platených zamestnaní bol neprimerane obsadený ženami, s čím súvisela narastajúca feminizácia na dne pracovného trhu. Napr. Stone (1997) poukazuje na severovýchod Anglicka, že zatiaľ čo počet pracovných miest pre ženy v súčasnej dobe narastá, celkový príjem platený ženským zamestnankyniam v súčte vôbec nenarastá. Tieto zhoršenia zamestnaneckých podmienok pracujúcej triedy mužov nútia ich ženské partnerky uchádzať sa o viac platené zamestnania (Gough a kol., 2006).

Naproti tomu stojí fakt, že z rodového hľadiska sú v Európskej únii o čosi vyššou mierou rizika chudoby pracujúcich postihovaný muži ako ženy, a to tak v rámci EÚ-15, EÚ-25 ako aj EÚ-27. Na porovnanie bola v roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich mužov v rámci EÚ-27 9,0%, kým u žien to bolo len 7,7%. To súhlasí s názorom Gougha a kol. (2006) ktorí hovoria, že u mužskej časti pracujúcej populácie to môžeme pripísať práve relatívnemu a absolútnemu nárastu nestálych, málo kvalifikovaných a nízko platených zamestnaní, s malou, alebo žiadnou perspektívou povýšenia (s. 78). Vo väčšine krajín Európskej únie zaznamenávame väčší podiel mužov v nízko platených zamestnaniach, napr. v roku 2008 bola podľa EUROSTATU v Rumunsku miera rizika chudoby pracujúcich u mužov na úrovni takmer 20%, u žien je to 15,5%. V juhoeurópskych krajinách ako Grécko (muži – 16,1%, ženy – 10,6%), Španielsko (12,6 a 9,9%), Taliansko (11,8 a 9,6%), Portugalsko (11,0 a 9,6%), Malta (7,5 a 3,2%), Bulharsko (7,8 a 7,1%) je taktiež väčšia miera rizika chudoby pracujúcich u mužov ako žien. Opačná situácia je napr. v pobaltských krajinách ako Estónsko (muži – 6,5%, ženy – 9,7 %), Litva (9,6 a 11,2%) i keď v Lotyšsku je opäť o niečo málo väčší podiel mužov v riziku chudoby (11,4% a naproti ženám s rovnými 11,0%). Väčší podiel žien ako mužov nachádzajúcich sa v riziku chudoby bol v roku 2008 okrem týchto pobaltských krajín ešte aj v ekonomicky vyspelých krajinách západnej Európy ako Belgicko (muži 4,6%, ženy 4,7%), Nemecko (6,3 a 7,5%), Spojené Kráľovstvo (6,4 a 7,1%) a Holandsko (5,0 a 5,1%), ktoré zároveň patria ku krajinám pôvodnej EÚ-15. Podobne tomu tak bolo v danom roku i na Cypre (muži 6,8%, ženy 7,3%) a v Čechách (3,0 a 3,4%). Rovnaká miera rizika chudoby pracujúcich bola u zamestnaných mužov a žien v Rakúsku (po 5,9%). Vo zvyšných 10 štátoch Európskej únie, a to v Dánsku (7,1 a 4,4%), Fínsku (4,0 a 3,4%), Francúzsku (7,2 a 6,1%), Írsku (6,1 a 4,4%), Luxembursku (10,5 a 9,5%), Maďarsku (7,0 a 5,3%), Švédsku (7,2 a 6,6%), Slovinsku (5,2 a 4,2%), Poľsko (12,1 a 9,8%) a nakoniec na Slovensku (5,5 a 4,9%) bola v roku 2008 väčšia miera rizika chudoby pracujúcich u mužov ako u žien.

Z rodového hľadiska nastalo pri vývoji miery rizika chudoby pracujúcich u mužov a žien v členských štátoch Európskej únie iba málo zmien. U 19 krajín si môžeme všimnúť, že

pokiaľ bola v roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich väčšia u mužov ako u žien, bola taktiež väčšia v týchto štátoch aj v roku 2004 a naopak, pokiaľ bola v roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich väčšia u žien ako u mužov, bola takisto väčšia v týchto štátoch aj v roku 2004. Z daného hľadiska nastala zmena iba v nasledovných štátoch. Kým v roku 2008 bol Holandsku väčší podiel žien v riziku chudoby ako mužov (spomínané vyššie), v roku 2004 to bolo naopak (muži – 6,1%, ženy – 5,4%), takisto v Litve (10,4 a 9,7%) a Spojenom Kráľovstve (8,8 a 7,6%). Iba v Lotyšsku a na Slovensku bola v roku 2004 na rozdiel od roku 2008 zmena opačná. Kým v roku 2008 bola na Slovensku a v Lotyšsku väčšia miera rizika chudoby pracujúcich u mužov ako u žien (spomínané vyššie), v roku 2004 bolo v riziku chudoby na Slovensku 8,7% zamestnaných mužov a 9,2% zamestnaných žien a v Lotyšsku 8,9% zamestnaných mužov a 9,1% zamestnaných žien. Rovnaká miera rizika chudoby pracujúcich bola u zamestnaných mužov a žien v roku 2004 v Dánsku (po 4,8%) a v Luxembursku (po 9,8%). Nakoniec ešte spomeniem poslednú krajinu, pri ktorej vidíme zmenu, a tou je Rakúsko. V roku 2008 bola rovnaká hodnota miery rizika chudoby u mužov ako u žien (spomínané vyššie), zatiaľ čo v roku 2004 bola u mužov na úrovni 7,3%, kým u žien len 6,0%. Rok 2004 tak vo viacerých prípadoch potvrdzoval skutočnosť, že podobne ako v roku 2008 sme mohli vo väčšine krajín Európskej Únie zaznamenať v nízko platených zamestnaniach väčší podiel mužov ako žien.

4.1.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (18 – 24 rokov)

V pôvodnej 15-ke starých členských štátov EÚ sa v danej vekovej kategórii (18 – 24 rokov; muži i ženy spolu) pohybovala miera rizika chudoby pracujúcich medzi úrovňou 8,7% v roku 2004 a postupne stúpala až na úroveň 10,4% v roku 2008. Po prihliadnutí na rozšírenie Európskej Únie o 10 nových členských krajín v roku 2004 si môžeme všimnúť, že tieto nové členské štáty Európskej Únie v roku 2004 v danej vekovej skupine mierne zvyšujú a naopak v roku 2008 mierne znižujú podiel pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich (18 – 24 rokov) v roku 2004 8,9% a v roku 2008 10,0%. To predstavuje pri porovnaní s EÚ-15 v daných rokoch zvýšenie podielu o 0,2% v roku 2004 a v roku 2008 dokonca zníženie o 0,4%. Príčinou tohto javu môže byť fakt, že kým v 10 nových členských štátoch EÚ (prijaté v roku 2004) iba mierne stúpol celkový podiel pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku

chudoby (o 1,1%), tak v rámci všetkých členských štátov pôvodnej EÚ-15 sa medzi rokmi 2004 – 2008 výraznejšie zvýšila miera rizika chudoby pracujúcich v danej vekovej kategórii (až o 1,7%). Po prihliadnutí na vstup posledných dvoch krajín do únie (Bulharska a Rumunska), môžeme pri porovnaní EÚ-27 (10,8%) s EÚ-15 (10,4%) a EÚ-25 (10,0%) v roku 2008 vidieť zvýšenie podielu pracujúcich nachádzajúcich sa pod hranicou chudoby v Európskej únii o 0,4%, resp. 0,8%.

Najmladšia veková kategória (18 – 24 rokov) sa pri porovnaní so všetkými zvyšnými vekovými kategóriami javí ako najohrozenejšia veková skupina z hľadiska nízko ohodnotených zamestnaní, čo nám ukazujú aj prílohy, a to Tab. č 2, Grafy č. 3 a 4 a Mapy č. 3 a 4. Príčinou toho, že daná veková skupina pracujúcich osôb je vo väčšej miere zamestnaná v nízko platených zamestnaniach, môže byť nižší stupeň dosiahnutého vzdelania (maximálne stredoškolské) a z toho plynúce ich nižšie mzdové ohodnotenie. U tejto vekovej skupiny napriek tomu môžeme v rámci štátov Európskej Únie pozorovať viacero zaujímavých skutočností. Pri niektorých krajinách si aj napriek tomu môžeme všimnúť, že miera rizika chudoby pracujúcich dosahuje v kategórii medzi 18 – 24 ročnými menšie hodnoty ako je tomu v týchto štátoch vo všetkých vekových kategóriách spolu. Medzi takéto štáty môžeme zaradiť napr. Estónsko, kde miera rizika chudoby pracujúcich v roku 2004 (5,8%) bola o 1,7% a v roku 2008 (3,0%) dokonca o 5,1% menšia ako pri všetkých vekových kategóriách spolu. Nižšia miera rizika chudoby u „mladých pracujúcich“ ako u všetkých spolu bola v sledovaných rokoch ešte v Grécku (2004 – o 0,2% a 2008 – o 2,2%), v Holandsku (o 2,3% a 1,5%), v Litve (o 3,5% a 5,0%), v Lotyšsku (o 3,0% a 1,3%), na Malte (o 3,2% a 0,9%) a na Slovensku (o 2,7% a 1,4%). Okrem Grécka a Holandska sa tak jedná o štáty, ktoré boli prijaté do Európskej Únie v roku 2004 (všetky pobaltské, Malta a Slovensko), a preto ako som už spomínal vyššie v EÚ-25 bola v roku 2008 nižšia miera rizika chudoby mladých pracujúcich o 0,4% v porovnaní s krajinami EÚ-15.

Opačná situácia bola v danej vekovej skupine v ekonomicky vyspelejších západoeurópskych a severoeurópskych štátoch Európskej Únie. V štátoch ako Švédsko, Fínsko, Dánsko, Nemecko, Luxembursko a Francúzsko je miera rizika chudoby mladých pracujúcich výrazne vyššia v porovnaní s mierou rizika chudoby všetkých vekových kategórií v týchto krajinách. Napríklad vo Švédsku bol podiel pracujúcich (18 – 24 ročných), nachádzajúcich sa v riziku chudoby v sledovaných rokoch až okolo 20%, čo predstavovalo oproti miere všetkých vekových kategórií (2008 – 6,7%) hodnotu vyššiu približne o 13%. V Dánsku bola v roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich u mladej

vekovej skupiny 19,5%, v Luxembursku 13,3%, v Nemecku 11,6%, vo Francúzsku 10,6% a vo Fínsku napr. v roku 2007 12,5%. Vysvetlenie týchto skutočností v spomenutých štátoch má viaceré príčiny. Prvou je, že mladí ľudia v týchto krajinách sú v niektorých prípadoch prednostne zamestnávaní na základe toho, že môžu byť menej platení a kladú menej odporu voči diktatúre manažmentu zásluhou nedostatku pracovných skúseností, ale napríklad vo Francúzsku, kde mladí nemôžu byť podľa zákona platení nižšími mzdami, zamestnávateľia uprednostňujú starších zamestnancov a je tu vysoká miera nezamestnanosti mladého obyvateľstva (Gough a kol., 2006). Druhou príčinou môže byť nárast ilegálnych imigrantov (hlavne mladých), napr. z islamských krajín do spomenutých štátov Európskej Únie a s tým spojené zložité začlenenie takýchto pracovných síl na trh práce, prípadne nárast neoficiálnych foriem práce, v ktorých takmer všetci dostávajú veľmi nízke príjmy. V ďalších krajinách Európskej Únie nie sú badateľné výrazné rozdiely medzi mierou rizika chudoby pracujúcich (18 – 24 rokov) a tou istou mierou spolu (všetky vekové kategórie). Môžem ale konštatovať, že najmladšia veková kategória sa pri pohľade na podiely pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby (18 – 24 ročných) javí ako chudobou najohrozenejšia veková skupina a vo väčšine zvyšných štátov sa prejavuje väčšou mierou ako pri všetkých kategóriách spolu.

Z hľadiska rodu (muži, ženy) sa nám ukazuje pri najmladšej vekovej kategórii presne opačná situácia, ako keď zoberieme do úvahy všetky vekové kategórie. V rámci celej Európskej Únie (EÚ-15, EÚ-25 ako aj EÚ-27) sú o čosi vyššou mierou rizika chudoby pracujúcich v danej vekovej skupine (18 – 24 rokov) postihované ženy, zatiaľ čo pri vzatí do úvahy všetkých vekových kategórií spolu to boli práve muži. Na porovnanie bola v roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich u mužov v rámci EÚ-15 10,2%, kým u žien to bolo o pol percenta viac, a to 10,7%. V rámci EÚ-25 bola táto miera u mužov (9,9%) aj žien (10,2%) dokonca nižšia ako EÚ-15, najväčšia bola v rámci EÚ-27 (muži – 10,7%, ženy – 10,9%). Aj napriek tomu, že v roku 2008 bola celková miera rizika chudoby pracujúcich v Európskej únii v danej vekovej skupine menšia u mužov ako u žien, v rámci jednotlivých štátov EÚ sme mohli badať v 14 štátoch väčší podiel mužov a v 13 štátoch väčší podiel žien nachádzajúcich sa v riziku chudoby. Členské štáty Európskej Únie, kde bol väčší podiel pracujúcich mužov (18 – 24 rokov) v riziku chudoby sú: Belgicko (muži – 4,7%, ženy – 4,6%), Bulharsko (9,3 a 5,1%), Cyprus (12,5 a 10,0%), Dánsko (21,3 a 16,3%), Francúzsko (12,6 a 8,0%), Grécko (11,9 a 11,2%), Holandsko (4,0 a 2,8%), Litva (6,4 a 3,9%), Lotyšsko (11,0 a 8,4%), Maďarsko (7,8 a 5,4%), Malta (6,4 a 3,5%), Poľsko (11,7 a 9,7%), Portugalsko (11,6 a 5,8%) a Spojené Kráľovstvo (7,0 a 6,2%).

Naopak štáty, kde bol väčší podiel pracujúcich žien (18 – 24 rokov) v riziku chudoby sú: Česko (muži – 3,3%, ženy – 3,6%), Estónsko (2,9 a 3,1%), Fínsko (3,9 a 7,9%), Írsko (4,7 a 6,9%), Luxembursko (12,3 a 14,5%), Nemecko (9,8 a 13,8%), Rakúsko (3,8 a 6,8%), Rumunsko (23,5 a 27,2%), Slovensko (3,4 a 4,4%), Slovinsko (2,4 a 3,7%), Španielsko (10,3 a 14,2%), Švédsko (17,8 a 22,1%) a Taliansko (12,5 a 14,7%). Pre porovnanie, v roku 2004 bola iba v 11 členských štátoch Európskej Únie väčšia miera rizika chudoby pracujúcich u mužov ako u žien, a tými boli: Belgicko, Cyprus, Česko, Estónsko, Írsko, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Poľsko a Spojené Kráľovstvo. Rovnaký podiel pracujúcich mužov a žien bol v danom roku v Španielsku (8,2%), vo zvyšných 13 štátoch (Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Litva, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Slovensko, Slovinsko, Švédsko a Taliansko) bola väčšia miera rizika chudoby pracujúcich u žien ako u mužov.

4.1.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (25 – 54 rokov)

V pôvodnej 15-ke starých členských štátov EÚ sa v danej vekovej kategórii (25 – 54 rokov; muži i ženy spolu) pohybovala miera rizika chudoby pracujúcich medzi úrovňou 7,1% v roku 2004 a postupom rokov môžeme vidieť vzostup k roku 2008 na úroveň 7,7%. Najvyššiu hodnotu ale v pôvodných členských krajinách dosiahla v roku 2006 (7,9%), teda v roku, ktorý sa vyznačoval najvyššími podielmi pracujúcich v riziku chudoby vo všetkých vekových kategóriách (vynímajúc vekovú skupinu 18 – 24 rokov), pre ktorú boli najvyššie miery rizika chudoby pracujúcich príznačné v poslednom sledovanom roku (2008). V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich (25 – 54 rokov) v roku 2004 7,6% a v roku 2008 7,8%. EÚ-25 v porovnaní s EÚ-15 zvyšuje v daných rokoch podiel pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby o 0,5% v roku 2004 a iba o 0,1% v roku 2008. Tento pokles rozdielu miery rizika chudoby pracujúcich v strednej vekovej skupine medzi EÚ-15 a EÚ-25 opäť potvrdzuje pravidlo, ktoré platilo aj pri predchádzajúcich vekových skupinách a dá sa zovšeobecniť tak, že v časovom vývoji (2004 – 2008) sa zmenšovali disparity medzi starými členskými štátmi (EÚ-15) a prijatými členskými štátmi v roku 2004. Vstupom posledných dvoch členských krajín do Európskej Únie (Bulharska a Rumunska) sa zvýšila v strednej vekovej kategórii v rámci EÚ-27 hodnota miery rizika chudoby pracujúcich v roku 2006 na úroveň 8,4% a v roku 2008 na úroveň 8,2%.

Všeobecne sa dá povedať, že pracujúci, ktorí patria do strednej vekovej kategórie (25 – 54 rokov) sa javia pri porovnaní so všetkými vekovými kategóriami spolu (kapitola 4.1) ako chudobou menej ohrozená skupina pracujúcich. Existuje viacero príčin (faktorov), ktorými môžeme poukázať na vysvetlenie tohto tvrdenia. Jedným z nich je, že v danej vekovej kategórii je veľký podiel vysokoškolsky vzdelaných a tým pádom vyššie ohodnotených zamestnancov, čo výrazne znižuje podiel pracujúcich, ktorí sa nachádzajú v riziku chudoby. Ďalším faktorom môže byť, že pracujúci strednej vekovej kategórie, ktorí sa pohybujú na primárnom trhu práce majú vytvorenú pracovnú kariéru, väčšie pracovné skúsenosti, väčšiu istotu zamestnania, atď. ako chudobou najviac ohrození mladí pracujúci (18 – 24 rokov). Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich v danej vekovej kategórii v jednotlivých členských štátoch Európskej Únie môžeme tiež vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č 3, Grafoch č. 5 a 6 a Mapách č. 5 a 6. Najväčším (podobne ako pri všetkých vekových kategóriách spolu) podielom pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby sa v tejto vekovej kategórii v roku 2008 vyznačovalo Rumunsko (15,8%), aj keď oproti všetkým vekovým kategóriám spolu tu bol nižší podiel o 2,1%. Vysoká miera rizika chudoby pracujúcich v strednej vekovej kategórii u mužov a žien spolu bola v tom istom roku v Grécku (13,6%), ktoré sa spolu s Rumunskom nachádzali v najvyššom intervale <13,4 – 15,9). Štyri členské štáty Európskej Únie sa vyznačovali mierne vyššou mierou rizika chudoby pracujúcich v intervale <10,9 – 13,4), v poradí Lotyšsko (12,0%), Litva a Poľsko (obe krajiny po 11,2%), Španielsko (11,1%) a štyri priemernou mierou rizika chudoby pracujúcich v intervale <8,4 – 10,9%), v poradí – Luxembursko (10,5%), Taliansko (10,4%), Portugalsko (9,5%) a Estónsko (9,3%). Nižším podielom pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby sa v roku 2008 vyznačovali členské štáty Európskej Únie, ktoré boli v intervale <5,9 – 8,4%), pričom ich poradie bolo nasledovné: Bulharsko (7,8%), Cyprus (6,7%), Maďarsko, Malta a Švédsko (všetky po 6,6%), Nemecko (6,5%), Francúzsko (6,3%), Rakúsko (6,1%) a Francúzsko (6,0%). V strednej vekovej kategórii (25 – 54 rokov) sa v najnižšom intervale – <3,4 – 5,9%) nachádzalo 8 štátov, v poradí Slovensko (5,6%), Holandsko (5,3%), Dánsko (5,2%), Slovinsko (4,9%), Belgicko (4,5%), Írsko (4,0%), Fínsko (3,8%), Česko (3,5%).

Porovnanie vývoja miery rizika chudoby pracujúcich strednej vekovej kategórie (25 – 54 rokov) medzi rokmi 2004 a 2008 v členských krajinách Európskej Únie nám ukazuje podobne ako pri hodnoteniach predošlých vekových skupín (všetkých spolu a mladej vekovej kategórie), že v prevažnej väčšine štátov EÚ sa v sledovanom období zvyšovalo riziko chudoby pracujúcich. V Rumunsku zostávala miera rizika chudoby pracujúcich

v strednom veku v časovom vývoji medzi rokmi 2006 – 2008 približne na rovnakej úrovni (minimálny pokles o 0,1%). Naopak v Bulharsku za rovnaké časové obdobie narástla miera rizika chudoby pracujúcich zo 6,0% o 1,8%. Tak ako v tomto členskom štáte, rástli podiely pracujúcich osôb, ktoré sa nachádzali v riziku chudoby ešte v ďalších 16 štátoch. Mierne nárasty tohto podielu medzi rokmi 2004 – 2008 môžeme vidieť na Cypre zo 6,4 o 0,3%, o rovné 0,4% vo Fínsku (z 3,4%), v Slovinsku (zo 4,5%), vo Francúzsku (z 5,9%) a v Litve (z 10,8%), v Belgicku zo 4,0% o 0,5%, o 0,7% na Malte (z 5,9%), v Luxembursku (z 9,8%) a v Španielsku (z 10,4%). O málo väčší nárast podielu pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby vidíme v Dánsku zo 4,1% o 1,1%, v Taliansku z 9,1% o 1,3%, v Estónsku zo 7,9% o 1,4%, vo Švédsku zo 4,9% o 1,7% a Grécku z 11,7% o 1,9%. Úplne najväčší prírastok podielu pracujúcich v riziku chudoby bol v dvoch štátoch, a to v Nemecku zo 4,5% o 2,0% a v Lotyšsku z 9,6 o 2,4%. Naproti členským štátom EÚ v ktorých narastala miera rizika chudoby pracujúcich (25 – 54 rokov) sa v sledovanom období táto miera zmenšila okrem Rumunska už iba v 9 krajinách. Mierne poklesy si môžeme všimnúť v štátoch ako Česko, v ktorom klesol podiel pracujúcich osôb v riziku chudoby medzi rokmi 2004 a 2008 z 3,9% o 0,4%, v Holandsku z 5,9% o 0,6% a Rakúsku zo 6,9% o 0,8%. Pomerne väčšie poklesy, a to o 1,7% sme mohli zaznamenať v 3 štátoch (Írsko – z 5,7%, Spojené Kráľovstvo – zo 7,7% a Portugalsko – z 11,2%), v Maďarsku z 8,9% o 2,3%, v Poľsku z 13,9 o 2,7%. Najväčší pokles podielu pracujúcich osôb v riziku chudoby sme mohli zaznamenať podobne ako u všetkých vekových kategórii spolu na Slovensku, a to z 9,7% o 4,1%.

Z rodového hľadiska (podobne ako u všetkých vekových kategórii spolu) sú v členských štátoch Európskej Únie o čosi vyššou mierou rizika chudoby pracujúcich postihovaný muži ako ženy, a to tak v rámci EÚ-15, EÚ-25 ako aj EÚ-27. Na porovnanie bola v roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich mužov vo vekovej kategórii 25 – 54 rokov v rámci EÚ-27 9,0% (rovnako ako spolu), kým u žien to bolo len 7,3%, čo je o 0,4% menšia miera rizika chudoby pracujúcich ako vo všetkých vekových kategóriách spolu. V rámci EÚ-25 a EÚ-15 bol 8,5%, resp. 8,4% podiel pracujúcich mužov a 7,0%, resp. 6,9% podiel pracujúcich žien nachádzajúcich sa v riziku chudoby. Vo väčšine štátov Európskej Únie tak môžeme z dlhodobého hľadiska zaznamenať v strednej vekovej kategórii väčší podiel mužov v nízko platených zamestnaniach ako žien. Ako príklad uvediem porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich mužov a žien v roku 2008. V danom roku bola len v siedmich krajinách väčšia miera rizika chudoby u pracujúcich žien ako u mužov. Medzi takéto štáty radíme Spojené Kráľovstvo, kde bol podiel pracujúcich žien v riziku chudoby o 0,1% väčší

ako pracujúcich mužov (muži – 6,0%, ženy – 6,1%), v Belgicku o 0,2% (4,4 a 4,6%), v Česku o 0,5% (3,2 a 3,7%), na Cypre o 0,6% (6,4 a 7,0%), v Nemecku o 0,9% (6,1 a 7,0%). Najvýraznejšie rozdiely medzi mierou rizika chudoby pracujúcich mužov a žien môžeme vidieť opäť ako pri všetkých vekových kategóriách spolu v pobaltských štátoch Litva a Estónsko. V prvom z nich je podiel pracujúcich žien v riziku chudoby o 2,5% väčší ako pracujúcich mužov (muži – 9,9%, ženy – 12,4%) a v druhom dokonca väčší o 3,7% (7,4 a 11,1%). Vo zvyšných dvadsiatich krajinách boli v strednej vekovej kategórii postihovaní chudobou viac pracujúci muži ako ženy. Najväčšie rozdiely medzi mierou rizika chudoby pracujúcich mužov a žien boli v juhoeurópskych členských štátoch, a to v Grécku (muži – 16,1%, ženy – 10,2%), v Rumunsku (18,1 a 12,8%), na Malte (8,4 a 3,1%), v Taliansku (12,3 a 7,5%) a v Španielsku (12,5 a 9,4%). Naopak najmenšie rozdiely, aj keď s vyšším podielom mužov o 0,1% boli v Holandsku (muži – 5,3%, ženy – 5,2%), v Bulharsku (7,9 a 7,8%) a v Lotyšsku (12,0 a 11,9%), o 0,4% vo Švédsku (6,8 a 6,4%), o 0,5% v Írsku (4,2 a 3,7%), o 0,8% v Rakúsku (6,4 a 5,6%) a vo Francúzsku (6,7 a 5,9%) a o rovné 1% na Slovensku (6,1 a 5,1%), v Luxembursku (10,9 a 9,9%) a v Portugalsku (10,0 a 9,0%). Vo zvyšných piatich štátoch bol podiel mužov nachádzajúcich sa v riziku chudoby väčší o 1,1% v Slovinsku (5,4 a 4,3%), o 1,3% vo Fínsku (4,4 a 3,1%), o 1,8% v Maďarsku (7,4 a 5,6%), o 2,4% v Dánsku (6,4 a 4,0%) a o 2,6% v Poľsku (12,4 a 9,8%).

4.1.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ (55 – 64 rokov)

Všeobecne sa dá povedať, že pracujúci, ktorí patria do najstaršej vekovej kategórie (55 – 64 rokov) sa javia pri porovnaní so všetkými vekovými kategóriami spolu (podkapitola 4.1), mladou vekovou kategóriou (podpodkapitola 4.1.1) a strednou vekovou kategóriou (podpodkapitola 4.2.2) ako chudobou najmenej ohrozená skupina pracujúcich. Vysvetľujúcim faktorom by mali byť rovnaké, alebo podobné príčiny, ktoré som rozoberal v podpodkapitole 4.2.2. V pôvodnej 15-ke starých členských štátov EÚ, sa v danej vekovej kategórii (55 – 64 rokov) pohybovala miera rizika chudoby pracujúcich medzi úrovňou 7,4% v roku 2004 a k roku 2008 môžeme vidieť mierny pokles na úroveň 7,3%. Najvyššiu hodnotu ale v pôvodných členských krajinách dosiahla podobne ako u strednej vekovej skupiny a vo všetkých vekových skupinách spolu (vynímajúc vekovú skupinu 18 – 24 rokov) v roku 2006 (7,5%). V rámci EÚ-25 bola v najstaršej vekovej kategórii miera

rizika chudoby pracujúcich v roku 2004 7,4% a v roku 2008 7,2%. Pri porovnaní EÚ-25 s EÚ-15 si môžeme všimnúť, že v roku 2004 bol rovnaký a v roku 2008 v rámci EÚ-25 dokonca nižší podiel pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby, a to o 0,1%. Vstupom posledných dvoch členských krajín do Európskej Únie (Bulharsko, Rumunsko) sa v najstaršej vekovej kategórii (55 – 64 rokov) zvýšila v rámci EÚ-27 hodnota miery rizika chudoby pracujúcich v roku 2006 na úroveň 7,7% a v roku 2008 bola na úrovni 7,6% (čiže nárast o 0,1%).

Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich najstaršej vekovej kategórie v jednotlivých členských štátoch Európskej Únie môžeme tiež vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č 4, Grafoch č. 7 a 8 a Mapách č. 7 a 8. Výrazne najväčším podielom pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby v danej vekovej kategórii v sledovanom roku 2008, sa vyznačovalo Rumunsko (24,8%), keď v porovnaní so všetkými vekovými kategóriami spolu tu bol vyšší podiel až o 6,9%, s vekovou kategóriou 25 – 54 rokov až o 9% a s vekovou kategóriou 18 – 24 rokov nižší iba o 0,1%. Pomerne vysokou mierou rizika chudoby pracujúcich (55 – 64 rokov) sa vyznačovalo Portugalsko (16,0%), ktoré spadalo do intervalu <15,5 – 20,2). Priemerná miera rizika chudoby pracujúcich v danej vekovej skupine bola v Grécku (14,8%) a v Španielsku (12,7%), pričom obe krajiny spadali do intervalu <10,8 – 15,5). Nižším podielom pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby sa v roku 2008 vyznačovalo 10 členských štátov Európskej Únie, ktoré v poradí Litva (10,4%), Lotyšsko (10,3%), Poľsko (9,6%), Írsko (8,7%), Taliansko a Spojené Kráľovstvo (obe krajiny po 7,8%), Estónsko (7,0%), Rakúsko (6,5%), Francúzsko (6,3%) a Cyprus (6,1%) spadali do intervalu <6,1 – 10,8). V najstaršej vekovej kategórii sa v najnižšom intervale – <1,4 – 6,1) nachádzalo 13 členských štátov, v poradí Nemecko (5,5%), Bulharsko (5,4%), Luxembursko (5,1%), Belgicko (4,9%), Slovinsko (4,6%), Holandsko (4,2%), Slovensko (3,6%), Švédsko a Dánsko (obe krajiny po 3,5%), Maďarsko (3,3%), Malta (2,7%), Fínsko (2,6%) a Česko (1,4%).

Porovnanie vývoja miery rizika chudoby pracujúcich najstaršej vekovej kategórie (55 – 64 rokov) medzi rokmi 2004 a 2008 v členských krajinách Európskej Únie nám ukazuje podobne ako pri hodnoteniach predošlých vekových skupín (všetkých spolu, mladá veková kategória a stredná veková kategória), že v prevažnej väčšine štátov EÚ sa v sledovanom období prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich. V Rumunsku klesla miera rizika chudoby pracujúcich v časovom vývoji medzi rokmi 2006 – 2008 z 25,8% o rovné 1%. Naopak v Bulharsku za rovnaké časové obdobie narástla miera rizika chudoby pracujúcich zo 4,2% o 1,2%. Tak ako v tomto členskom štáte rástli podiely pracujúcich osôb, ktoré sa

nachádzali v riziku chudoby ešte v ďalších 15 štátoch. Mierne nárasty tohto podielu medzi rokmi 2004 – 2008 môžeme vidieť v Luxembursku zo 4,9% o 0,2%, o rovné 0,3% v Estónsku (zo 6,7%) a v Portugalsku (z 15,7%), o 0,5% vo Francúzsku (z 5,8%), o 0,6% v Írsku (z 8,1%), o 0,7% na Malte (z 2,0%), vo Švédsku (z 2,8%), na Cypre (z 5,4%) a v Rakúsku (z 5,8%). O málo väčší nárast podielu pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby vidíme v Taliansku zo 6,8% o 1,0%, o rovné 1,3% v Španielsku (z 11,4%), o 1,4% v Lotyšsku (z 8,9%), o 1,8% v Belgicku (z 3,1%), o 1,9% v Litve (z 8,5%) a najväčší prírastok podielu pracujúcich v riziku chudoby bol v Dánsku, a to o rovné 2,0% (z 1,5%). Naproti členským štátom EÚ, v ktorých narastala miera rizika chudoby pracujúcich (55 – 64 rokov), sa v sledovanom období táto miera zmenšila iba v desiatich krajinách. Mierne poklesy si môžeme všimnúť v štátoch ako Slovensko, v ktorom klesol podiel pracujúcich osôb v riziku chudoby medzi rokmi 2004 a 2008 z 3,7% o 0,1%, v Nemecku z 5,7% o 0,2%, v Spojenom Kráľovstve z 8,4% o 0,6%, vo Fínsku z 3,4% o 0,8% a v Česku z 2,3% o 0,9%. Pomerne väčšie poklesy, a to o 1,4% zaznamenávame v Slovinsku (zo 6,0%), o 2,3% v Poľsku (z 9,6%), o 2,7% v Holandsku (zo 6,9%) a o 2,8% v Maďarsku (zo 6,1%). Najväčší pokles podielu pracujúcich osôb v riziku chudoby sme zaznamenali v Grécku, a to z 19,9% až o 5,1%.

Z rodového hľadiska boli v členských štátoch Európskej Únie mierne vyššou mierou rizika chudoby pracujúcich postihovaný muži ako ženy, a to tak v rámci EÚ-15, EÚ-25 ako aj EÚ-27. Na porovnanie bola v roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich mužov vo vekovej kategórii 55 – 64 rokov v rámci EÚ-27 7,7%, kým u žien to bolo len 7,5%. V rámci EÚ-25 a EÚ-15 bol 7,2%, resp. 7,4% podiel pracujúcich mužov a 7,2%, resp. 7,2% podiel pracujúcich žien nachádzajúcich sa v riziku chudoby. Vo väčšine štátov Európskej Únie tak môžeme z dlhodobého hľadiska zaznamenať v najstaršej vekovej kategórii (55 – 64 rokov) mierne väčší podiel mužov v nízko platených zamestnaniach ako žien. Ako príklad uvediem porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich mužov a žien v roku 2008. V danom roku bola v desiatich krajinách väčšia miera rizika chudoby u pracujúcich žien ako u mužov. Medzi takéto štáty patrilo Rumunsko, kde bol podiel pracujúcich žien v riziku chudoby o 0,1% väčší ako pracujúcich mužov (muži – 24,8%, ženy – 24,9%) a rovnako tak vo Fínsku (2,5 a 2,6%). V Poľsku bola miera rizika chudoby pracujúcich u žien väčšia ako u mužov o 0,6% (9,4 a 10,0%), na Cypre o 0,9% (5,8 a 6,7%), v Estónsku o 1,0% (6,4 a 7,4%), na Slovensku o 1,1% (3,1 a 4,2%). Najvýraznejšie rozdiely medzi mierou rizika chudoby pracujúcich mužov a žien môžeme vidieť v Rakúsku, kde bol o 1,8% väčší podiel pracujúcich žien v riziku chudoby ako

mužov (muži – 5,8%, ženy – 7,6%), v Holandsku o 2,2% (3,4 a 5,6%), v Nemecku o 2,9% (4,1 a 7,0%) a v Spojenom Kráľovstve o 3,2% (6,3 a 9,5%). Vo zvyšných sedemnástich štátoch boli v najstaršej vekovej kategórii postihovaní chudobou viac pracujúci muži ako ženy. Výraznejšie rozdiely medzi mierou rizika chudoby pracujúcich mužov a žien boli opäť v juhoeurópskych členských štátoch, a to v Grécku (muži – 16,1%, ženy 12,4%), v Španielsku (14,2 a 9,6%), Taliansku (8,8 a 6,0%) a Bulharsku (6,7 a 3,6%). Okrem týchto štátov boli výrazné rozdiely aj v pobaltských štátoch, a to v Litve (11,8 a 9,1%) a Lotyšsku (11,1 a 9,6%), taktiež vo Švédsku (4,6 a 2,3%), v Dánsku (4,0 a 2,8%), v Luxembursku (6,4 a 3,0%), Slovinsku (5,3 a 2,7%) a najväčší rozdiel bol v roku 2008 v Írsku, a to o 7,1% (11,5 a 4,4%). Vo zvyšných šiestich štátoch bol podiel mužov nachádzajúcich sa v riziku chudoby iba málo väčší ako žien. Tieto malé rozdiely sme si mohli všimnúť vo Francúzsku (muži – 6,3%, ženy – 6,2%), v Česku (1,5 a 1,2%), na Malte (2,9 a 2,2%), v Portugalsku (16,3 a 15,5%), v Belgicku (5,2 a 4,4%) a v Maďarsku (3,7 a 2,8%).

Pri porovnávaní miery rizika chudoby pracujúcich podľa veku (všetky vekové kategórie spolu, 18 – 24 rokov, 25 – 54 rokov, 55 – 64 rokov) a rodu (muži, ženy, spolu) medzi jednotlivými členskými štátmi Európskej Únie som dospel k nasledovným, všeobecne platiacim zisteniam (tvrdeniam):

1. v časovom vývoji (2004 – 2008) sa vo všetkých vekových kategóriách, okrem najstaršej vekovej kategórie (55 – 64 rokov), prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich.
2. v časovom vývoji (2004 – 2008) sa vo všetkých vekových kategóriách zmenšovali disparity medzi starými členskými štátmi (EÚ-15) a prijatými členskými štátmi v roku 2004
3. v prevažnej väčšine členských krajín EÚ bolo riziko chudoby väčšie u pracujúcich mužov ako u pracujúcich žien.

Tieto tvrdenia potvrdzujú názor Sirovátku (2003), ktorý hovorí, že prejavom narastajúcich rizík je nielen nezamestnanosť (zvlášť dlhodobá), ale taktiež nestabilita zamestnania, prerušovaná pracovná kariéra, dočasné zamestnanie, nedobrovoľná práca na čiastočný úväzok, práca pod úrovňou kvalifikácie, zhoršené mzdové a pracovné podmienky zamestnaní, nedobrovoľné a neštandardné formy zamestnávania, ako je subkontraktácia, samo zamestnávanie, či dokonca neformálne zamestnanie (s. 4).

4.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ

V tomto kontexte budem skúmať a porovnávať vývoj miery rizika chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ podľa stupňa dosiahnutého vzdelania pracujúcich na základe ISCED 1997. Medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelania ISCED (International Standard Classification of Education) bola vypracovaná a vydaná UNESCOM v roku 1975 pre zber, spracovávanie a porovnávanie štatistík v oblasti vzdelávania v jednotlivých štátoch a aj v medzinárodnom meradle. Revidovaná klasifikácia s názvom ISCED 1997 bola schválená na 29. zasadnutí Generálnej konferencie UNESCO v novembri 1997. Klasifikácia ISCED 1997 má dve na sebe nezávislé časti, stupne vzdelania a odbory vzdelania. Klasifikácia vzdelania má 7 základných stupňov vzdelania, to pred primárne, primárne, nižšie sekundárne, vyššie sekundárne, post sekundárne, prvý a druhý stupeň terciárneho vzdelania (www.uips.sk).

Pre zjednodušenie rozdelím spomínaných 7 základných stupňov vzdelania do troch skupín, a to ISCED 0 – 2 (pred primárne, primárne, nižšie sekundárne), ISCED 3 – 4 (vyššie sekundárne, post sekundárne), ISCED 5 – 6 (prvý a druhý stupeň terciárneho vzdelania).

4.2.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ (ISCED 0 – 2)

Pracujúci, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie bolo pred primárne (predškolské – 0), primárne (základné – 1), alebo nižšie sekundárne (nižšie stredoškolské – 2) sa v sledovaných rokoch javili ako chudobou najviac ohrozená skupina pracujúcich. Príčinou môže byť to, že takto vzdelané osoby sú vo veľkej miere zamestnané v nízko platených zamestnaniach. V roku 2004 sa nachádzalo v riziku chudoby v rámci EÚ-15 13,0%, EÚ-25 13,6% a EÚ-27 15,1% pracujúcich, ktorých najvyšší dosiahnutý stupeň vzdelania bol pred primárny, primárny, alebo nižší sekundárny. Pre porovnanie, miera rizika chudoby pracujúcich so stupňom vzdelania 0 – 2 k roku 2008 stúpila, pričom v rámci EÚ-15 dosiahla hodnotu 14,5% (nárast o 1,5%), EÚ-25 14,9% (nárast o 1,3%) a EÚ-27 16,4% (nárast o 1,3%). Avšak najvyššiu hodnotu dosahovala v roku 2007 (EÚ-15 – 14,9%, EÚ-25 – 15,2% a EÚ-27 – 16,6%).

Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich (so stupňom vzdelania 0 – 2) v jednotlivých členských štátoch EÚ, sa javilo Rumunsko ako krajina najviac ohrozená chudobou pracujúcich. V tomto štáte bol v roku 2006 až 44,2% podiel pracujúcich, ktorí sa

nachádzali v riziku chudoby, pričom k roku 2008 stúpol na 44,6%. V roku 2004, čiže pred vstupom Rumunska do EÚ bolo na tom najhoršie Poľsko, pričom tu bola miera rizika chudoby pracujúcich 34,1%, ale k roku 2008 poklesla na 27,6%. V roku 2004 spadali do stredného intervalu – <21,0 – 29,0) dva štáty, konkrétne Grécko (22,9%) a Litva (22,2%), pričom v prvom z nich stúpila miera rizika chudoby pracujúcich na 26,9% a v druhom poklesla o 1,1% na 21,1%. Nižší podiel pracujúcich v riziku chudoby (s najvyšším dosiahnutím vzdelaním podľa ISCED 0 – 2) bol v roku 2004 v Luxembursku, a to 20,1% (mierny pokles k roku 2008 na 19,7%), v Lotyšsku 17,6% (vzostup na 23,0%), v Maďarsku 17,5% (pokles na 16,5%), v Španielsku 16% (vzostup na 16,9), v Spojenom Kráľovstve 15,1% (pokles na 16,7%), v Portugalsku 13,9% (pokles na 13,3%), v Taliansku 13,8% (vzostup na 16,3%) a na Slovensku 13,6% (pokles na 13,3%). Z hľadiska ohrozenia chudobou na tom boli najlepšie pracujúci s najvyšším dosiahnutým vzdelaním pred primárnym, primárnym a nižším stredoškolským v roku 2004 zostupne v Rakúsku, a to 12,2% (mierny pokles k roku 2008 na 10,8%), v Estónsku 10,9% (vzostup na 15,1%), v Česku 10,6% (pokles na 9,5%), na Cypre 10,3 (vzostup na 13,8%), v Írsku 10,2% (pokles na 10,0%), vo Francúzsku 10,0% (vzostup na 13,2%), v Slovinsku 9,7% (pokles na 9,0%), v Nemecku 9,0% (vzostup na 13,5%), v Dánsku 7,9% (pokles na 6,4%), v Holandsku 7,4% (pokles na 7,1%), v Belgicku 7,2% (vzostup na 8,0%), na Malte 6,5% (vzostup na 9,2%), vo Fínsku 5,3% (vzostup na 5,5%) a vo Švédsku 5,0% (vzostup na 9,8%). Medzi rokmi 2004 - 2008 sme teda mohli zaznamenať pokles podielu pracujúcich v riziku chudoby v 13 a naopak nárast v 12 členských štátoch Európskej Únie. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania (ISCED 0 – 2) môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 5, Grafoch č. 9 a 10 a Mapách č. 9 a 10.

4.2.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ (ISCED 3 – 4)

Pracujúci, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie bolo vyššie sekundárne (vyššie stredoškolské – 3), alebo post sekundárne (nadstavbové – 4) sa v sledovaných rokoch javili ako chudobou výrazne (rádovo) menej ohrozená skupina pracujúcich, ako tí, ktorých najvyšší dosiahnutí stupeň vzdelania bol podľa stupnice ISCED 0 – 2. V roku 2004 sa nachádzalo v riziku chudoby v rámci EÚ-15 6,3%, EÚ-25 7,2% a EÚ-27 7,4% pracujúcich, ktorých najvyšší dosiahnutý stupeň vzdelania bol vyšší sekundárny a post sekundárny. Pre porovnanie, miera rizika chudoby pracujúcich so stupňom vzdelania

podľa stupnice ISCED 3 – 4 k roku 2008 taktiež stúpala, pričom v rámci EÚ-15 dosiahla hodnotu 7,1% (nárast o 0,8%), EÚ-25 7,5% (nárast o 0,3%) a EÚ-27 7,7% (nárast o 0,3%). Najvyššie podiely pracujúcich v riziku chudoby so stredoškolským a nadstavbovým vzdelaním (na rozdiel od pracujúcich s nižším dosiahnutým vzdelaním) sme mohli zaznamenať jeden rok predtým, čiže v roku 2006 (EÚ-15 – 7,4%, EÚ-25 – 7,8% a EÚ-27 – 7,9%).

Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich (so stupňom vzdelania podľa ISCED 3 – 4) v jednotlivých členských štátoch EÚ, sa javilo Poľsko ako krajina najviac ohrozená chudobou pracujúcich. V tomto štáte bol v roku 2004 14,3% podiel pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby, pričom k roku 2008 klesol na 12,3%. Ďalšou krajinou, ktorá sa v roku 2004 nachádzala v intervale <12,0 – 14,5) bola Litva (12,1%), pričom tu k roku 2008 stúpol podiel na 12,5%. Ďalšími dvoma krajinami, kde bol v roku 2004 vysoký podiel pracujúcich v riziku chudoby so stupňom vzdelania vyšším stredoškolským a nadstavbovým, boli Grécko (10,1%) a Lotyšsko (9,7%), pričom v prvom z nich stúpala k roku 2008 miera rizika chudoby pracujúcich na 12,6% a v druhom na 12,4%. V Rumunsku bol v roku 2006 12,1% podiel pracujúcich v riziku chudoby a k roku 2008 sme tu mohli zaznamenať pokles podielu o 0,5% na 11,6%. V roku 2004 spadalo do stredného intervalu – <7,0 – 9,5) 5 štátov, a to Slovensko s 9,2% (výrazný pokles k roku 2008 na 5,7%), Estónsko s 8,8% (vzostup na 9,8%), Spojené Kráľovstvo s 8,6% (pokles na 6,6%), Španielsko s 8,5% (vzostup na 10,9%) a Maďarsko s 8,2% (pokles na 5,9%). Nižší podiel pracujúcich v riziku chudoby (s najvyšším dosiahnutým vzdelaním podľa ISCED 3 – 4) bol v roku 2004 na Cypre, a to 6,6% (rovnako tak v roku 2008), v Rakúsku 6,4% (pokles k roku 2008 na 5,8%), vo Švédsku, Francúzsku a Taliansku 6,2% (vzostup na 6,7%, 6,6%, resp. 7,8%), v Holandsku 6,1% (pokles na 5,5%), v Luxembursku 5,9% (vzostup na 8,0%), v Írsku 5,3% (vzostup na 5,4%), v Dánsku 5,2% (vzostup na 6,1%), vo Fínsku 5,1% (pokles na 4,5%), v Portugalsku 5,0% (pokles na 4,9%) a v Nemecku 4,7% (vzostup na 6,9%), pričom týchto 12 krajín spadalo do intervalu <4,5 – 7,0). Z hľadiska ohrozenia chudobou na tom boli v roku 2004 najlepšie pracujúci s najvyšším dosiahnutým vzdelaním vyšším sekundárnym a post sekundárnym v Slovinsku, kde bol podiel pracujúcich v riziku chudoby 3,9% (vzostup k roku 2008 na 5,1%), v Belgicku 3,8% (vzostup na 4,9%), v Česku 3,5% (pokles na 3,0%) a na Malte 2,0% (vzostup na 3,6%). Na záver treba dodať, že v Bulharsku bol tento podiel v roku 2006 3,9%, pričom k roku 2008 stúpol na 5,4%. Medzi rokmi 2004 - 2008 sme teda mohli zaznamenať pokles podielu pracujúcich v riziku chudoby v 9, naopak nárast v 15 a v 1 členskom štáte EÚ zostala miera rizika chudoby

pracujúcich rovnaká. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania (ISCED 3 – 4) môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 5, Grafoch č. 9 a 10 a Mapách č. 11 a 12.

4.2.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ (ISCED 5 – 6)

Pracujúci, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie bol prvý (bakalársky – 5), alebo druhý (magisterský – 6) stupeň terciárneho (vysokoškolského) vzdelania, sa v sledovaných rokoch javili ako chudobou najmenej ohrozená skupina pracujúcich. To ale neznamená, že vysokoškolské vzdelanie chráni pracujúcich pred chudobou. V roku 2004 sa nachádzalo v riziku chudoby v rámci EÚ-15 3,5%, EÚ-25 3,5% a EÚ-27 3,4% pracujúcich s vysokoškolským vzdelaním. Pre porovnanie, miera rizika chudoby pracujúcich so stupňom vzdelania 5 – 6 k roku 2008 mierne stúpila, pričom v rámci EÚ-15 dosiahla hodnotu 3,8% (nárast o 0,3%), EÚ-25 3,6% (nárast o 0,1%), EÚ-27 3,5% (nárast o 0,1%). Zaujímavosťou je, že najvyššia miera rizika chudoby pracujúcich bola v sledovaných rokoch v rámci EÚ-15, dokonca vyššia ako v rámci EÚ-27. Je to spôsobené tým, že v Bulharsku a Rumunsku bola miera rizika chudoby pracujúcich, ktorí dosiahli vysokoškolské vzdelanie v roku 2008 iba 1,6%, resp. 1,1%.

Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich (so stupňom vzdelania 5 – 6) v jednotlivých členských štátoch EÚ, sa javilo Slovensko ako krajina najviac ohrozená chudobou pracujúcich. Na Slovensku bol v roku 2004 7,1% podiel pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby, pričom k roku 2008 klesol na 2,7%. Ďalšími 2 krajinami, ktoré spadali v roku 2004 do intervalu <4,4 – 5,6) boli Spojené Kráľovstvo (5,2%) a Holandsko (4,4%), ale v oboch klesla miera rizika chudoby pracujúcich s vysokoškolským vzdelaním k roku 2008 na 4,4%, resp. 3,2%. Priemernú miera rizika chudoby pracujúcich (s najvyšším dosiahnutím vzdelaním podľa ISCED 5 – 6) v intervale <3,2 – 4,4) sme zaznamenali v 7 štátoch. Vo Švédsku, v Rakúsku a Estónsku táto miera predstavovala 4,1%, pričom vo Švédsku stúpila k roku 2008 na 5,9%, v Rakúsku a Estónsku poklesla na 3,5%, resp. 3,9%. Do tohto intervalu spadalo aj Španielsko so 4,0% (vzostup miery k roku 2008 na 5,9%), Poľsko s 3,6% (pokles na 2,0%), Nemecko s 3,3% (vzostup na 3,4%) a Cyprus s 3,2% (vzostup na 3,4%). Nižší podiel pracujúcich v riziku chudoby (s najvyšším dosiahnutím vzdelaním podľa ISCED 5 – 6) bol v roku 2004 v Grécku a v Luxembursku, a to 3,0% (vzostup k roku 2008 na 3,5%, resp. pokles na

2,7%), v Maďarsku 2,6% (pokles na 1,4%), v Taliansku 2,5% (vzostup na 3,1%), v Írsku a v Litve 2,4% (pokles na 2,1%, resp. vzostup na 4,1%), vo Francúzsku 2,3% (vzostup na 2,5%) a v Belgicku 2,1% (vzostup na 2,6%), pričom týchto 8 krajín spadalo do intervalu <2,0 – 3,2). Z hľadiska ohrozenia chudobou na tom boli v roku 2004 najlepšie pracujúci s vysokoškolským vzdelaním v Lotyšsku a Dánsku, kde bol podiel pracujúcich v riziku chudoby v oboch prípadoch 1,8% (v prvom vzostup k roku 2008 na 2,9%, v druhom až na 4,9%), v Portugalsku 1,4% (vzostup na 1,9%), vo Fínsku 1,2% (vzostup na 1,9%), v Česku a Slovinsku 0,9% (vzostup na 1,8%, resp. na 1,3%) a na Malte 0,8% (vzostup na 1,0%). Medzi rokmi 2004 - 2008 sme teda mohli zaznamenať pokles podielu pracujúcich v riziku chudoby v 9 a naopak nárast v 16 členských štátoch EÚ. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania (ISCED 5 – 6) môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 5, Grafoch č. 9 a 10 a Mapách č. 13 a 14.

Pri porovnávaní miery rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania (ISCED 0 – 2, ISCED 3 – 4, ISCED 5 – 6) medzi jednotlivými členskými štátmi Európskej Únie som dospel k nasledovným dvom všeobecne platiacim zisteniam (tvrdeniam):

1. v časovom vývoji (2004 – 2008) sa prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich s najvyšším dosiahnutím vzdelaním podľa ISCED 0 – 2, 3 – 4 ako aj 5 – 6
2. aj keď sa miera rizika chudoby pracujúcich rádovo znižuje s výškou ich dosiahnutého vzdelania, ani vysokoškolské vzdelanie pracujúcich nie je zárukou ochrany pred chudobou

Na záver podkapitoly 4.2 treba v súlade s Tomášom Sirovátkom a Petrom Marešom (2006) poznamenať, že príjmové znevýhodnení ľudí patria prevažne k marginálnej (znevýhodnenej) pracovnej sile vo viacerých ohľadoch: majú nižšiu kvalifikáciu, sú častejšie nezamestnaní, častejšie sú len dočasne zamestnaní. Napríklad podiel osôb so základným vzdelaním je medzi nimi oproti ich podielu v pracovnej sile asi dvojnásobný, naopak podiel vysokoškolákov ani nie polovičný, o niečo je vyšší podiel osôb so stredným vzdelaním bez maturity a naopak o niečo nižší podiel osôb so stredným vzdelaním s maturitou. Podiel osôb so stálym zamestnaním je medzi príjmové znevýhodnenými oproti bežnej pracovnej sile asi polovičný, podiel osôb s dočasným zamestnaním viac ako dvojnásobný a podiel nezamestnaných asi päťnásobný (s. 8).

4.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ

V tomto kontexte budem skúmať a porovnávať mieru rizika chudoby pracujúcich v členských štátoch EÚ podľa typu domácnosti. Sledovať budem mieru rizika chudoby pracujúcich dovedna v šiestich typoch domácností na základe toho, či domácnosť tvorí slobodná osoba bez detí, slobodný rodič so závislými deťmi, domácnosť bez detí, domácnosť so závislými deťmi, dvaja a viac dospelých bez detí a dvaja a viac dospelých so závislými deťmi. Týchto šesť typov domácnosti rozdelím do troch skupín. V nich budem porovnávať mieru rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných osôb bez detí, s mierou v domácnostiach slobodných osôb s deťmi. Ďalej mieru rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach bez detí, s mierou v domácnostiach s deťmi. Na záver mieru rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí, s mierou v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi.

4.3.1 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ (slobodná osoba bez detí; slobodný rodič so závislými deťmi)

V pôvodnej 15-ke členských štátov EÚ sa miera rizika chudoby pracujúcich, ktorých domácnosti tvorili slobodné osoby, pohybovala medzi úrovňou 9,7% v roku 2004 a postupne stúpala na úroveň 10,2% v roku 2008. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných osôb v roku 2004 10,0% a v roku 2008 to bolo 10,2%, čiže rovnaká, ako v rámci EÚ-15. V rámci EÚ-27 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných osôb v prvom sledovanom roku 10,3% a v druhom sledovanom roku 10,4%. Pracujúci v domácnostiach, v ktorých žijú slobodní rodičia s deťmi, sa javia nielen v porovnaní s pracujúcimi v domácnostiach slobodných osôb bez detí, ale aj v porovnaní so všetkými pracujúcimi vo zvyšných typoch domácností, ako chudobou najviac ohrození pracujúci. V pôvodnej 15-ke členských štátov EÚ sa miera rizika chudoby pracujúcich, ktorých domácnosti tvorili slobodní rodičia s deťmi, pohybovala medzi úrovňou 15,5% v roku 2004 a postupne stúpala na úroveň 18,6% v roku 2008. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi v roku 2004 15,8% a v roku 2008 to bolo 18,6%, čiže tiež taká istá, ako v rámci EÚ-15. V rámci EÚ-27 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi v prvom sledovanom roku 15,9% a v druhom sledovanom roku 18,7%. Tieto vysoké podiely pracujúcich v riziku chudoby potvrdzujú fakt, že

slobodní rodičia, ktorí sú povinní zaopatríť svoje deti, sú spomedzi všetkých pracujúcich v sledovaných domácnostiach najvýraznejšie ohrození chudobou.

Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti, v jednotlivých členských štátoch EÚ, sa ako chudobou najviac ohrozená krajina v roku 2008 javilo Luxembursko, pričom sa tu nachádzalo až 41,3% pracujúcich osôb (v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi) v riziku chudoby. Naproti tomu, v domácnostiach slobodných osôb bez detí sa v tejto krajine nachádzalo v riziku chudoby 13,2% pracujúcich, čo ale nepredstavovalo najvyššiu mieru rizika chudoby pracujúcich spomedzi všetkých členských štátov EÚ (v danom type domácností). O čosi nižšiu mieru rizika chudoby pracujúcich, v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi, sme mohli zaznamenať v Litve (36,7%), u slobodných osôb bez detí to bolo o niečo vyše 20% menej, a to 16,1%. V ďalších dvoch štátoch, konkrétne na Cypre a v Estónsku bola 29,1%, resp. 28,5% miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi. V domácnostiach slobodných osôb bez detí sme v týchto krajinách mohli vidieť výrazne nižšiu mieru rizika chudoby pracujúcich osôb, pričom na Cypre to bolo 8,0% a v Estónsku 8,4%. V roku 2008 sa 6 členských štátov EÚ vyznačovalo v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi priemernou mierou rizika chudoby pracujúcich v intervale <21,0 – 27,8), v poradí Španielsko s 26,5% (domácnosti slobodných osôb bez detí – 11,0%), Grécko s 26,1% (10,8%), Lotyšsko s 24,1% (17,1%), Portugalsko s 24,0% (11,7%), Rumunsko s 22,5% (23,6%, čo predstavuje krajinu s najvyššou mierou rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných osôb bez detí) a prekvapujúco sa k týmto štátom zaradilo Slovinsko s 21,2% (12,9%). Nižší podiel pracujúcich v riziku chudoby v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi sme mohli zaznamenať v trinástich krajinách, a to v Holandsku, kde bol tento podiel 20,5% (domácnosti slobodných osôb bez detí – 7,0%), v Nemecku 20,3% (9,2%), v Taliansku 20,0% (13,2%), vo Švédsku 18,7% (13,0%), v Írsku 18,0% (13,0%), vo Francúzsku 17,8% (8,8%), v Bulharsku 17,7% (10,8%), na Slovensku 16,2% (10,9%), v Spojenom Kráľovstve 15,9% (12,2%), v Poľsku 15,8% (10,3%), v Česku 14,8% (6,5%), v Belgicku 14,4% (6,4%) a v Rakúsku 14,4% (8,8%). Z hľadiska ohrozenia chudobou na tom boli v roku 2008 najlepšie pracujúci vo Fínsku, kde bol podiel pracujúcich v riziku chudoby v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi 14,1% (domácnosti slobodných osôb bez detí – 6,2%), v Maďarsku 12,9% (9,5%), na Malte 12,6% (6,8%) a najmenší v Dánsku 11,6% (12,8%). Za pozornosť stojí fakt, že iba v dvoch štátoch, a to v Rumunsku a Dánsku bola v sledovaných rokoch o čosi menšia miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi ako

v domácnostiach slobodných osôb bez detí. Okrem týchto dvoch štátov môžeme z celkového hľadiska konštatovať, že miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných rodičov s deťmi približne dvojnásobne a v niektorých členských štátoch dokonca až trojnásobne (Estónsko, Cyprus) prevyšovala mieru rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach slobodných osôb bez detí. Na záver treba dodať, že vo väčšine členských štátov EÚ sa v obidvoch typoch domácností prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti (slobodná osoba bez detí, slobodný rodič s deťmi) môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 6, Grafoch č. 11 a 12 a Mapách č. 15, 16, 17 a 18.

4.3.2 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ (domácnosť bez detí; domácnosť so závislými deťmi)

V pôvodnej 15-ke členských štátov EÚ sa miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach bez detí pohybovala medzi úrovňou 5,8% v roku 2004 a postupne stúpala na úroveň 6,4% v roku 2008. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach bez detí v roku 2004 5,9% a v roku 2008 to bolo 6,2%, čiže o 0,2% menšia ako v rámci EÚ-15. V rámci EÚ-27 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach bez detí v prvom sledovanom roku 6,3% a v druhom sledovanom roku 6,5%. Pracujúci v domácnostiach s deťmi, sú v porovnaní s pracujúcimi v domácnostiach bez detí vo väčšej miere ohrození chudobou (približne o 3 – 4%). V pôvodnej 15-ke členských štátov EÚ sa miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s deťmi pohybovala medzi úrovňou 8,8% v roku 2004 a postupne stúpala na úroveň 9,7% v roku 2008. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s deťmi v roku 2004 9,5% a v roku 2008 to bolo 9,9%. V rámci EÚ-27 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s deťmi v prvom sledovanom roku 9,9% a v druhom sledovanom roku 10,4%.

Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v jednotlivých členských štátoch EÚ, sa ako chudobou najviac ohrozená krajina v roku 2008 javilo Rumunsko, pričom sa tu nachádzalo 20,0% pracujúcich osôb (v domácnostiach s deťmi) v riziku chudoby. Naproti tomu, v domácnostiach bez detí sa v tejto krajine nachádzalo v riziku chudoby 14,5% pracujúcich, čo takisto predstavovalo najvyššiu mieru rizika chudoby pracujúcich spomedzi všetkých členských štátov EÚ (v danom type domácností). Nižšiu mieru rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s deťmi sme mohli zaznamenať

v Grécku (17,0%), v domácnostiach bez detí to bolo 10,8%. V ďalších štyroch štátoch, a to v Španielsku bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s deťmi 14,6% (v domácnostiach bez detí – 8,4%), v Poľsku 13,9% (7,1%), v Taliansku 13,6% (7,0%) a v Luxembursku 13,5% (6,4%). V roku 2008 sa 5 členských štátov EÚ vyznačovalo v domácnostiach s deťmi priemernou mierou rizika chudoby pracujúcich v intervale <10,2 – 13,5), v poradí Lotyšsko s 12,9% (domácnosť bez detí – 9,4%), Litva s 12,8% (7,3%), Portugalsko s 12,5% (7,7%), Estónsko s 11,6% (5,0%) a Bulharsko s 10,2% (4,2%). Nižší podiel pracujúcich v riziku chudoby v domácnostiach s deťmi sme mohli zaznamenať v šiestich krajinách, a to na Malte, kde bol tento podiel 8,8% (domácnosť bez detí – 2,8%), v Maďarsku 8,4% (3,7%), vo Francúzsku 8,0% (5,2%), v Spojenom Kráľovstve 7,9 (5,8%), v Nemecku 7,6% (6,3%) a na Slovensku 7,1% (3,0%). Z hľadiska ohrozenia chudobou na tom boli v roku 2008 najlepšie pracujúci v Holandsku, kde bol podiel pracujúcich v riziku chudoby v domácnostiach s deťmi 6,8% (domácnosť bez detí – 3,3%), vo Švédsku 6,5% (7,3%), v Rakúsku 6,4% (5,5%), na Cypre 6,3% (8,2%), v Írsku 5,3% (5,4%), v Slovinsku 5,3% (3,9%), v Belgicku 5,2% (4,1%), v Dánsku 4,7% (6,8%), v Česku 4,6% (1,8% – najmenej spomedzi členských štátov EÚ) a vo Fínsku 4,5% (3,1%). Za pozornosť stojí fakt, že v troch štátoch, a to vo Švédsku, v Dánsku a na Cypre bola v sledovaných rokoch (2004 – 2008) o čosi menšia miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s deťmi ako v domácnostiach bez detí. Hlavnou príčinou toho, že v týchto štátoch sú z hľadiska chudoby ohrozenejšou skupinou pracujúci v domácnostiach bez detí, ako tí s deťmi, môže byť nastavenie sociálneho systému v týchto členských štátoch. Napr. vo Švédsku tým, že domácnosti dostanú vysoké prídavky na dieťa, je menší podiel pracujúcich v týchto domácnostiach v riziku chudoby a naopak pracujúci v domácnostiach bez detí sa bez prídavkov vo väčšej miere dostávajú pod hranicu chudoby. Na záver treba dodať, že vo väčšine členských štátov EÚ sa v oboch typoch domácností mierne prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti (domácnosť bez detí, domácnosť s deťmi) môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 7, Grafoch č. 13 a 14 a Mapách č. 19, 20, 21 a 22.

4.3.3 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ (dva a viac dospelých bez detí; dva a viac dospelých s deťmi)

V pôvodnej 15-ke členských štátov EÚ sa miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí pohybovala medzi úrovňou 4,6% v roku

2004 a postupne stúpala na úroveň 4,9% v roku 2008. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí v roku 2004 4,7% a k roku 2008 to bolo 4,9%, čiže rovnaká, ako v rámci EÚ-15. V rámci EÚ-27 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach bez detí v prvom sledovanom roku 5,2% a v druhom sledovanom roku zostala na rovnakej úrovni. Pracujúci v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi sú v porovnaní s pracujúcimi v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí (podobne ako v podpodkapitole 4.3.2) vo väčšej miere ohrození chudobou (ale približne o 4 – 5%). V pôvodnej 15-ke členských štátov EÚ sa miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi pohybovala medzi úrovňou 8,3% v roku 2004 a postupne stúpala na úroveň 9,1% v roku 2008. V rámci EÚ-25 bola miera rizika chudoby pracujúcich v týchto domácnostiach v roku 2004 9,0% a v roku 2008 to bolo 9,4%. V rámci EÚ-27 bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi v prvom sledovanom roku 9,5% a v druhom sledovanom roku 10,0%.

Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v jednotlivých členských štátoch EÚ sa ako chudobou najviac ohrozená krajina v roku 2008 javilo Rumunsko, pričom sa tu nachádzalo 19,9% pracujúcich osôb (v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi) v riziku chudoby. Naproti tomu, v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí sa v tejto krajine nachádzalo v riziku chudoby 13,3% pracujúcich, čo takisto predstavovalo najvyššiu mieru rizika chudoby pracujúcich spomedzi všetkých členských štátov EÚ (v danom type domácností). Nižšiu mieru rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi sme mohli zaznamenať v Grécku (16,8%), v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí to bolo 10,8%. V ďalších troch štátoch, a to v Španielsku bola miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi 14,3% (v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí – 8,0%), v Poľsku 13,9% (6,5%) a v Taliansku 13,2% (4,9%). V roku 2008 sa 5 členských štátov EÚ vyznačovalo v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi priemernou mierou rizika chudoby pracujúcich v intervale <9,9 – 13,2), v poradí Lotyšsko s 12,1% (domácnosť s dvomi a viac dospelými bez detí – 7,6%), Portugalsko s 12,0% (7,3%), Luxembursko s 12,0% (3,5%), Litva s 11,0% (5,5%), a Bulharsko s 10,0% (3,7%). Nižší podiel pracujúcich v riziku chudoby v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi sme mohli zaznamenať v siedmich krajinách, a to v Estónsku kde bol tento podiel 9,7% (domácnosť s dvomi a viac dospelými bez detí – 3,8%), na Malte 8,7% (2,5%), v Maďarsku 8,1% (2,8%), v Spojenom Kráľovstve 7,1

(3,8%), vo Francúzsku 7,1% (3,5%), na Slovensku 6,8% (1,8%) a v Nemecku 6,7% (4,9%). Z hľadiska ohrozenia chudobou na tom boli v roku 2008 najlepšie pracujúci v Holandsku, kde bol podiel pracujúcich v riziku chudoby v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi 6,1% (domácnosť s dvomi a viac dospelými bez detí – 1,7%), v Rakúsku 5,9% (4,0%), na Cypre 5,4% (8,2%), vo Švédsku 5,0% (4,1%), v Slovinsku 4,8% (2,7%), v Belgicku 4,5% (3,1%), v Írsku 4,4% (4,1%), v Česku 4,1% (1,0% – najmenej spomedzi členských štátov EÚ), v Dánsku 3,9% (2,8%) a vo Fínsku 3,8% (1,8%). Len v jedinom štáte, a to na Cypre bola v sledovaných rokoch (2004 – 2008) menšia miera rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi, ako v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí. Na záver treba dodať, že vo väčšine členských štátov EÚ sa v domácnostiach s dvomi a viac dospelými s deťmi prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich, zatiaľ čo v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí sa vo väčšine členských štátov EÚ znižovalo riziko chudoby pracujúcich. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti (domácnosť s dvomi a viac dospelými bez detí, domácnosť s dvomi a viac dospelými s deťmi) môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 8, Grafoch č. 15 a 16 a Mapách č. 23, 24, 25 a 26. Štatistické zisťovanie EU SILC potvrdzuje názor Gougha a kol. (2006), ktorí konštatujú, že dve mzdy sú stále nevyhnutnejšie pre páry a rodiny ako také. Dvojice s iba jedným príjmom sú pravdepodobnejšie chudobné (majú väčšie riziko) a chudoba tých s nijakými príjmami sa zväčšuje. V súčasnosti sa obe (dvoj príjmové a bez príjmové) domácnosti stávajú bežnejšími (s. 79).

Pri porovnávaní miery rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti (slobodná osoba bez detí, slobodný rodič deťmi, domácnosť bez detí, domácnosť s deťmi, dvaja a viac dospelých bez detí a dvaja a viac dospelých s deťmi) medzi jednotlivými členskými štátmi Európskej Únie som dospel k nasledovným, všeobecne platiacim zisteniam (tvrdeniam):

1. v časovom vývoji (2004 – 2008) sa vo všetkých typoch domácností prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich.
2. v časovom vývoji (2004 – 2008) sa vo väčšine členských štátov EÚ prehlbovala miera rizika chudoby pracujúcich vo všetkých typoch domácností, okrem miery rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí (v tomto type domácnosti sa nadpolovičnej väčšine členských štátov EÚ znižovalo riziko chudoby pracujúcich)

4.4 Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného/čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ

Podľa Gougha a kol. (2006) v súčasnosti môžeme taktiež badať nárast pracujúcich na čiastočný úväzok (part-time work). Tento jav bol sčasti poháňaný túžbou vedení a manažmentu previesť pracovné miesta a skresat' mzdy, čo predurčilo, že pracujúci na čiastočný úväzok majú menej zákonom stanovených práv než pracujúci na plný úväzok a s menšou pravdepodobnosťou sa organizujú v odboroch. Tu taktiež nastal pokles v absolútnom počte pracovných miest vo výrobnnej sfére v rozvojových krajinách a nárast pracovných miest v oblasti obchodu a spotrebiteľských služieb: zatiaľ čo väčšina pracovných miest vo výrobnnej sfére je na plný úväzok, mnoho pracovných miest v službách je na čiastočný úväzok, za účelom prispôsobenia sa požiadavkám podľa potrieb. Práca na čiastočný úväzok je vhodná pre niektorých pracovníkov, obzvlášť pre tých, ktorí sú zodpovední za starostlivosť (napr. o deti, chorých členov domácnosti a pod.) a pre niektorých, ktorí sa blížia k dôchodkovému veku. Ale na druhej strane, iní pracujúci na čiastočný úväzok dávajú prednosť práci na plný úväzok a trpia nižšími celkovými mzdami a horšími zamestnaneckými právami (s. 76).

4.4.1 Miera rizika chudoby pracujúcich s plným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ

Ani práca na plný úväzok so svojim tradičným priebehom a organizáciou práce (zvyčajne 8 hodín denne a 5 dní v týždni) nie je pre pracujúcich zárukou vyhnutia sa chudobe. V rámci EÚ-15 bolo v roku 2004 v riziku chudoby 6,4% pracujúcich, ktorí pracovali na plný pracovný úväzok a v roku 2008 stúpla miera rizika chudoby na 6,7%. Pri porovnaní s EÚ-25, v rámci ktorého bola miera rizika chudoby pracujúcich na tento typ úväzku v oboch sledovaných rokoch rovnaká (6,8%), môžeme vidieť, že nové členské štáty EÚ (prijaté v roku 2004) zvýšili mieru rizika chudoby v tomto kontexte o 0,4%, resp. 0,1%. A nakoniec v rámci EÚ-27 sa medzi rokmi 2004 (7,2%) a 2008 (7,1%) mierne znížila miera rizika chudoby pracujúcich, ktorí boli zamestnaní na plný pracovný úväzok. Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich (s plným pracovným úväzkom) v jednotlivých členských štátoch EÚ, sa javilo Rumunsko ako krajina najviac ohrozená chudobou pracujúcich. V tomto štáte bol v roku 2006 15,0% podiel pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby, pričom ale k roku 2008 klesol na 13,8%. V roku 2004, čiže

pred vstupom Rumunska do EÚ bolo na tom najhoršie Poľsko, pričom tu bola miera rizika chudoby pracujúcich na plný pracovný úväzok 12,6%, ale k roku 2008 poklesla na 10,0% a Grécko, v ktorom bola miera rizika chudoby pracujúcich na plný pracovný úväzok 12,0%, no k roku 2008 stúpila na 12,5%. Ďalšie dve krajiny, konkrétne Portugalsko s 10,1% (pokles k roku 2008 na 8,5%) a Španielsko s 9,9% (vzostup na 10,4%) sa v roku 2004 vyznačovali o 2 – 2,5% nižšou mierou rizika chudoby pracujúcich. V roku 2004 spadalo do stredného intervalu – <7,3 – 9,5) 5 štátov, a to Luxembursko s 8,9% (vzostup k roku 2008 na 9,0%), Slovensko s 8,7% (pokles na 4,8%), Taliansko s 8,1% (vzostup na 9,0%), Lotyšsko so 7,9% (vzostup na 9,8%) a Litva so 7,8% (vzostup na 9,2%). Nižší podiel pracujúcich v riziku chudoby (s plným pracovným úväzkom) bol v roku 2004 v Maďarsku, a to 6,7% (pokles k roku 2008 na 5,2%), v Estónsku 6,5% (vzostup na 6,9%), na Cypre 6,0% (rovnako tak v roku 2008), v Rakúsku 5,9% (pokles na 4,7%), v Spojenom Kráľovstve 5,8% (pokles na 5,0%), v Holandsku 5,8% (pokles na 4,0%) a vo Francúzsku 5,3% (vzostup na 5,4%). Z hľadiska ohrozenia chudobou na tom boli najlepšie pracujúci (najmenší podiel v riziku chudoby), ktorí pracovali v roku 2004 na plný pracovný úväzok zostupne vo Švédsku, a to 4,7% (vzostup k roku 2008 na 6,2%), na Malte 4,7% (vzostup na 5,7%), v Írsku 4,6% (pokles na 4,2%), v Slovinsku 4,3% (rovnako tak v roku 2008), v Dánsku 4,2% (vzostup na 5,2%), v Nemecku 3,5% (vzostup na 5,1%), v Belgicku 3,3% (vzostup na 3,8%), v Česku 3,0% (pokles na 2,9%) a vo Fínsku 2,9% (rovnako tak v roku 2008). Medzi rokmi 2004 - 2008 sme teda mohli zaznamenať pokles podielu pracujúcich v riziku chudoby v 9, naopak nárast v 13 a v 3 členských štátoch EÚ zostala miera rizika chudoby pracujúcich rovnaká. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich, ktorí pracujú na plný pracovný úväzok môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 9, Grafoch č. 17 a 18 a Mapách č. 27 a 28.

4.4.2 Miera rizika chudoby pracujúcich s čiastočným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ

Čiastočný úväzok je podľa Inštitútu zamestnanosti vhodnou formou udržania si pracovných návykov, či vôbec opätovného zapojenia nezamestnaných do pracovného procesu. Využívanie takéhoto pracovného pomeru môže tiež výrazne znížiť nezamestnanosť, ako aj zvýšiť čísla zamestnanosti. Širšiemu využívaniu skrátených pracovných úväzkov bránia z pohľadu Inštitútu zamestnanosti hlavne prekážky a stereotypy vo sfére verejnej i súkromnej. Zamestnávateľia uprednostňujú tradičný priebeh

a organizáciu práce - spravidla hodnotia lepšie tých zamestnancov, ktorí pracujú obvyklých osem hodín, ako tých, ktorí sú aj za kratší čas schopní dosiahnuť rovnaké alebo porovnateľné (a často i lepšie) pracovné výsledky (www.iz.sk).

Akýkoľvek typ zmeny v organizácii práce považujú za odchýlku od normy a "primerane" ho aj hodnotia. Napríklad vtedy, keď umožnia zamestnancovi pracovať na skrátený úväzok, úmerne odpracovanej dobe mu znížia ohodnotenie a takýto zamestnanec tiež spravidla stráca možnosť postupu na vyššiu pozíciu. Jeho výkon jednoducho nie je považovaný za plnohodnotný (www.sme.sk).

Pracujúci na čiastočný úväzok sú tak vo väčšej miere ohrození chudobou, ako pracujúci na plný úväzok (viď. 4.4.1). V rámci EÚ-15 bolo v roku 2004 v riziku chudoby 9,5% pracujúcich, ktorí pracovali na čiastočný pracovný úväzok a v roku 2008 stúpila miera rizika chudoby na 11,1%. Pri porovnaní s EÚ-25, v ktorom bola miera rizika chudoby pracujúcich na tento typ úväzku v roku 2004 10,2% a v roku 2008 11,5% môžeme vidieť, že nové členské štáty EÚ zvýšili mieru rizika chudoby v tomto kontexte o 0,7%, resp. 0,4%. V rámci EÚ-27 sa medzi rokmi 2004 (11,1%) a 2008 (12,6%) zvýšila miera rizika chudoby pracujúcich, ktorí boli zamestnaní na čiastočný pracovný úväzok o 1,5%.

Pri porovnaní miery rizika chudoby pracujúcich (s čiastočným pracovným úväzkom) v jednotlivých členských štátoch EÚ, sa javilo Rumunsko ako krajina najvýraznejšie ohrozená chudobou pracujúcich. V tomto štáte bol v roku 2006 až 56,1% podiel pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby, pričom k roku 2008 stúpol dokonca na 56,5%. V roku 2004, čiže pred vstupom Rumunska do EÚ boli na tom najhoršie tri štáty, a to Litva, pričom tu bola miera rizika chudoby pracujúcich na čiastočný pracovný úväzok 30,1%, ale k roku 2008 poklesla na 23,5%, Portugalsko, v ktorom bola miera rizika chudoby pracujúcich na čiastočný pracovný úväzok 27,8%, no k roku 2008 stúpila na 33,0% a Lotyšsko, v ktorom bola miera rizika chudoby pracujúcich na čiastočný pracovný úväzok 25,7%, pričom k roku 2008 mierne klesla na 25,6%. Ďalšie štyri krajiny, konkrétne Grécko s 24,1% (vzostup k roku 2008 na 26,9%), Poľsko s 23,0% (pokles na 19,9%), Estónsko so 17,4% (pokles na 13,1%) a Maďarsko s 15,1% (vzostup na 21,8%) sa v roku 2004 vyznačovali nižšou mierou rizika chudoby pracujúcich. V roku 2004 spadalo do najnižšieho intervalu – <4,6 – 15,0) 18 štátov, pričom pod 10% sa v oboch sledovaných rokoch dostalo 6 krajín, a to Švédsko so 7,4% (vzostup k roku 2008 na 8,3%), Nemecko so 6,6% (vzostup na 10,0%), Česko so 6,6% (pokles na 5,6%), Malta so 6,0% (vzostup na 8,6%), Dánsko s 5,5% (vzostup na 9,1%) a Holandsko so 4,6% (vzostup na 5,3%). V týchto krajinách je práca na čiastočný úväzok oveľa bežnejšia, ako napr. na Slovensku,

v ktorom bola miera rizika chudoby takto pracujúcich v roku 2004 13,7%, ale k roku 2008 klesla na 10,8%. Slovensko má stále veľké rezervy v oblasti organizácie práce a pracovného času. Práca na čiastočný úväzok sa u nás takmer nevyužíva, i keď naša legislatíva túto formu práce umožňuje. Prácu na čiastočný úväzok využívajú u nás viac ženy (2,9% v roku 2004) ako muži (1% v roku 2004), zamestnanosť mužov i žien na čiastočný pracovný úväzok je však na Slovensku najnižšia spomedzi členských krajín Európskej únie (www.sme.sk). Na záver treba dodať, že medzi rokmi 2004 – 2008 sme mohli zaznamenať pokles podielu pracujúcich v riziku chudoby v 12 a naopak nárast v 13 členských štátoch EÚ. Porovnanie miery rizika chudoby pracujúcich, ktorí pracujú na čiastočný pracovný úväzok môžeme vidieť vo forme príloh, a to v Tab. č. 9, Grafoch č. 17 a 18 a Mapách č. 29 a 30.

Pri porovnávaní miery rizika chudoby pracujúcich podľa toho, či pracujú na plný, alebo čiastočný pracovný úväzok medzi jednotlivými členskými štátmi Európskej Únie som dospel k nasledovným, všeobecne platiacim zisteniam (tvrdeniam):

1. v časovom vývoji (2004 – 2008) bola vo všetkých členských krajinách EÚ (okrem Holandska v roku 2004) väčšia miera rizika chudoby pracujúcich, ktorí pracovali na čiastočný pracovný úväzok, než miera rizika chudoby pracujúcich s plným pracovným úväzkom
2. v časovom vývoji (2004 – 2008) sa vo väčšine členských štátov EÚ u pracujúcich na plný aj čiastočný pracovný úväzok prehľbovala miera rizika chudoby pracujúcich

5 ZHODNOTENIE CHUDOBY PRACUJÚCICH NA SLOVENSKU

Pri analyzovaní rozsahu a hĺbky chudoby pracujúcich na Slovensku sa budem opierať o indikátory chudoby zo štatistického zisťovania EU SILC, ktoré či už nepriamo (Gini koeficient; Distribúcia príjmov), alebo priamo (Miera rizika chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity; Miera rizika chudoby podľa pracovnej intenzity domácnosti; Miera rizika chudoby pracujúcich) zachytávajú skupinu pracujúcich, ktorí sa nachádzajú v riziku chudoby.

5.1 Vývoj Gini koeficientu a Distribúcie príjmov na Slovensku

Podľa Mareša (1999), príjem sa javí ako ideálna miera pre meranie chudoby. Preto veľkosť príjmu zohráva dôležitú úlohu z toho pohľadu, že ak je príliš malý, tak neochráni a nezabezpečí všetkým pracujúcim, aby neboli priamo ohrození chudobou. Nepriamo túto skutočnosť odráža príjmová nerovnosť, ktorá sa na Slovensku vyskytuje.

Ako upozorňuje Džambazovič (2007b) Slovensko patrilo dlhodobo k európskym krajinám s najnižšími príjmovými nerovnosťami. V priebehu 90. rokov sa však stále evidentnejšie prejavujú rôzne príznaky nerovností. Najviditeľnejší je nárast ekonomických nerovností, t.j. nerovností v príjmoch či v majetku, ktoré sa prejavujú v diferenciácii spotrebného správania, životného štýlu a životných podmienok. Z hľadiska medzinárodnej komparácie nejde o ojedinelý trend vývoja vyskytujúci sa len na Slovensku a v ostatných bývalých socialistických krajinách.

Pri sledovaní príjmových nerovností sa sledujú hodnoty niekoľkých indikátorov, ktoré je možno medzinárodne porovnávať. Jednou z nich je Gini koeficient. Vývoj hodnoty Gini koeficientu, ktorý charakterizuje (re)distribúciu príjmov domácností (čím vyššia je jeho hodnota, tým vyššia je príjmová nerovnosť, resp. čím je jeho hodnota nižšia, tým vyššia je v krajine miera redistribúcie a naopak). V roku 1992 bola na Slovensku hodnota Gini koeficientu 0,19 (presná hodnota Gini koeficientu v tomto období bola v SR 0,1868) a postupne sa zvyšovala na 0,23 v roku 1994 a v roku 1996 dosiahla už 0,25 (podľa Svetovej banky). Za tak krátke časové obdobie to bol obrovský nárast, keď v porovnaní s ostatnými transformujúcimi sa hospodárstvami bol tento nárast relatívne iba mierny. Príjmová nerovnosť sa však neustále zvyšovala aj po tomto období a v roku 2002 bol už Gini koeficient v SR (0,31) vyšší ako dosahujú v priemere (pôvodné) krajiny EÚ-15 a nové

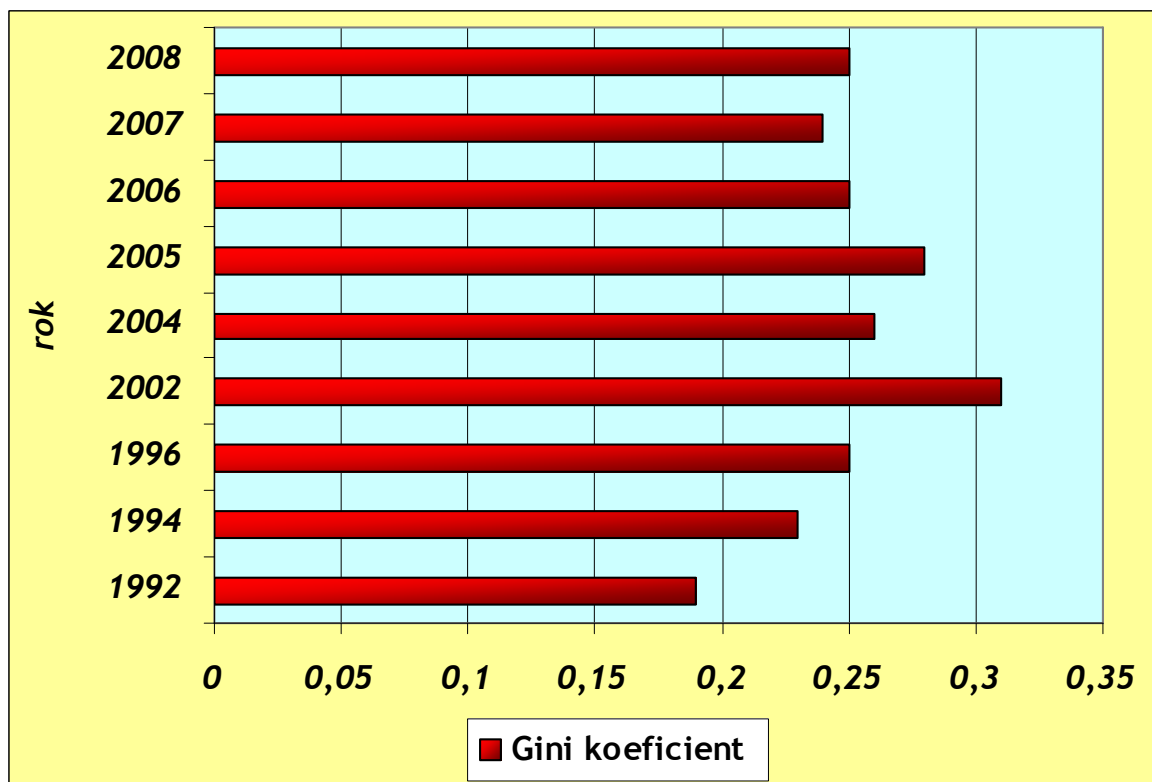
členské krajiny. Podľa údajov EU SILC 2005, teda za referenčný rok 2004, predstavovala hodnota Gini koeficientu na Slovensku 0,26 a o rok neskôr 0,28 (Džambazovič a kol., 2008). V roku 2006 predstavovala hodnota Gini koeficientu na Slovensku 0,25, o rok neskôr 0,24 a v poslednom sledovanom roku bola hodnota tohto koeficientu podľa údajov EU SILC 2009, teda za referenčný rok 2008, 0,25. Gini koeficient (index) je najrozšírenejšie využívaným nástrojom na zisťovanie príjmovej nerovnosti. Môže dosahovať hodnotu medzi nulou (úplná rovnosť – všetci majú rovnaký príjem) a jednotkou/stovkou (úplná nerovnosť – jedna osoba má všetky príjmy). Na sprehl'adnenie vývoja redistribúcie príjmov na Slovensku predkladám Tabuľku č. 2 a Graf č. 1.

Tabuľka č. 2: Hodnoty Gini koeficientu v Slovenskej republike od 90. rokov po rok 2008

Rok	1992	1994	1996	2002	2004	2005	2006	2007	2008
Gini koeficient	0,19	0,23	0,25	0,31	0,26	0,28	0,25	0,24	0,25

Zdroj: Mikrocensus 1992, 1994, 1996, 2002 a EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009

Graf č. 1: Vývoj redistribúcie príjmov domácností v Slovenskej republike podľa zisťovania Mikrocenzov (1992 – 2002) a štatistického zisťovania EU SILC (2005 – 2009)

Zdroj: Mikrocensus 1992, 1994, 1996, 2002 a EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009

Stupeň príjmovej nerovnosti vyjadruje i tzv. distribúcia príjmov, t.j. pomer príjmov 20% domácností s najnižšími príjmami a 20% domácností s najvyššími príjmami (S80/S20 – pomer príjmov horného a dolného kvintilu). Analýza Filipovej, Valnej a Myslíkovej (1998: 8-9) dokazuje, že zatiaľ čo v roku 1992 bol tento podiel 1:2,4, v roku 1996 sa zvýšil na 1:3,2. Pokračujúci nárast nerovností dokazujú i údaje z posledného Mikrocenzu 2003, podľa ktorých bola suma príjmov 20% populácie s najvyššími príjmami v roku 2002 až 5,4-krát vyššia v porovnaní so sumou príjmov 20% populácie s najnižšími príjmami. V krajinách EÚ-15 bola suma príjmov 20% populácie s najvyššími príjmami „len“ 4,4-krát vyššia než suma príjmov 20% populácie s najnižšími príjmami. Aj tieto údaje jasne dokazujú zvyšovanie diferenciácie domácností v sledovanom období na Slovensku z hľadiska dosahovania čistých peňažných príjmov. Dvadsať percent domácností s najvyššími príjmami sústreďovalo v roku 1992 30,3% úhrnu peňažných príjmov a v roku 1996 to bolo už takmer 34%. Naopak, v prípade 20% domácností s najnižšími príjmami klesol objem čistých peňažných príjmov za sledované obdobie z 12,7% na 10,5%. Príjmovú diferenciáciu umocňoval rýchlejší rast príjmov v domácnostiach v najvyšších deciloch v porovnaní s ostatnými domácnosťami (Filipová, Valná, Myslíková, 1998). Na jednej strane domácnosti s najvyššími príjmami sústreďujú neustále vyšší úhrn peňažných príjmov a naopak na strane druhej u domácností s najnižšími príjmami neustále klesá objem čistých peňažných príjmov (Džambazovič, 2007). V roku 2005 na Slovensku 20% populácie s najvyššími príjmami získalo 4,1-krát viac príjmov ako dolných 20% populácie s najnižšími príjmami. Táto hodnota však ešte stále predstavuje príjmovú nerovnosť pod priemerom EÚ (4,9 v roku 2005) (Džambazovič a kol., 2008).

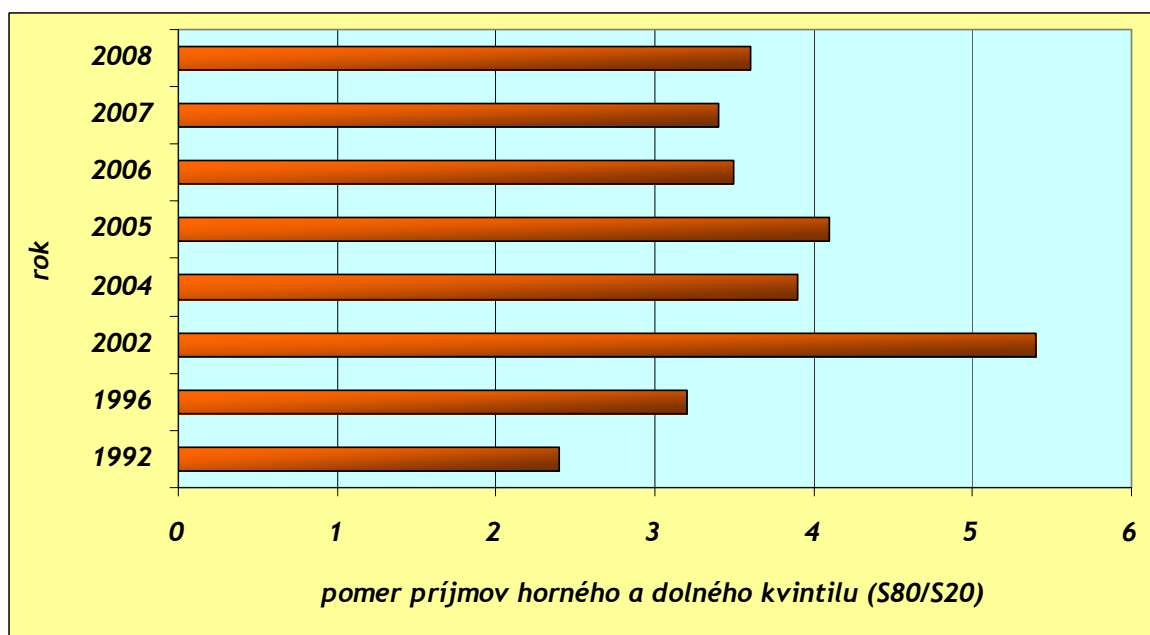
Pre doplnenie, v roku 2004 na Slovensku 20% populácie s najvyššími príjmami získalo 3,9-krát viac príjmov, v roku 2006 3,5-krát viac príjmov, v roku 2007 3,4-krát viac príjmov a v roku 2008 3,6-krát viac príjmov ako dolných 20% populácie s najnižšími príjmami. Na sprehládnenie vývoja distribúcie príjmov (S80/S20) na Slovensku predkladám Tabuľku č. 3 a Graf č. 2.

Tabuľka č. 3: Hodnoty distribúcie príjmov (S80/S20) v Slovenskej republike od 90. rokov po rok 2008

Rok	1992	1996	2002	2004	2005	2006	2007	2008
S80/S20	2,4	3,2	5,4	3,9	4,1	3,5	3,4	3,6

Zdroj: Mikrocenzus 1992, 1996, 2002 a EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009

Graf č. 2: Vývoj distribúcie príjmov domácností v Slovenskej republike podľa zisťovania Mikrocenzov (1992 – 2002) a štatistického zisťovania EU SILC (2005 – 2009)

Zdroj: Mikrocenzus 1992, 1996, 2002 a EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009

Spomínané indikátory vypovedajúce o príjmovej nerovnosti patria medzi laekenské indikátory chudoby. Vzhľadom na ich vývoj v časovom období od 90. rokov 20. storočia po rok 2008 môžeme hovoriť o prehľbujúcom sa trende v príjmových diferenciáciách na Slovensku, ktorý značí to, že čoraz menšia skupina ľudí dosahuje vysoké príjmy na úkor čoraz väčšej skupiny ľudí s menšími príjmami. Tento fakt nepriamo vplýva aj na mnou skúmaný koncept, kedy sa aj pracujúci ľudia s najnižšími príjmami môžu značnou mierou priblížiť k hranici chudoby, alebo dokonca byť priamo ohrození chudobou.

5.2 Miera rizika chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity na Slovensku

V období 90. rokov bol síce profil chudoby ešte vždy ovplyvnený demografickými premennými, ale s chudobou začiatkom druhej polovice 90. rokov na Slovensku začínajú byť najsilnejšie späté tri faktory, ktoré sa vzájomným pôsobením posilňovali: dosiahnuté vzdelanie osoby stojacej na čele domácnosti, jej zamestnanecký status, resp. postavenie na trhu práce a lokalita bydliska domácnosti (na jednej strane región a na strane druhej vidiecka alebo mestská oblasť). Stále intenzívnejšie sa ukazuje súvislosť s postavením jednotlivcov na trhu práce. Z hľadiska rizika chudoby sa dominantným faktorom stávalo práve postavenie jednotlivých členov v produktívnom veku na trhu práce. Dôležitou

skutočnosťou, ktorá znižovala riziko chudoby, boli dva pracovné príjmy v rodine. Evidentná je práve preto snaha udržať tzv. dvojpríjmový model rodiny. Ďalším faktorom zvyšujúcim ohrozenie chudobou bola výška dosiahnutého vzdelania prednostu domácnosti. S nízkou kvalifikáciou súvisí marginálne postavenie na trhu práce ako i vyššie riziko vylúčenia z trhu práce. Údaje s posledného Mikrocenzu 2003 hovoria, že miera rizika chudoby je z hľadiska statusu ekonomickej aktivity na Slovensku najvyššia u nezamestnaných osôb. Nezamestnanosť sa stala najdôležitejším faktorom súvisiacim s chudobou v podmienkach Slovenska. V krajinách EÚ-15 dosahovala chudoba u nezamestnaných až 38% (z hľadiska pohlavia to bolo 44% u mužov a 30% u žien). U zamestnaných osôb na Slovensku bola miera rizika chudoby nižšia (14%), pričom ale EÚ-15 predstavovalo riziko chudoby u zamestnaných len 6%. Potvrdila sa dôležitosť zamestnania z hľadiska vyhnutia sa chudobe, ale na druhej strane zamestnanie nezaručilo ochranu pred chudobou. Aj preto sa stáva stále dôležitejšou témou problém „pracujúcich chudobných“ (working poor) (Džambazovič a kol., 2008).

Tabuľka č. 4: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2004

Hranica chudoby	status ekonomickej aktivity							
	pracujúci		nezamestnaný		dôchodca		iná neaktívna osoba	
	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb
40% mediánu	148 809	4,23	70 508	21,77	22 670	1,53	18 386	30,92
50% mediánu	246 364	7,00	115 353	35,62	59 192	4,00	25 703	43,23
60% mediánu	423 397	12,02	142 861	44,11	121 102	8,18	30 232	50,84
70% mediánu	630 201	17,90	172 563	53,28	245 031	16,56	32 598	54,82
Spolu	3 521 483		323 865		1 480 015		59 459	

Zdroj: EU SILC 2005

Tabuľka č. 5: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2005

Hranica chudoby	status ekonomickej aktivity							
	pracujúci		nezamestnaný		dôchodca		iná neaktívna osoba	
	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb
40% mediánu	89 800	2,52	78 743	31,02	33 071	2,21	7 222	12,87
50% mediánu	159 354	4,47	110 500	43,53	78 842	5,27	13 161	23,46
60% mediánu	325 341	9,12	139 109	54,80	141 704	9,47	20 695	36,88
70% mediánu	541 486	15,19	164 341	64,73	260 490	17,42	26 762	47,70
Spolu	3 565 557		253 871		1 495 618		56 108	

Zdroj: EU SILC 2006

Tabuľka č. 6: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2006

Hranica chudoby	status ekonomickej aktivity							
	pracujúci		nezamestnaný		dôchodca		iná neaktívna osoba	
	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb
40% mediánu	60 710	1,71	68 028	32,66	37 610	2,41	15 469	26,49
50% mediánu	121 242	3,41	105 663	50,73	86 037	5,51	19 542	33,46
60% mediánu	259 588	7,29	121 961	58,55	161 273	10,32	27 113	46,42
70% mediánu	453 025	12,73	144 005	69,13	325 694	20,85	32 954	56,42
Spolu	3 559 331		208 299		1 562 334		58 405	

Zdroj: EU SILC 2007

Tabuľka č. 7: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v roku 2007

Hranica chudoby	status ekonomickej aktivity							
	pracujúci		nezamestnaný		dôchodca		iná neaktívna osoba	
	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb
40% mediánu	64 675	1,80	61 113	35,41	25 963	1,72	13 246	26,98
50% mediánu	144 154	4,00	78 232	45,33	61 432	4,08	20 310	41,36
60% mediánu	308 194	8,56	94 139	54,55	142 058	9,42	21 941	44,68
70% mediánu	497 808	13,83	110 174	63,84	295 401	19,60	31 255	63,65
Spolu	3 600 195		172 587		1 507 359		49 103	

Zdroj: EU SILC 2008

Vysvetlivky:

Osoba na čele hospodárackej domácnosti (HD) – je osoba, ktorá sa prevažnou mierou podieľa na úhrade základných výdavkov domácnosti. Osobou na čele HD môže byť označená iba jedna osoba.

Pracujúci – je osoba, ktorá pracovala minimálne jednu hodinu v týždni.

Nezamestnaný – je osoba, ktorá nemala v sledovaných rokoch (2004, 2005, 2006, 2007) zamestnanie, ale aktívne si ho hľadala, pričom nie je rozhodujúce, či bola alebo nebola evidovaná na úrade práce.

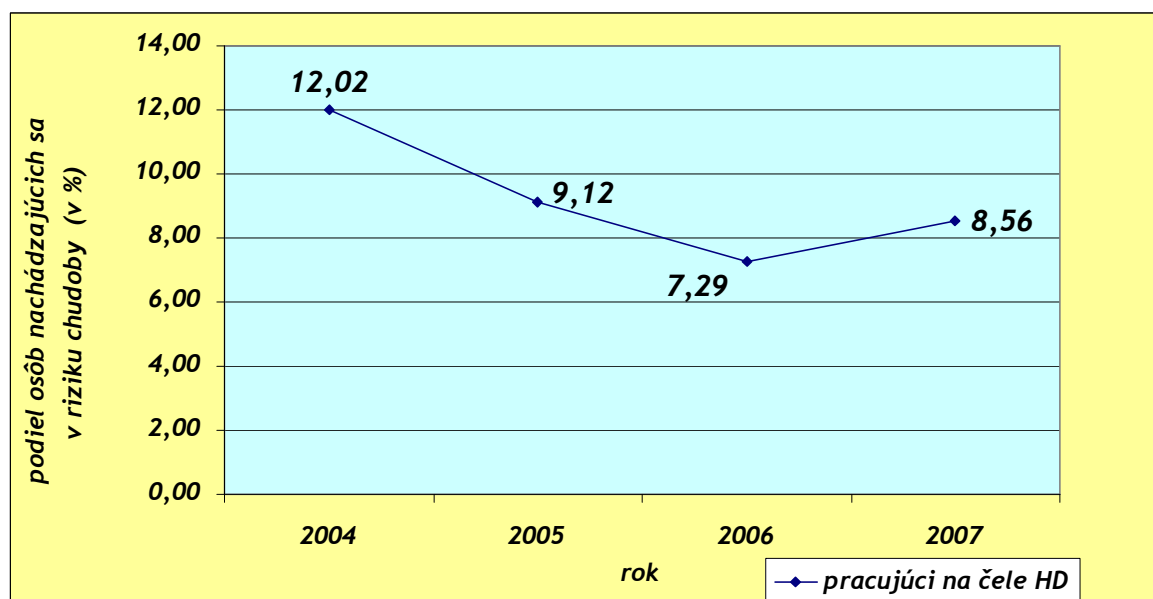
Dôchodca – je osoba na dôchodku, alebo na predčasnom dôchodku ak zanechala prácu z dôvodu veku alebo z iných príčin.

Iná neaktívna osoba – je osoba, ktorá žila z iných zdrojov, napr. žena v domácnosti, študenti, uční, vojaci na základnej vojenskej a civilnej službe, osoby nezaraďené do pracovného procesu, osoby pracujúce v rodinných podnikoch bez odmeny a pod.

Dané tabuľky nám v štyroch po sebe nasledujúcich rokoch (2004 – 2007, t.j. EU SILC 2005 –2008) ukazujú absolútny počet a relatívny podiel osôb v domácnostiach na Slovensku, ktoré sa nachádzali v riziku chudoby na základe toho, či bol na čele hospodárackej domácnosti pracujúci, nezamestnaný, dôchodca, či iná neaktívna osoba. Najdôležitejšou v tabuľkách je oficiálne stanovená hranica chudoby na úrovni 60% národného mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu. Okrem miery rizika chudoby

(podiel osôb pod 60%) sú v tabuľkách uvedené aj podiely osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 40%, 50% a 70% národného mediánu ekvivalentného príjmu, ktoré vyjadrujú jeden z indikátorov chudoby, a to rozptyl okolo hranice rizika chudoby. V roku 2004 sa nachádzalo v riziku chudoby 12,02% osôb v domácnostiach, na čele bola pracujúca osoba. V ďalších sledovaných rokoch, a to v roku 2005 (9,12%) a v roku 2006 (7,29%) klesal podiel osôb v riziku chudoby v domácnostiach, na čele ktorých bola pracujúca osoba. V roku 2007 ale oproti roku 2006 mierne stúpol a dosiahol podiel 8,56%. Z daných skutočností vyplýva, že nielen samotní pracujúci, ale aj osoby, ktoré žijú v domácnostiach, na čele ktorých sú pracujúci nie sú ochránené pred chudobou a nachádzajú sa v pomerne veľkej miere v riziku chudoby. Zistené skutočnosti a vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby v hospodáriaciach domácnostiach, na čele ktorých bola pracujúca osoba znázorňujem v Grafe č. 3.

Graf č. 3: Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby v hospodáriaciach domácnostiach, na čele ktorých bola pracujúca osoba v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2007

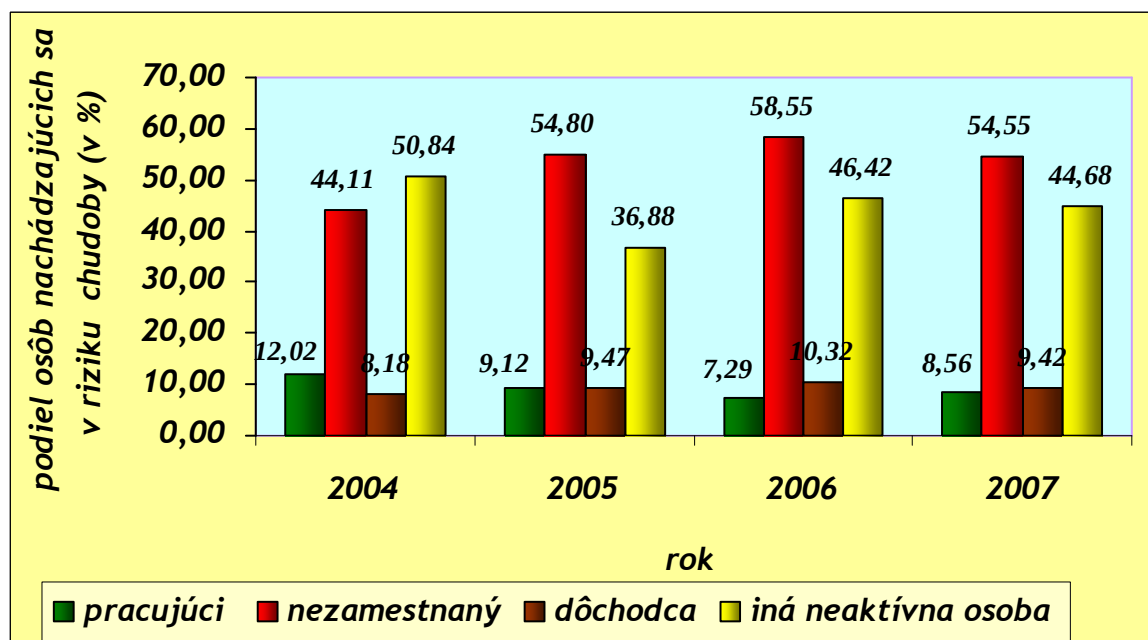
Zdroj: EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008

Pri porovnaní miery rizika chudoby osôb v jednotlivých domácnostiach, boli jednoznačne s najväčším podielom v riziku chudoby osoby v hospodáriaciach domácnostiach, na čele ktorých boli nezamestnaní. V sledovaných rokoch stúpala miera rizika chudoby osôb v takýchto domácnostiach zo 44,11% v roku 2004, na 54,80% v roku 2005 a najvyššia miera rizika chudoby bola v roku 2006, a to až 58,55%. V roku 2007 klesla miera rizika chudoby osôb v domácnostiach, na čele ktorých boli nezamestnaní na približne rovnakú

hodnotu ako v roku 2005, a to 54,55%. Tieto vysoké a percentuálne nadpolovičné podiely osôb v riziku chudoby v takýchto domácnostiach sú alarmujúce, i keď absolútne počty osôb, ktoré sem spadajú, nie sú až také veľké (napr. v roku 2006 to pri 58,55% podiele predstavovalo 121 961 osôb v riziku chudoby). Porovnateľne vysoká miera rizika chudoby bola u osôb v domácnostiach, na čele ktorých boli iné neaktívne osoby. V roku 2005 dokonca podielom osôb, ktoré sa nachádzali v riziku chudoby (50,84), prevýšili domácnosti, na čele ktorých boli nezamestnaní. Vo zvyšných rokoch klesol podiel osôb v riziku chudoby, na čele ktorých boli iné neaktívne osoby, pričom v roku 2005 bol tento podiel 36,88%, v roku 2006 stúpol na 46,42% a v poslednom sledovanom roku 2007 opäť poklesol na 44,68% (v absolútnych počtoch to predstavovalo iba okolo 20 000 – 30 000 osôb).

Aj keď miera rizika chudoby osôb v domácnostiach, na čele ktorých bola pracujúca osoba bola najvyššia v roku 2004 (12,02%) a najnižšia v roku 2006 (7,29%), v absolútnych počtoch to postihovalo 423 397, resp. 259 588 osôb. Čiže, aj keď boli v predchádzajúcich kategóriách značne vyššie podiely osôb v riziku chudoby, v absolútnych počtoch postihuje chudoba niekoľkonásobne viac osôb v domácnostiach na čele s pracujúcou osobou. Na druhej strane je to tým, že v takýchto domácnostiach žije výrazne najväčší počet osôb (v sledovaných rokoch približne 3 500 000 – 3 600 000 osôb). Pri porovnaní s domácnosťami, na čele ktorých boli dôchodcovia, sme si mohli všimnúť porovnateľné podiely osôb nachádzajúcich sa v riziku chudoby ako v domácnostiach na čele s pracujúcimi. V roku 2004 bola dokonca najmenšia miera rizika chudoby osôb v týchto domácnostiach (8,18%), no v rokoch 2005 (9,47%), 2006 (10,32%) a 2007 (9,42%) sa zaradili na druhé miesto. Pri vyjadrení v absolútnych počtoch sa v roku 2004 nachádzalo v riziku chudoby 121 102 osôb a v roku 2006 až 161 273 osôb, z celkového počtu približne 1 500 000 osôb žijúcich v takomto type domácnosti (na čele dôchodca). Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2007 znázorňuje Graf č. 4.

Graf č. 4: Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2007

Zdroj: EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008

5.3 Miera rizika chudoby podľa pracovnej intenzity domácností na Slovensku

Dôležitým faktorom, ktorý zohráva významnú úlohu z hľadiska vyhnutia sa chudobe osôb v domácnostiach na Slovensku, je pracovná intenzita týchto domácností. Evidentnou je práve preto snaha udržať tzv. dvojpríjmový model rodiny (Džambazovič a kol., 2008), pretože je oveľa nižšie riziko „spadnutia“ do chudoby osôb žijúcich v takýchto domácnostiach. Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby v domácnostiach podľa počtu pracujúcich prinášam v Tabuľke č. 8, Tabuľke č. 9 a Tabuľke č. 10.

Tabuľka č. 8: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby v domácnostiach podľa počtu pracujúcich v Slovenskej republike v roku 2004

Hranica chudoby	počet pacujúcich							
	bez pracujúcich		1 pracujúci		2 pracujúci		3 a viac pracujúcich	
	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb
40% mediánu	79 220	7,87	84 031	7,26	81 337	3,67	15 786	1,57
50% mediánu	135 078	13,41	140 907	12,17	138 401	6,25	32 226	3,21
60% mediánu	194 814	19,34	220 705	19,07	246 799	11,14	55 274	5,50
70% mediánu	306 899	30,47	318 613	27,53	365 142	16,48	89 738	8,93
Spolu	1 007 240		1 157 508		2 215 345		1 004 730	

Zdroj: EU SILC 2005

Tabuľka č. 9: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby v domácnostiach podľa počtu pracujúcich v Slovenskej republike v roku 2005

Hranica chudoby	počet pacujúcich							
	bez pracujúcich		1 pracujúci		2 pracujúci		3 a viac pracujúcich	
	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb
40% mediánu	93 724	9,59	61 299	5,45	42 326	1,87	15 520	1,51
50% mediánu	146 205	14,96	118 994	10,58	77 246	3,42	24 811	2,42
60% mediánu	204 210	20,89	212 028	18,84	179 043	7,92	37 590	3,66
70% mediánu	313 210	32,04	303 481	26,97	316 375	14,00	70 141	6,83
Spolu	977 544		1 125 207		2 259 817		1 026 612	

Zdroj: EU SILC 2006

Tabuľka č. 10: Rozdelenie osôb pod hranicami chudoby v domácnostiach podľa počtu pracujúcich v Slovenskej republike v roku 2006

Hranica chudoby	počet pacujúcich							
	bez pracujúcich		1 pracujúci		2 pracujúci		3 a viac pracujúcich	
	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb	počet osôb	podiel osôb
40% mediánu	96 135	9,50	48 411	4,37	29 339	1,34	7 932	0,73
50% mediánu	147 985	14,63	105 555	9,53	67 768	3,11	13 622	1,25
60% mediánu	208 101	20,57	184 696	16,68	144 316	6,61	35 980	3,30
70% mediánu	345 751	34,17	278 443	25,14	262 989	12,05	71 653	6,57
Spolu	1 011 821		1 107 443		2 181 700		1 090 563	

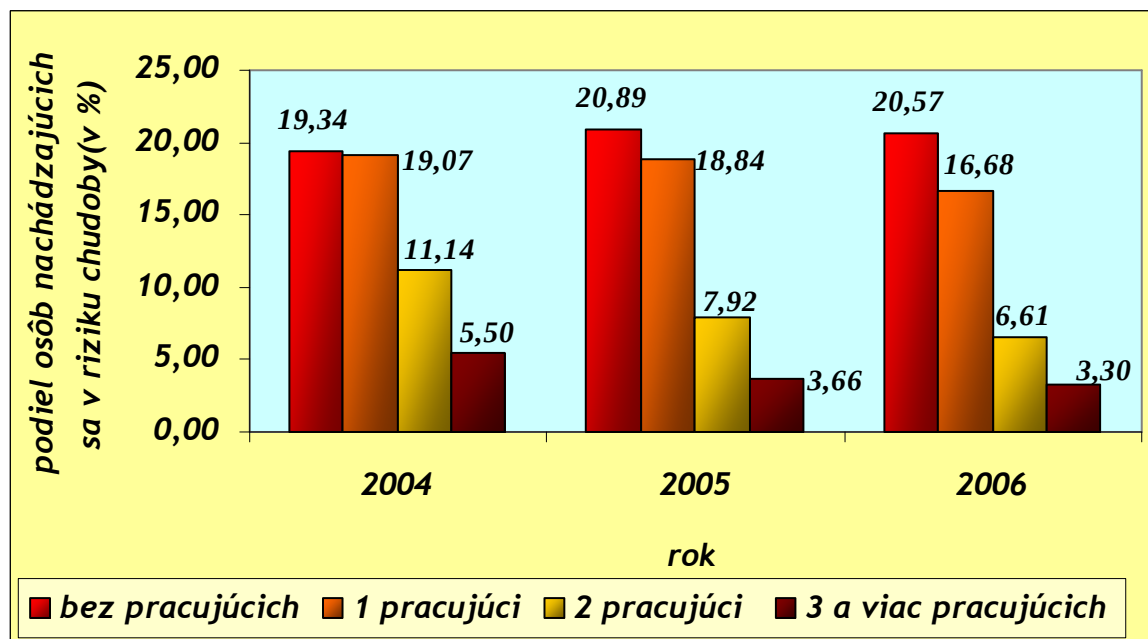
Zdroj: EU SILC 2007

Dané tabuľky nám v troch po sebe nasledujúcich rokoch (2004 – 2006, t.j. EU SILC 2005 – 2007) ukazujú absolútny počet a relatívny podiel osôb v domácnostiach na Slovensku, ktoré sa nachádzali v riziku chudoby, na základe toho, koľko v nich bolo pracujúcich osôb (bez pracujúcich, 1 pracujúci, 2 pracujúci, 3 a viac pracujúcich). Môžeme si všimnúť, že rozdiel medzi mierou rizika chudoby osôb v domácnostiach, ktoré sú bez pracujúcich, s domácnosťami, v ktorých bol jeden pracujúci nie je veľký. V roku 2004 sa nachádzalo v riziku chudoby 19,34% osôb v domácnostiach bez pracujúcich, zatiaľ čo v domácnostiach s jedným pracujúcim sa nachádzalo v riziku chudoby 19,07% osôb (čo predstavovalo rozdiel iba 0,27%). V roku 2005 bola miera rizika chudoby v domácnostiach bez pracujúcich až 20,89% a v domácnostiach s jedným pracujúcim 18,84%. V poslednom sledovanom roku 2006 bol miera rizika chudoby v prvom type domácností na úrovni 20,57% a v druhom type domácností na úrovni 16,68%. V sledovaných rokoch môžeme teda vidieť zvyšovanie rozdielu v relatívnom podiele osôb nachádzajúcich sa v riziku chudoby medzi domácnosťami bez pracujúcich a domácnosťami s jedným pracujúcim. Keď sa ale pozrieme na absolútne počty, v riziku

chudoby sa nachádzalo v rokoch 2004 (220 705) a 2005 (212 028) viac osôb v domácnostiach s jedným pracujúcim, ako v domácnostiach bez pracujúcich (2004 – 194 814, 2005 – 204 210). Oproti domácnostiam bez pracujúcich a s jedným pracujúcim, sa vyššie spomínaný tzv. dvojpríjmový model rodiny (dvaja pracujúci), prejavuje výrazne nižšími podielmi osôb nachádzajúcich sa v riziku chudoby. V roku 2004 bola miera rizika chudoby osôb v domácnostiach, v ktorých boli dvaja pracujúci 11,14%, v roku 2005 7,92% a v roku 2006 už len 6,61%. Najnižšia miera rizika chudoby bola v domácnostiach, v ktorých žili traja a viac pracujúcich, pričom dosahovala hodnoty postupne 5,50% v roku 2004, 3,66% v roku 2005 a 3,30% v roku 2006.

Treba ešte podotknúť, že v poslednom štatistickom zisťovaní EU-SILC 2009 (2008) sa nesledovali údaje o rozdelení osôb pod hranicami chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele HD a taktiež v štatistickom zisťovaní EU SILC 2008 (rok 2007), EU-SILC 2009 (rok 2008) sa nesledovali údaje o rozdelenie osôb pod hranicami chudoby podľa počtu pracujúcich, čiže ich nemôžem v práci zohľadniť. Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby podľa počtu pracujúcich v HD v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2006 znázorňuje Graf č. 5.

Graf č. 5: Vývoj podielu osôb pod hranicou chudoby podľa počtu pracujúcich v HD v Slovenskej republike v rokoch 2004 - 2006

Zdroj: EU SILC 2005, 2006, 2007

5.4 Miera rizika chudoby pracujúcich a jej priestorové súvislosti na Slovensku

Riziko chudoby pracujúcich je posledný a z pohľadu mnou skúmaného konceptu (chudoba pracujúcich) najdôležitejší laekenský indikátor chudoby. Zahŕňa osoby, ktoré sú vnímané ako zamestnané podľa klasifikácie ekonomickej aktivity a ktoré sa nachádzajú v riziku chudoby. Miera rizika chudoby pracujúcich potom predstavuje podiel pracujúcich osôb nachádzajúcich sa v riziku chudoby, z celkového počtu pracujúcich osôb v danom štáte, regióne, kraji, okrese, meste či obci. V tejto podkapitole sa tak budem venovať pracujúcim ohrozeným chudobou na národnej úrovni (Slovenská republika), ako aj na úrovni krajov Slovenska (NUTS 3). V Tabuľke č. 11 uvádzam mieru rizika chudoby pracujúcich v Slovenskej republike a v krajoch Slovenskej republiky.

Tabuľka č. 11: Miera rizika chudoby pracujúcich na Slovensku a v jeho krajoch v rokoch 2004 – 2008

kraj \ rok	miera rizika chudoby pracujúcich (v %)				
	2004	2005	2006	2007	2008
Bratislavský kraj	5,57	4,77	2,36	3,93	3,61
Trnavský kraj	8,70	4,26	4,13	3,44	4,71
Trenčiansky kraj	11,67	8,42	3,66	6,51	4,37
Nitriansky kraj	8,31	5,76	5,49	6,30	6,36
Žilinský kraj	7,75	6,58	4,31	5,90	4,47
Banskobystrický kraj	5,19	6,84	6,55	7,69	6,24
Prešovský kraj	16,30	7,96	8,17	7,29	8,04
Košický kraj	7,30	5,73	4,36	5,15	4,16
	8,91	6,30	4,88	5,78	5,24

Zdroj: EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009

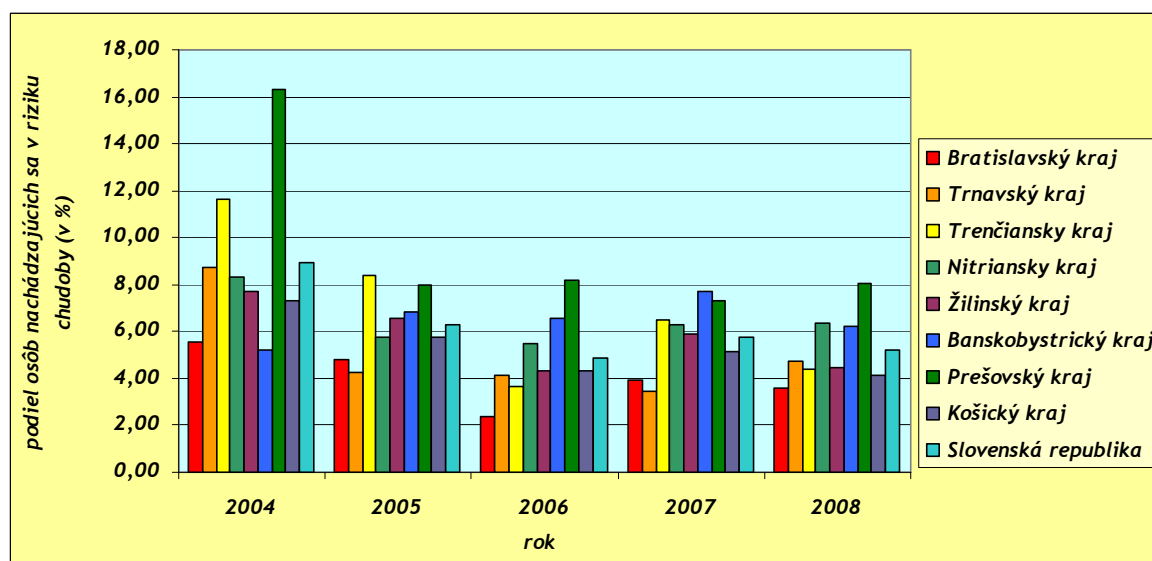
Na Slovensku bolo v roku 2004 8,91% pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby, o rok sa ich podiel znížil na 6,30%. Ďalší rok bola najnižšia miera rizika chudoby pracujúcich (4,88%), čo sa prejavilo aj v rámci krajov SR (v 4 z nich bola v rámci sledovaného obdobia v roku 2006 taktiež najnižšia). V roku 2007 bola na Slovensku miera rizika chudoby pracujúcich opäť vyššia, a to 5,78%, ale k roku 2008 poklesla na 5,24%. Z pohľadu krajov je zrejmé, že najväčší podiel pracujúcich nachádzajúcich sa v riziku chudoby, z celkového počtu pracujúcich v danom kraji bolo v rokoch 2004 (16,30%) a 2006 (8,17%) v Prešovskom kraji. V roku 2005 (7,96%) a 2007 (7,29%) bol z tohto

pohľadu Prešovský kraj druhý najhorší (v roku 2005 po Trenčianskom kraji – 8,42% a v roku 2007 po kraji Banskobystrickom – 7,69%) a v roku 2008 opäť najhorší (8,04%). Ako kraj s druhým najväčším podielom pracujúcich v riziku chudoby sa javil kraj Trenčiansky, pričom tu v roku 2004 bola miera rizika chudoby pracujúcich 11,67% a v roku 2005 dokonca najväčšia spomedzi všetkých krajov. V tomto kraji sme mohli zaznamenať zlepšenie v roku 2006, kedy tu nastal výrazný pokles podielu pracujúcich v riziku chudoby (iba 3,66% – čo predstavovalo v danom roku druhú najmenšiu mieru rizika chudoby pracujúcich spomedzi všetkých krajov SR). V roku 2007 sa oproti roku 2006 takmer zdvojnásobila miera rizika chudoby pracujúcich v Trenčianskom kraji na 6,51% (tretia najväčšia spomedzi všetkých krajov v danom roku), ale k roku 2008 poklesla na 4,37% (tretia najmenšia). V roku 2004 bol v Trnavskom kraji spomedzi všetkých krajov tretí najväčší podiel pracujúcich v riziku chudoby (8,70%), ale v ďalších sledovaných rokoch poklesol tento podiel na 4,26% v roku 2005 (najmenší podiel v rámci krajov v danom roku), 4,13% v roku 2006 (tretí najmenší), 3,44% v roku 2007 (najmenší) a nakoniec 4,71% v roku 2008 (štvrtý najväčší). V Nitrianskom kraji bola miera rizika chudoby v roku 2004 8,31% (štvrtá najväčšia), pričom v roku 2005 poklesla na úroveň 5,76% (tretia najmenšia v rámci krajov v danom roku), v roku 2006 opäť mierne klesla na úroveň 5,49% (napriek tomu bola tretia najväčšia) a v roku 2007 stúpila na úroveň 6,30% (štvrtá najväčšia) a v roku 2008 ešte mierne stúpila na úroveň 6,36% (druhá najväčšia). V Žilinskom kraji bol v roku 2004 podiel pracujúcich, ktorí sa ocitli pod hranicou chudoby 7,75% (štvrtý najmenší v rámci krajov), ale v ďalších rokoch mal klesajúci trend. V roku 2005 tu bola miera rizika chudoby pracujúcich 6,58% (štvrtá najväčšia), v roku 2006 už len 4,31% (štvrtá najmenšia), v roku 2007 5,90% (štvrtá najmenšia) a v roku 2008 4,47% (opäť štvrtá najmenšia), čiže tento kraj môžeme celkovo zaradiť v rámci chudoby pracujúcich k priemeru v rámci SR. V Košickom kraji bol opäť klesajúci trend vo vývoji miery rizika chudoby pracujúcich (podobne ako u všetkých okrem Banskobystrického kraja), pričom v rokoch 2004 (7,30%), 2005 (5,73%) a 2007 (5,15%) tu bol tretí najmenší a v roku 2008 (4,16%) druhý najmenší podiel pracujúcich, ktorí sa nachádzali pod hranicou chudoby v rámci krajov SR. Výnimkou bol rok 2006, kedy bol v Košickom kraji spomedzi všetkých krajov štvrtý najväčší podiel pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby (4,36%). Z celkového pohľadu bola v sledovanom období (2004 – 2008) jednoznačne najmenšia miera rizika chudoby pracujúcich v Bratislavskom kraji. Úplne najmenšia tu bola v rokoch 2006 (2,36%) a 2008 (3,61%), druhá najmenšia za Banskobystrickým krajom v roku 2004 (5,57%), v roku 2005 (4,77%) a 2007 (3,93%) za

krajom Trnavským. V týchto siedmich spomenutých krajoch sme mohli v sledovaných rokoch zaznamenať klesajúci trend vo vývoji miery rizika chudoby pracujúcich, pričom najmenší podiel pracujúcich v riziku chudoby bol v roku 2006 (v štyroch z týchto siedmich krajov, okrem Trnavského, Prešovského a Košického kraja). Jediný kraj, v ktorom sme zaznamenali stúpajúci trend vo vývoji miery rizika chudoby pracujúcich, bol Banskobystrický kraj. V roku 2004 tu bolo 5,19% pracujúcich, ktorí sa nachádzali v riziku chudoby (najmenšia miera rizika chudoby pracujúcich spomedzi všetkých krajov SR v danom roku), o rok sa ich podiel zvýšil na 6,84% (tretia najväčšia) a v roku 2006 bola 6,55% (druhá najväčšia). V roku 2007 (7,69%) sme tu mohli zaznamenať najväčšiu mieru rizika chudoby pracujúcich zo všetkých krajov a taktiež najväčšiu zo všetkých sledovaných rokov v Banskobystrickom kraji. Hoci v roku 2008 poklesla na svoju druhú najmenšiu hodnotu v rámci tohto kraja (6,24%), napriek tomu bola v danom roku tretia najväčšia.

Kto sú títo pracujúci chudobní, odkiaľ sa regrutujú? Problém pracujúcej chudoby sa nemusí vzťahovať len na nízku mzdu, dôležitá je aj veľkosť a štruktúra domácnosti. Osoba, ktorá pracuje, sa môže stať chudobnou v podstate dvojakým spôsobom: buď má veľmi nízku mzdu (ktorú dostatočne nedopĺňa iný príjem/finančné transfery), alebo má postačujúci príjem, ale zloženie domácnosti ho posúva pod hranicu chudoby (Gerbery, 2009). Porovnanie vývoja miery rizika chudoby pracujúcich na Slovensku a v jeho krajoch v rokoch 2004 - 2007 znázorňuje Graf č. 6 a prílohoé Mapy č. 31, 32, 33, 34.

Graf č. 6: Porovnanie vývoja miery rizika chudoby pracujúcich na Slovensku a v jeho krajoch v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009

6 ZÁVER

V predkladanej práci som sa zamerlal na problematiku pracujúcich chudobných v členských štátoch Európskej Únie a podrobnejšiu analýzu rozsahu a hĺbky chudoby pracujúcich na Slovensku (vývoj, spoločenské a priestorové súvislosti). Teoretickú bázu práce tvorí spracovaná a zhrnutá geografická a sociologická, slovenská i zahraničná dostupná odborná literatúra, ktorá hodnotí špecifiká fenoménu pracujúcich chudobných. V ďalšej časti práce som sa zameriaval na osobitosti merania chudoby a poukazujem na rôzne metodologické problémy, ktoré sprevádzajú meranie chudoby. Nadväzne na to som sa venoval štatistickému zisťovaniu o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR (EU SILC), ktorého úlohou je zachytiť multidimenzionalitu chudoby a sociálneho vylúčenia. Keďže chudoba je mnohodimenzionálny jav, v rámci sledovaného konceptu chudoby som sa zamerlal na tie laekenské indikátory, ktoré poukazujú na rozsah a hĺbku chudoby pracujúcich.

V rámci Európskej Únie (medzi jej členskými štátmi) som sa snažil z rôznych pohľadov poukázať na mieru rizika chudoby pracujúcich (jej vývoj) ako indikátora, ktorý najlepšie poukazuje na mnou skúmaný fenomén pracujúcich chudobných. Podľa zistených skutočností môžeme medzi rokmi 2004 – 2008 z celkového hľadiska hovoriť síce o miernom, ale prehlbujúcom sa trende chudoby pracujúcich v Európskej únii. Skúmaním vývoja miery rizika chudoby pracujúcich v rámci EÚ a jej členských štátov (v kontexte jednotlivých pohľadov) som dospel k nasledovným záverom. Podľa veku pracujúcich sa v časovom vývoji (2004 – 2008) vo všetkých vekových kategóriách, okrem najstaršej vekovej kategórie (55 – 64 rokov) prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich. Naproti tomu sa zmenšovali disparity medzi starými členskými štátmi (EÚ-15) a prijatými členskými štátmi v roku 2004. Z hľadiska rodu bolo v prevažnej väčšine členských krajín EÚ väčšie riziko chudoby u pracujúcich mužov, ako u pracujúcich žien. Vplyv pohlavia na výšku rizika s ohľadom na rozdielne krajiny a vek nie je štatisticky významný. Na mieru rizika chudoby pracujúcich štatisticky významne vplýva vek s ohľadom na rozdielne krajiny a pohlavie, konkrétne príslušnosť k druhej (25 – 54 rokov) a tretej (55 – 64 rokov) vekovej kategórii riziko znižuje, zatiaľ čo prvá veková skupina (18 – 24 rokov) zvyšuje riziko chudoby pracujúcich. Z pohľadu výšky dosiahnutého vzdelania sa v časovom vývoji (2004 – 2008) taktiež prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich, ktorí dosiahli maximálne možné vzdelanie podľa ISCED (1997) 0 – 2, 3 – 4, ako aj 5 – 6. V súlade so vzdelaním je

potrebné poznamenať, že aj keď sa miera rizika chudoby pracujúcich rádozo znižuje s výškou ich dosiahnutého vzdelania, ani vysokoškolské vzdelanie pracujúcich nie je zárukou ich ochrany pred chudobou. Dôležitým ochranným a zároveň rizikovým faktorom spadnutia pracujúcich pod hranicu rizika chudoby v členských štátoch EÚ, je zloženie domácností, v ktorých žijú pracujúci. Opäť môžeme badať podobne ako pri predchádzajúcich kategóriách, že v rámci celej EÚ sa prehlbovalo riziko chudoby pracujúcich vo všetkých sledovaných typoch domácností. Ale pri pohľade na jednotlivé členské štáty EÚ môžeme konštatovať, že vo väčšine krajín sa prehlbovala miera rizika chudoby pracujúcich vo všetkých typoch domácností, okrem miery rizika chudoby pracujúcich v domácnostiach s dvomi a viac dospelými bez detí (v tomto type domácnosti sa nadpolovičnej väčšine členských štátov EÚ znižovalo riziko chudoby pracujúcich). V neposlednom rade je dôležitým faktorom ochrany pracujúcich pred chudobou aj to, či sú pracujúci zamestnaní na plný, resp. čiastočný pracovný úväzok. Skúmaním daného faktoru som prišiel k dvom záverom. Prvým z nich je, že v časovom vývoji (2004 – 2008) bolo vo všetkých členských krajinách EÚ (okrem Holandska v roku 2004) väčšie riziko chudoby u pracujúcich, ktorí pracovali na čiastočný pracovný úväzok, než riziko chudoby u pracujúcich s plným pracovným úväzkom. Druhým záverom je, že sa v sledovanom období vo väčšine členských štátov EÚ pri oboch typoch pracovného úväzku prehlbovala miera rizika chudoby pracujúcich. Tento prehlbujúci sa trend rizika chudoby pracujúcich v rámci EÚ a jej členských štátov nie je pozitívnym signálom z pohľadu snahy zodpovedných orgánov na odstraňovaní akýchkoľvek podôb chudoby v EÚ.

Pri sledovaní chudoby pracujúcich na Slovensku som si všimol dva indikátory chudoby (Gini koeficient; Distribúcia príjmov), ktorými som chcel poukázať na vývoj príjmových nerovností od vzniku samostatnej SR až po súčasnosť. Podľa údajov z Mikrocenzov a zo štatistického zisťovania EU SILC môžeme hovoriť o prehlbujúcom sa trende v príjmových diferenciáciách na Slovensku. Najvyššie hodnoty oba spomínané indikátory dosahovali v roku 2002 a od tohto roku ich hodnoty majú striedavo klesajúci a stúpajúci trend (viď Grafy č. 1 a 2). Ďalej som sledoval vývoj miery rizika chudoby podľa statusu ekonomickej aktivity osoby na čele hospodáriacej domácnosti a vývoj miery rizika chudoby podľa pracovnej intenzity domácností na Slovensku. Chcel som tým poukázať na dôležitosť dvoch faktorov, a to zamestnania a hlavne dvoj príjmového modelu rodiny, ktoré sa javia ako najdôležitejšie faktory ochrany pred chudobou nielen pracujúcich, ale aj všetkých členov žijúcich v domácnostiach. Na základe zistených výsledkov je potrebné konštatovať, že ani tieto dva faktory nie sú v SR 100% zárukou ochrany proti spadnutiu pod hranicu

chudoby. Na záver som analyzoval rozsah, hĺbku a priestorové súvislosti chudoby pracujúcich v SR (po úroveň krajov) na základe indikátora, ktorý priamo odhaľuje pracujúcich chudobných a je ním miera rizika chudoby pracujúcich. Dospel som k záveru, že v sledovaných rokoch 2004 – 2008 malo riziko chudoby pracujúcich na Slovensku klesajúci trend, keď najnižšiu hodnotu sme mohli zaznamenať v roku 2006 (4,88%).

7 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. ANDRES, H., J. – LOHMANN, H. 2008. *The working poor in Europe*. Bodmin, Cornwall: MPG Books Ltd., 2008, 323 s., ISBN 978 1 84720 798 2
2. DOSTÁL, O. 2006. Konzervatívny pohľad na chudobu. In *Zborník príspevkov z konferencie UNESCO MOST: Chudoba v slovenskej spoločnosti a vzťah slovenskej spoločnosti k chudobe*, Bratislava, 2006, s. 53-58
3. DŽAMBAZOVIČ, R. 2004. Posun od merania chudoby k meraniu sociálneho vyčlenenia. In *Zborník Otázky merania chudoby*. Bratislava, 2004, s.11-23
4. DŽAMBAZOVIČ, R. 2007a. Priestorové súvislosti chudoby. In Gerbery, D., Lesay, I., Škobla, D.: *Kniha o chudobe. Priatelia Zeme-CEPA*, 2007, s. 41-59, ISBN 978-80-968918-9-4
5. DŽAMBAZOVIČ, R. 2007b. *Chudoba na Slovensku: Diskurz, rozsah a profil chudoby*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2007, 232 s., ISBN 978-80-223-2428-1
6. DŽAMBAZOVIČ, R., GERBÉRY, D. 2005. Od chudoby k sociálnemu vylúčeniu. Bratislava, In *Sociológia*. 2005, roč. 37, č. 2, s. 143-176
7. DŽAMBAZOVIČ, R. – HORŇÁK, M. – HRABOVSKÁ, A. – MICHÁLEK, A. – ROCHOVSKÁ, A. – RUSNÁKOVÁ, J. 2008. Analytická štúdia. "Vytvorenie národných indikátorov v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia a návrh spôsobu zabezpečenia ich pravidelného monitorovania". EUROFORMERS, a.s. Bratislava, 2008, 256 s.
8. GAJDOŠ, P. – PAŠIAK, J. 2006. *Regionálny rozvoj Slovenska z pohľadu priestorovej sociológie*. Sociologický ústav SAV, NK UNESCO MOST. Bratislava, 2006, 252 s.

9. GERBÉRY, D. 2009. *Chudoba ako objekt sociálno-politických opatrení: ochranná a aktivačná funkcia garancie minimálneho príjmu.* – [Dizertačná práca]. Bratislava: Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, 2009, 177 s.
10. GOUGH, J. – EISENSCHITZ, A. – MCCULLOCH, A. 2006. *Spaces of Social Exclusion.* Routledge, Taylor & Francis Groupe, New York, 2006, 257 s., ISBN 0-415-280-80-5
11. IVANČÍKOVÁ, Ľ. 2003. *Štatistické meranie chudoby a nerovnosti.* Slovenská štatistika a demografia, roč. 13, č. 3, s. 111-113
12. IVANČÍKOVÁ, Ľ. 2006. EU SILC 2005 – Ako zdroj informácií o chudobe a sociálnom vylúčení. In *Zborník príspevkov z konferencie UNESCO MOST.* Bratislava, 2006, s. 235-243
13. KIM, M. 1998. Are the Working Poor Lazy? In *Challenge*, roč. 41, č. 3, May/June 1998, s. 85-99, ISSN 0577-5132
14. KLEIN, B. W., RONES, P. L. 1989. A profile of the working poor, In *Monthly Labour Review*, 1989, č. 112, s. 3 - 13
15. LALUHA, I., OŠKOVÁ, S., STANEK, V. 2005. Kvalita života, sociálne nerovnosti a diferenciácia obyvateľstva. In *Sociológia*, roč. 37, 2005, č.2, s. 119-142.
16. MAREŠ, P. 1999. Sociologie nerovnosti a chudoby. Sociologické nakladatelství SLON. Praha, 1999, s. 248.
17. MAREŠ, P. 2000. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. In *Sociologický časopis*, roč. 36, 2000, č. 3, s. 285-297
18. MAREŠ, P., RABUŠIČ, L. 1995. Chudoba očima české veřejnosti. In *Závěrečná zpráva výzkumu pro MPSV ČR.* Brno, 1995.

19. MICHÁLEK, A. 2000. Chudoba, jej koncepty a geografické dimenzie. In *Geografický časopis*, roč. 52, 2000, č. 3, s 231-241
20. NÁMEŠNÝ, L. 2009. *Chudoba zamestnaných na Slovensku*. – [Bakalárska práca]. Bratislava : Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta, 2009, 44 s.
21. ONDREJKOVIČ, P. 2004. Chudoba-spoločensky nežiadúci jav. In *Zborník Otázky merania chudoby*. Bratislava, 2004, s. 24-33.
22. PEÑA-CASAS, R., LATTA, M. 2004. *Working poor in the European Union*. Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg, 2004, 124 s., ISBN 92-897-0258-3
23. SMITH, A. – STENNING, A. – ROCHOVSKÁ, A. – SWIATEK, D. 2008. *The emergence of working poor: Labour markets, neoliberalisation and diverse economies in post-socialist cities*. In *Antipode*, roč. 40, 2008, č. 2, s. 283-311
24. SIROVÁTKA, T. a kol. 2002: *Monitorovanie chudoby v ČR*, Brno, 2002, s. 57.
25. SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P. 2006. Chudoba, deprivace, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí. In *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. roč. 42, 2006, č. 4, s. 627-655, ISSN 0038-0288
26. SIROVÁTKA, T. – MAREŠ, P. – VEČERNÍK, J. – ZELENÝ, M. 2002. Monitorování chudoby v České republice. In *SBORNÍK PRACÍ FAKULTY SOCIÁLNÍCH STUDIÍ BRNĚNSKÉ UNIVERZITY, SOCIÁLNÍ STUDIA 9: Monitorování chudoby v České republice*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2003, 19 s.
27. STRENGMANN-KUHN, W. 2002. *Working poor in Europe: A Partial Basis Income for Workers?* Geneva: International Labour Office, 2002, s. 11
28. ŠÚSR. 2006. EU SILC 2005 – *Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*, Bratislava, 2006, s. 89, ISBN na internete treba pozrieť publikáciu

29. ŠÚSR. 2007. EU SILC 2006 – *Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*, Bratislava, 2007, s. 87, ISBN na internete treba pozrieť publikáciu
30. ŠÚSR. 2008. EU SILC 2007 – *Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*, Bratislava, 2008, s. 90, ISBN 978-80-89358-00-7
31. ŠÚSR. 2009. EU SILC 2008 – *Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*, Bratislava, 2009, s. 74, ISBN 978-80-89358-32-8
32. ŠÚSR. 2010. EU SILC 2009 – *Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*, Bratislava, 2010, s. 74, ISBN 978-80-89358-76-2
33. TIRUHEN, M. W. – RADVANSKÝ, M. 2009. *Trendy regionálnych disparít Slovenska: Teoretické modely a empirické analýzy*. 1. vyd. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied Bratislava, 2009, 179 s. ISBN 978-80-7144-176-2
34. VALENTOVÁ, M. 2004. *Evropský sociální monitoring: jak uchopit sociální kvalitu*. VÚPSV. Praha, 2004, 107 s.
35. Zákon NR SR č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon), Zbierka zákonov SR, Č. 96, s. 9-10
36. <http://www.sme.sk/c/1940869/za-kratsi-pracovny-uvazok-davaju-nizsi-plat.html#ixzz1DP1cjzVF>
37. <http://www.iz.sk/sk/stanoviska/uvazok-polovicny-slovensko-najmenej-eu>
38. <http://www.uips.sk/vysoke-skolstvo---dalsie/slovník-pojmov-k-pkvs>
39. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/data/database

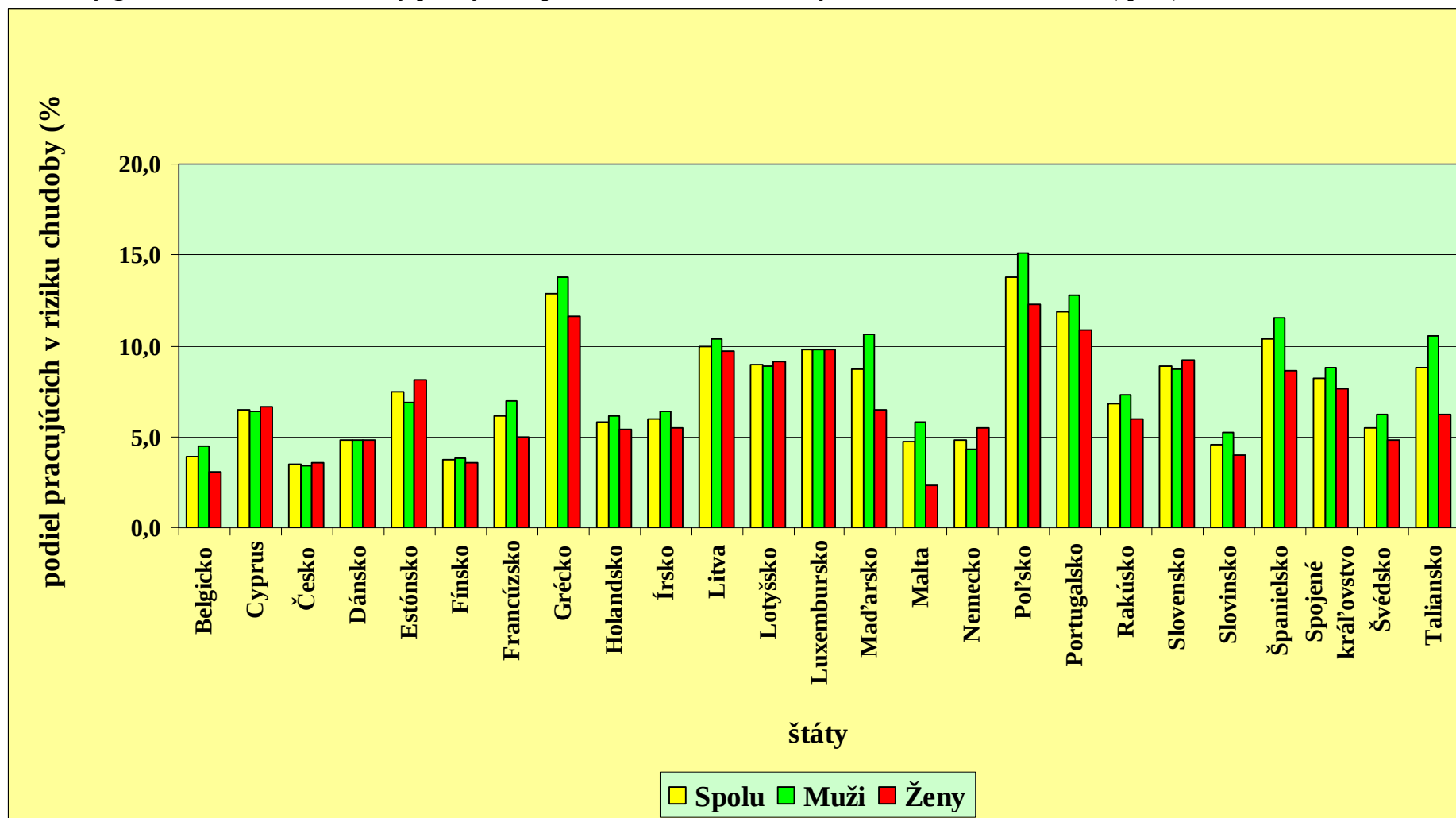
8 PRÍLOHY

Príloková tabuľka 1: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (spolu)

Pohlavie	Spolu (%)					Muži (%)					Ženy (%)				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	8,4	8,5	8,5	8,2	8,2	9,0	9,0	9,1	8,8	8,9	7,7	8,0	7,7	7,3	7,3
Európska únia (25 krajín)	8,0	8,2	8,1	7,7	7,8	8,5	8,6	8,7	8,3	8,4	7,4	7,6	7,4	6,9	6,9
Európska únia (15 krajín)	7,9	8,0	8,0	7,4	7,3	8,4	8,4	8,6	8,0	8,0	7,3	7,6	7,3	6,6	6,4
Belgicko	4,6	4,8	4,3	4,1	3,9	4,6	4,5	4,4	4,5	4,5	4,7	5,2	4,3	3,7	3,1
Bulharsko	7,5	7,5	5,8	5,4		7,8	7,8	6,1	5,3		7,1	7,0	5,6	5,6	
Cyprus	7,0	6,4	6,3	7,2	6,5	6,8	6,2	6,0	7,2	6,4	7,3	6,7	6,7	7,3	6,6
Česko	3,2	3,6	3,3	3,5	3,5	3,0	3,2	3,3	3,2	3,4	3,4	4,2	3,3	3,9	3,6
Dánsko	5,9	5,1	4,1	4,5	4,8	7,1	5,7	4,9	5,3	4,8	4,4	4,4	3,2	3,4	4,8
Estónsko	8,1	7,3	7,8	7,5	7,5	6,5	6,0	6,4	6,3	6,9	9,7	8,6	9,2	8,7	8,1
Fínsko	3,7	5,1	5,0	4,5	3,7	4,0	5,3	4,5	4,7	3,8	3,4	5,0	5,5	4,2	3,6
Francúzsko	6,7	6,8	6,5	6,0	6,1	7,2	7,1	7,0	6,4	7,0	6,1	6,4	5,9	5,6	5,0
Grécko	13,8	14,3	14,2	13,8	12,9	16,1	15,8	15,5	14,7	13,8	10,6	12,1	12,3	12,5	11,6
Holandsko	5,0	4,8	4,6	4,4	5,8	5,0	4,8	4,6	4,5	6,1	5,1	4,7	4,6	4,2	5,4
Írsko	5,4	6,5	5,6	6,2	6,0	6,1	7,1	5,7	6,2	6,4	4,4	5,7	5,4	6,0	5,5
Litva	10,4	9,4	8,0	10,0	10,0	9,6	9,2	7,7	10,9	10,4	11,2	9,5	8,4	9,0	9,7
Lotyšsko	11,2	11,0	9,7	11,2	9,0	11,4	10,6	9,3	10,1	8,9	11,0	11,4	10,1	12,2	9,1
Luxembursko	10,0	9,4	9,3	10,3	9,8	10,5	9,2	9,4	10,2	9,8	9,5	9,6	9,1	10,3	9,8
Maďarsko	6,2	5,8	5,8	6,8	8,7	7,0	6,8	6,6	8,1	10,6	5,3	4,5	4,9	5,4	6,5
Malta	6,0	5,1	4,4	4,5	4,7	7,5	6,6	5,3	5,7	5,8	3,2	2,1	2,3	1,7	2,3
Nemecko	6,8	7,1	7,5	5,5	4,8	6,3	6,5	6,8	4,9	4,3	7,5	7,8	8,3	6,2	5,5
Poľsko	11,1	11,5	11,7	12,8	13,8	12,1	12,4	12,6	13,9	15,1	9,8	10,4	10,5	11,4	12,3
Portugalsko	10,3	11,8	9,7	11,2	11,9	11,0	12,2	10,2	11,8	12,8	9,6	11,3	9,1	10,6	10,9
Rakúsko	5,9	6,4	6,1	6,4	6,8	5,9	6,4	6,3	6,4	7,3	5,9	6,3	5,8	6,3	6,0
Rumunsko	17,9	17,7	18,3			19,6	19,3	19,8			15,5	15,5	16,2		
Slovensko	5,2	5,8	4,9	6,3	8,9	5,5	6,2	4,8	6,3	8,7	4,9	5,4	4,9	6,3	9,2
Slovinsko	4,8	5,1	4,7	4,8	4,6	5,2	5,5	5,2	5,4	5,2	4,2	4,5	4,0	4,0	4,0
Španielsko	11,4	10,7	10,7	9,9	10,4	12,6	11,7	12,0	11,3	11,5	9,9	9,2	8,8	7,8	8,6
Spojené kráľovstvo	6,7	8,5	8,0	7,8	8,2	6,4	8,0	8,3	8,1	8,8	7,1	9,0	7,7	7,5	7,6
Švédsko	6,9	6,8	6,4	7,4	5,5	7,2	7,2	7,0	8,4	6,2	6,6	6,3	5,8	6,3	4,8
Taliansko	10,3	8,9	9,8	9,6	8,8	11,8	10,5	11,7	11,5	10,5	7,9	6,4	6,9	6,6	6,2

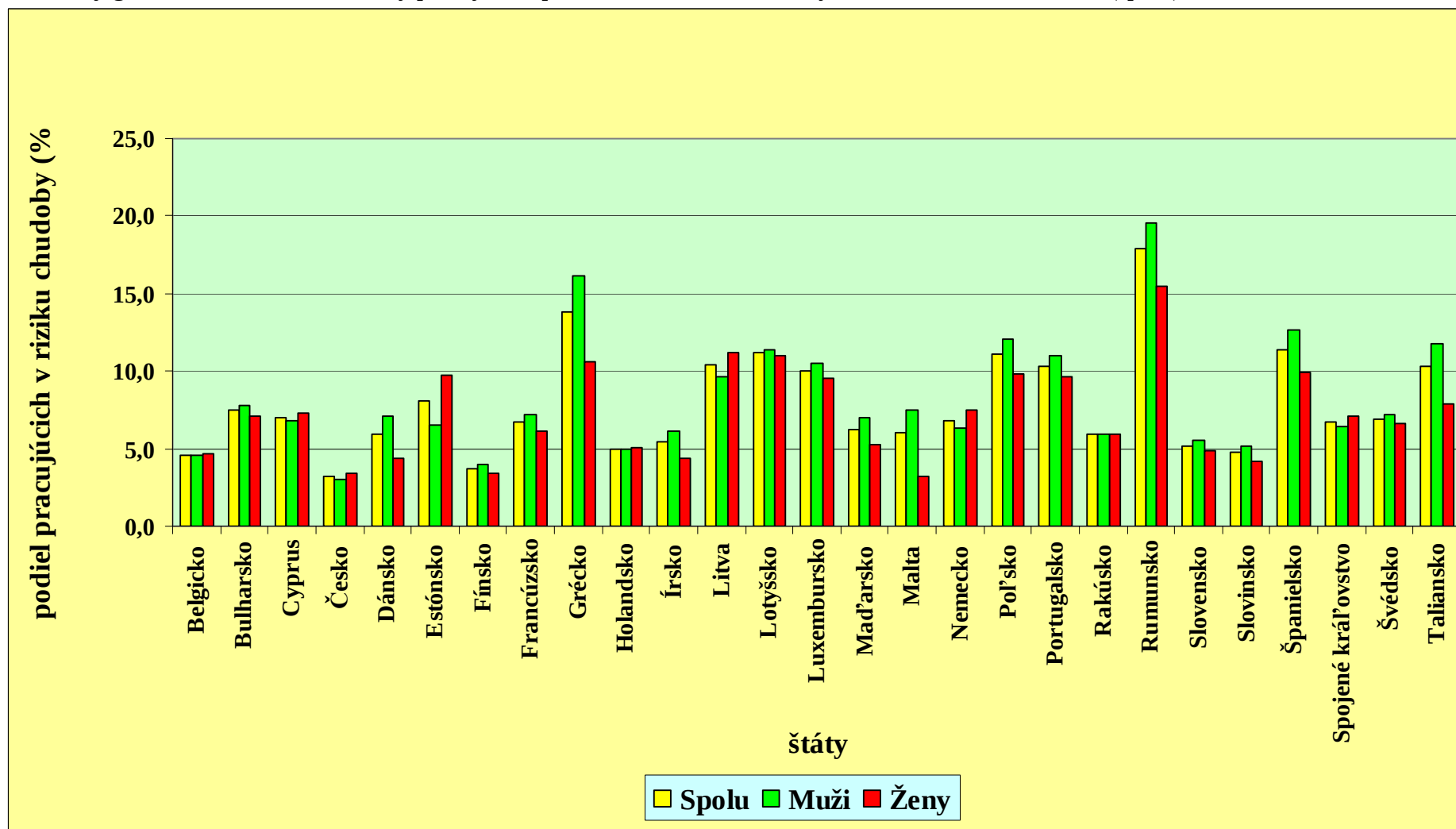
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohoý graf 1: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (spolu)

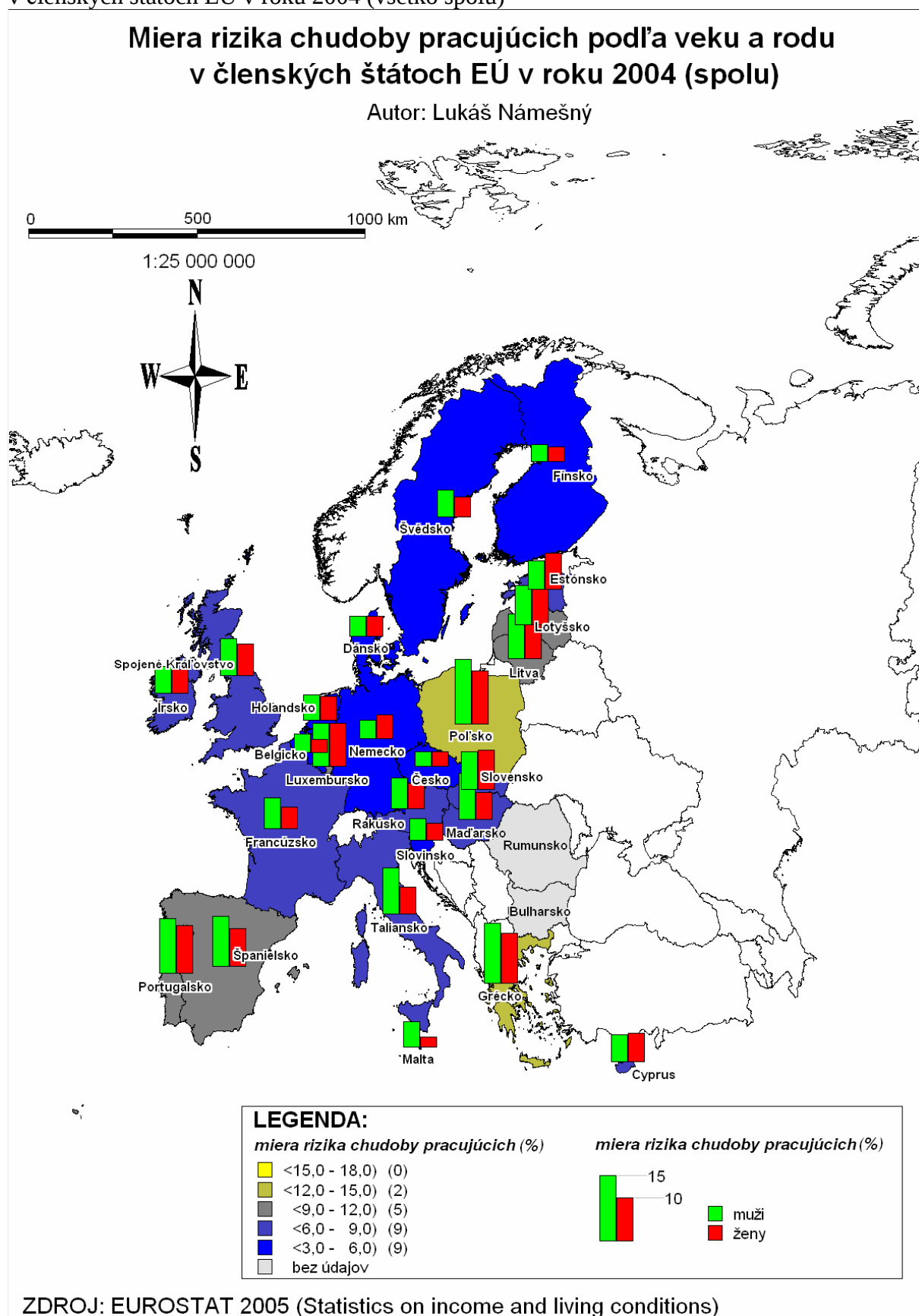
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílohoý graf 2: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (spolu)

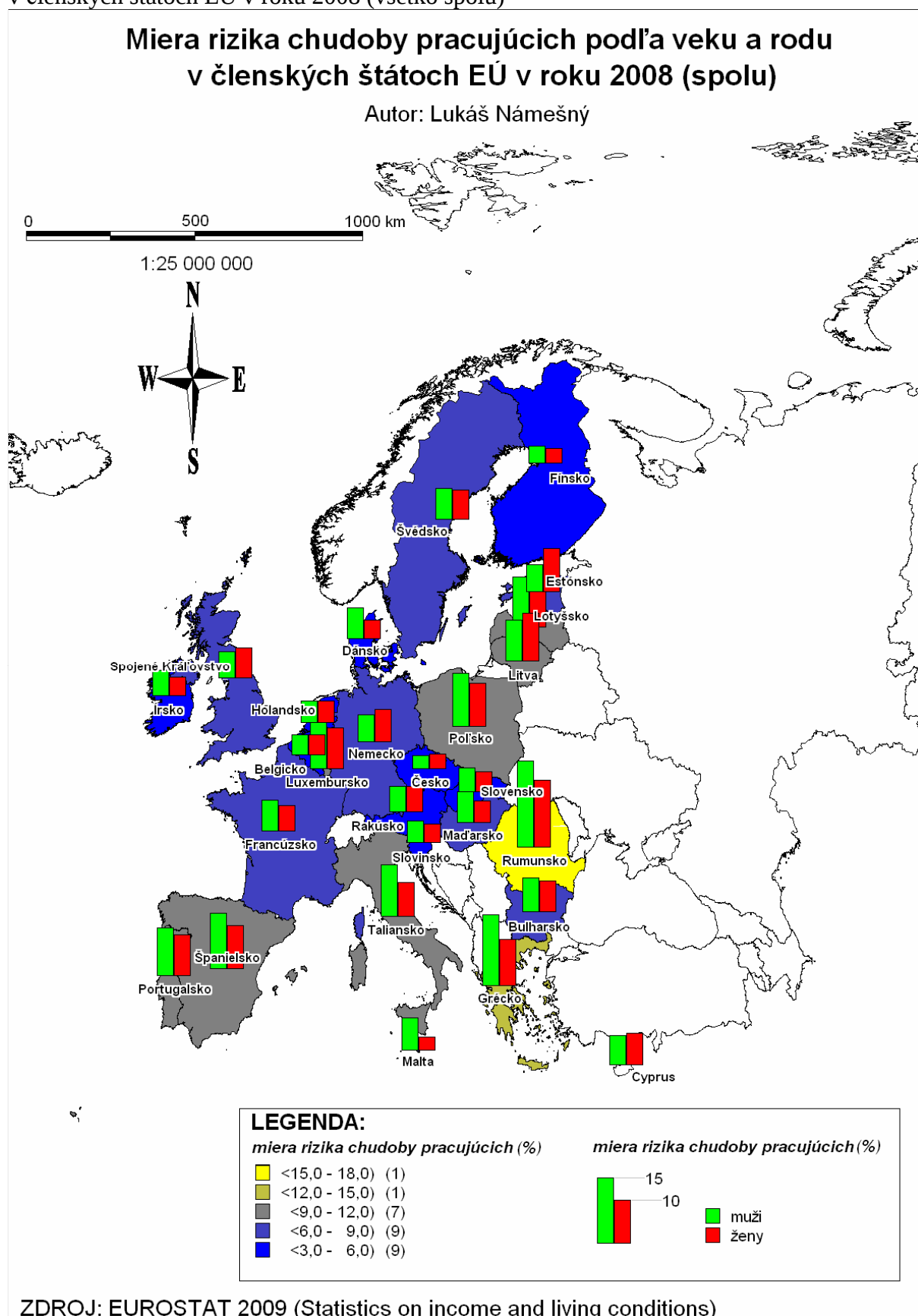

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

Príloková mapa 1: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (všetko spolu)

Prílohová mapa 2: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (všetko spolu)

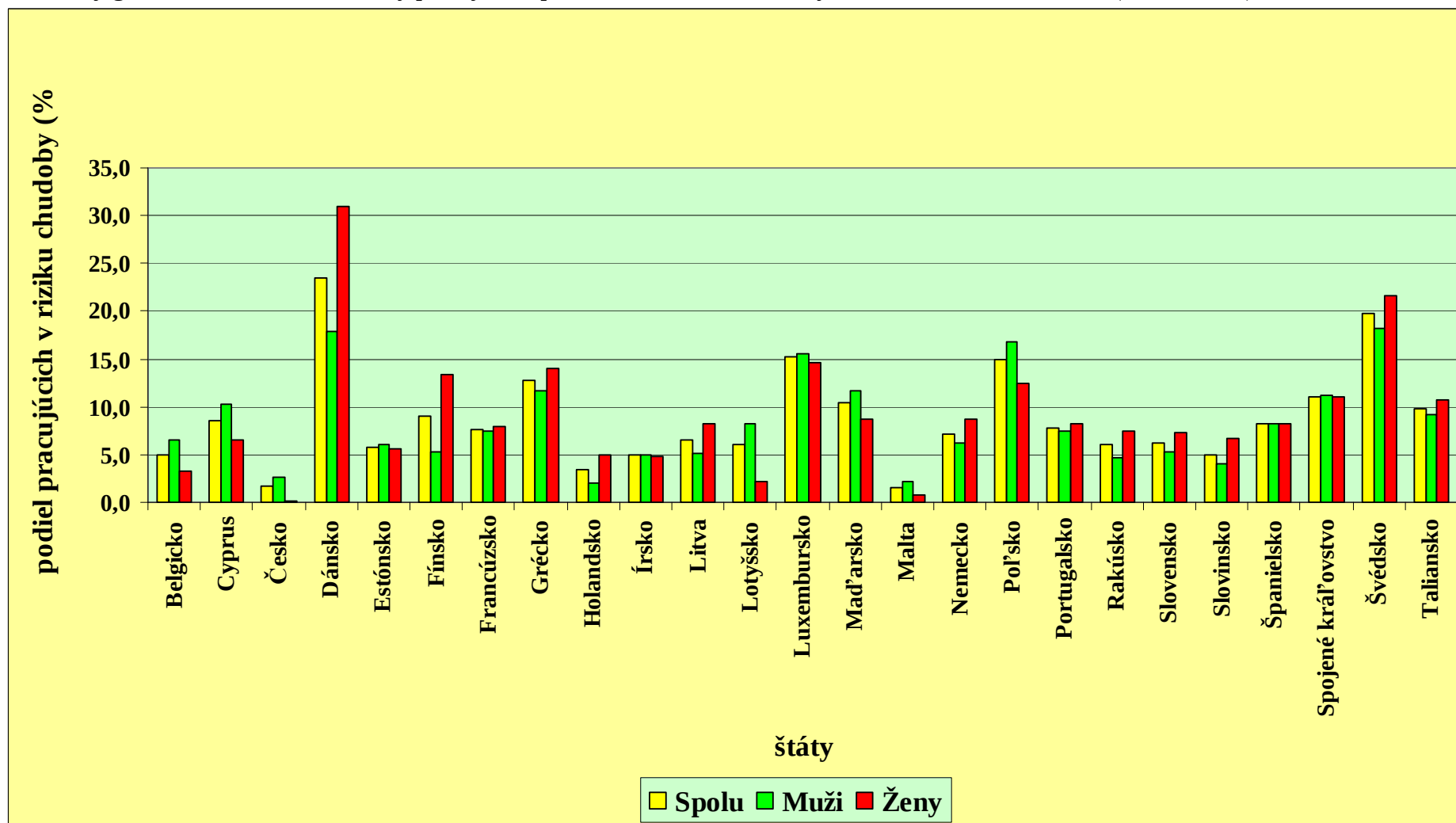

Prílohavá tabuľka 2: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (18-24 rokov)

Pohlavie	Spolu (%)					Muži (%)					Ženy (%)				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	10,8	10,6	10,1	10,0	9,7	10,7	9,9	10,3	10,2	9,7	10,9	11,6	9,7	9,6	9,6
Európska únia (25 krajín)	10,0	9,9	9,4	9,3	8,9	9,9	8,9	9,3	9,3	8,7	10,2	11,1	9,5	9,3	9,3
Európska únia (15 krajín)	10,4	10,2	9,6	9,1	8,7	10,2	9,1	9,5	8,9	8,2	10,7	11,6	9,8	9,4	9,5
Belgicko	4,6	6,0	5,4	3,6	4,9	4,7	4,9	5,4	3,1	6,5	4,6	7,4	5,3	4,3	3,3
Bulharsko	7,8	10,7	6,0	4,1		9,3	13,9	7,7	3,3		5,1	6,1	4,1	5,2	
Cyprus	11,2	6,3	5,2	10,1	8,5	12,5	7,7	2,5	7,8	10,3	10,0	5,0	7,8	12,2	6,6
Česko	3,4	4,4	2,9	3,8	1,7	3,3	3,6	4,1	3,1	2,7	3,6	5,3	1,1	4,9	0,2
Dánsko	19,5	17,0	20,4	15,2	23,5	21,3	17,3	19,1	16,2	17,9	16,3	16,7	22,5	13,6	30,9
Estónsko	3,0	3,3	4,4	4,7	5,8	2,9	2,1	4,4	5,0	6,0	3,1	5,0	4,5	4,4	5,6
Fínsko	5,9	12,5	12,3	10,6	9,1	3,9	10,3	6,4	9,4	5,3	7,9	14,7	18,8	11,7	13,3
Francúzsko	10,6	12,2	6,5	7,8	7,6	12,6	12,3	8,1	8,5	7,4	8,0	12,1	4,7	7,0	8,0
Grécko	11,6	15,5	13,8	14,3	12,7	11,9	13,3	13,3	14,2	11,7	11,2	18,3	14,5	14,5	14,0
Holandsko	3,5	4,9	1,7	4,1	3,5	4,0	6,5	0,7	2,6	2,0	2,8	2,8	2,9	5,7	5,0
Írsko	5,7	2,9	5,4	7,7	4,9	4,7	2,9	4,4	6,6	5,0	6,9	2,9	6,6	9,0	4,8
Litva	5,4	6,4	4,7	6,3	6,5	6,4	4,7	3,2	7,0	5,1	3,9	8,3	6,5	5,3	8,3
Lotyšsko	9,9	8,2	6,3	7,0	6,0	11,0	9,8	6,1	6,9	8,3	8,4	6,0	6,5	7,1	2,1
Luxembursko	13,3	10,9	11,1	12,3	15,2	12,3	13,7	13,9	12,5	15,6	14,5	6,9	7,2	12,1	14,6
Maďarsko	6,8	6,9	4,0	6,0	10,4	7,8	9,0	5,4	6,3	11,7	5,4	3,1	2,0	5,5	8,7
Malta	5,1	3,1	2,0	1,6	1,5	6,4	3,9	2,1	1,6	2,1	3,5	2,0	2,0	1,5	0,8
Nemecko	11,6	10,5	11,1	9,1	7,2	9,8	8,9	9,1	8,5	6,3	13,8	13,0	14,4	10,0	8,7
Poľsko	10,8	11,3	12,1	15,5	15,0	11,7	10,5	11,9	16,9	16,8	9,7	12,4	12,4	13,5	12,5
Portugalsko	9,2	11,3	10,7	7,0	7,8	11,6	9,6	11,9	7,4	7,4	5,8	13,7	9,1	6,4	8,3
Rakúsko	5,1	4,8	5,0	4,4	6,0	3,8	5,0	5,7	4,0	4,7	6,8	4,4	3,9	4,9	7,5
Rumunsko	24,9	23,3	23,1			23,5	23,5	26,9			27,2	23,1	16,8		
Slovensko	3,8	4,6	4,3	3,9	6,2	3,4	5,4	5,6	4,0	5,3	4,4	3,3	2,4	3,9	7,3
Slovinsko	2,8	4,5	4,1	5,3	5,0	2,4	3,0	3,3	4,5	4,0	3,7	7,7	5,8	6,7	6,7
Španielsko	12,1	10,4	7,4	8,3	8,2	10,3	8,8	5,6	8,3	8,2	14,2	12,8	10,0	8,2	8,2
Spojené kráľovstvo	6,6	8,3	10,5	10,8	11,1	7,0	6,3	11,6	10,7	11,2	6,2	10,2	9,2	10,9	11,0
Švédsko	19,8	20,4	19,4	22,5	19,7	17,8	20,2	21,1	23,1	18,2	22,1	20,6	17,6	21,8	21,7
Taliansko	13,4	8,6	14,1	9,5	9,8	12,5	6,9	15,1	9,1	9,2	14,7	11,0	12,5	10,1	10,8

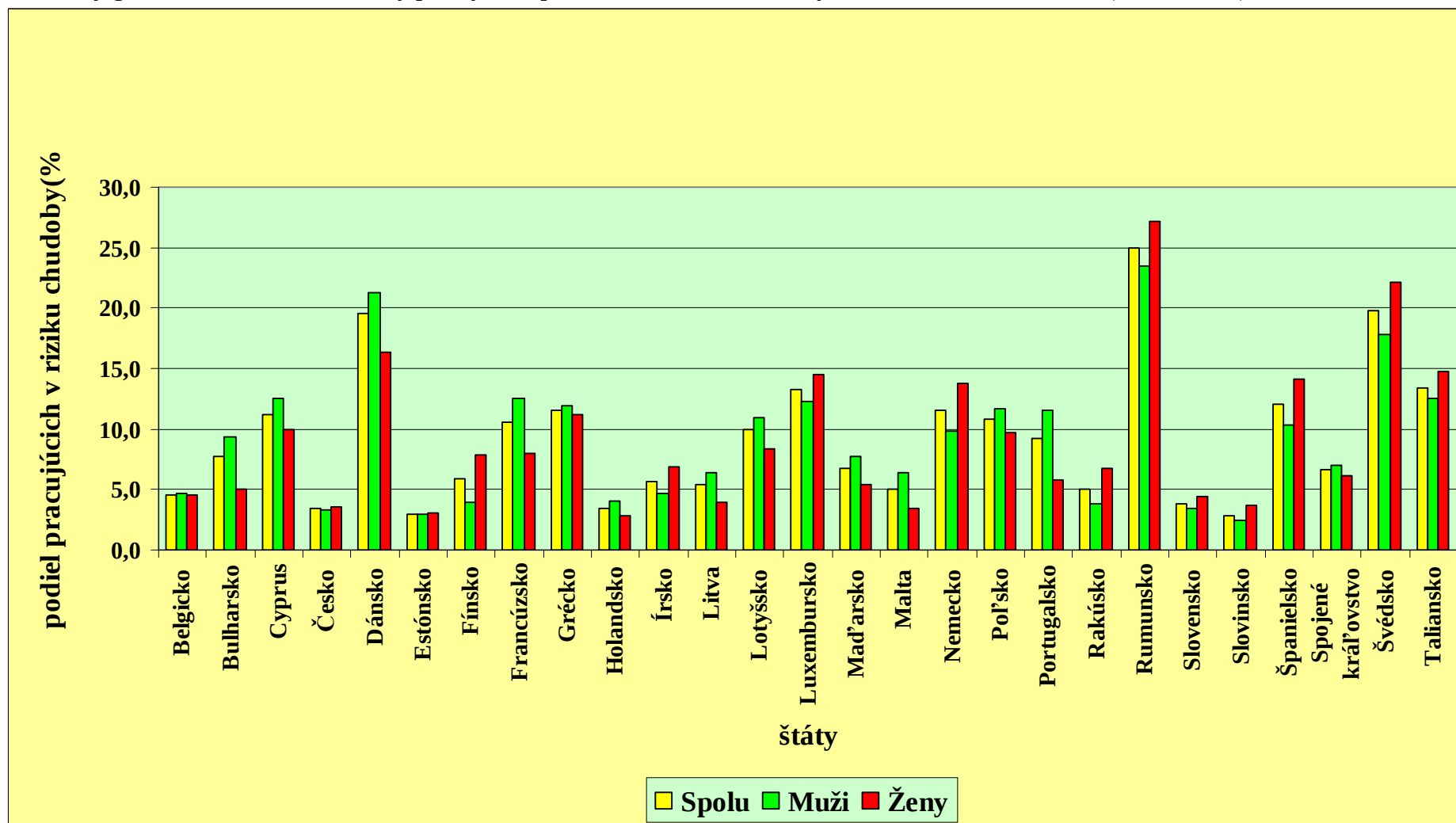
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohový graf 3: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (18-24 rokov)

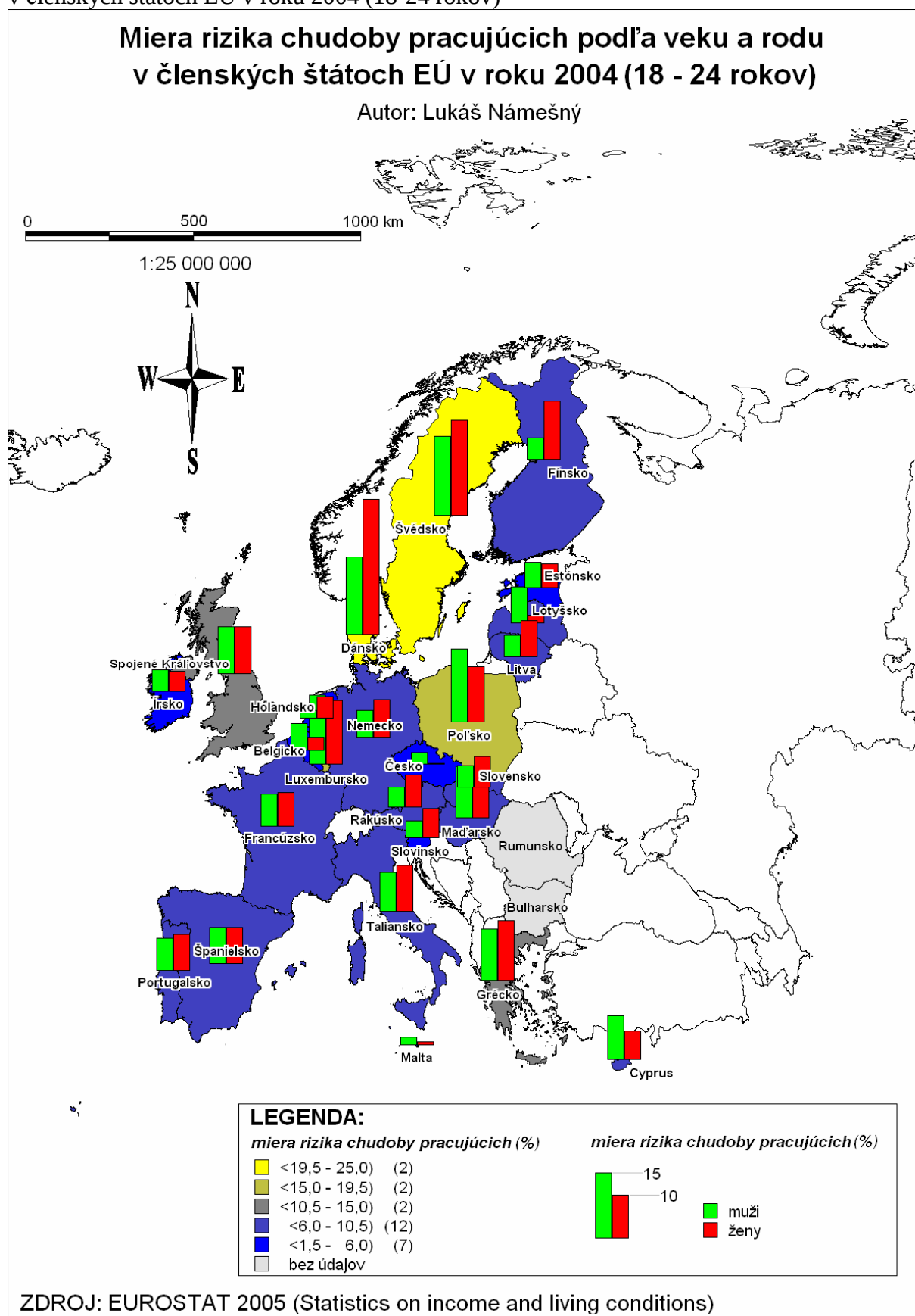
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílokový graf 4: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (18-24 rokov)

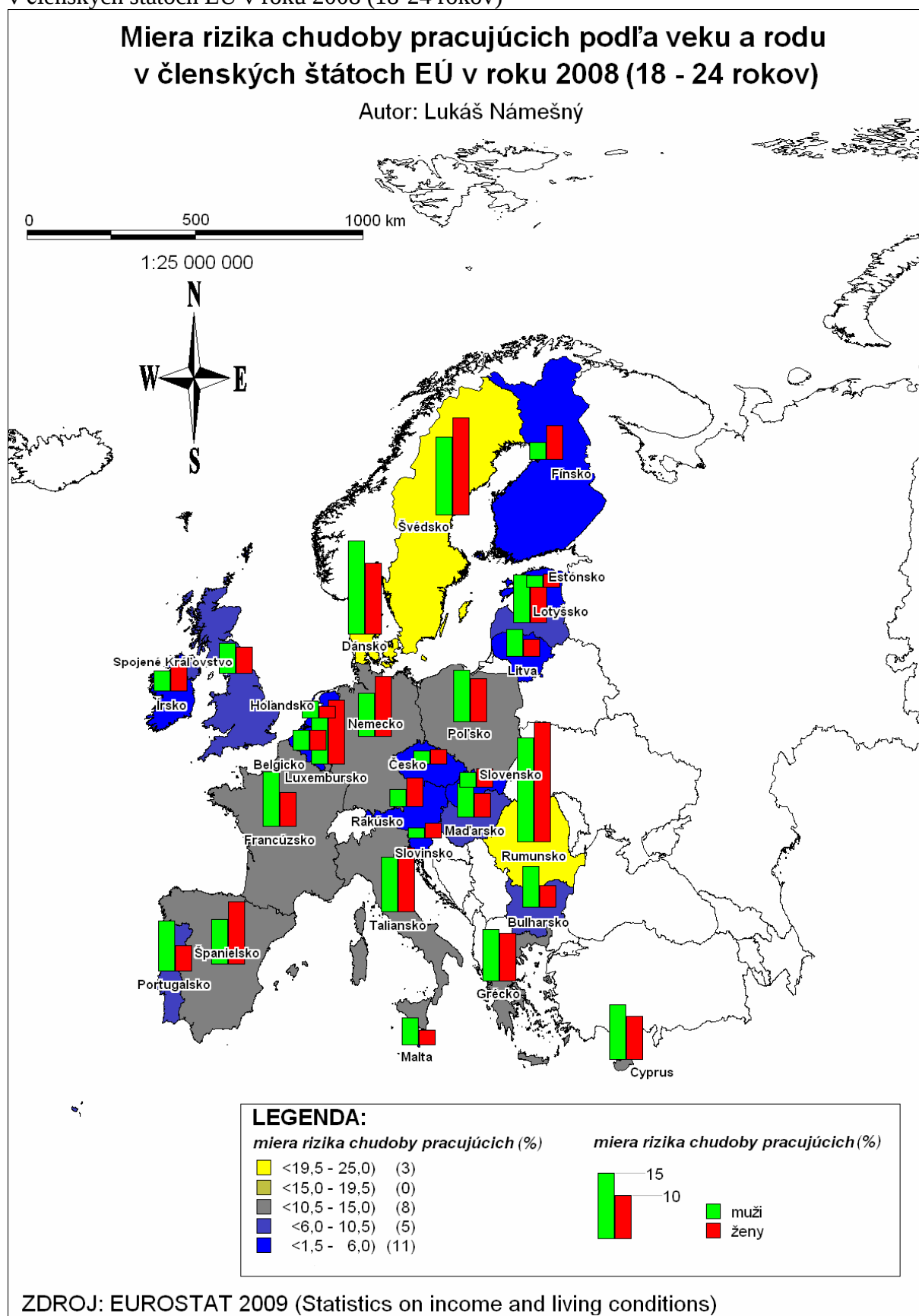

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

Prílohavá mapa 3: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (18-24 rokov)

Príloková mapa 4: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (18-24 rokov)

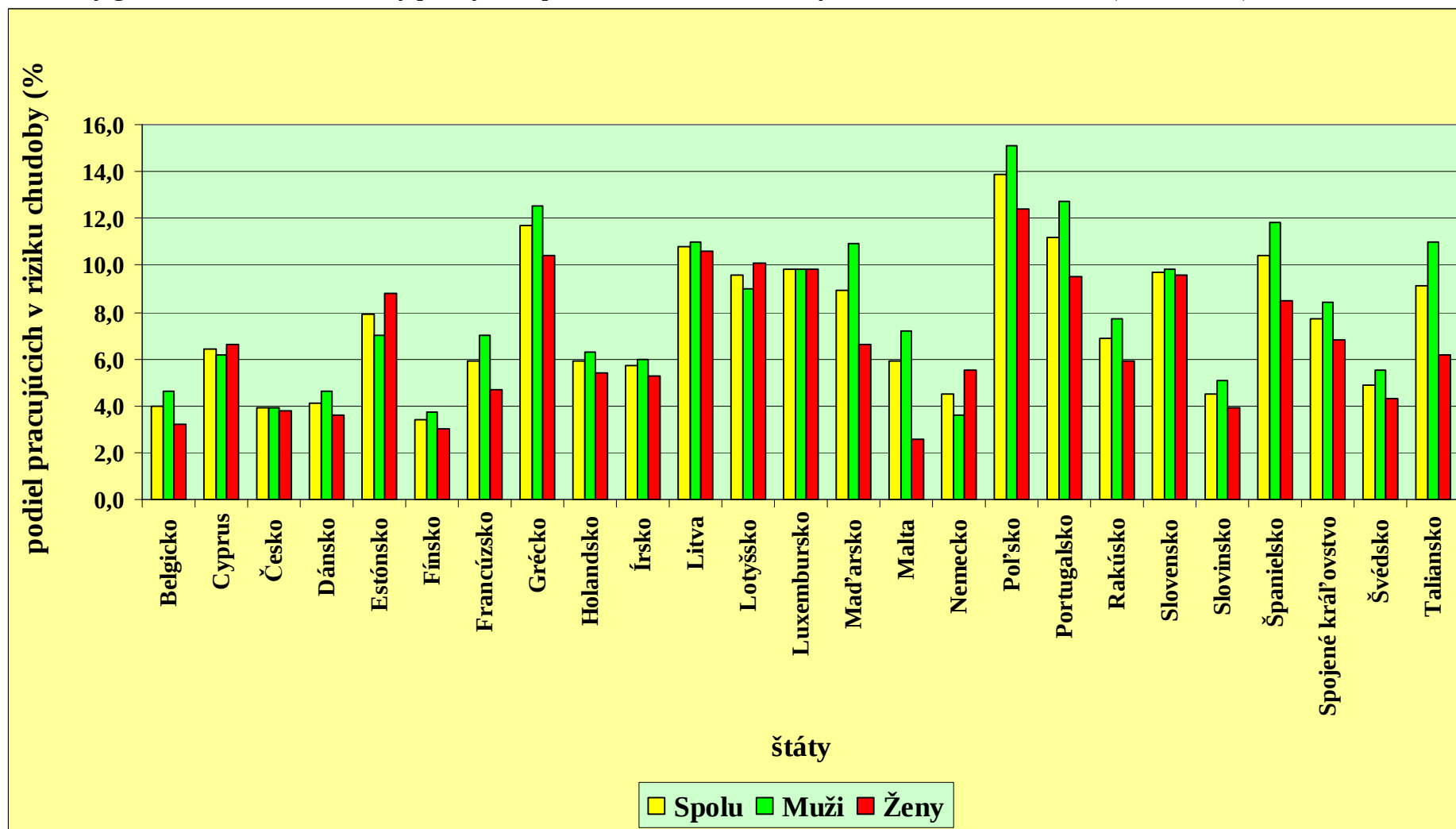

Príloková tabuľka 3: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (25-54 rokov)

Pohlavie	Spolu (%)					Muži (%)					Ženy (%)				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	8,2	8,3	8,4	8,0	8,0	9,0	9,0	9,1	8,8	8,8	7,3	7,5	7,4	7,0	7,0
Európska únia (25 krajín)	7,8	8,0	8,0	7,6	7,6	8,5	8,6	8,7	8,4	8,4	7,0	7,3	7,2	6,7	6,7
Európska únia (15 krajín)	7,7	7,8	7,9	7,2	7,1	8,4	8,4	8,6	8,0	7,9	6,9	7,1	7,0	6,2	6,1
Belgicko	4,5	4,5	4,3	3,9	4,0	4,4	4,2	4,2	4,3	4,6	4,6	4,9	4,4	3,4	3,2
Bulharsko	7,8	7,3	6,0	5,8		7,9	7,3	6,2	5,7		7,8	7,4	5,7	5,9	
Cyprus	6,7	6,8	6,4	7,0	6,4	6,4	6,7	6,4	7,2	6,2	7,0	7,0	6,5	6,9	6,6
Česko	3,5	3,9	3,6	4,0	3,9	3,2	3,5	3,5	3,8	3,9	3,7	4,4	3,7	4,3	3,8
Dánsko	5,2	4,5	3,3	4,1	4,1	6,4	5,1	4,4	4,9	4,6	4,0	3,9	2,1	3,2	3,6
Estónsko	9,3	8,1	8,7	8,1	7,9	7,4	6,8	7,1	6,7	7,0	11,1	9,4	10,3	9,5	8,8
Fínsko	3,8	4,6	4,5	3,9	3,4	4,4	5,0	4,4	4,4	3,7	3,1	4,1	4,5	3,4	3,0
Francúzsko	6,3	6,3	6,3	5,7	5,9	6,7	6,6	6,6	6,0	7,0	5,9	6,0	5,9	5,5	4,7
Grécko	13,6	13,3	13,7	13,3	11,7	16,1	15,1	15,1	14,3	12,5	10,2	10,6	11,7	11,7	10,4
Holandsko	5,3	4,7	4,7	4,5	5,9	5,3	4,6	4,8	4,8	6,3	5,2	4,7	4,6	4,0	5,4
Írsko	4,0	6,4	5,2	5,7	5,7	4,2	6,6	5,1	6,0	6,0	3,7	6,2	5,2	5,4	5,3
Litva	11,2	9,8	8,4	10,5	10,8	9,9	9,2	7,8	11,2	11,0	12,4	10,4	8,9	9,9	10,6
Lotyšsko	12,0	11,6	10,3	11,7	9,6	12,0	11,0	9,7	10,5	9,0	11,9	12,2	10,8	13,0	10,1
Luxembursko	10,5	10,0	9,7	10,6	9,8	10,9	9,6	9,7	10,7	9,8	9,9	10,7	9,7	10,6	9,8
Maďarsko	6,6	5,8	6,3	7,2	8,9	7,4	6,8	7,0	8,6	10,9	5,6	4,6	5,5	5,7	6,6
Malta	6,6	5,9	5,1	5,4	5,9	8,4	7,6	6,4	7,0	7,2	3,1	2,4	2,3	1,8	2,6
Nemecko	6,5	7,1	7,3	5,2	4,5	6,1	6,8	6,8	4,7	3,6	7,0	7,4	7,9	5,8	5,5
Poľsko	11,2	11,7	12,0	12,9	13,9	12,4	12,8	13,2	14,1	15,1	9,8	10,3	10,6	11,4	12,4
Portugalsko	9,5	10,4	8,4	9,9	11,2	10,0	11,1	9,0	11,1	12,7	9,0	9,6	7,6	8,6	9,5
Rakúsko	6,1	6,4	6,1	6,6	6,9	6,4	6,3	6,4	6,9	7,7	5,6	6,4	5,7	6,2	5,9
Rumunsko	15,8	15,5	15,9			18,1	17,8	17,8			12,8	12,4	13,5		
Slovensko	5,6	6,2	5,3	6,9	9,7	6,1	6,6	5,2	7,0	9,8	5,1	5,9	5,4	6,8	9,6
Slovinsko	4,9	5,2	4,7	4,7	4,5	5,4	5,9	5,4	5,3	5,1	4,3	4,4	4,0	3,9	3,9
Španielsko	11,1	10,5	10,8	10,0	10,4	12,5	11,8	12,5	11,7	11,8	9,4	8,8	8,4	7,6	8,5
Spojené kráľovstvo	6,0	8,0	7,7	7,2	7,7	6,0	7,8	8,0	7,9	8,4	6,1	8,2	7,3	6,5	6,8
Švédsko	6,6	6,4	6,2	7,1	4,9	6,8	6,7	6,7	8,3	5,5	6,4	6,1	5,8	5,8	4,3
Taliansko	10,4	9,3	9,9	10,1	9,1	12,3	11,2	11,8	12,2	11,0	7,5	6,5	6,9	6,8	6,2

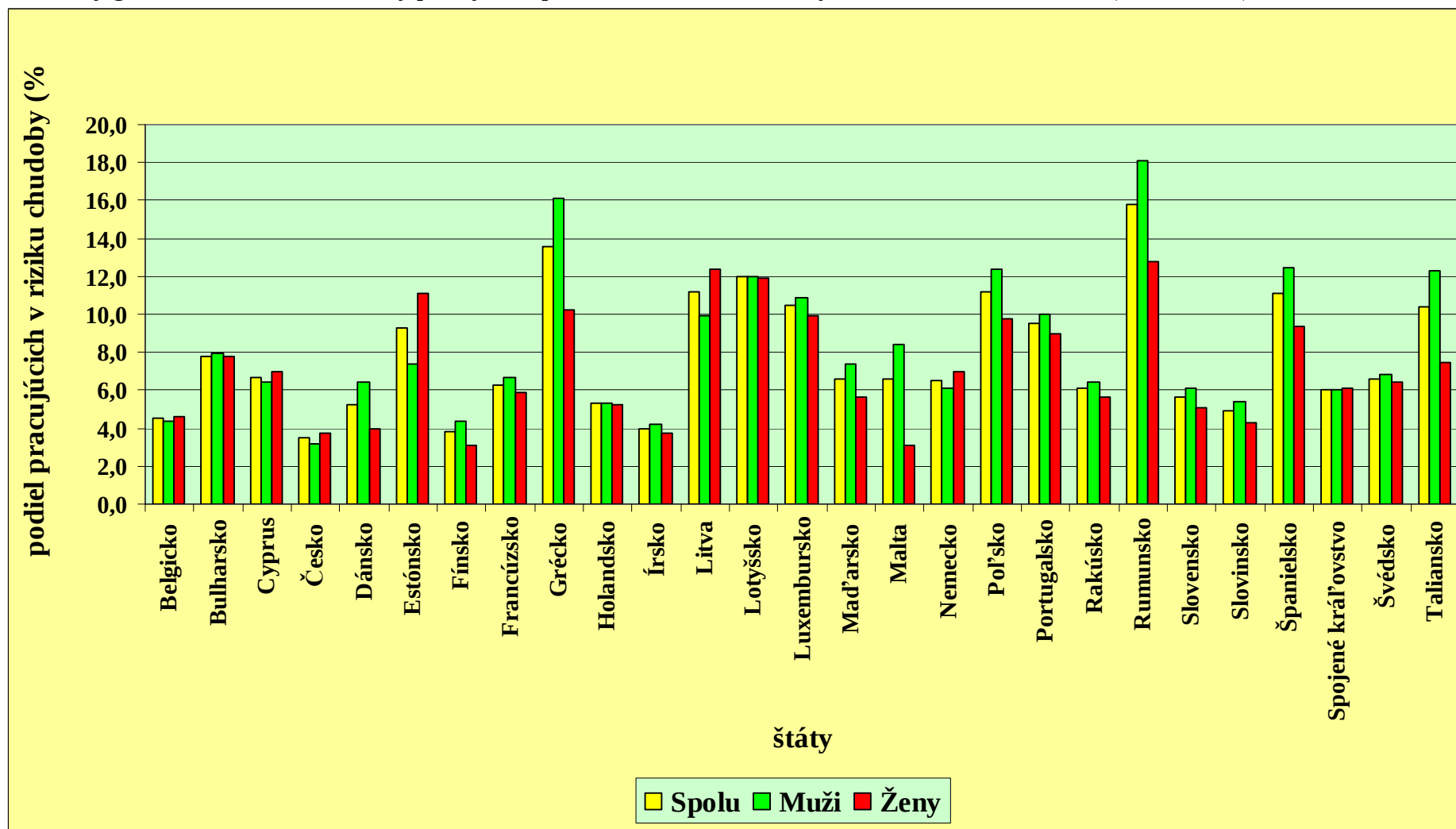
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohavý graf 5: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (25-54 rokov)

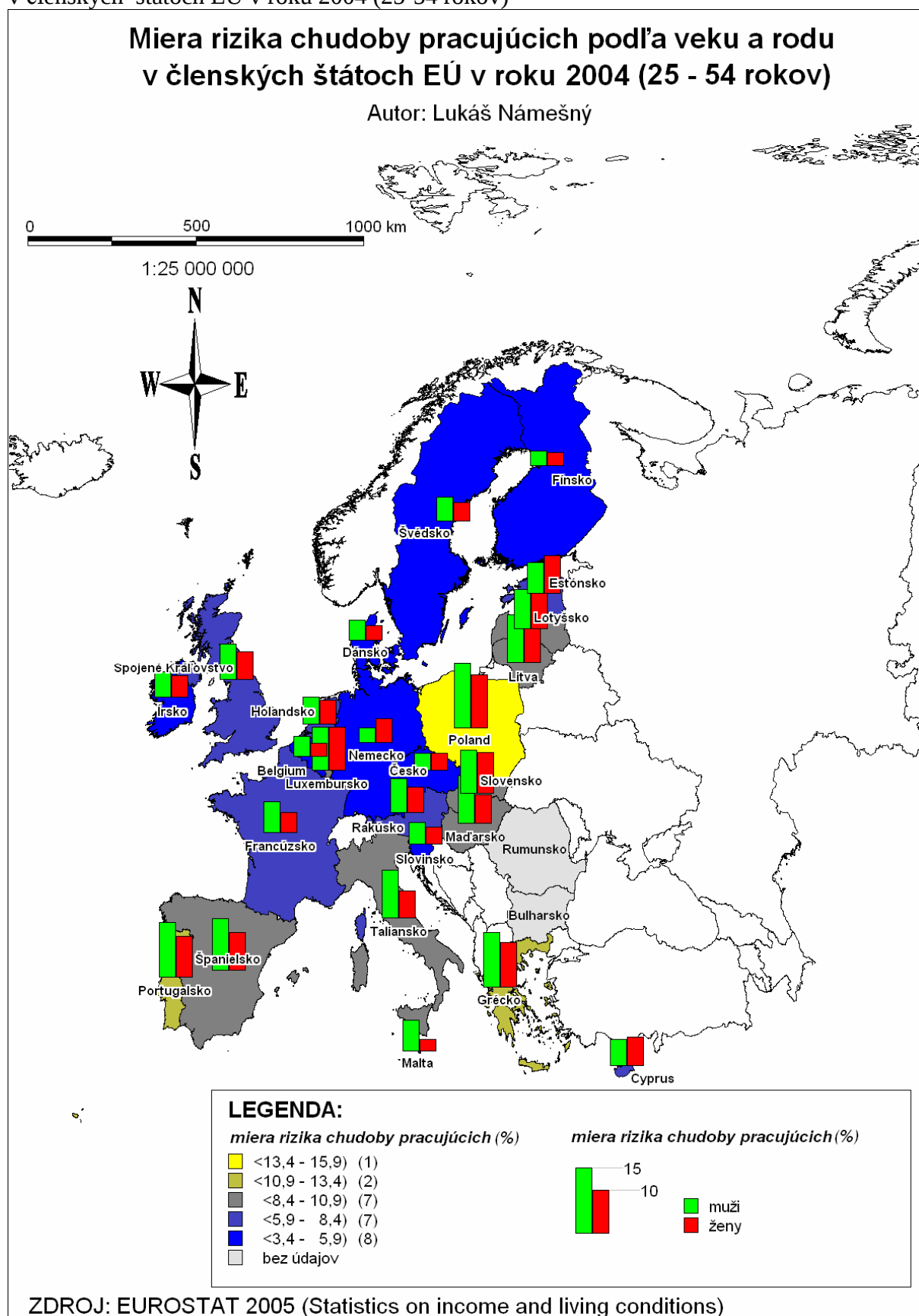
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílohoý graf 6: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (25-54 rokov)

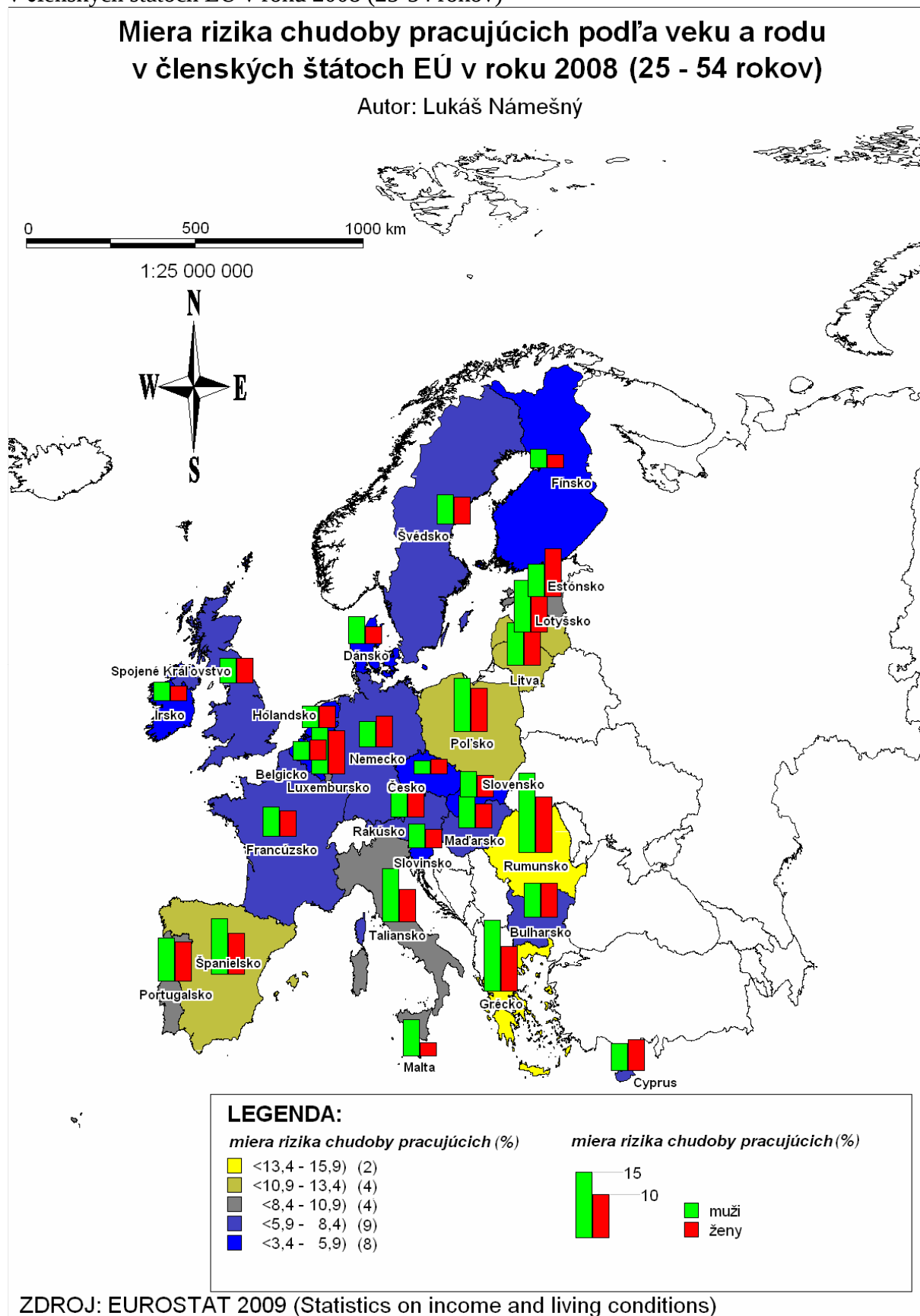

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

Prílohavá mapa 5: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (25-54 rokov)

Príloková mapa 6: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (25-54 rokov)

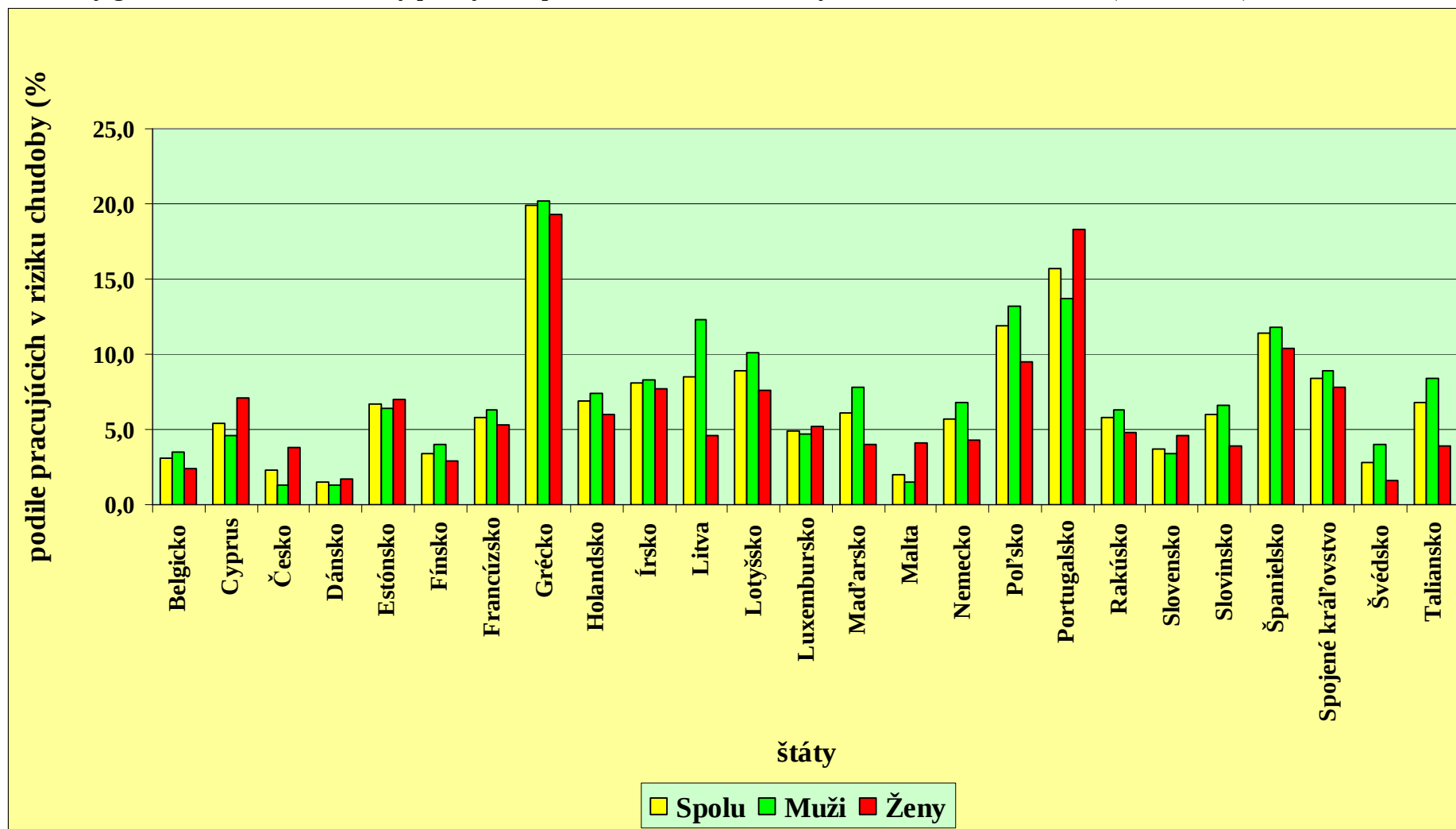

Prílohavá tabuľka 4: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (55-64 rokov)

Pohlavie	Spolu (%)					Muži (%)					Ženy (%)				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	7,6	7,7	7,7	7,3	7,9	7,7	7,9	7,9	7,3	8,7	7,5	7,4	7,5	7,3	6,8
Európska únia (25 krajín)	7,2	7,3	7,3	6,8	7,4	7,2	7,5	7,5	6,9	8,3	7,2	7,0	7,0	6,8	6,2
Európska únia (15 krajín)	7,3	7,3	7,5	6,9	7,4	7,4	7,5	7,7	6,9	8,3	7,2	7,1	7,2	6,9	6,2
Belgicko	4,9	5,5	3,7	5,0	3,1	5,2	5,3	4,5	5,0	3,5	4,4	5,8	2,6	5,0	2,4
Bulharsko	5,4	6,4	5,2	4,2		6,7	7,0	4,8	4,6		3,6	5,4	5,8	3,6	
Cyprus	6,1	4,1	5,9	6,1	5,4	5,8	3,6	5,3	6,1	4,6	6,7	4,9	6,9	6,1	7,1
Česko	1,4	1,7	1,6	0,3	2,3	1,5	1,5	2,0	0,2	1,3	1,2	2,1	0,9	0,4	3,8
Dánsko	3,5	2,3	2,2	2,6	1,5	4,0	2,9	2,0	3,5	1,3	2,8	1,6	2,4	1,5	1,7
Estónsko	7,0	6,6	5,8	7,6	6,7	6,4	5,8	6,0	6,4	6,4	7,4	7,2	5,7	8,5	7,0
Fínsko	2,6	3,7	3,8	4,1	3,4	2,5	3,7	3,9	3,9	4,0	2,6	3,8	3,7	4,2	2,9
Francúzsko	6,3	6,4	7,4	6,4	5,8	6,3	7,0	8,6	7,2	6,3	6,2	5,8	6,2	5,6	5,3
Grécko	14,8	19,7	17,0	16,4	19,9	16,1	19,4	18,0	16,1	20,2	12,4	20,3	15,4	16,8	19,3
Holandsko	4,2	4,9	4,4	4,1	6,9	3,4	4,4	3,7	3,8	7,4	5,6	5,7	5,6	4,6	6,0
Írsko	8,7	8,3	7,4	6,8	8,1	11,5	9,9	8,2	7,0	8,3	4,4	5,5	5,9	6,6	7,7
Litva	10,4	9,9	8,8	10,0	8,5	11,8	13,7	10,3	14,0	12,3	9,1	6,4	7,2	5,9	4,6
Lotyšsko	10,3	11,0	10,4	11,5	8,9	11,1	10,3	10,6	11,7	10,1	9,6	11,6	10,3	11,4	7,6
Luxembursko	5,1	2,7	4,6	5,6	4,9	6,4	3,7	4,7	5,4	4,7	3,0	1,4	4,2	5,8	5,2
Maďarsko	3,3	4,6	3,2	4,0	6,1	3,7	4,7	3,8	5,3	7,8	2,8	4,4	2,4	2,1	4,0
Malta	2,7	3,4	3,0	2,2	2,0	2,9	4,3	2,9	2,4	1,5	2,2	0,0	3,6	1,4	4,1
Nemecko	5,5	5,2	6,3	5,1	5,7	4,1	3,2	5,3	3,5	6,8	7,0	7,2	7,4	6,8	4,3
Poľsko	9,6	10,3	8,3	9,6	11,9	9,4	10,9	9,0	10,2	13,2	10,0	8,9	7,2	8,5	9,5
Portugalsko	16,0	17,0	14,4	15,9	15,7	16,3	16,0	13,5	13,6	13,7	15,5	18,3	15,5	18,8	18,3
Rakúsko	6,5	8,1	7,4	6,4	5,8	5,8	7,8	6,7	5,2	6,3	7,6	8,7	8,7	8,4	4,8
Rumunsko	24,8	23,7	25,8			24,8	21,9	23,9			24,9	26,4	28,7		
Slovensko	3,6	3,3	2,0	3,4	3,7	3,1	4,0	2,0	3,9	3,4	4,2	2,3	2,0	2,3	4,6
Slovinsko	4,6	3,9	3,8	6,1	6,0	5,3	3,8	4,1	6,8	6,6	2,7	4,2	2,9	3,9	3,9
Španielsko	12,7	11,3	11,7	10,0	11,4	14,2	12,3	11,8	10,2	11,8	9,6	9,6	11,3	9,5	10,4
Spojené kráľovstvo	7,8	8,1	7,6	8,0	8,4	6,3	8,1	6,9	7,3	8,9	9,5	8,0	8,6	8,7	7,8
Švédsko	3,5	2,8	2,2	2,7	2,8	4,6	3,6	3,0	2,7	4,0	2,3	2,0	1,4	2,6	1,6
Taliansko	7,8	6,7	7,7	6,0	6,8	8,8	8,6	9,8	8,0	8,4	6,0	3,0	3,8	2,1	3,9

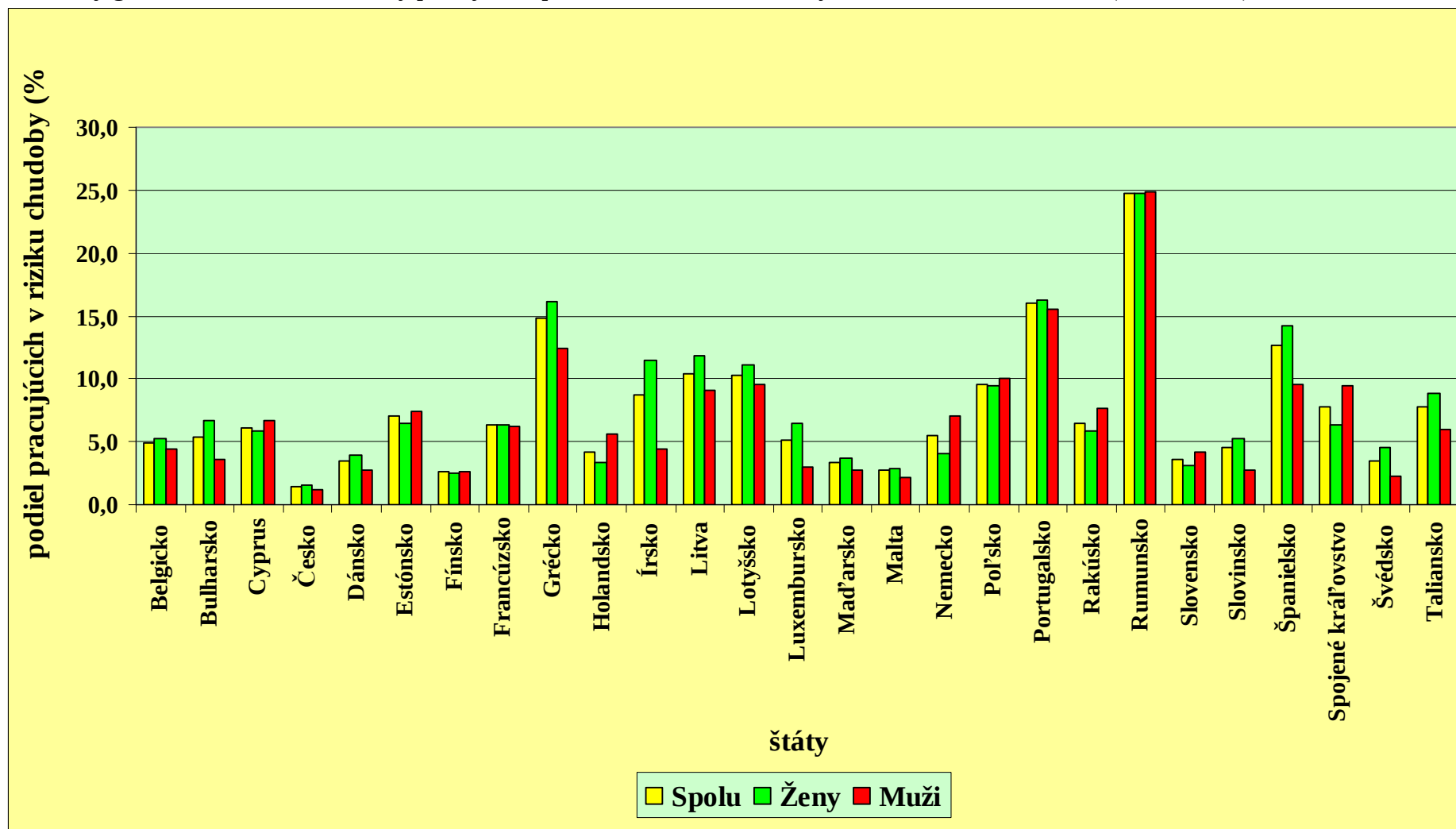
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohový graf 7: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (55-64 rokov)

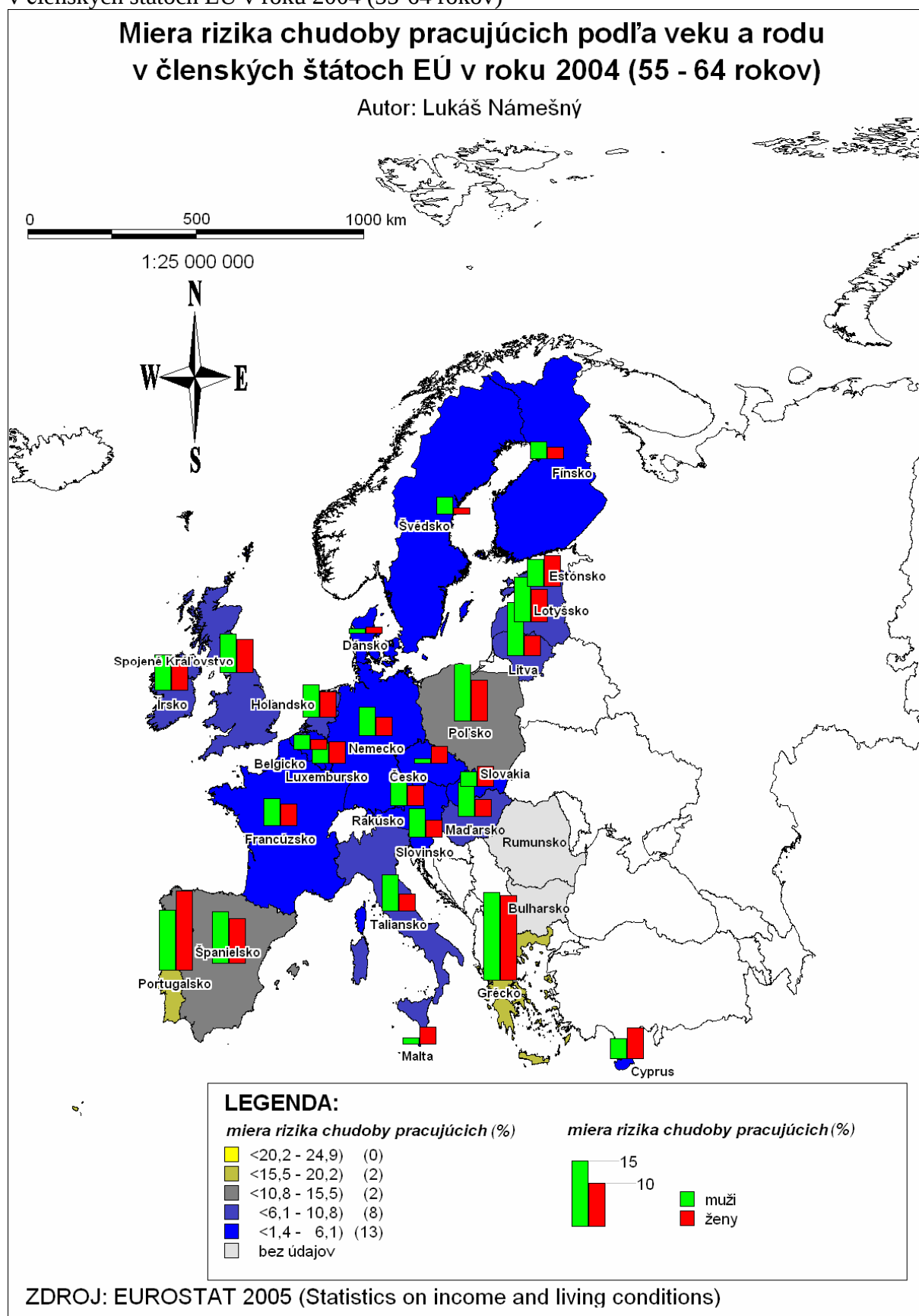
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílohavý graf 8: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (55-64 rokov)

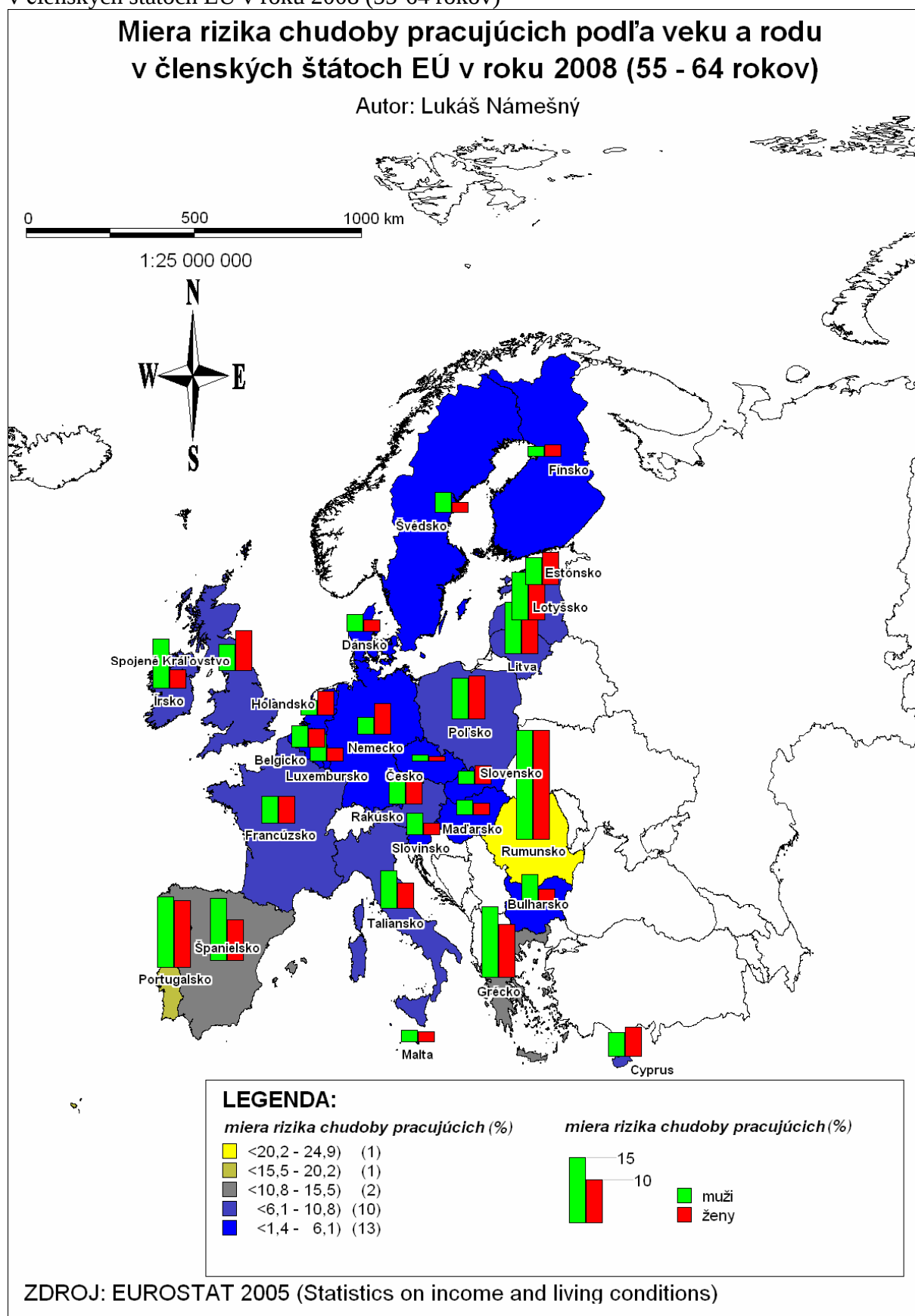

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

Príloková mapa 7: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2004 (55-64 rokov)

Prílohová mapa 8: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa veku a rodu v členských štátoch EÚ v roku 2008 (55-64 rokov)

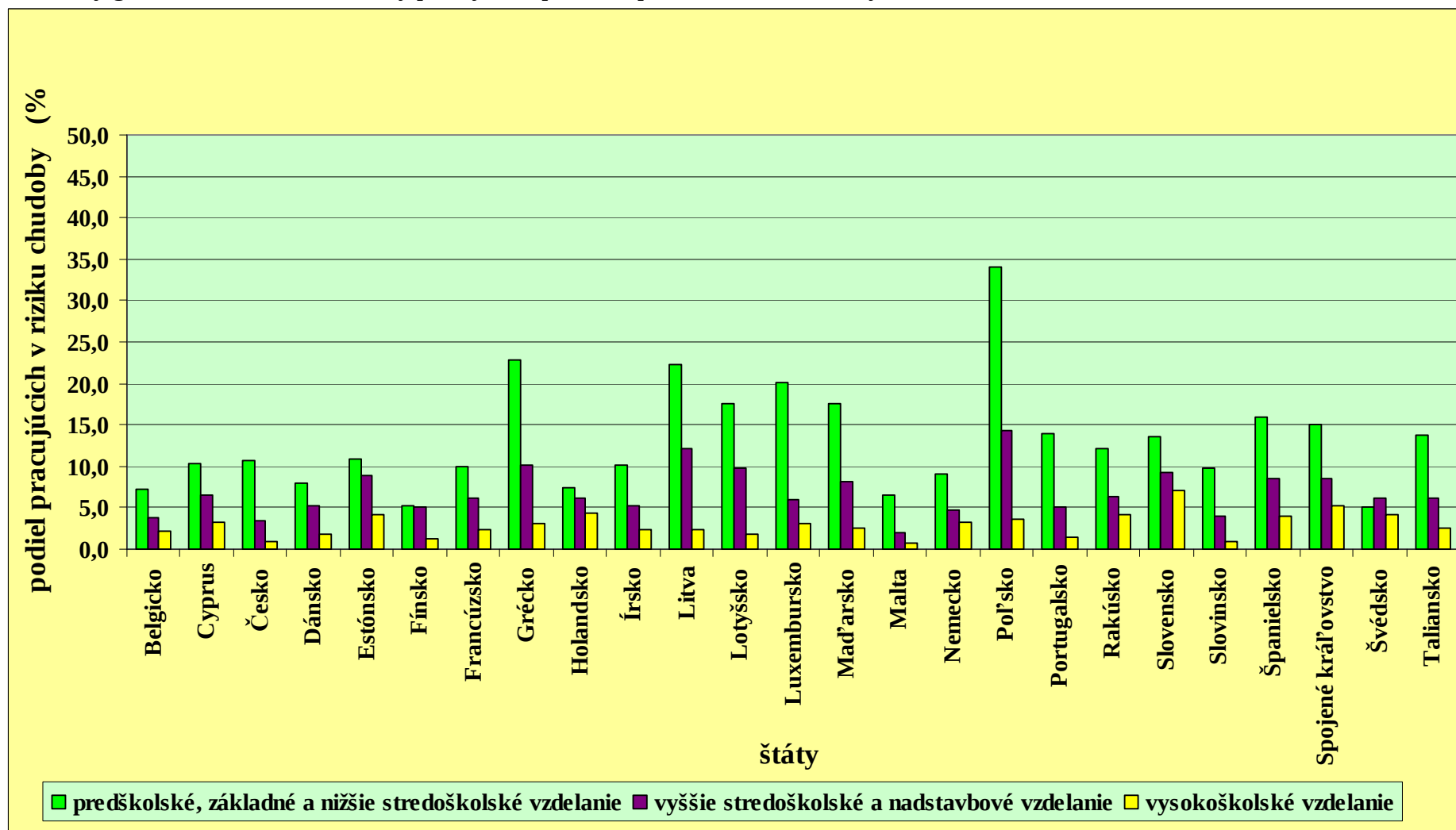

Prílohavá tabuľka 5: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008

Pohlavie	predškolské, základné a nižšie stredoškolské vzdelanie					vyššie stredoškolské a nadstavbové vzdelanie					vysokoškolské vzdelanie				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	16,4	16,6	15,9	15,0	15,1	7,7	7,8	7,9	7,5	7,4	3,5	3,4	3,3	3,1	3,4
Európska únia (25 krajín)	14,9	15,2	14,4	13,6	13,6	7,5	7,7	7,8	7,3	7,2	3,6	3,5	3,4	3,2	3,5
Európska únia (15 krajín)	14,5	14,9	14,0	13,1	13,0	7,1	7,2	7,4	6,5	6,3	3,8	3,6	3,6	3,5	3,5
Belgicko	8,0	8,4	7,3	7,4	7,2	4,9	5,4	4,7	4,3	3,8	2,6	2,6	2,1	2,4	2,1
Bulharsko	22,7	21,3	20,6	14,9		5,4	5,2	3,9	4,6		1,6	1,3	1,5	1,1	
Cyprus	13,8	10,9	10,2	12,1	10,3	6,6	7,2	6,9	7,8	6,6	3,4	2,4	2,8	2,6	3,2
Česko	9,5	10,2	9,2	9,2	10,6	3,0	3,6	3,4	3,6	3,5	1,8	1,6	0,9	0,7	0,9
Dánsko	6,4	6,3	5,2	6,6	7,9	6,1	5,5	4,2	4,0	5,2	4,9	3,1	2,7	2,7	1,8
Estónsko	15,1	10,7	10,8	10,2	10,9	9,8	9,1	9,6	8,9	8,8	3,9	3,6	3,9	4,6	4,1
Fínsko	5,5	7,8	7,3	8,0	5,3	4,5	6,0	6,8	5,5	5,1	1,9	2,4	1,8	1,6	1,2
Francúzsko	13,2	12,6	10,7	9,9	10,0	6,6	6,7	6,8	6,2	6,2	2,5	2,9	2,8	2,5	2,3
Grécko	26,9	26,7	25,7	24,2	22,9	12,6	11,8	10,6	11,0	10,1	3,5	4,0	4,9	3,8	3,0
Holandsko	7,1	6,2	5,9	5,8	7,4	5,5	5,7	5,8	5,0	6,1	3,2	2,9	2,2	2,4	4,4
Írsko	10,0	12,8	9,9	9,7	10,2	5,4	5,2	5,1	6,5	5,3	2,1	2,8	2,3	2,5	2,4
Litva	21,1	19,0	15,9	25,2	22,2	12,5	11,7	10,5	12,0	12,1	4,1	3,3	2,0	2,5	2,4
Lotyšsko	23,0	18,1	19,7	23,3	17,6	12,4	12,4	10,2	11,9	9,7	2,9	3,9	2,8	3,8	1,8
Luxembursko	19,7	19,8	18,8	20,3	20,1	8,0	6,2	6,4	6,9	5,9	2,7	3,1	2,4	3,1	3,0
Maďarsko	16,5	13,7	14,2	15,2	17,5	5,9	5,6	5,7	6,9	8,2	1,4	1,5	1,4	1,6	2,6
Malta	9,2	7,8	6,2	6,1	6,5	3,6	2,2	2,5	3,0	2,0	1,0	0,4	1,0	0,5	0,8
Nemecko	13,5	15,2	14,5	9,9	9,0	6,9	6,7	7,2	5,3	4,7	3,4	4,1	4,8	3,6	3,3
Poľsko	27,6	28,9	28,1	31,8	34,1	12,3	12,6	12,8	14,0	14,3	2,0	2,3	2,2	1,2	3,6
Portugalsko	13,3	14,6	12,0	13,1	13,9	4,9	4,9	2,6	5,5	5,0	1,9	1,0	0,1	0,3	1,4
Rakúsko	10,8	16,4	9,5	13,2	12,2	5,8	5,2	5,9	5,6	6,4	3,5	3,7	4,3	3,8	4,1
Rumunsko	44,6	42,9	44,2			11,6	11,6	12,1			1,1	0,5	0,9		
Slovensko	13,3	14,2	14,4	10,5	13,6	5,7	6,2	5,1	7,0	9,2	2,7	2,8	2,6	3,3	7,1
Slovinsko	8,7	9,8	10,2	10,9	9,7	5,1	5,3	4,6	4,1	3,9	1,3	1,1	0,7	1,7	0,9
Španielsko	16,7	16,1	15,7	15,7	16,0	10,9	9,5	10,6	7,9	8,5	5,9	5,0	4,6	3,8	4,0
Spojené kráľovstvo	13,4	19,8	15,7	12,9	15,1	6,6	8,9	8,6	8,5	8,6	4,4	3,8	3,6	4,4	5,2
Švédsko	9,8	9,6	5,7	7,6	5,0	6,7	6,9	6,5	6,8	6,2	5,9	4,9	5,7	7,1	4,1
Taliansko	16,3	14,5	16,0	15,4	13,8	7,8	6,5	7,0	6,8	6,2	3,1	2,6	2,4	2,7	2,5

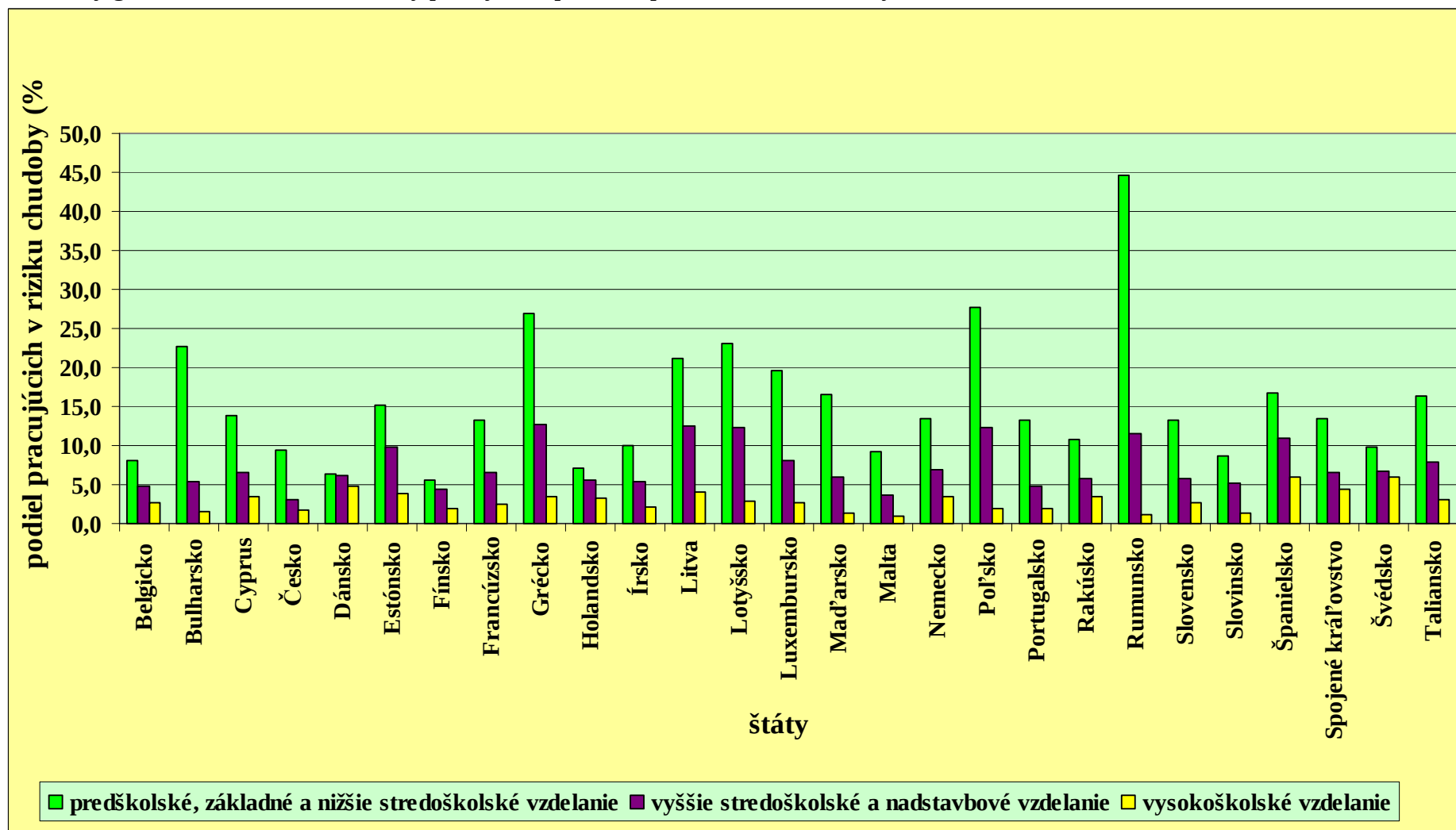
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohoý graf 9: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004

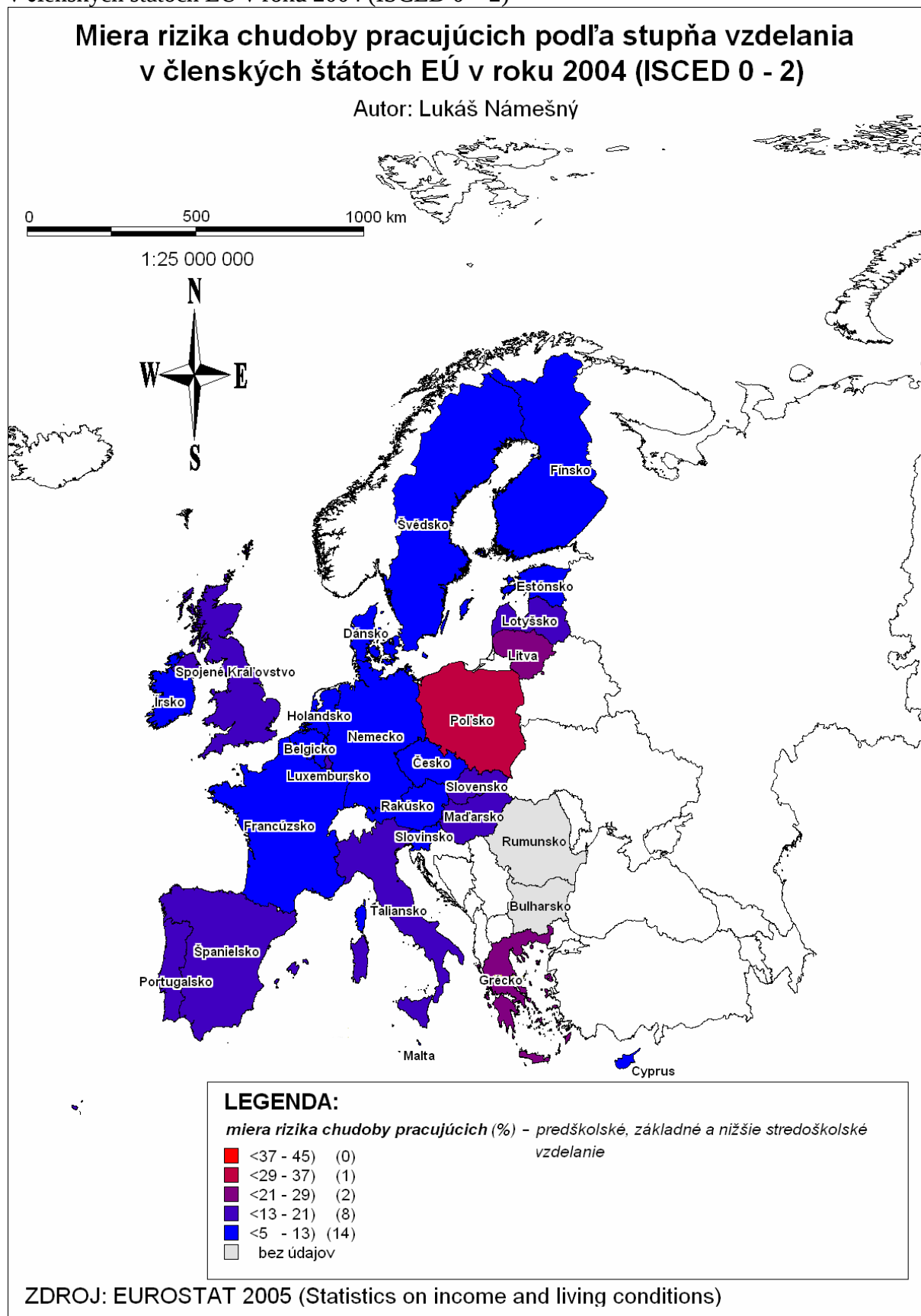
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílohoý graf 10: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008

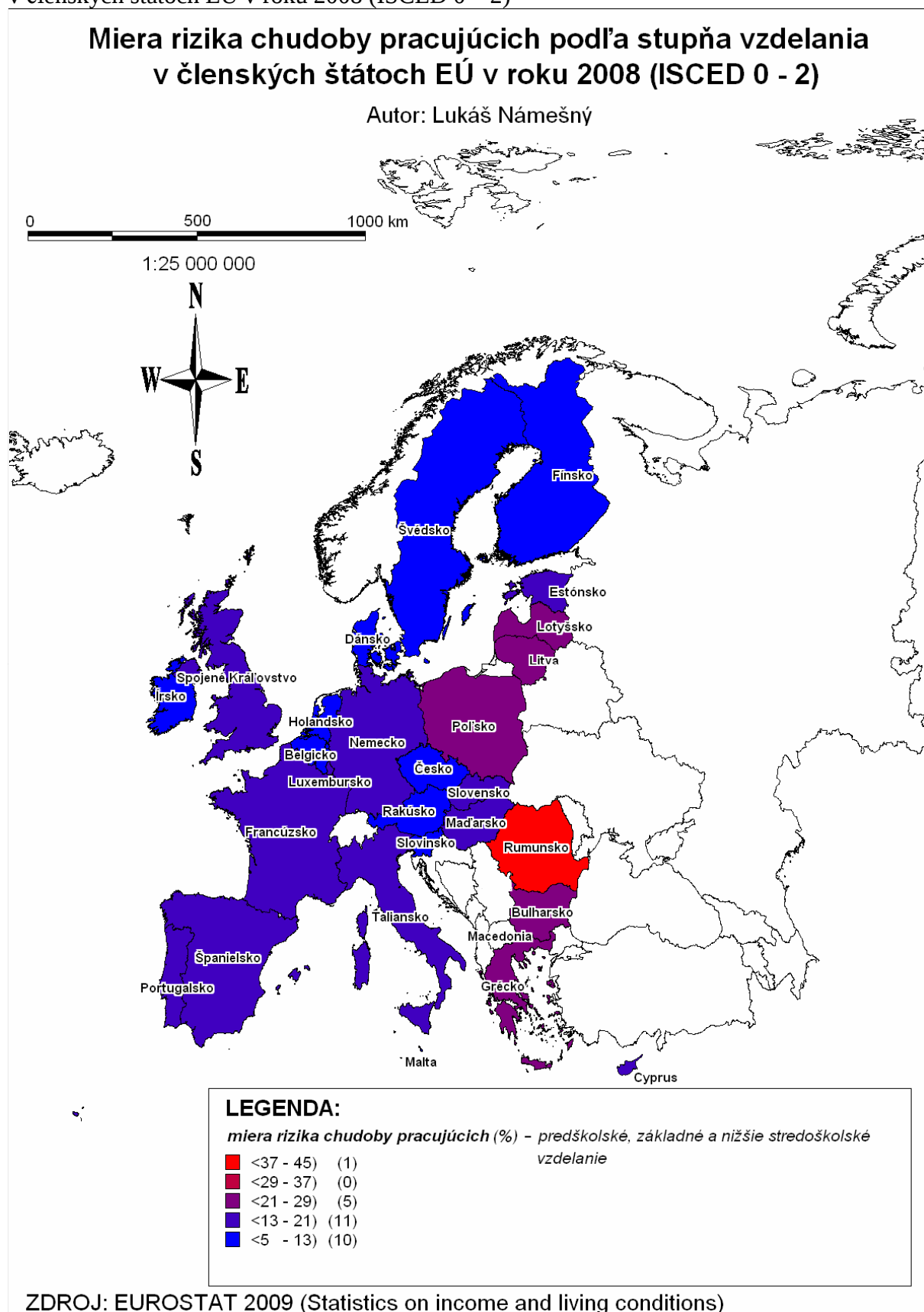

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

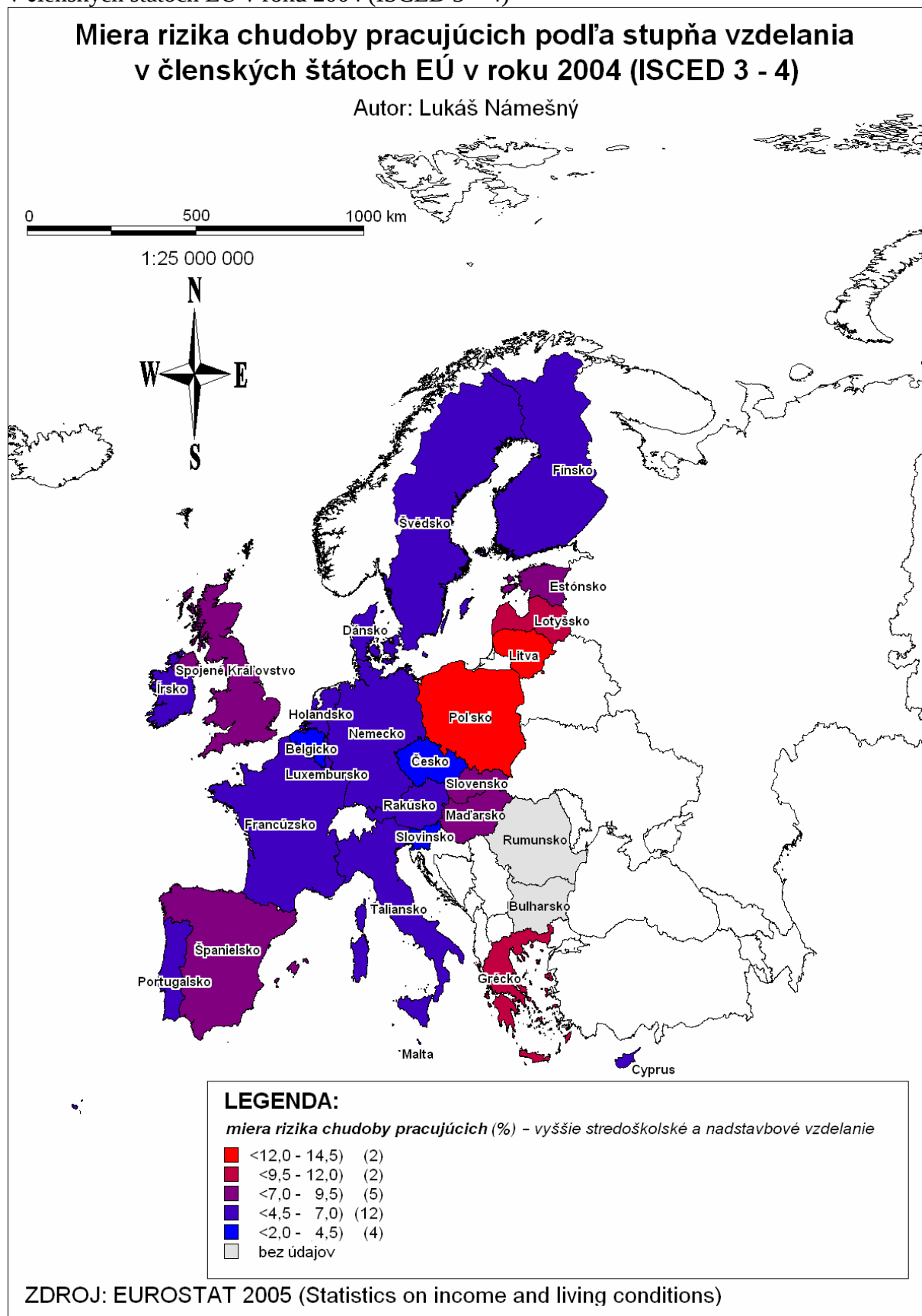
Príloková mapa 9: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004 (ISCED 0 – 2)

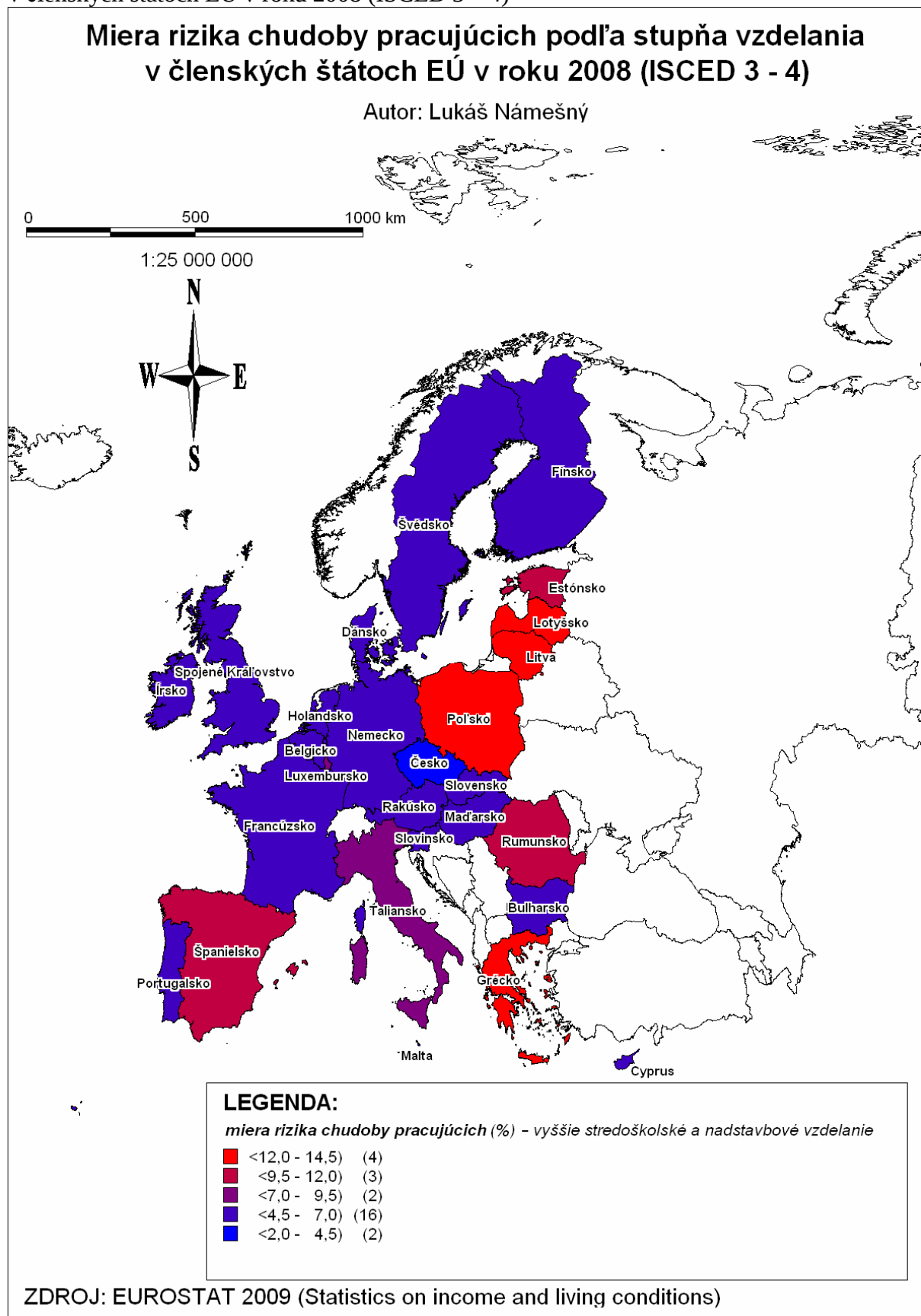
Príloková mapa 10: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008 (ISCED 0 – 2)

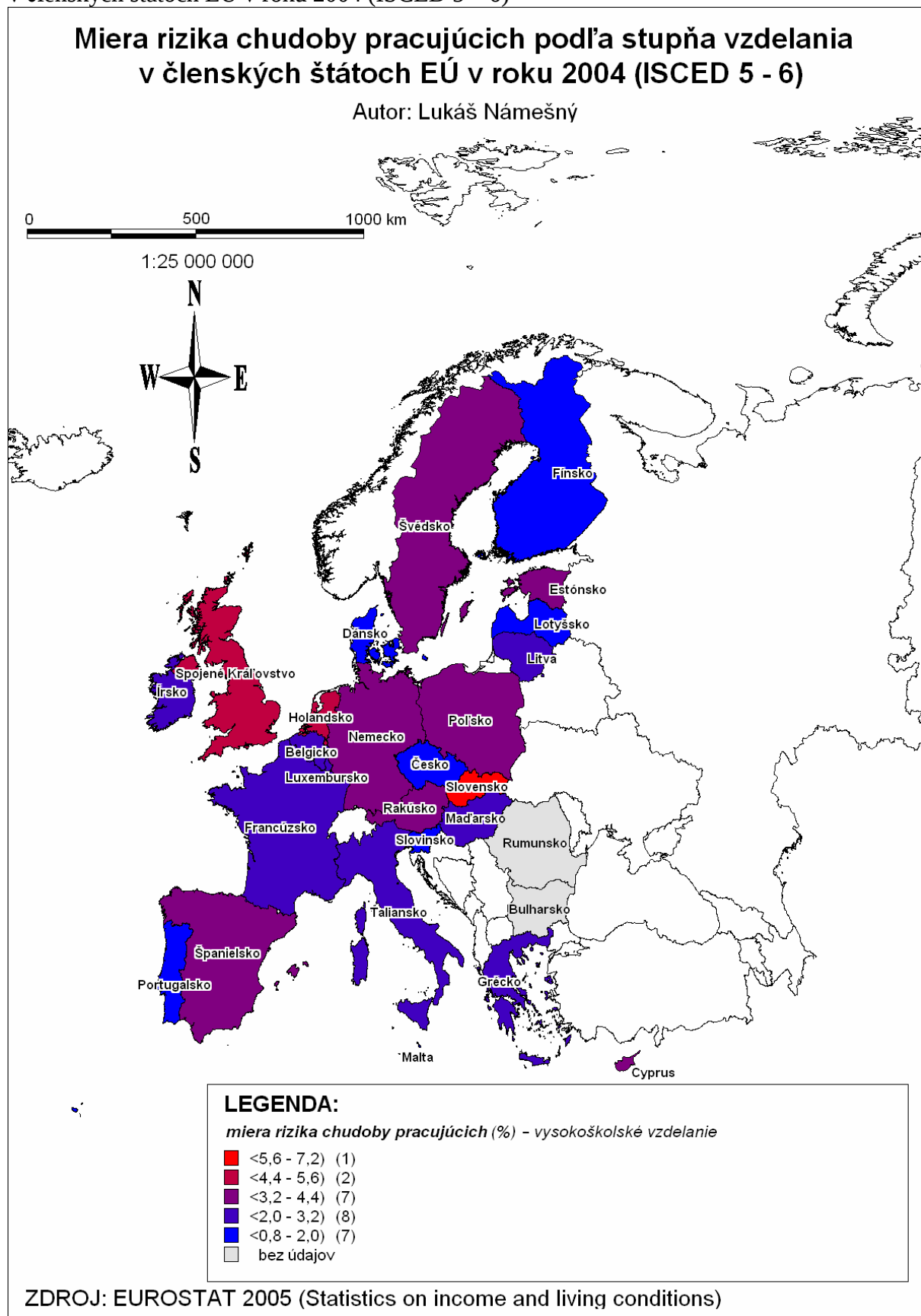
Príloková mapa 11: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004 (ISCED 3 – 4)

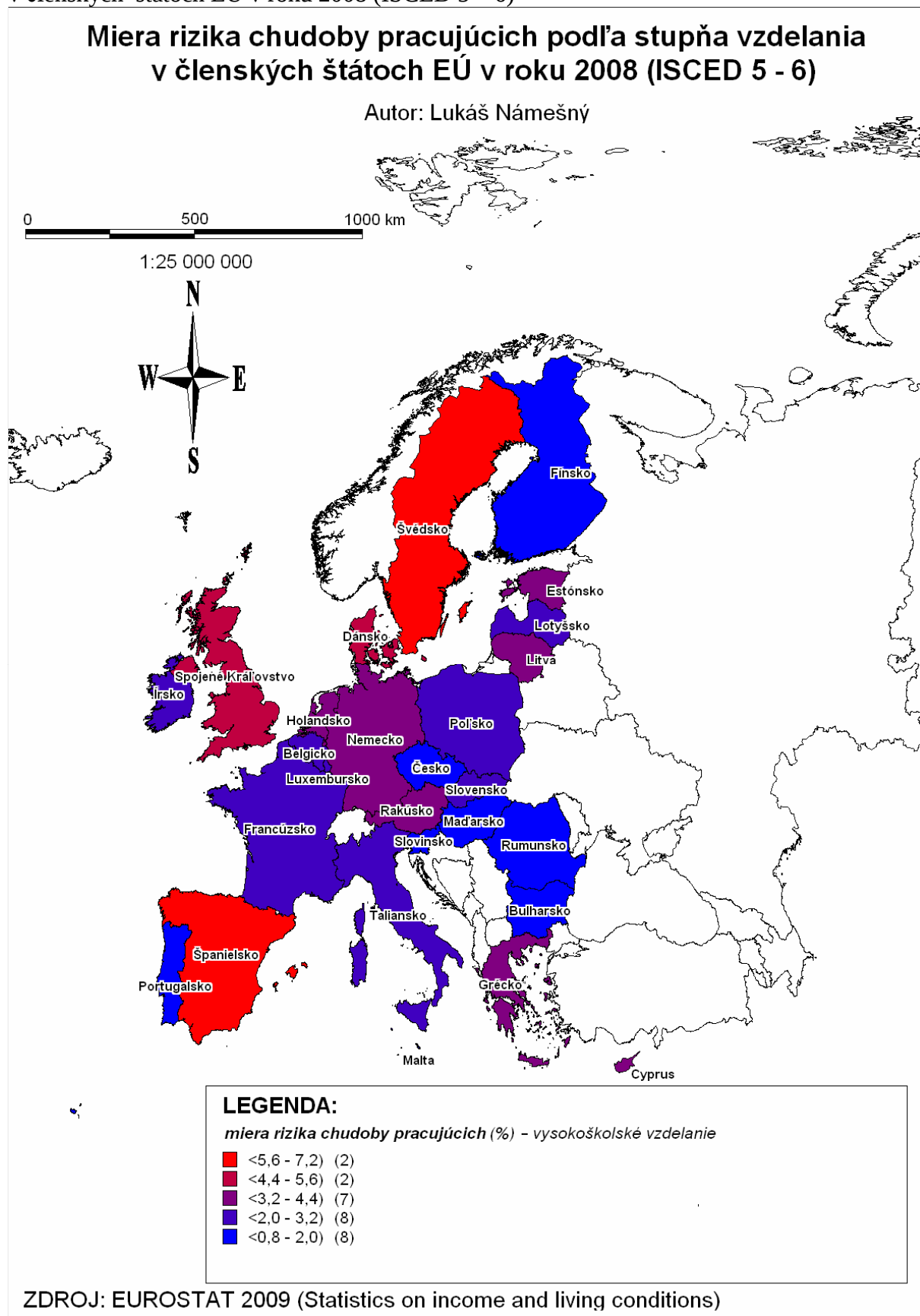
Prílohavá mapa 12: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008 (ISCED 3 – 4)

Príloková mapa 13: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2004 (ISCED 5 – 6)

Príloková mapa 14: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa stupňa vzdelania v členských štátoch EÚ v roku 2008 (ISCED 5 – 6)

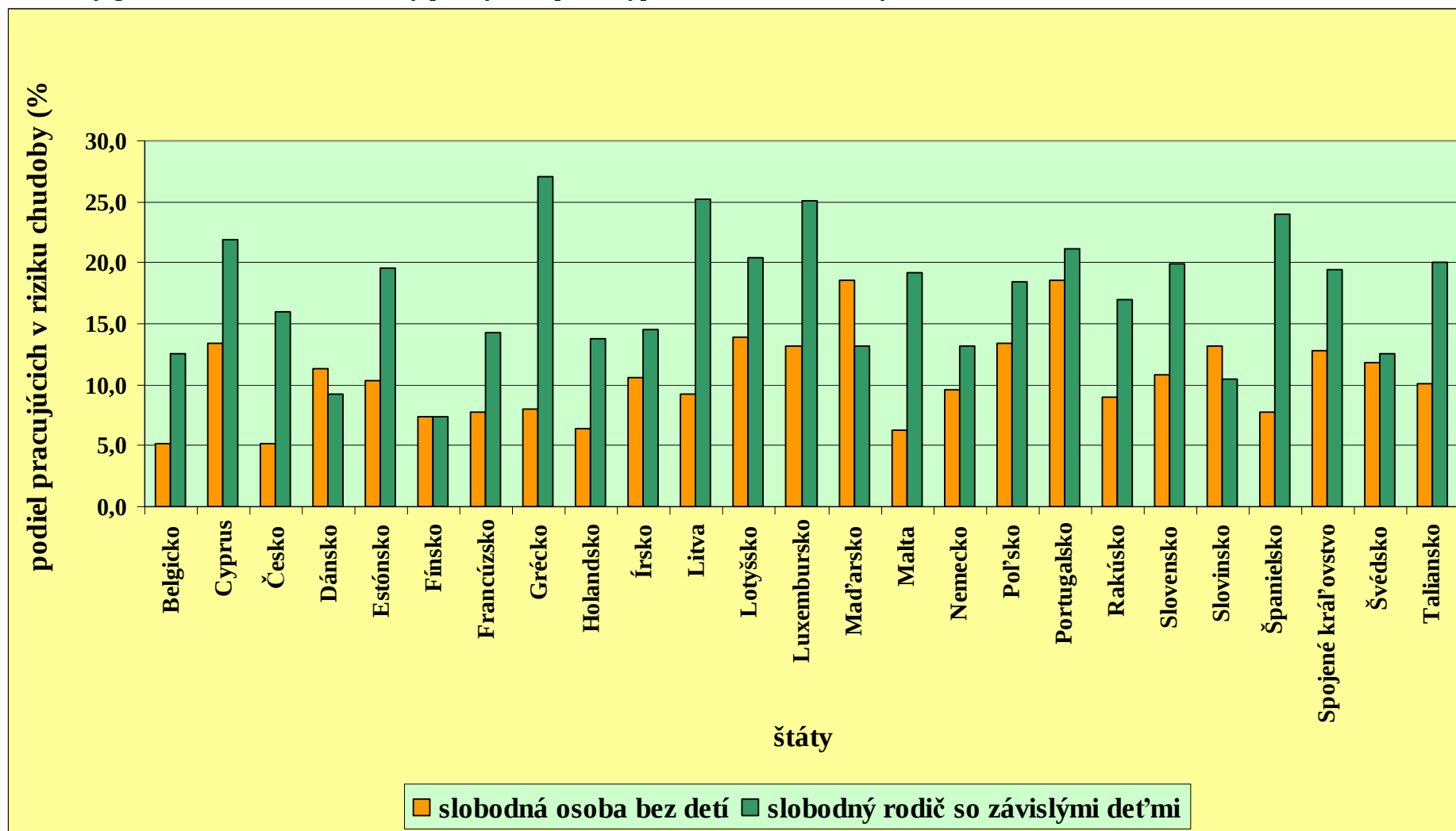

Prílohová tabuľka 6: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008

Pohlavie	slobodná osoba bez detí					slobodný rodič so závislými deťmi				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	10,4	10,9	10,4	9,7	10,3	18,7	21,0	18,4	17,7	15,9
Európska únia (25 krajín)	10,2	10,7	10,1	9,4	10,0	18,6	20,8	18,2	17,6	15,8
Európska únia (15 krajín)	10,2	10,6	10,1	9,4	9,7	18,6	20,8	18,2	17,6	15,5
Belgicko	6,4	5,8	5,2	5,1	5,2	14,4	18,3	14,5	9,9	12,5
Bulharsko	10,8	9,4	6,1	3,7		17,7	26,9	25,5	14,2	
Cyprus	8,0	11,4	11,8	12,5	13,4	29,1	24,1	21,9	23,7	21,9
Česko	6,5	5,6	5,8	6,6	5,2	14,8	22,4	15,0	19,3	16,0
Dánsko	12,8	10,9	8,2	9,2	11,3	11,6	7,9	7,1	8,8	9,2
Estónsko	8,4	11,3	11,5	9,7	10,3	28,5	27,7	27,4	26,5	19,6
Fínsko	6,2	10,0	9,8	9,8	7,4	14,1	14,7	12,2	7,5	7,4
Francúzsko	8,8	8,5	8,0	6,3	7,7	17,8	19,3	13,4	13,3	14,3
Grécko	10,8	9,2	12,7	9,1	8,0	26,1	20,7	23,0	16,3	27,1
Holandsko	7,5	5,8	5,1	6,8	6,4	20,5	13,3	22,3	17,5	13,8
Írsko	13,0	10,7	9,9	9,1	10,6	18,0	26,0	14,0	21,7	14,5
Litva	16,1	9,9	12,6	13,1	9,2	36,7	39,6	24,5	23,3	25,2
Lotyšsko	17,1	18,4	18,9	15,6	13,9	24,1	29,3	23,3	28,5	20,4
Luxembursko	13,2	12,5	12,2	14,6	13,2	41,3	31,4	38,8	39,6	25,1
Maďarsko	9,5	12,2	9,4	9,6	18,6	12,9	17,9	17,1	17,0	13,2
Malta	6,8	7,8	2,8	3,2	6,3	12,6	10,5	16,1	12,0	19,2
Nemecko	9,2	11,6	11,1	10,1	9,6	20,3	18,7	20,7	18,0	13,1
Poľsko	10,3	12,8	12,2	9,7	13,4	15,8	15,2	15,6	12,5	18,4
Portugalsko	11,7	16,0	14,9	18,9	18,6	24,0	33,5	20,0	27,2	21,2
Rakúsko	8,8	8,2	8,2	9,9	9,0	14,4	15,3	17,6	11,2	17,0
Rumunsko	23,6	26,2	25,6			22,5	26,5	25,8		
Slovensko	10,9	11,0	5,7	6,5	10,8	16,2	17,1	20,6	17,1	19,9
Slovinsko	12,9	10,3	9,7	15,3	13,1	21,2	18,7	13,0	12,1	10,4
Španielsko	11,0	11,1	10,9	7,7	7,8	26,5	26,6	22,9	23,4	24,0
Spojené kráľovstvo	12,2	14,3	11,0	10,8	12,8	15,9	26,6	22,1	20,3	19,4
Švédsko	13,0	13,1	13,3	12,7	11,8	18,7	18,2	16,1	26,1	12,6
Taliansko	13,2	8,9	10,9	10,3	10,1	20,0	21,0	18,6	18,3	20,0

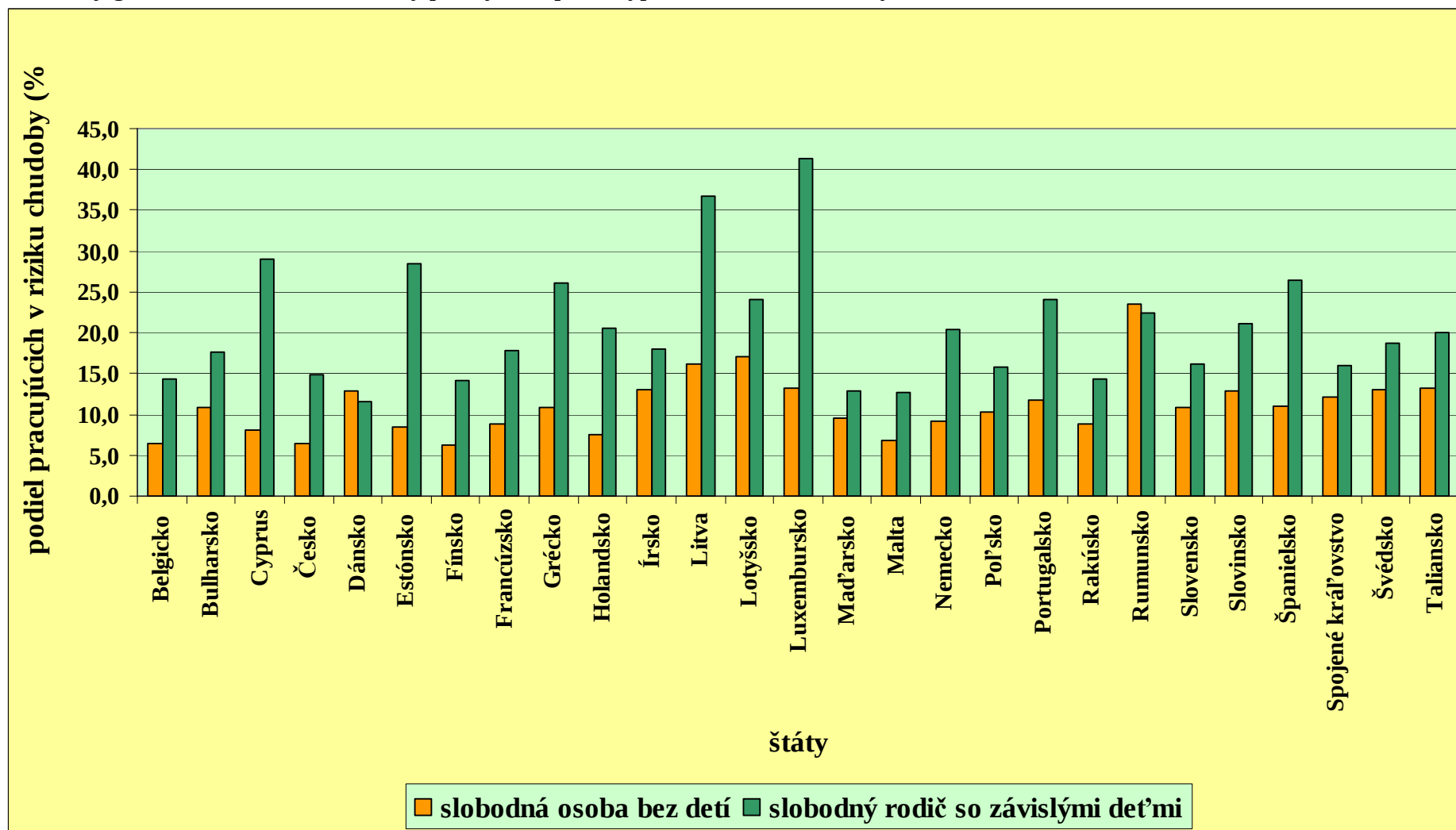
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohavý graf 11: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004

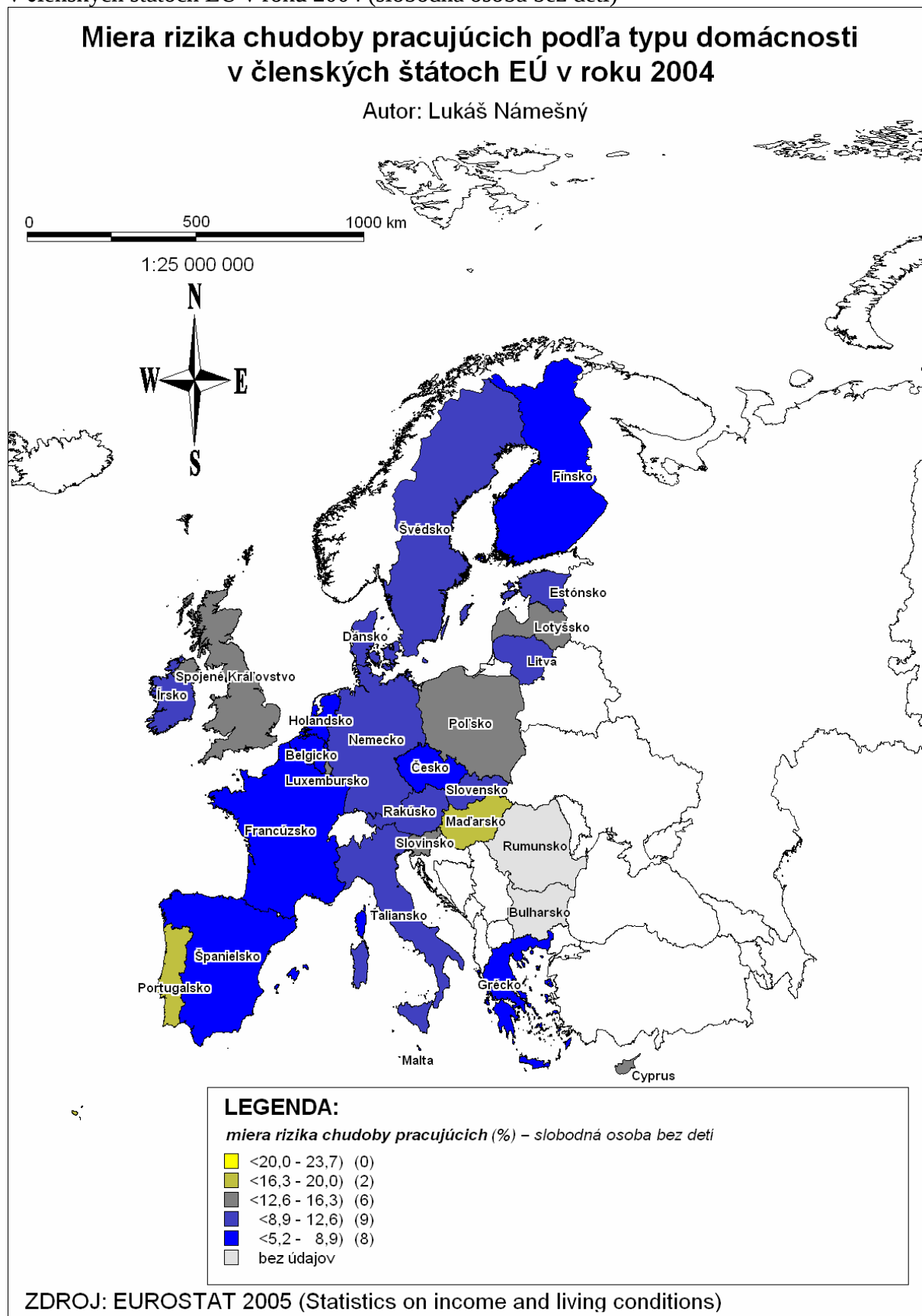
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílohavý graf 12: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008

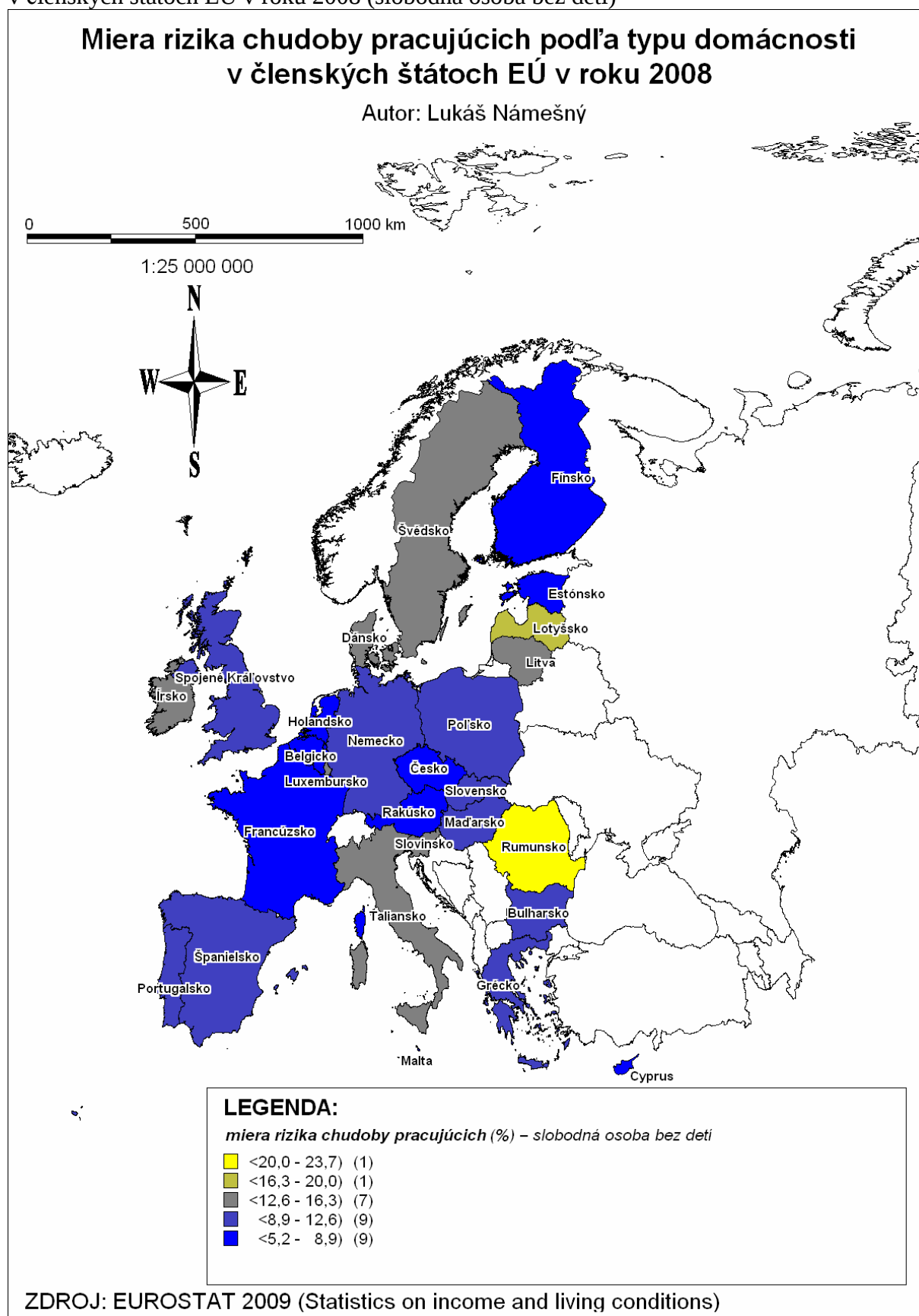

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

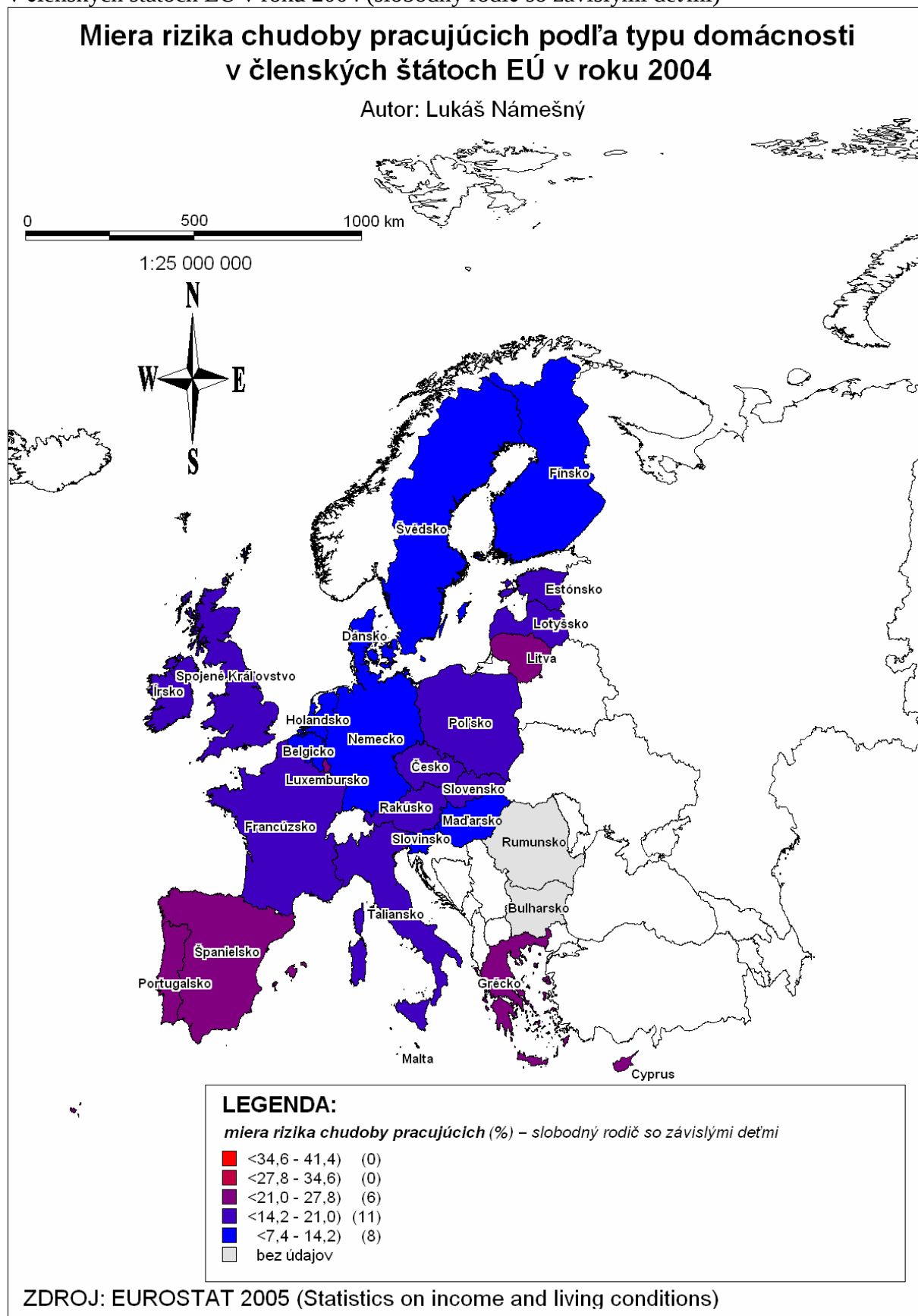
Prílohová mapa 15: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti
v členských štátoch EÚ v roku 2004 (slobodná osoba bez detí)

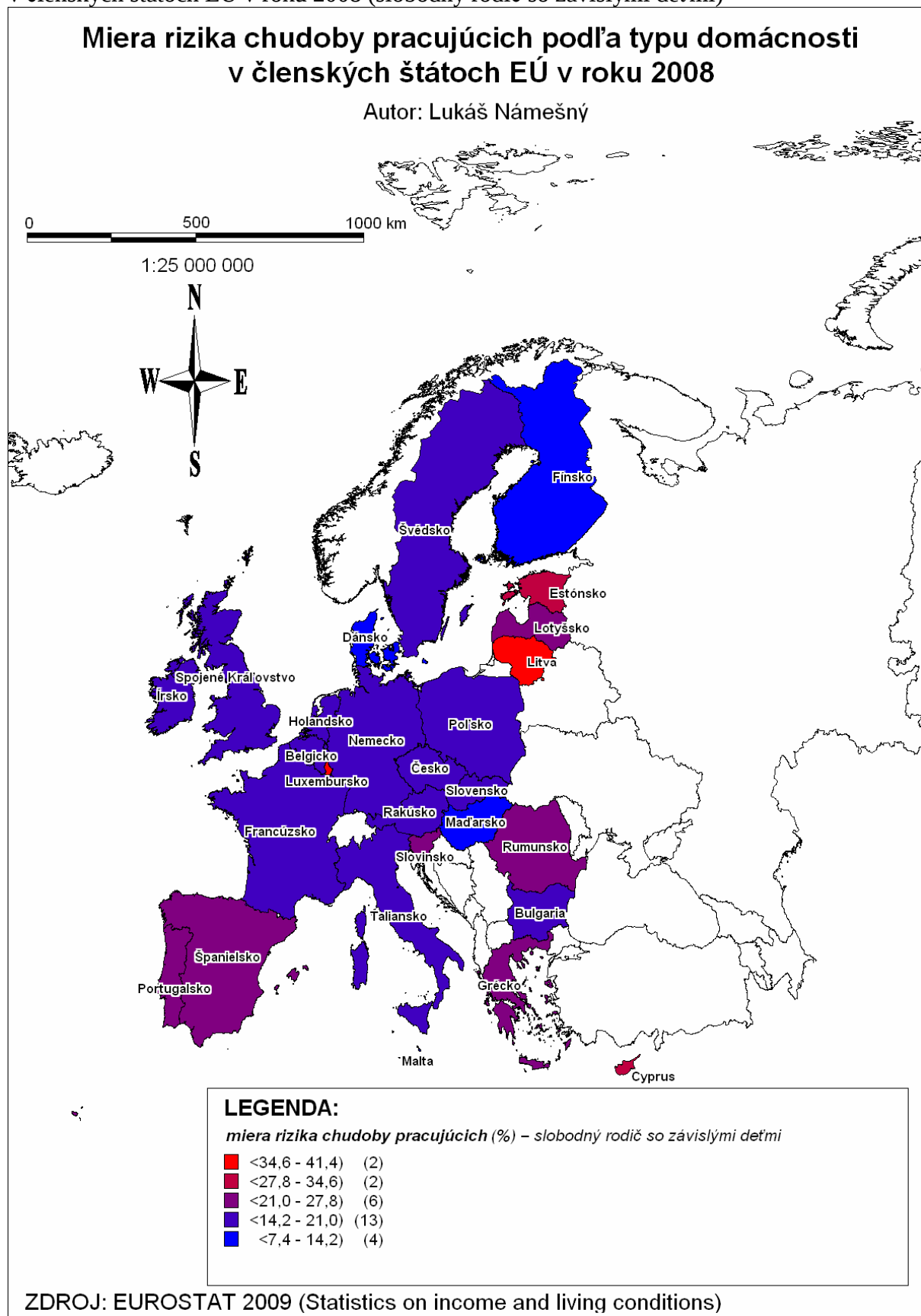
Príloková mapa 16: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti
v členských štátoch EÚ v roku 2008 (slobodná osoba bez detí)

Prílohová mapa 17: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (slobodný rodič so závislými deťmi)

Príloková mapa 18: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (slobodný rodič so závislými deťmi)

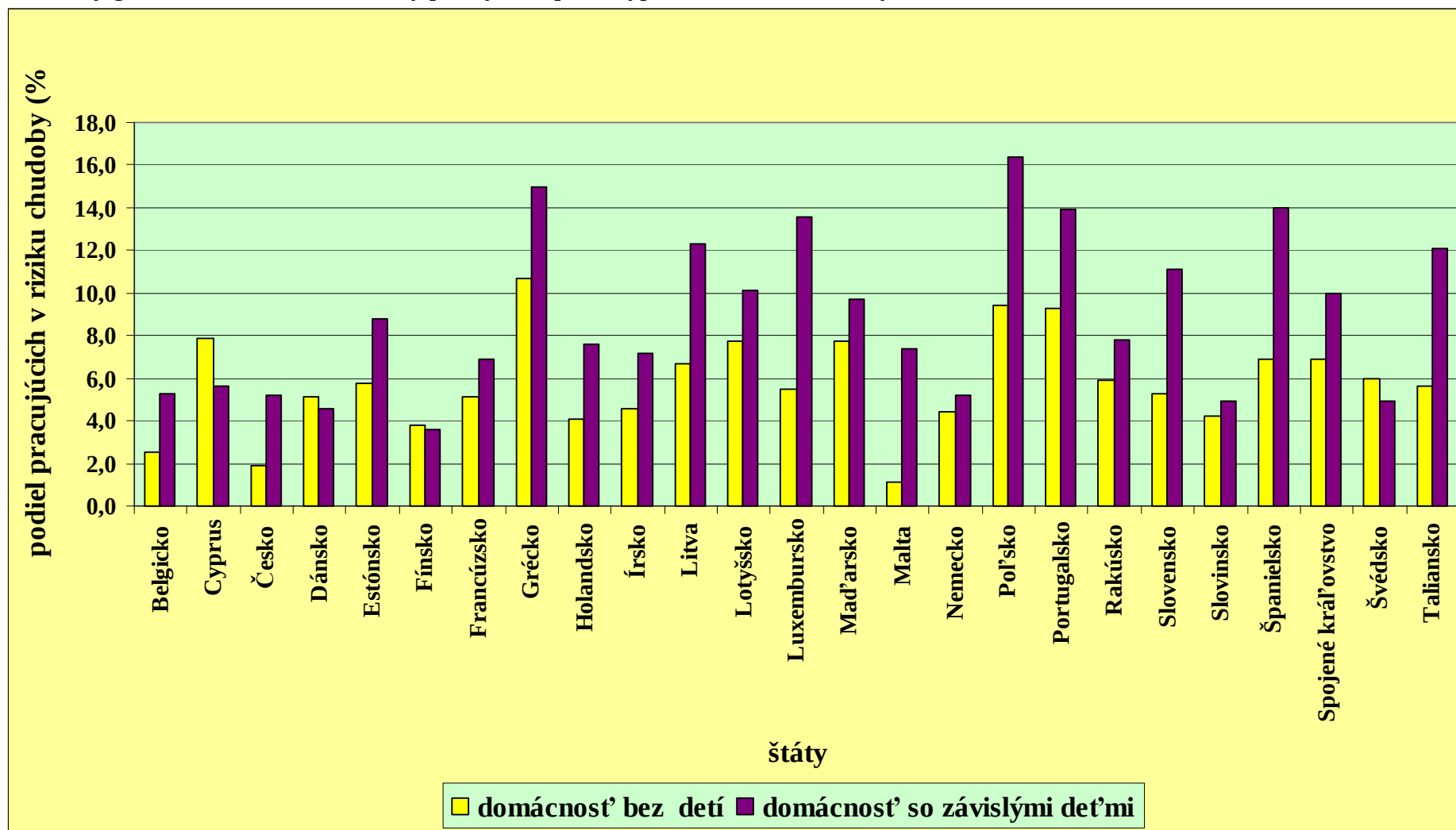

Prílohavá tabuľka 7: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (pokračovanie)

Pohlavie	domácnosť bez detí					domácnosť so závislými deťmi				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	6,5	6,5	6,8	6,1	6,3	10,4	10,7	10,3	10,1	9,9
Európska únia (25 krajín)	6,2	6,2	6,5	5,8	5,9	9,9	10,3	9,8	9,7	9,5
Európska únia (15 krajín)	6,4	6,3	6,7	5,8	5,8	9,7	10,1	9,5	9,2	8,8
Belgicko	4,1	3,4	2,9	3,8	2,5	5,2	6,3	5,7	4,4	5,3
Bulharsko	4,2	4,5	3,1	3,1		10,2	9,7	7,9	6,9	
Cyprus	8,2	6,8	7,7	9,9	7,9	6,3	6,2	5,5	5,6	5,6
Česko	1,8	2,3	1,7	1,7	1,9	4,6	5,0	4,9	5,5	5,2
Dánsko	6,8	5,4	4,4	4,6	5,1	4,7	4,8	3,8	4,3	4,6
Estónsko	5,0	5,4	6,2	5,9	5,8	11,6	9,4	9,4	9,1	8,8
Fínsko	3,1	4,9	5,0	4,9	3,8	4,5	5,5	5,0	4,1	3,6
Francúzsko	5,2	5,5	5,7	5,0	5,1	8,0	8,0	7,0	6,7	6,9
Grécko	10,8	12,0	11,2	10,8	10,7	17,0	16,8	17,5	17,0	15,0
Holandsko	3,3	3,8	3,3	3,2	4,1	6,8	5,8	6,0	5,5	7,6
Írsko	5,4	4,2	4,1	4,1	4,6	5,3	8,4	6,8	7,8	7,2
Litva	7,3	5,3	5,8	7,9	6,7	12,8	12,2	9,6	11,3	12,3
Lotyšsko	9,4	9,5	8,1	9,0	7,7	12,9	12,3	11,0	13,0	10,1
Luxembursko	6,4	6,2	6,3	7,5	5,5	13,5	12,2	11,8	12,8	13,6
Maďarsko	3,7	3,8	3,0	3,8	7,7	8,4	7,4	8,3	9,4	9,7
Malta	2,8	2,2	1,3	1,2	1,1	8,8	7,5	7,0	7,2	7,4
Nemecko	6,3	6,3	7,4	5,7	4,4	7,6	8,3	7,6	5,3	5,2
Poľsko	7,1	7,2	7,5	7,8	9,4	13,9	14,4	14,2	15,6	16,4
Portugalsko	7,7	9,3	9,6	10,6	9,3	12,5	13,7	9,8	11,7	13,9
Rakúsko	5,5	5,5	5,1	6,6	5,9	6,4	7,3	7,2	6,1	7,8
Rumunsko	14,5	14,2	17,2			20,0	19,8	19,0		
Slovensko	3,0	3,3	2,3	3,2	5,3	7,1	7,6	6,9	8,3	11,1
Slovinsko	3,9	4,2	4,3	4,9	4,2	5,3	5,6	4,9	4,8	4,9
Španielsko	8,4	7,0	7,3	5,9	6,9	14,6	14,5	14,2	14,0	14,0
Spojené kráľovstvo	5,8	7,5	7,0	6,0	6,9	7,9	10,2	9,4	10,5	10,0
Švédsko	7,3	7,0	7,1	7,5	6,0	6,5	6,5	5,7	7,2	4,9
Taliano	7,0	5,3	6,3	5,5	5,6	13,6	12,5	13,3	13,6	12,1

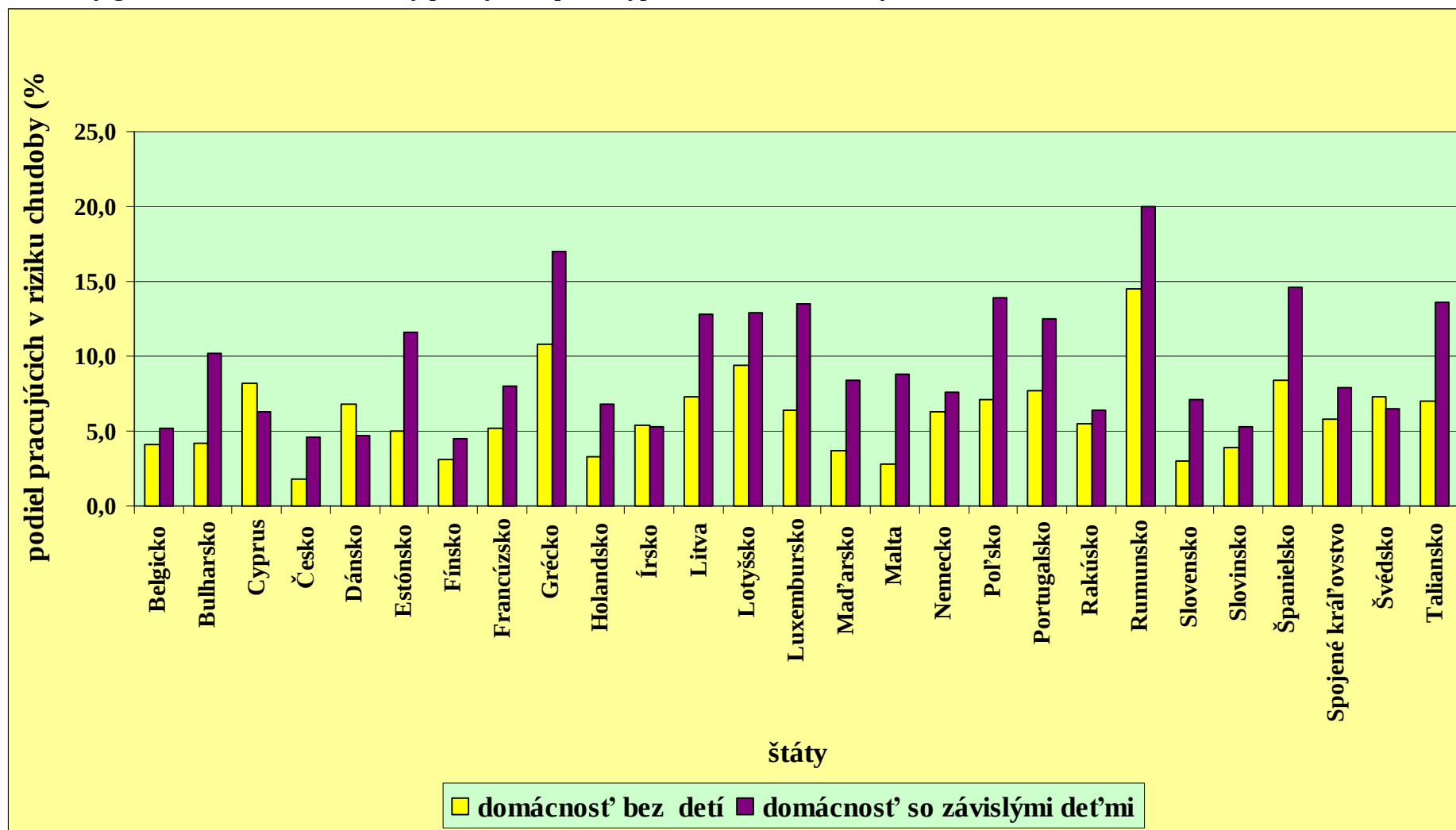
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohavý graf 13: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004

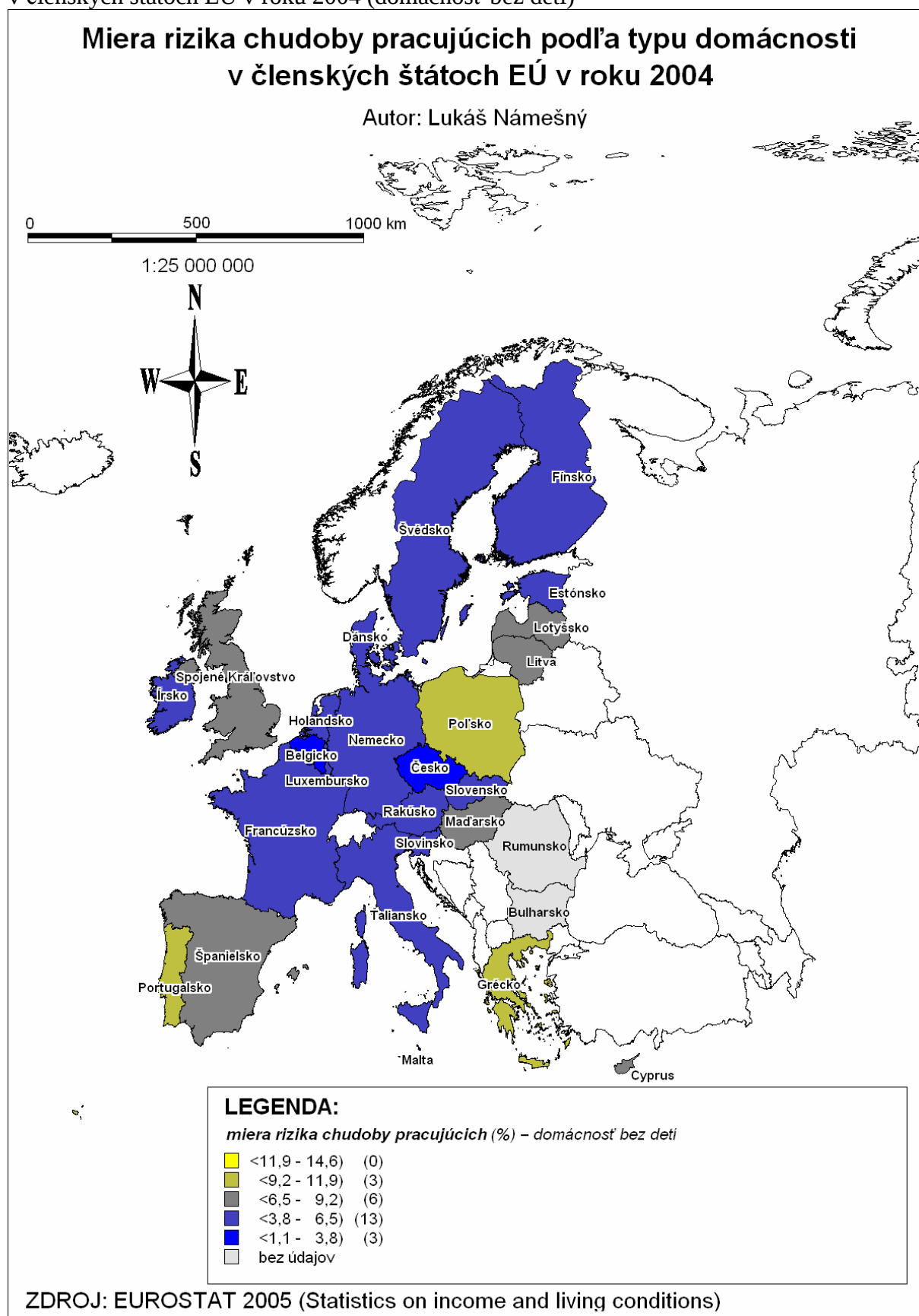
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílohoý graf 14: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008

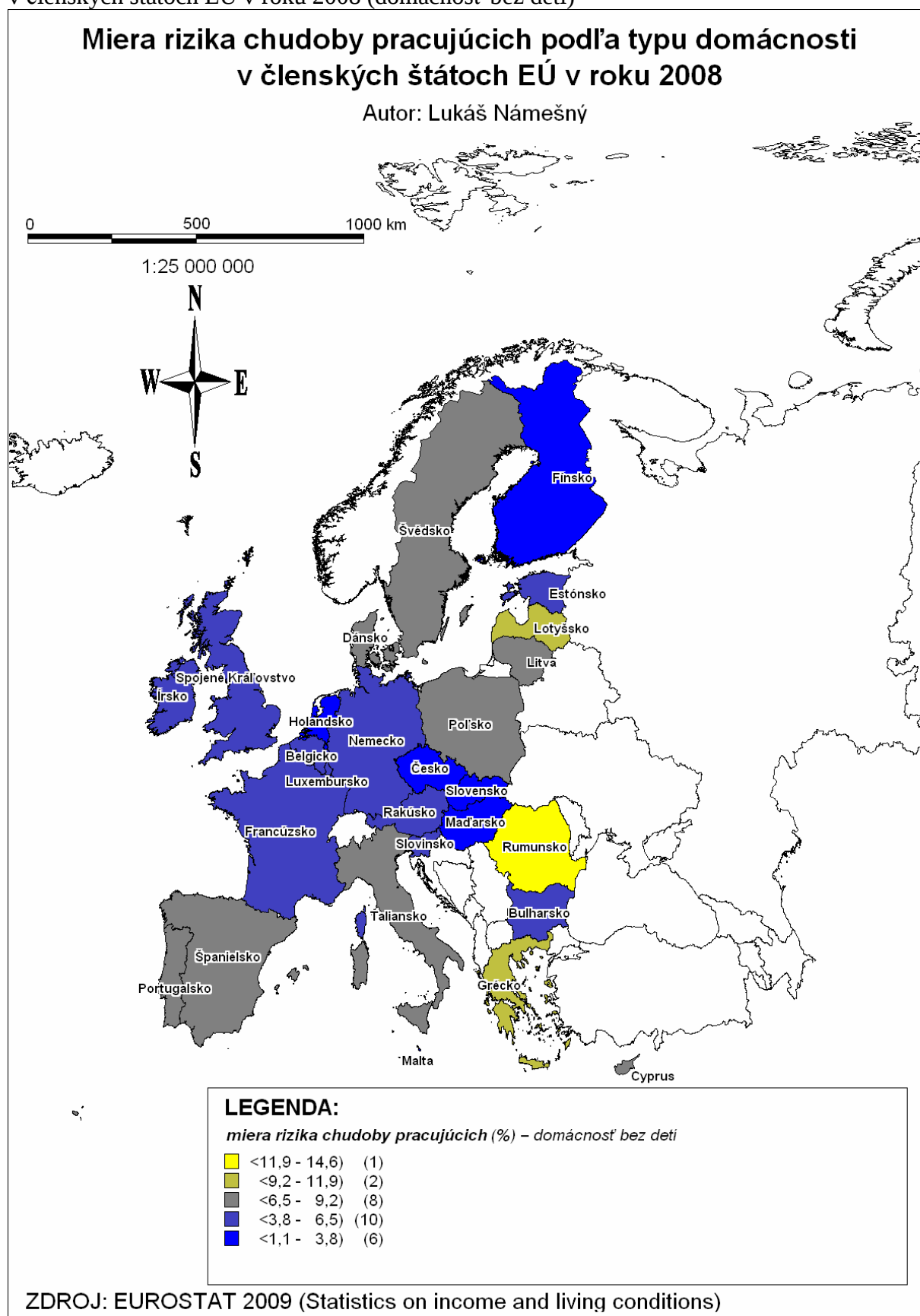

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

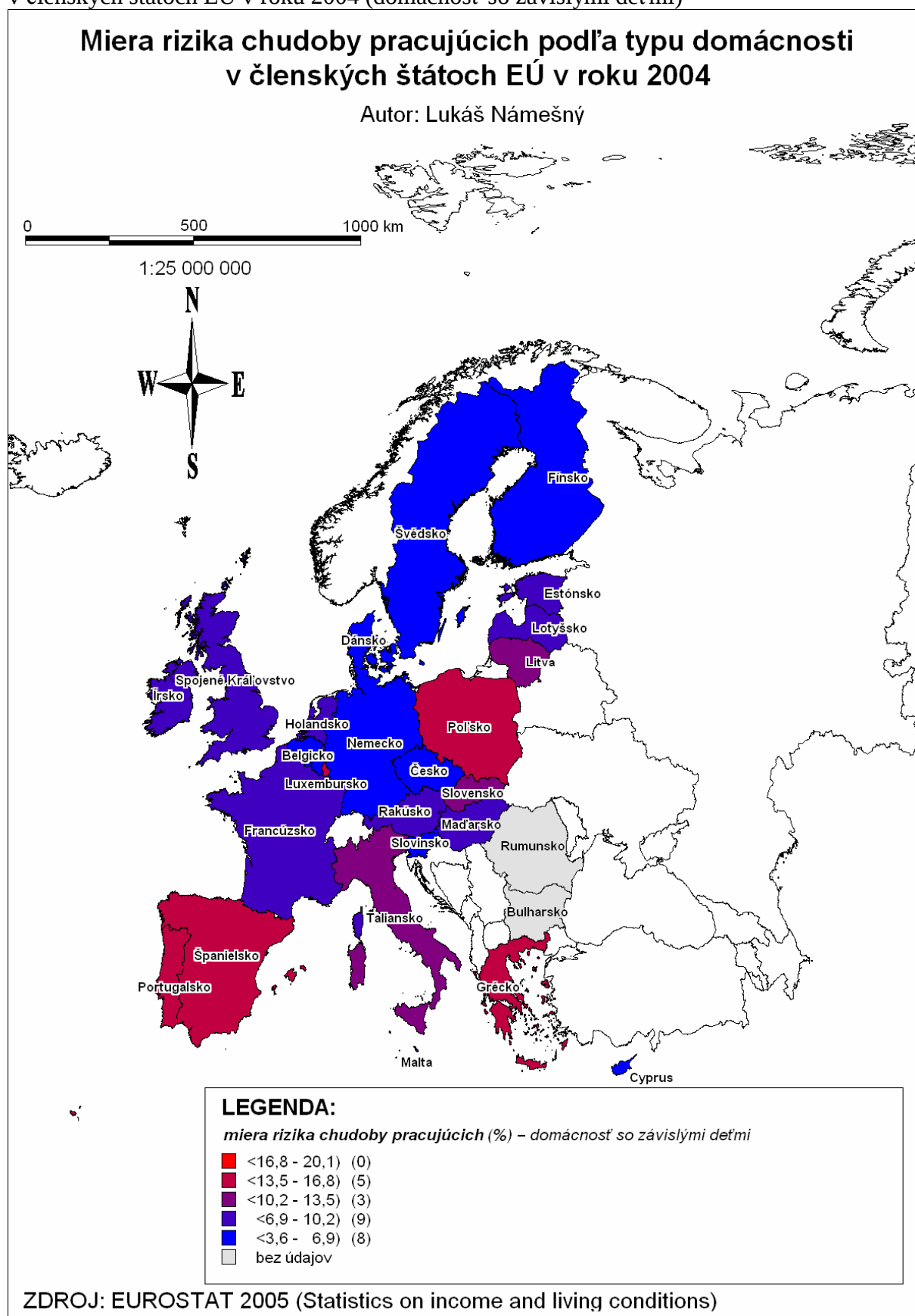
Prílohavá mapa 19: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (domácnosť bez detí)

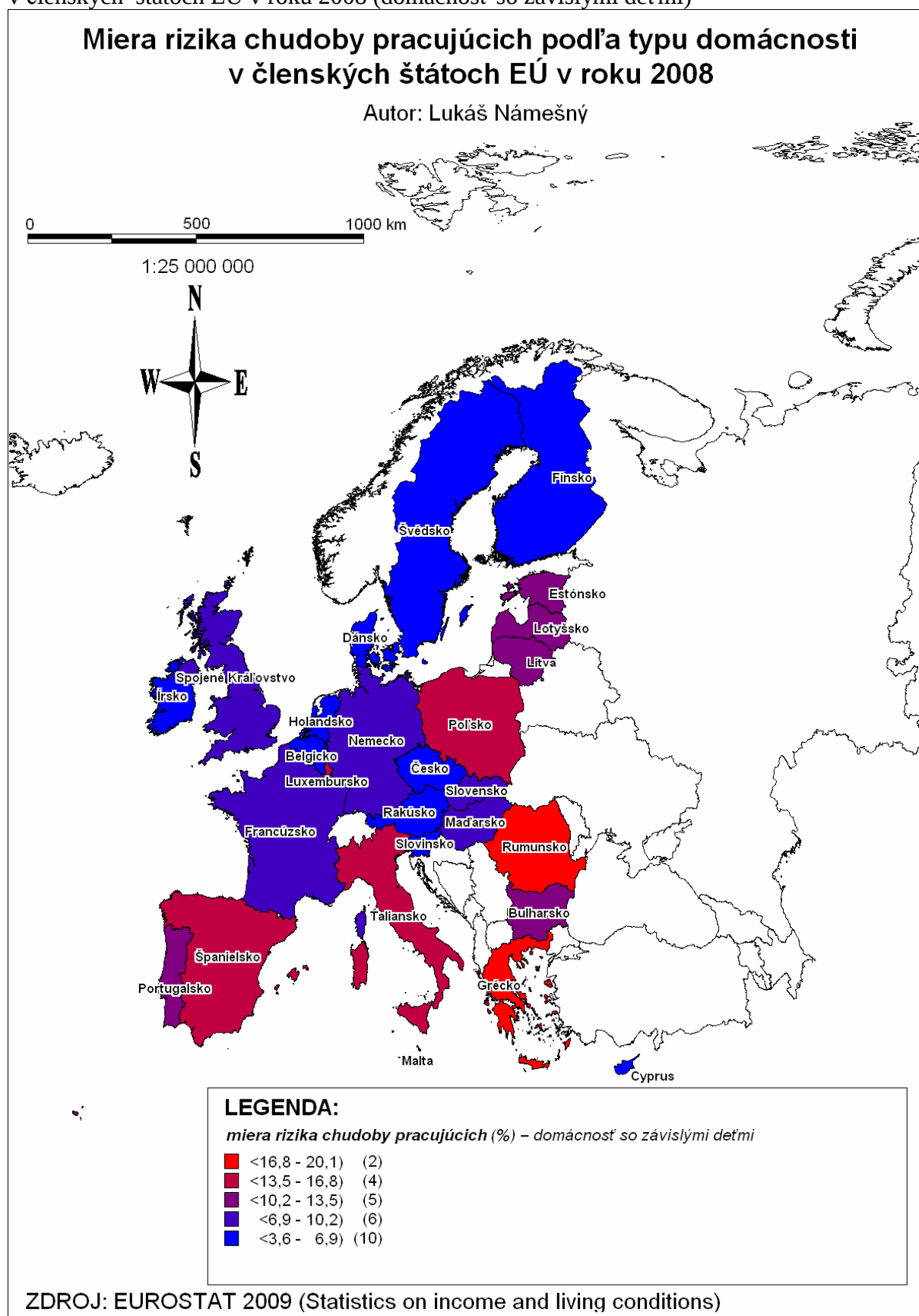
Príloková mapa 20: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (domácnosť bez detí)

Prílohavá mapa 21: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (domácnosť so závislými deťmi)

Prílohová mapa 22: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (domácnosť so závislými deťmi)

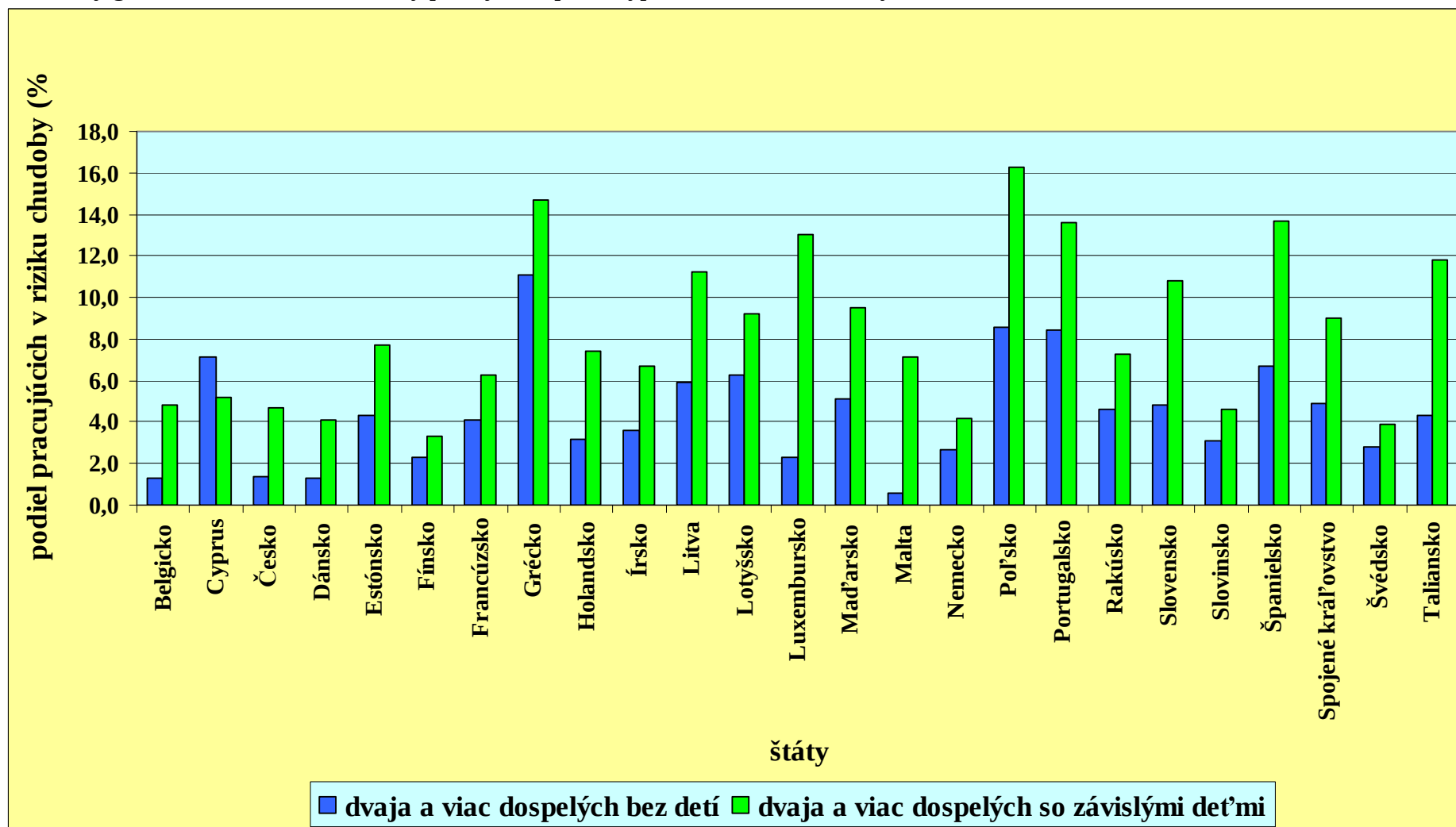

Prílohová tabuľka 8: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008 (pokračovanie)

Pohlavie	dva a viac dospelých bez detí					dva a viac dospelých so závislými deťmi				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	5,2	5,1	5,7	5,1	5,2	10,0	10,2	9,8	9,7	9,5
Európska únia (25 krajín)	4,9	4,8	5,3	4,7	4,7	9,4	9,6	9,2	9,2	9,0
Európska únia (15 krajín)	4,9	4,8	5,5	4,6	4,6	9,1	9,4	8,9	8,6	8,3
Belgicko	3,1	2,4	2,0	3,3	1,3	4,5	5,4	5,1	4,0	4,8
Bulharsko	3,7	4,1	2,8	3,0		10,0	9,3	7,5	6,7	
Cyprus	8,2	6,0	7,0	9,5	7,1	5,4	5,5	5,0	5,2	5,2
Česko	1,0	1,7	1,0	0,8	1,4	4,1	4,1	4,3	4,7	4,7
Dánsko	2,8	1,8	2,1	2,0	1,3	3,9	4,4	3,5	3,9	4,1
Estónsko	3,8	3,1	4,3	4,5	4,3	9,7	7,4	7,6	7,4	7,7
Fínsko	1,8	2,7	2,9	2,7	2,3	3,8	4,7	4,4	3,8	3,3
Francúzsko	3,5	4,0	4,6	4,5	4,1	7,1	7,0	6,4	6,2	6,3
Grécko	10,8	12,4	11,0	11,1	11,1	16,8	16,8	17,4	17,0	14,7
Holandsko	1,7	3,0	2,6	2,0	3,2	6,1	5,4	5,2	5,1	7,4
Írsko	4,1	3,0	2,9	3,2	3,6	4,4	6,9	6,1	6,8	6,7
Litva	5,5	4,4	4,4	6,4	5,9	11,0	10,3	8,6	10,4	11,2
Lotyšsko	7,6	7,5	6,0	7,7	6,3	12,1	11,1	10,0	11,8	9,2
Luxembursko	3,5	3,4	3,9	4,8	2,3	12,0	11,3	10,2	11,4	13,0
Maďarsko	2,8	2,5	2,1	2,8	5,1	8,1	6,8	7,7	8,9	9,5
Malta	2,5	1,7	1,2	1,1	0,6	8,7	7,5	6,8	7,1	7,1
Nemecko	4,9	3,7	5,8	3,7	2,7	6,7	7,6	6,6	4,3	4,2
Poľsko	6,5	6,1	6,7	7,5	8,6	13,9	14,4	14,1	15,7	16,3
Portugalsko	7,3	8,7	9,1	9,8	8,4	12,0	13,0	9,5	11,2	13,6
Rakúsko	4,0	4,4	3,8	5,3	4,6	5,9	6,8	6,5	5,8	7,3
Rumunsko	13,3	12,6	16,1			19,9	19,7	18,8		
Slovensko	1,8	2,3	1,8	2,8	4,8	6,8	7,3	6,4	8,0	10,8
Slovinsko	2,7	3,4	3,6	3,7	3,1	4,8	5,1	4,6	4,5	4,6
Španielsko	8,0	6,4	6,8	5,7	6,7	14,3	14,2	14,0	13,8	13,7
Spojené kráľovstvo	3,8	5,4	5,9	4,7	4,9	7,1	8,8	8,3	9,5	9,0
Švédsko	4,1	4,2	4,0	4,4	2,8	5,0	5,3	4,6	5,0	3,9
Taliansko	4,9	4,2	4,9	4,0	4,3	13,2	12,0	13,1	13,4	11,8

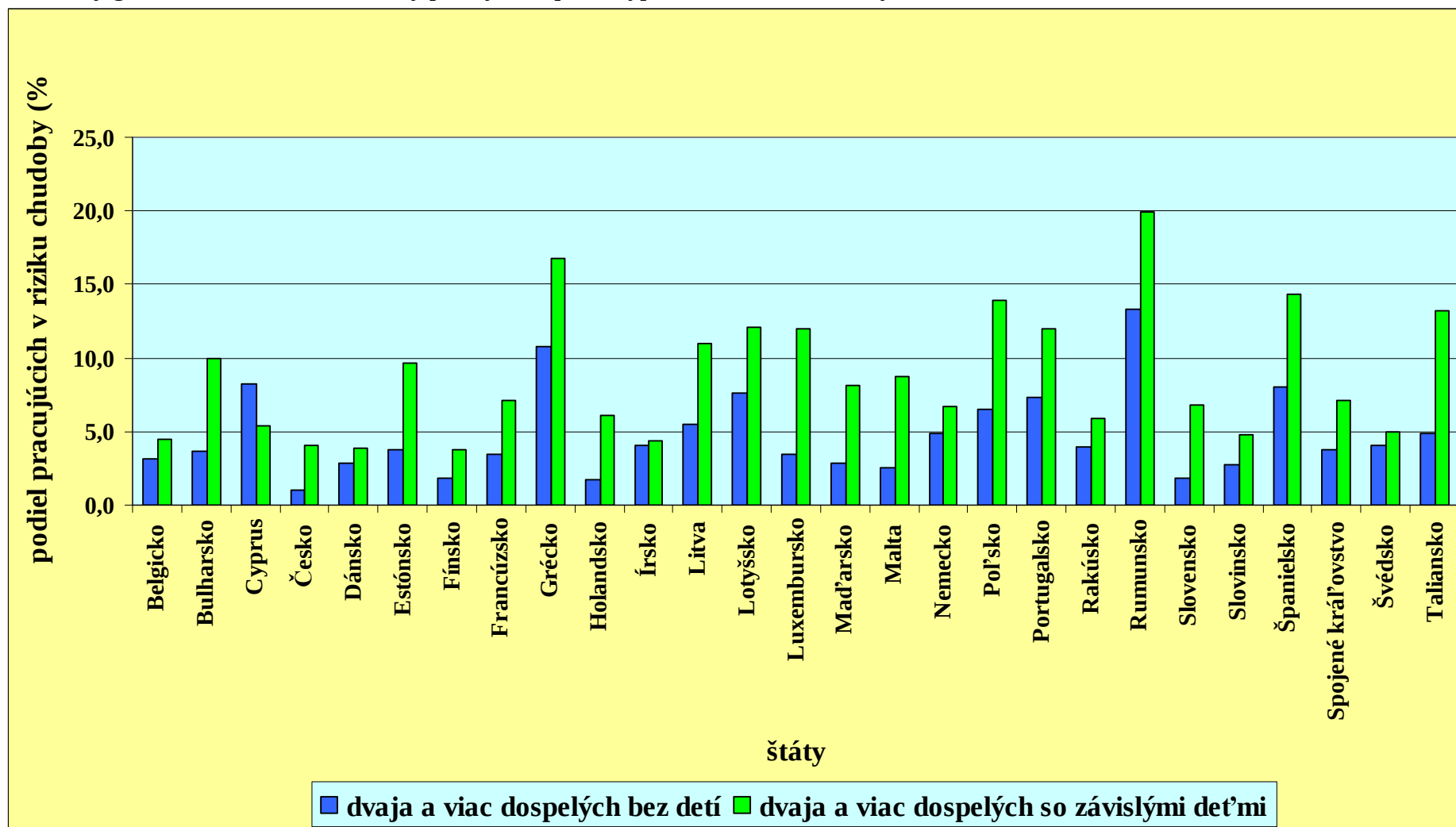
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohoý graf 15: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004

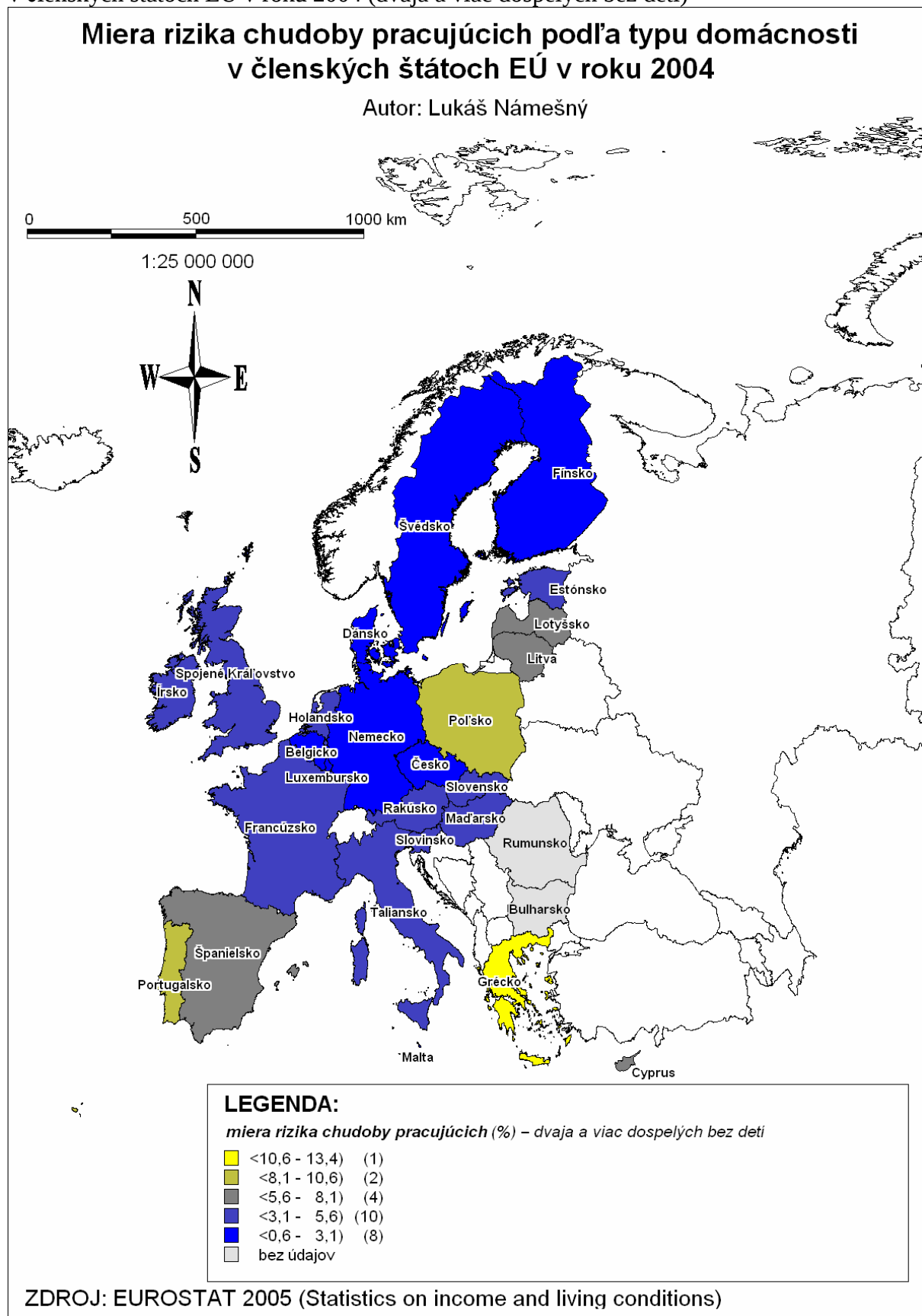
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílokový graf 16: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008

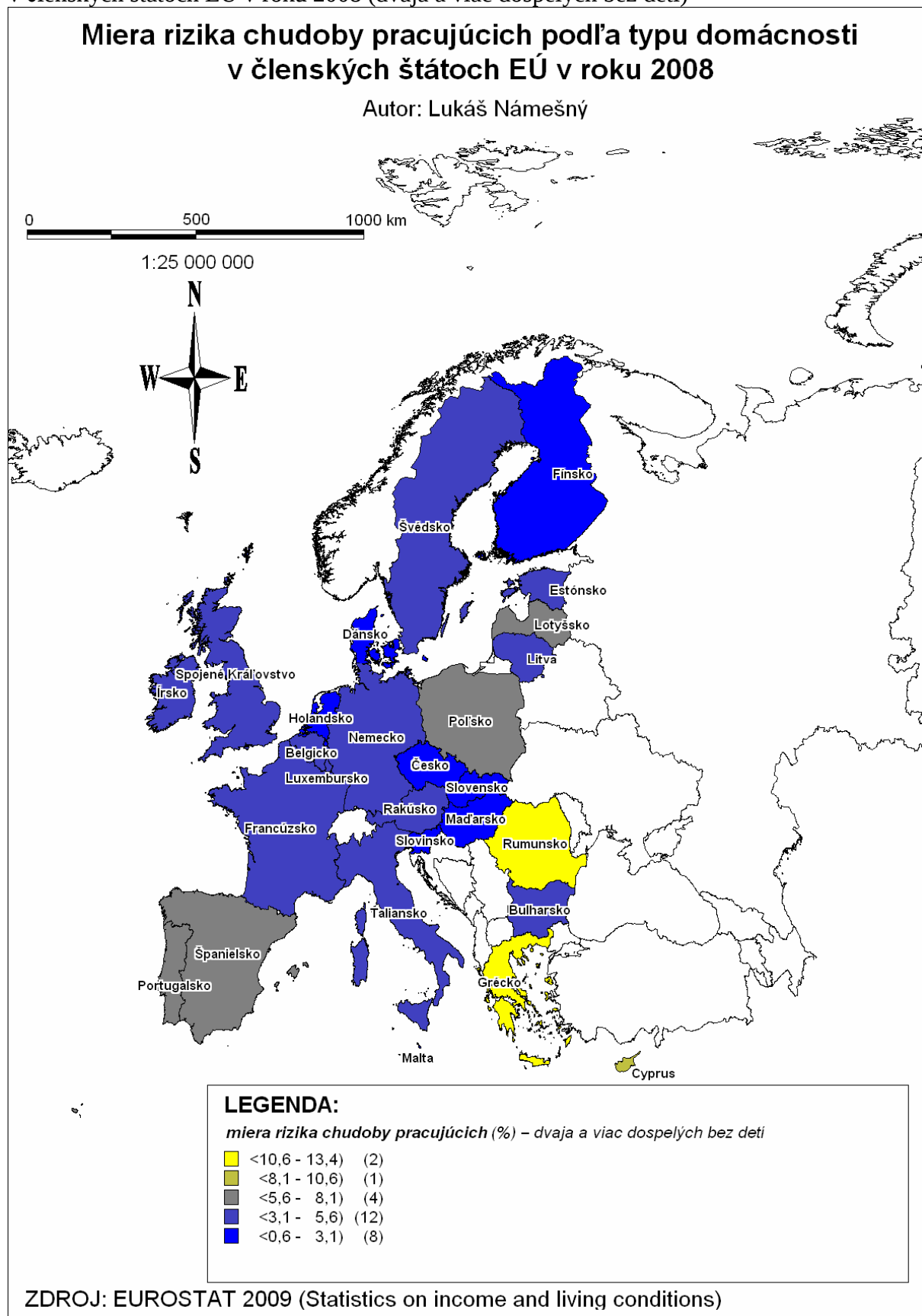

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

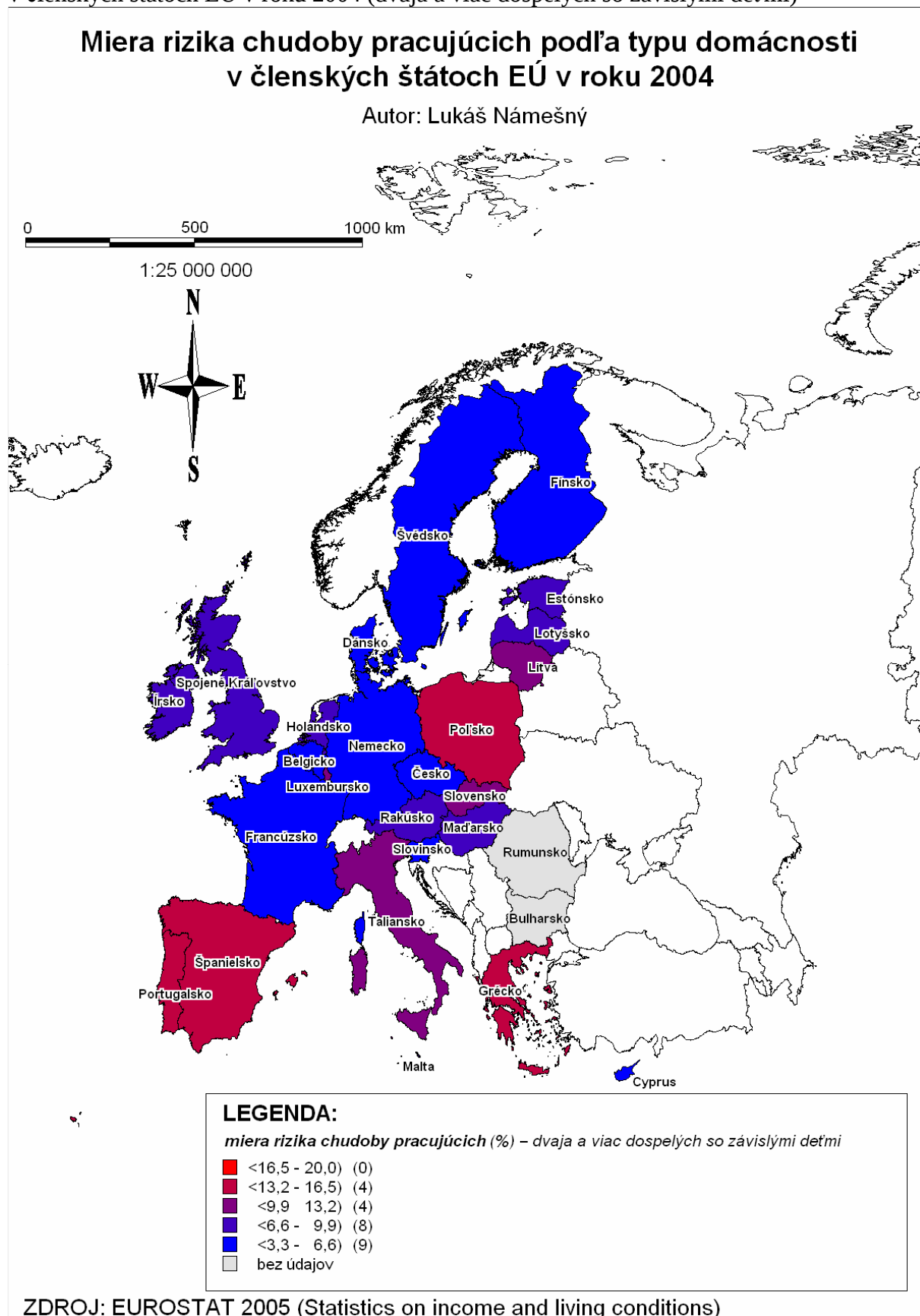
Príloková mapa 23: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2004 (dvaja a viac dospelých bez detí)

Prílohavá mapa 24: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (dvaja a viac dospelých bez detí)

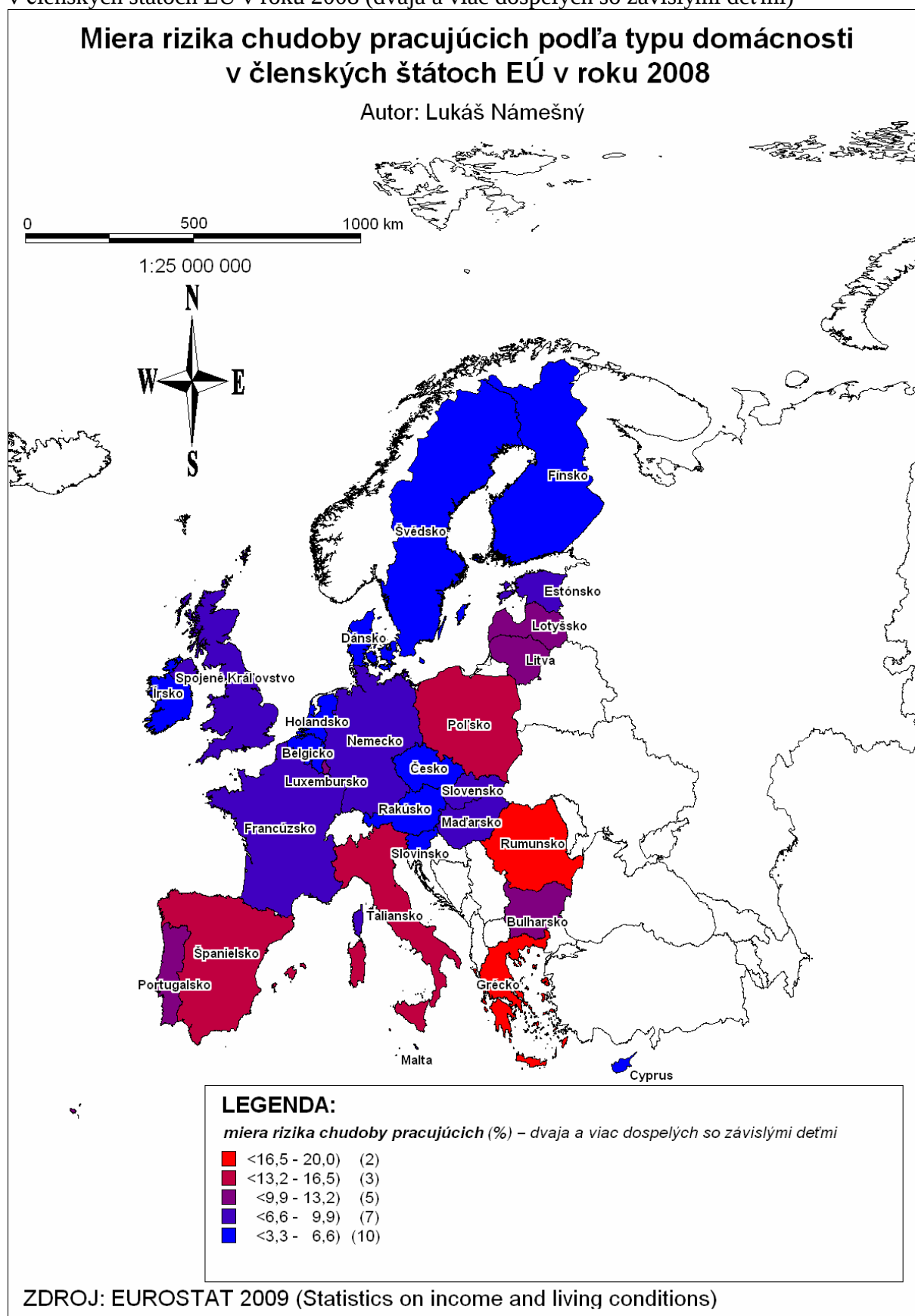

Príloková mapa 25: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti
v členských štátoch EÚ v roku 2004 (dvaja a viac dospelých so závislými deťmi)

ZDROJ: EUROSTAT 2005 (Statistics on income and living conditions)
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Príloková mapa 26: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa typu domácnosti v členských štátoch EÚ v roku 2008 (dvaja a viac dospelých so závislými deťmi)

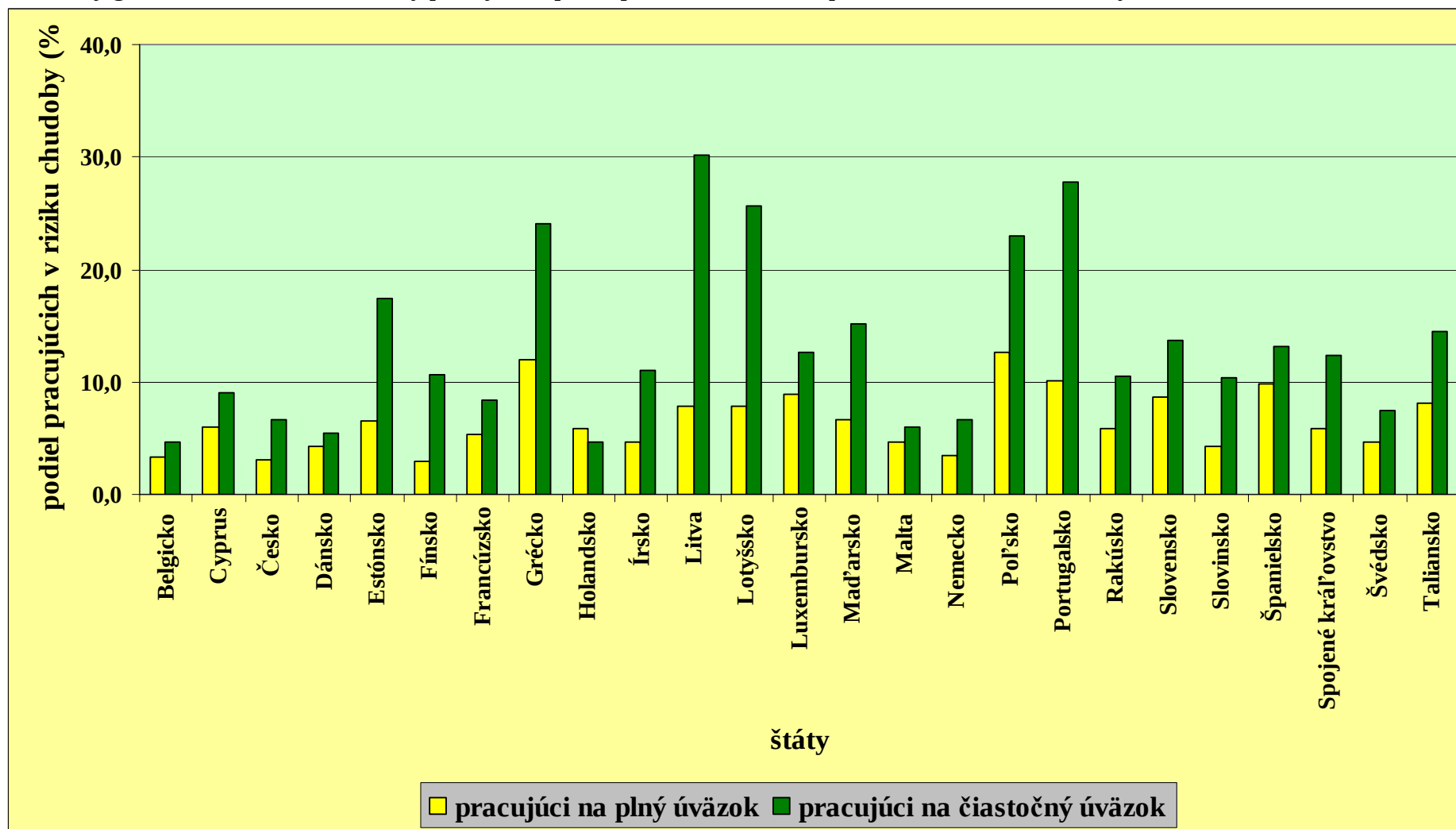

Prílohová tabuľka 9: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného, čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ v rokoch 2004 – 2008.

Pohlavie	pracujúci na plný úväzok					pracujúci na čiastočný úväzok				
Štát/Rok	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
Európska únia (27 krajín)	7,1	7,4	7,4	7,1	7,2	12,6	12,5	12,2	11,5	11,1
Európska únia (25 krajín)	6,8	7,0	7,1	6,7	6,8	11,5	11,6	11,3	10,7	10,2
Európska únia (15 krajín)	6,7	6,8	7,0	6,4	6,4	11,1	11,3	10,9	10,2	9,5
Belgicko	3,8	3,4	3,5	3,6	3,3	6,5	7,8	5,5	3,7	4,7
Bulharsko	6,2	6,3	5,1	4,5		24,2	20,3	15,9	14,8	
Cyprus	6,0	6,0	5,7	6,2	6,0	13,9	9,7	10,4	15,7	9,0
Česko	2,9	3,4	3,2	3,2	3,0	5,6	5,5	4,7	6,3	6,6
Dánsko	5,2	4,5	3,7	4,1	4,2	9,1	7,0	5,1	6,3	5,5
Estónsko	6,9	6,9	7,2	6,7	6,5	13,1	12,8	15,7	13,2	17,4
Fínsko	2,9	3,9	3,4	3,5	2,9	10,0	14,2	14,8	10,1	10,6
Francúzsko	5,4	5,3	5,3	5,1	5,3	11,1	12,0	10,9	10,1	8,4
Grécko	12,5	13,5	12,9	12,7	12,0	26,9	26,0	27,2	26,1	24,1
Holandsko	4,0	4,1	4,3	3,8	5,8	5,3	4,6	4,3	5,0	4,6
Írsko	4,2	4,6	3,8	4,0	4,6	8,8	11,6	11,3	10,7	11,0
Litva	9,2	8,2	6,9	9,3	7,8	23,5	22,3	28,2	25,3	30,1
Lotyšsko	9,8	9,9	8,4	9,7	7,9	25,6	24,6	26,2	26,2	25,7
Luxembursko	9,0	8,5	8,7	9,0	8,9	11,9	13,3	10,2	14,3	12,6
Maďarsko	5,2	4,9	5,1	6,2	6,7	21,8	16,3	16,7	14,6	15,1
Malta	5,7	4,8	3,9	4,0	4,7	8,6	6,2	8,1	8,3	6,0
Nemecko	5,1	5,4	6,1	4,0	3,5	10,0	10,8	10,2	8,5	6,6
Poľsko	10,0	10,5	10,7	11,4	12,6	19,9	19,9	19,5	22,7	23,0
Portugalsko	8,5	9,6	7,7	9,4	10,1	33,0	27,8	27,8	28,9	27,8
Rakúsko	4,7	5,6	5,4	5,3	5,9	7,0	7,3	8,0	9,6	10,5
Rumunsko	13,8	14,2	15,0			56,5	57,4	56,1		
Slovensko	4,8	5,5	4,5	6,1	8,7	10,8	10,9	10,0	9,6	13,7
Slovinsko	4,3	4,7	4,0	4,2	4,3	7,2	8,1	10,8	7,4	10,4
Španielsko	10,4	9,9	10,3	9,5	9,9	17,0	14,5	14,1	11,8	13,1
Spojené kráľovstvo	5,0	6,4	5,8	5,2	5,8	11,9	11,9	12,3	12,6	12,3
Švédsko	6,2	5,8	5,8	6,6	4,7	8,3	7,9	7,4	8,8	7,4
Taliano	9,0	8,3	9,1	8,9	8,1	14,7	13,4	14,3	14,1	14,5

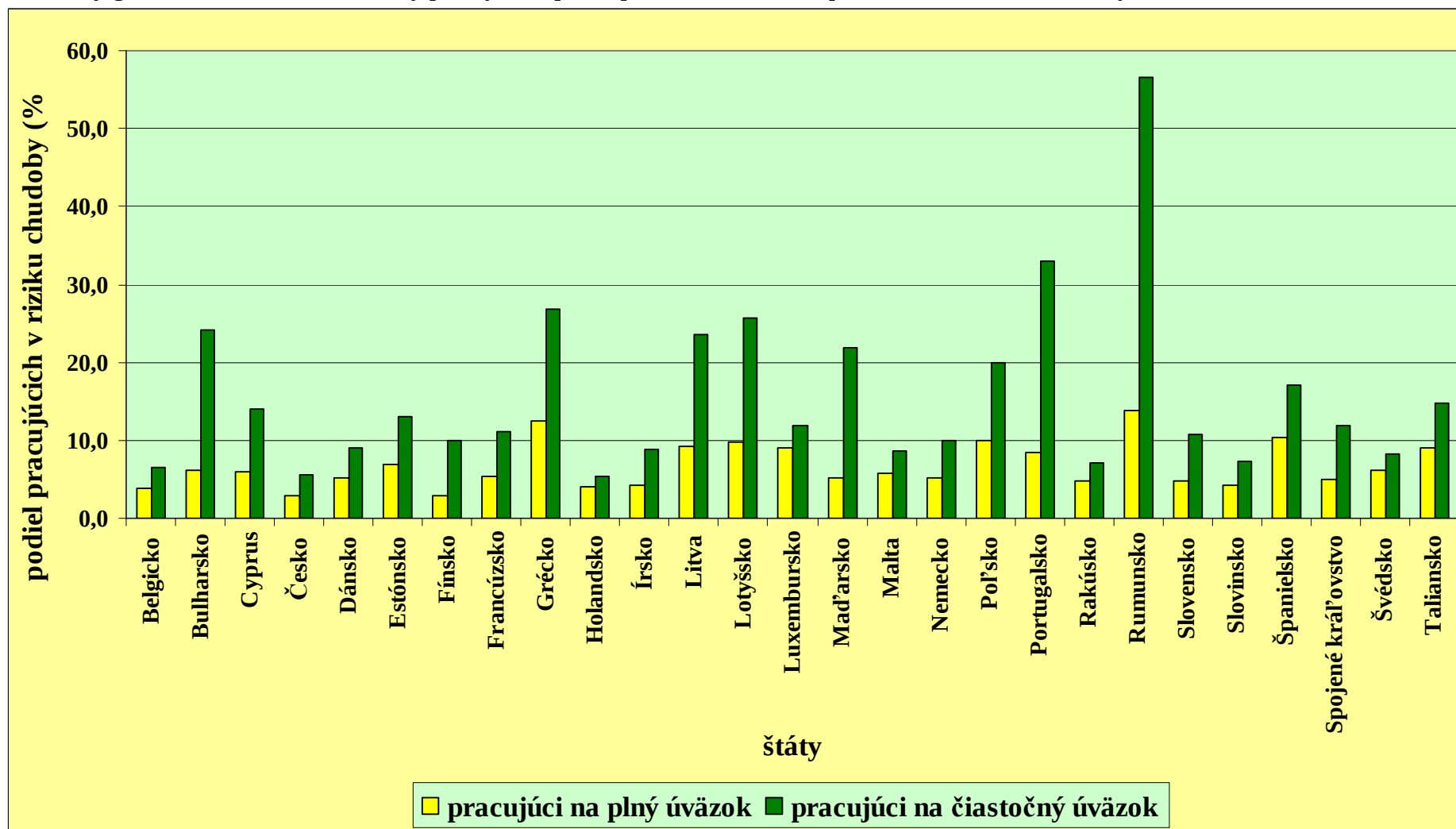
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Prílohavý graf 17: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného, čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ v roku 2004

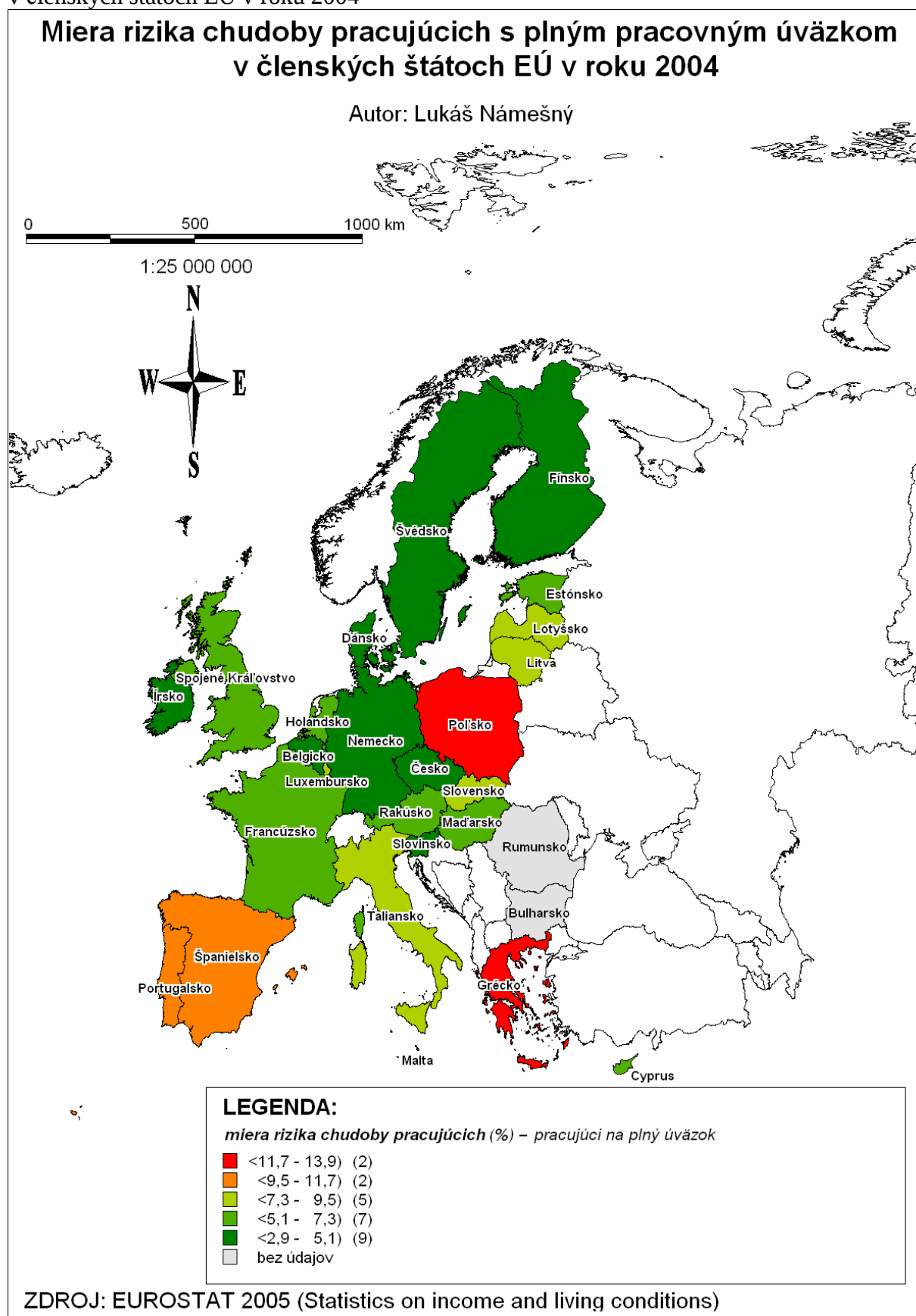
Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2005)

Prílohavý graf 18: Miera rizika chudoby pracujúcich podľa plného, čiastočného pracovného úväzku v členských štátoch EÚ v roku 2008

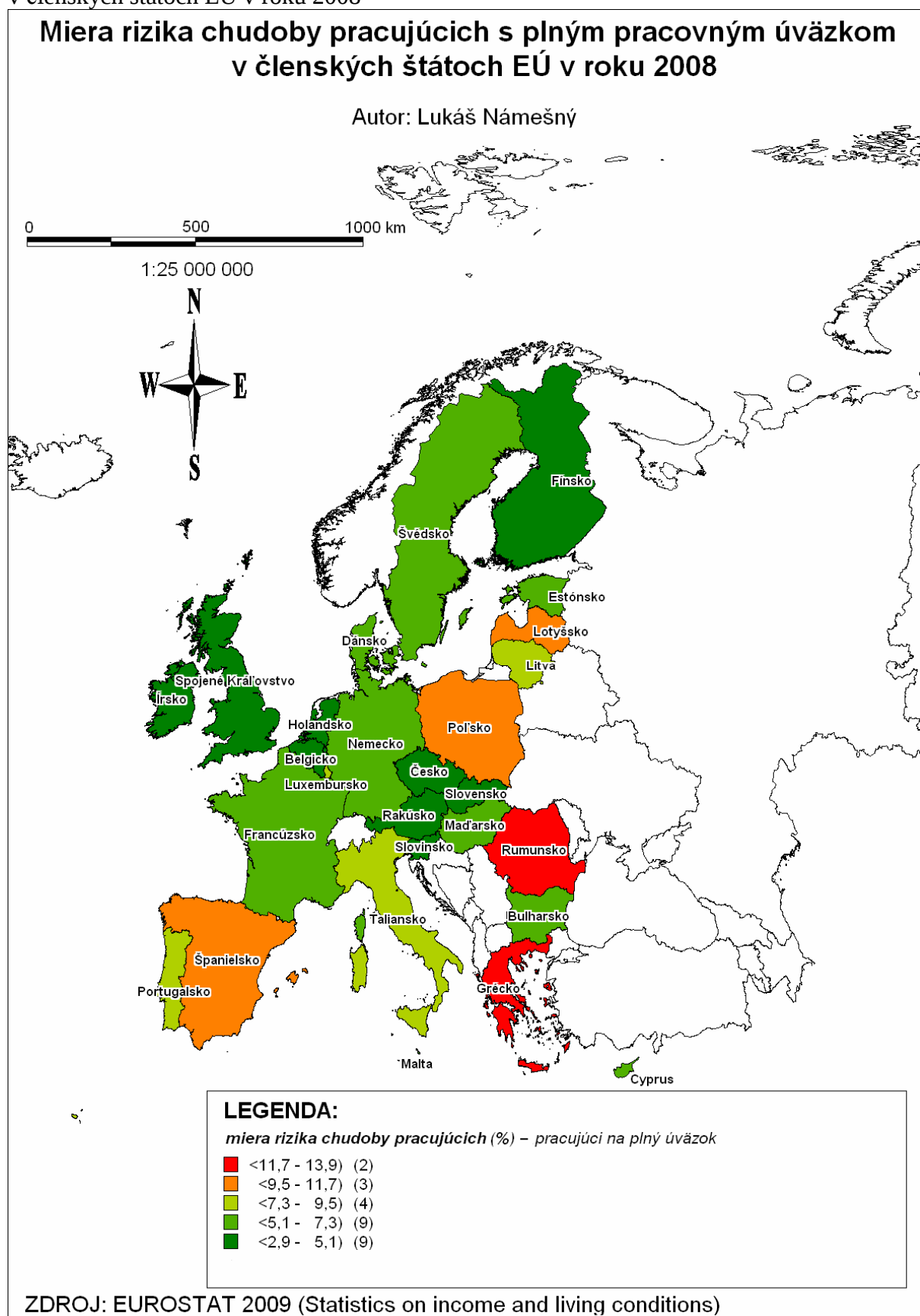

Zdroj: EUROSTAT (EU SILC 2009)

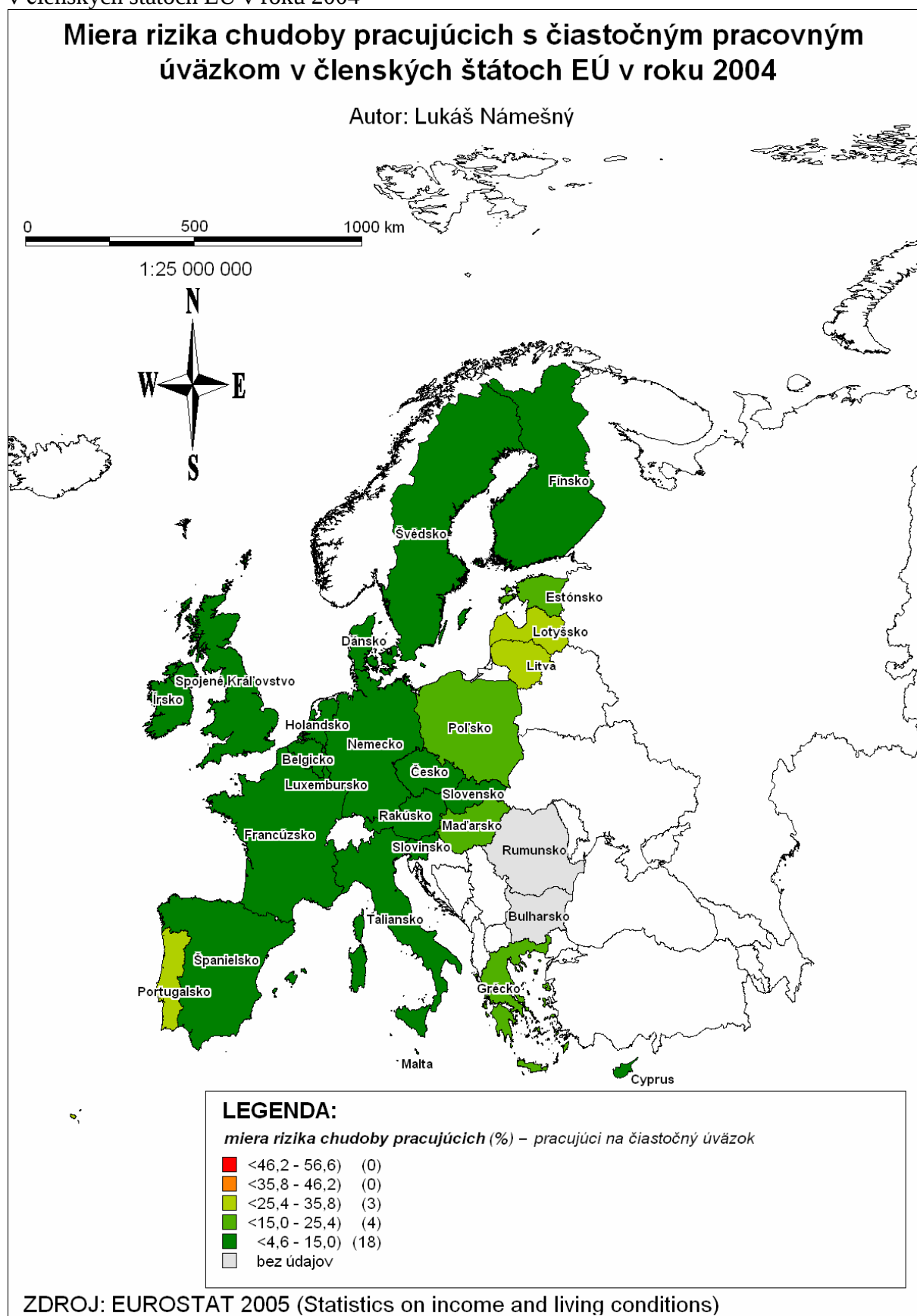
Príloková mapa 27: Miera rizika chudoby pracujúcich s plným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2004

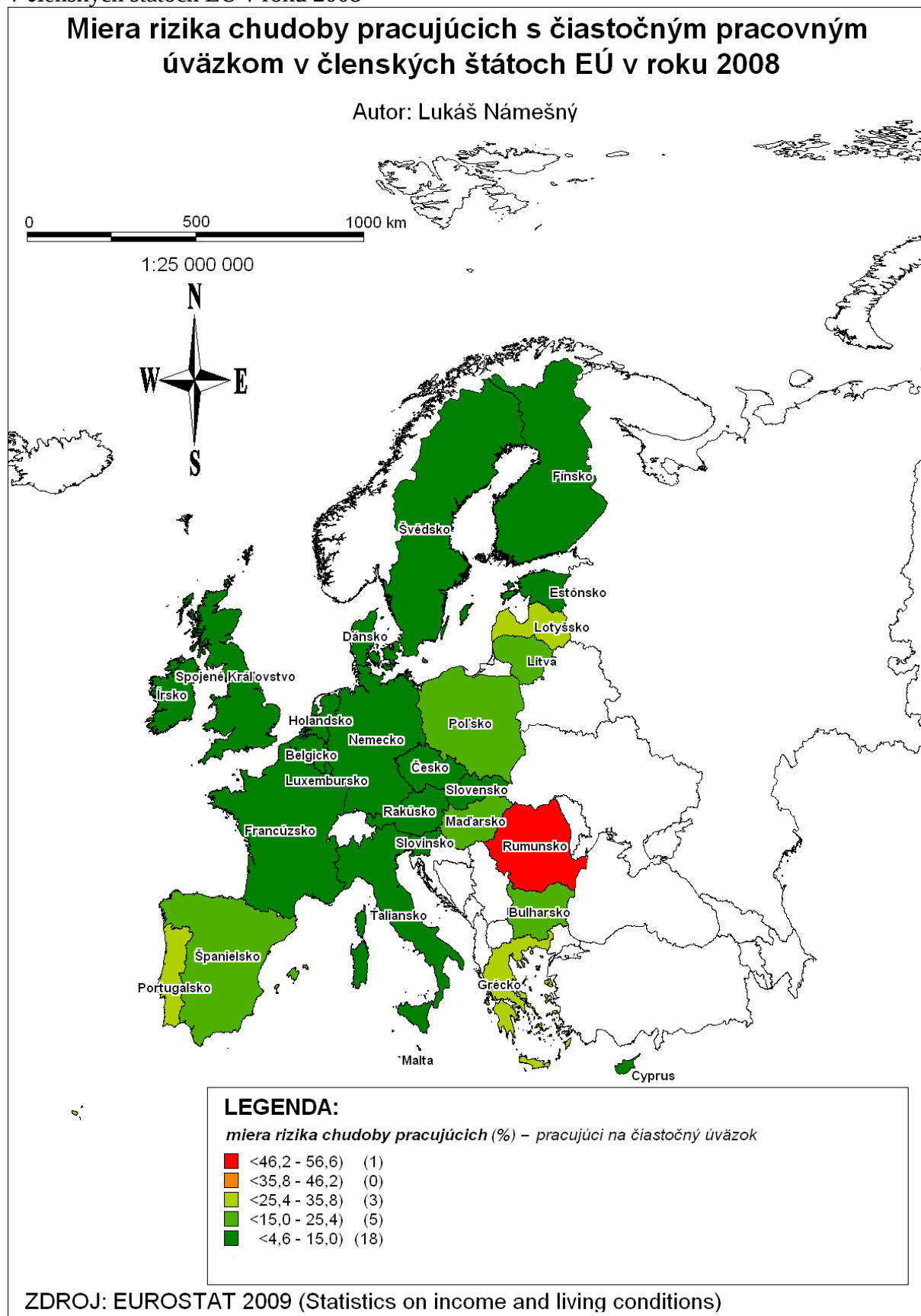
Prílohavá mapa 28: Miera rizika chudoby pracujúcich s plným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2008

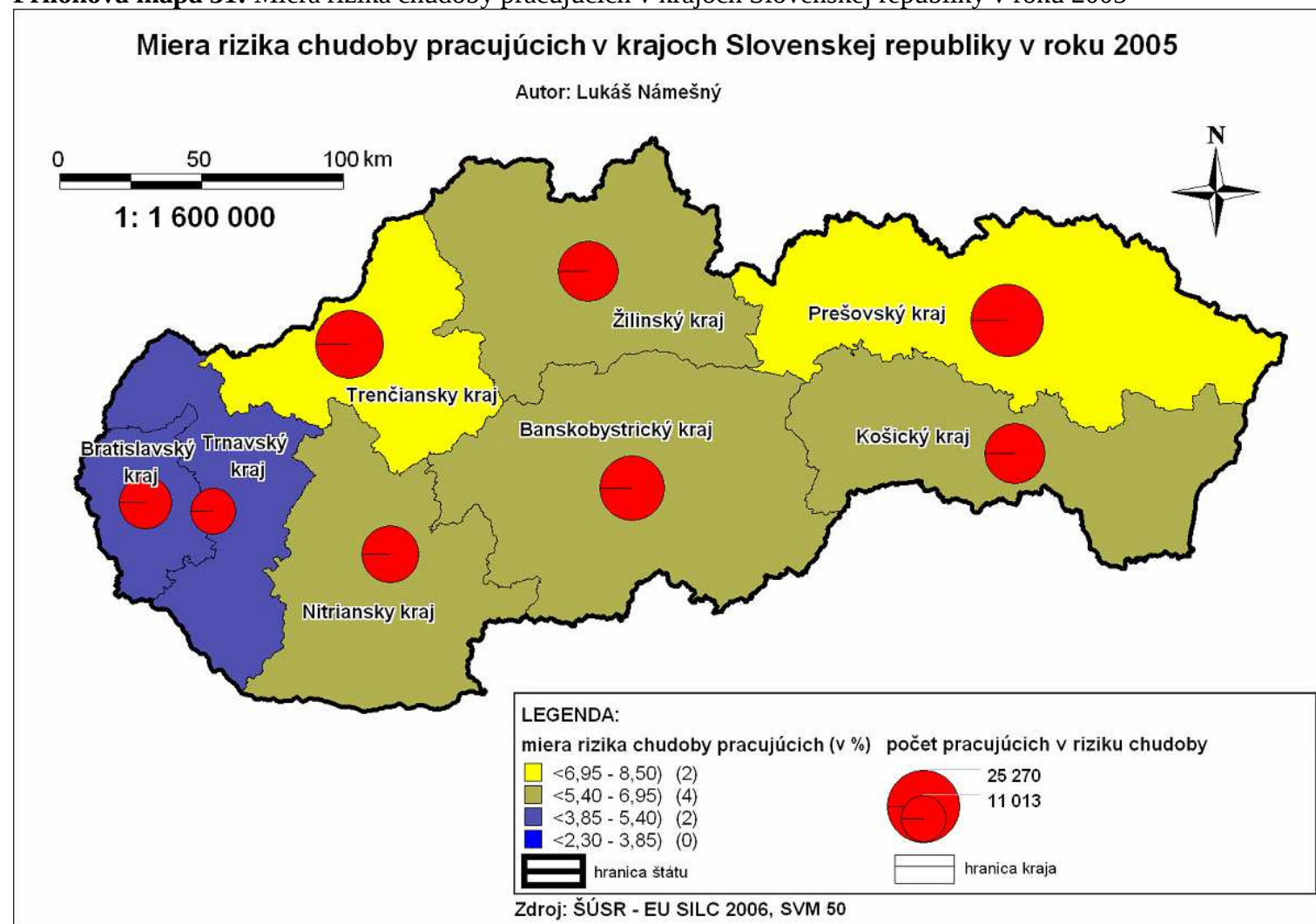
Príloková mapa 29: Miera rizika chudoby pracujúcich s čiastočným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2004

Príloková mapa 30: Miera rizika chudoby pracujúcich s čiastočným pracovným úväzkom v členských štátoch EÚ v roku 2008

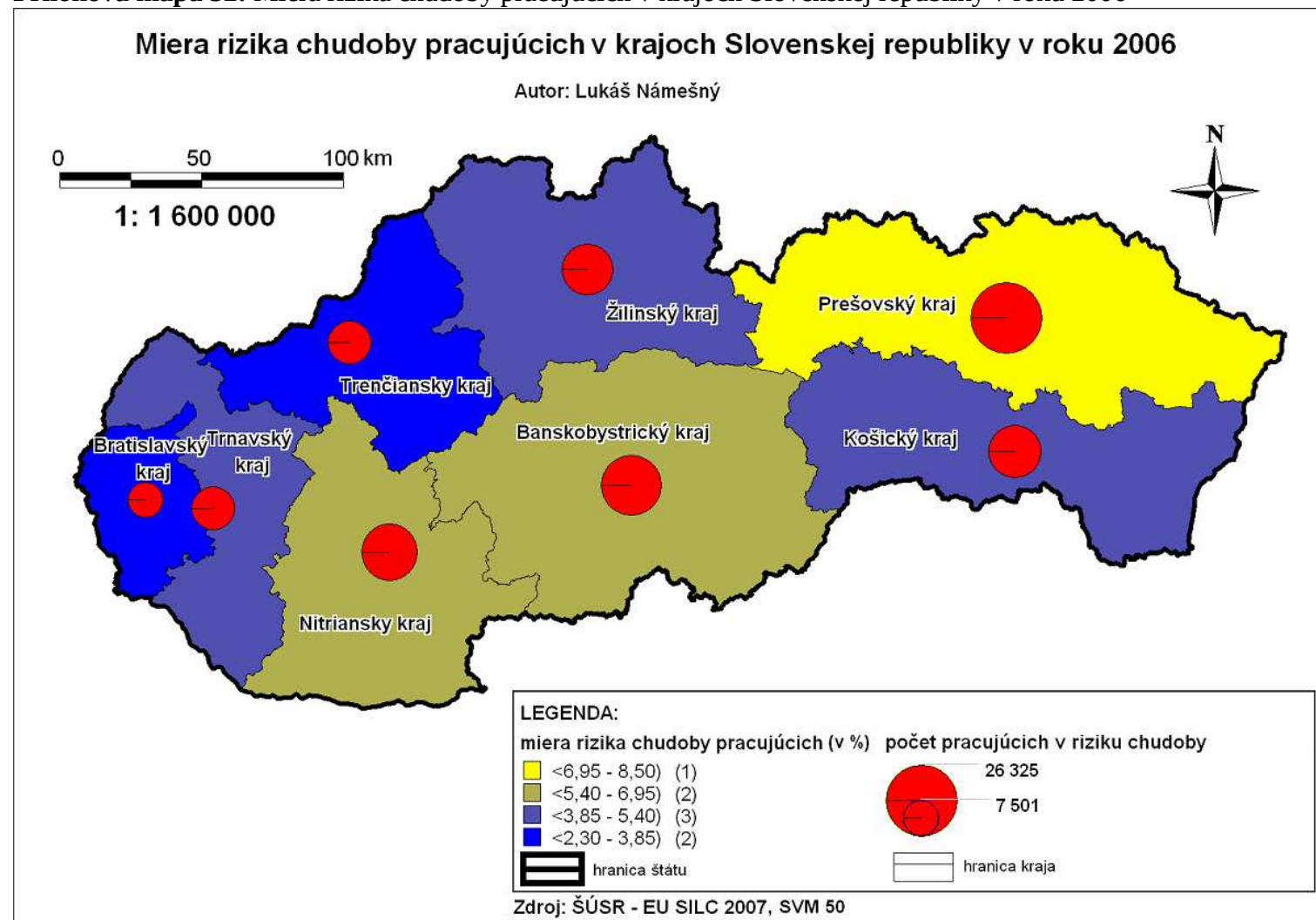

Prílohavá mapa 31: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajoch Slovenskej republiky v roku 2005

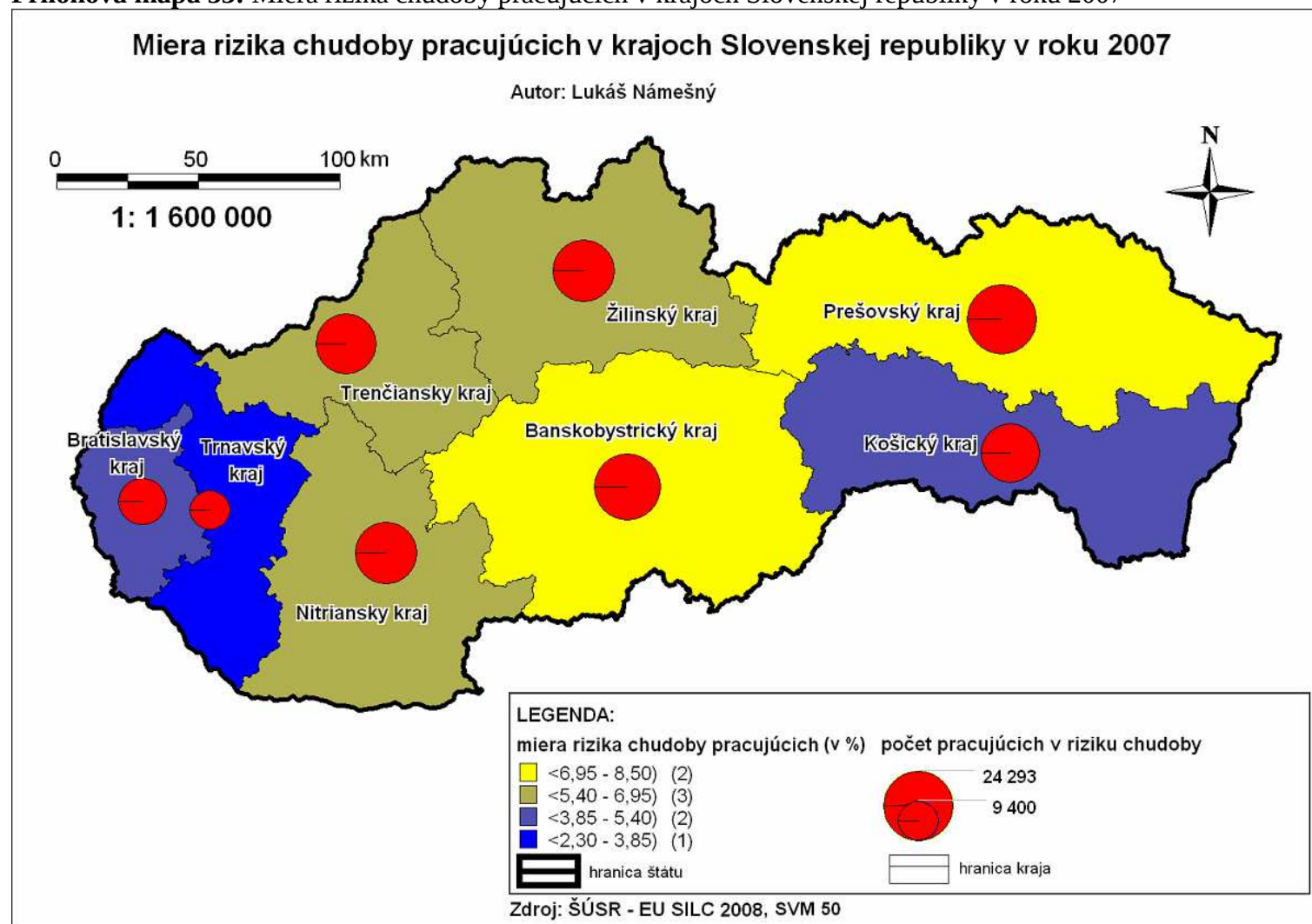
Zdroj: ŠÚSR (EU SILC 2006)

Príloková mapa 32: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajoch Slovenskej republiky v roku 2006

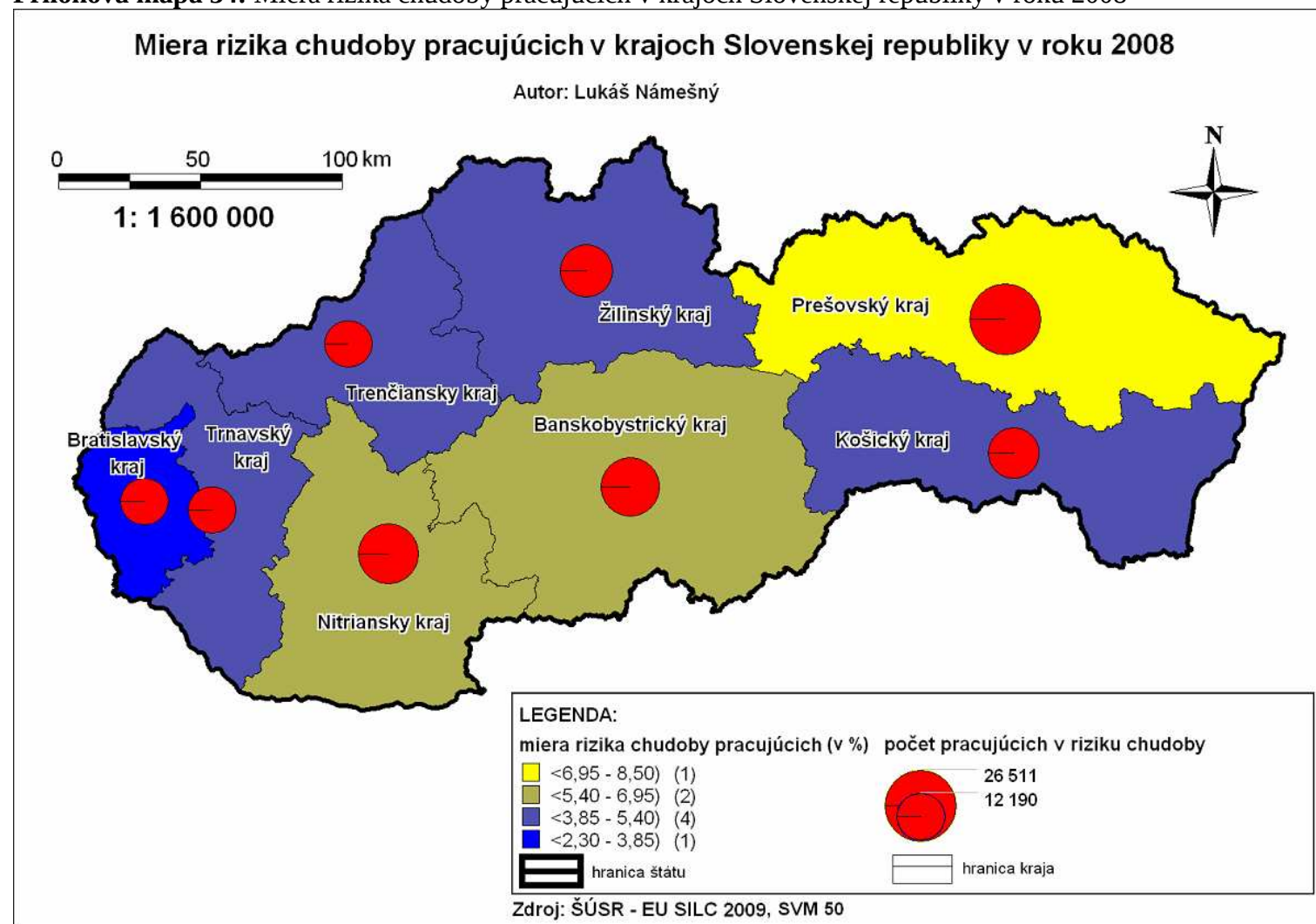
Zdroj: ŠÚSR (EU SILC 2007)

Prílohavá mapa 33: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajoch Slovenskej republiky v roku 2007

Zdroj: ŠÚSR (EU SILC 2008)

Prílohavá mapa 34: Miera rizika chudoby pracujúcich v krajoch Slovenskej republiky v roku 2008

Zdroj: ŠÚSR (EU SILC 2009)